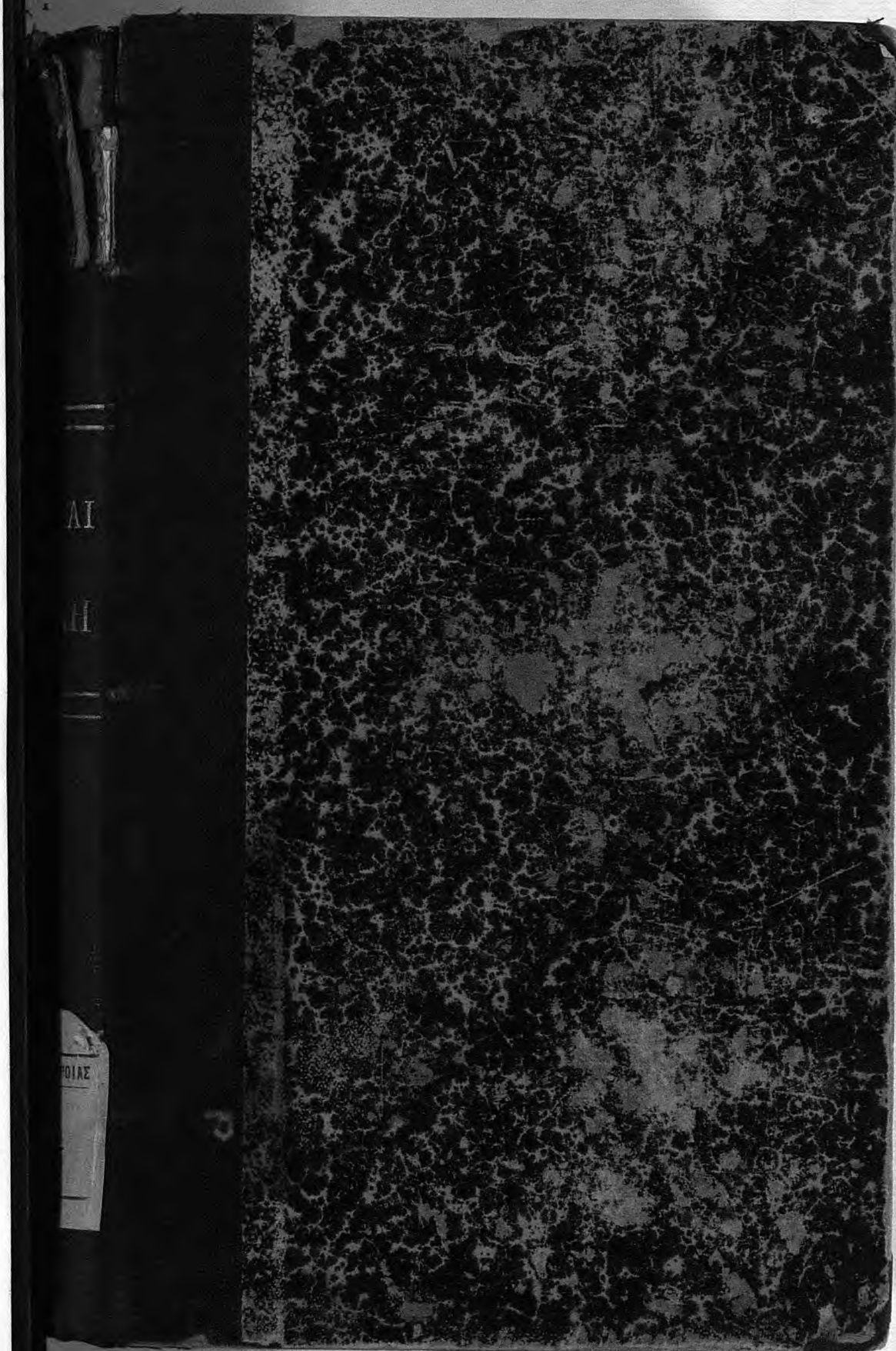

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

31336

GRVER-00639

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

"ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ"
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
- ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ -

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 24 Δημοσίευσή Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΒΟΥΛΗ ΜΕΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ

ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΟΡΑΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΔΑΜΑΛΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ

ΤΟΜΟΣ ~~ΤΡΙΤΟΣ~~

~~Μέρος Α΄~~

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1886

Αρ. Γρ. 31336

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΩΡΕΑ
ΝΙΚ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ
1977

000

Αριθ. ελ. 31336

Έτος 1977

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκ Παρισίων, 13 Ἀπριλίου 1819.

Φίλε Κοκκινάκη,

Τὴν Κυριακὴν (11 Ἀπριλ.) ἀνέγνωσα εἰς τὸν Ἑρμῆν τὰς ἐπικρίσεις τοῦ Ι. Κ. καὶ τὴν δευτέραν χθὲς ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου 31 Μαρτίου. Μ' εὐχαρίστησε καὶ ἡ ἐπιστολή, καὶ ἡ ἀκριβὴς τῶν ἐπικρίσεων τύπωσις, διὰ τὴν ὁποίαν εἶμαι ὑπόχρεως καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν συνεργάτην σου κύριον Θεόκλητον. Ὁ Ι. Κ. ἄλλην αἰτίαν δὲν ἔχει νὰ κρύπτεται παρὰ τὴν πρὸς τὸν ἐκδότην φιλίαν, καὶ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἐκδότου εὐαισθησίαν (ἴσως ὑπεραισθησίαν) εἰς τὰ τοιαῦτα. Τοὺς ὁποίους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐπαίνους, τοὺς ἐπλήρωσεν ἀπὸ ψυχῆς εἰλικρινοῦς ὡς χρέος ἀπαραίτητον εἰς τοὺς ὠφελιμωτάτους ἀγῶνας τοῦ ἀνδρός. Ἐλαβε παρ' ἐκείνου καὶ τὸν Θεόφραστον εἰς μέγα χαρτίον, καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸν πρῶτον τόμον τῆς τρίτης ἐκδόσεως τοῦ Ἑλληνογερμανικοῦ Λεξικοῦ. Ἴσως καὶ τούτου σᾶς στείλῃ μικρὰν ἐπικρίσιν. Λέγω ἴσως, διότι ἀμφιβάλλω ἂν τὸν συγχωρήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ κατὰστασις τῆς υἰγείας του νὰ πολλαπλασιάζῃ τοὺς κόπους του. Βασανίζεται ἀπὸ βῆχα, τοῦ ὁποίου ἡ σφοδρότης σπαράσσει τὰ λεπτὰ τοῦ πνεύμονος ἀγγεῖα, ὥστε νὰ προξενῇ ἐκ δαλειμμάτων καὶ αἱμοπτυσίαν. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν μ' ἀφῆκεν ἀκόμη ἡ προθυμία, ὡς μ' ἀφῆκεν ἡ δύναμις.

Μ' ἐτάραξες μὲ τὰ νέα τῶν Ἐπιτροπῶν ὀνόματα· διότι τὴν δεκάτην τοῦ παρόντος μηνὸς σ' ἔπεμψεν ὁ Ι.

Κ. τὴν ἀκολουθίαν καὶ τέλος τῶν ἐπικρίσεων εἰς ὅλον τὸν Θεόφραστον κατευθύνων αὐτὰς εἰς τὸ ὄνομα τῶν κυρίων Γαλάτῃ καὶ Λαγωνίκου. Ὑποθέτω καὶ ἐλπίζω, ὅτι ἂν καὶ παρέδωκαν εἰς ἄλλους τὴν ἐπιτροπείαν, εὐρίσκονται ὁμῶς ἔτι αὐτοῦ, καὶ θέλουν λάβειν καὶ σὲ παραδώσειν τὰς ἐπικρίσεις. Οὐαὶ εἰς τὸν Ι. Κ. ἂν χαθῶσιν· ὅτι δὲν εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ τὰς μεταγράψῃ. Μὴν ἀμελήσῃς. παρακαλῶ σε, νὰ μὲ φανερώσῃς εὐθὺς τὸ κατευοδίον τῶν. Εἶναι πολὺ πλείότεραι τῶν προσταλμένων· καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλετε τὰς ἐκδῶσειν μὲ τὴν αὐτὴν ταχύτητα, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν.

Ὁ Πανταζῆς ἔλαθεν ἀπὸ Τεργέστην τὴν εἰδήσιν τῆς δοθείσης εἰς σὰς διαταγῆς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκτύπων. Εἶθε νὰ τυπωθῇ καὶ ἡ διατριβὴ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν!

*Ὡς ἔλθωμεν εἰς τὰ σπουδαιότερα. Ἐπειδὴ μ' ἐτίμησες μὲ ΠΑΤΡΟΣ ὄνομα, ἄκουσε λοιπὸν πατρικὰς φωνάς. Τὸ ἔργον τῆς ἐφημεριδογραφίας εἶναι, φίλε, ἔργον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. Εἰς ὅλους ἡμᾶς τοὺς νῦν ζῶντας Γραικοὺς (χωρὶς ἐξαίρεσιν καμμίαν) εἶναι ἔτι βαρύτερόν· διότι αἱ δυνάμεις μας φυσικὰ εἶναι ἀκόμῃ νεαραί. Διὰ τοῦτο, φίλε, ὅλη σου ἡ φροντίς πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ τὴν αὐξησιν τῶν δυνάμεων· καὶ τοῦτο γίνεται ὅχι τόσον διὰ τῆς συχνῆς, ὅσον διὰ τῆς προσεκτικῆς ἀναγνώσεως καὶ γνώσεως τῶν προγονικῶν μας πλουσιῶν θησαυρῶν. Σοῦ φέρω παράδειγμα τὸ « Νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν » τοῦ ἀνόμου τούρκου καὶ ἀνδροφόνου Κοπρολόγου. Ἄν σὲ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν ἡ περὶ τοῦ ἀσεβεστάτου δόγματος τούτου ἱστορία, ἂν ἐνθυμᾶσο ὅτι ὅλην του τὴν ζωὴν ὁ ἀγιώτατος Σωκράτης τὸ δόγμα τοῦτο ἐπολέμησε, δὲν

ἤθελες περιορισθῇν ἀποκρινόμενος εἰς τὸν θρασύτατον Θερσίτην εἰς μόνην τῆς λέξεως (νόμος) τὴν ἐξήγησιν, ὀρθὴν μὲν, ὄχι ὁμως ἱκανὴν εἰς τὸ προκείμενον. Διὰ ταύτην τὴν παραδρομὴν, ἐσίωπησεν ἔπειτα καὶ ὁ Νικόλαος Γεωργίου περὶ αὐτῆς. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ σιωπὴ ἔγινεν εἰς καλόν, ἐπειδὴ ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν ἀνδροφάνον νὰ δευτερώσῃ πάλιν τὸ ἀσεβὲς δόγμα, καὶ τὸ εὐτυχέστερον νὰ τὸ ἀποδώσῃ ῥητῶς εἰς τὸν Δημόκριτον.

Πρὸς τί ταῦτα; νὰ σοῦ δείξω, φίλε, τὴν ἀνάγκην τῆς εἰδήσεως τῶν παλαιῶν. Ἀναγίνωσκε λοιπὸν συχνά, καὶ σημείωνε τὰ ἀξιολογώτερα μέρη τῆς ἱστορίας, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι ἐν καιρῷ, εἰς εὐχαρίστησιν τῶν φίλων καὶ κατασχύνῃν τῶν ἐχθρῶν. Μὲ κακοφαίνεται πολὺ, ὅτι σιμὰ τῶν ἄλλων σου φροντίδων σὲ ἐνοχλεῖ καὶ ἡ κατάρτατος μέλαινα μέριμνα περὶ τῶν πρὸς ζῶν ἀναγκαίων. Περὶ τούτου ἔπρεπε νὰ συνομιλήσῃς μὲ τοὺς ἐπιτρόπους μας, ἂν ὄχι ἄλλο, νὰ τοὺς παραστήσῃς καὶ τὴν χρεῖαν νὰ σᾶς προξενήσωσι πλειότερους συνδρομητὰς ἀπὸ τὴν πατρίδα. Εἶναι χρέος των, ἐπειδὴ εἰς ἀπὸ τοὺς ἐκδότας εἶναι Χίτος, νὰ φιλοτιμηθῶσι τὴν διαμονὴν καὶ βελτίωσιν τοῦ Λ. Ε. θέλω γράψειν καὶ ἐγὼ τι περὶ τούτου πρὸς τὸν Βάμβαν.

Ἡ βελτίωσις γίνεται μάλιστα, ἐὰν προσέχετε νὰ οἰκειοποιήσῃτε συνεργάτας τοιούτους, ὅποιος εἶναι ὁ Βογορίδης καὶ ὁ Κανέλλος, καὶ νὰ μὴ δέχεσθε ἀνεξετάστους τὰς πεμπομένας διατριβάς. Ἐνθυμᾶσαι τῶν σχολαστικῶν τὰς φλυαρίας ὅσας ἐπερίκλειεν ὁ παλαιὸς Ἑρμῆς ἔφθασαν ἕως καὶ εἰς τὰς κομψείας τῆς ἀναστροφῆς τῶν προθέσεων, «Φιλολογίας πέρι». Μὲ τοιοῦτον γραμματικὸν ὕφος ἔπρεπε καὶ ἡ λογικὴ των νὰ ᾔναι αὖ ὄνου σκιᾶς

πέρι». Τὸ δίκαιον ὁμῶς ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦσαν ἄφευκτα τὰ τοιαῦτα κακὰ· «οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.» Σήμερον ὁμῶς βλέπω μ' εὐχαρίστησιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου, ὅτι ὀλιγοστέουσι καθήμεραν. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ὁ διαλεγόμενος μὲ τὸν Παπᾶ Τρέχαν, εἶπε τὸ νὰ *ματαιοποιηθῶσιν εἰς τὸν Ἑρμῆν*. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ ταραῖξῃ οὔτε τοὺς ὄντως σπουδαίους, ἐπεὶ δὲν εἶναι περὶ αὐτῶν ὁ λόγος, οὔτε τοὺς σχολαστικούς, ἢ παντάπασι νέους, ἐπεὶ δὲν ὀνομάζεται κανεὶς ἀπ' αὐτούς.

Καλὸν ὅτι μέλλεις νὰ κηρύξῃς τὴν τυπογραφίαν τῆς πατρίδος. Καλὸν ὅτι ἀπεδήμησε πρὸς ἐκείνους καὶ ὁ τυπογράφος. *Ἀγαθὴ τύχη!* Εἰπὲ τοὺς Ἐπιτρόπους (ἀφοῦ τοὺς προσφέρει τοὺς ἀσπασμούς μου) νὰ γράψωσι πρὸς τοὺς ἐκεῖ, νὰ τυπώσωσι χωρὶς ἀναβολὴν μικρόν τι ὅ,τι καὶ ἂν ἦναι μέρος ἢ τεμάχιον συγγραφῆως τινός, χρήσιμον εἰς τὸ γυμνάσιον. Τοῦτο δύναται μὲ μεγάλην εὐκολίαν νὰ κατορθώσῃ ὁ Βαρδαλάχος. Τοῦτο σὲ λέγω, διότι πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνὸς ἀναχωρεῖ ἐδῶθεν καὶ ὁ Γραικὸς τυπογράφος τῶν Κυδωνιῶν, ὠπλισμένος μὲ χαρακτηρας, καὶ τὸ εὐτυχέστερον μὲ τὴν τέχνην ὅχι μόνον νὰ τοὺς συνθέτῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐξαναχύνῃ, ὅταν τριφθῶσι. Πάλιν τὸ λέγω, δὲν τοὺς φθονῶ· ἐξεναντίας τοὺς ἐπαινῶ καὶ τοὺς μακαρίζω διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιούτου καλοῦ. Ἀλλὰ τὸ λυποῦμαι ὡς μέγα δυστύχημα, νὰ ἐκδώσωσι τι τυπωμένον αἱ Κυδωνίαι πρὶν τῆς Χίου.

Ὁ ἄθλιος Πανταζῆς τώρα βλέπει ὁ τυφλός, ὅτι καταρχὰς τῆς διατριβῆς ἔγραψε *Γεώργιος Νικολάου*· ἀντὶ τοῦ *Νικόλαος Γεωργίου*· οὐδ' ἐνθυμᾶται, ἂν τὸ ἐδιώρθωσέ κ' ἂν εἰς τὸ ὅποιον αὐτοῦ ἔχετε ἴσον. Αὐτὸς τὸ παρέβλεψε

διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ἐλπίζει ὅτι δὲν θέλετε τὸ παραβλέ-
ψειν σεῖς οἱ νεώτεροι. Ἄν ὅμως συνέβη τὸ παράbleμμα,
πρέπει νὰ θεραπευθῇ, ἀλλ' ὅχι εἰς τῶν τυπογρ. ἀμαρτ.
τὴν διόρθωσιν (errata), ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν εὗρίσκε-
ται εἰς αὐτὴν αὐτοτάτην τῆς Διατριβῆς τὴν ἀρχήν.

— Ἀρχομένους δ' ἔργου πρόσωπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές —

Ἐμεινε λοιπὸν νὰ κάμετε ὡς λέγουσι Carton, ἥγουν
νὰ φροντίσετε νὰ μετατυπωθῇ ὅλον τὸ φύλλον. Δύο φο-
ρὰς βλέπω ὅτι ἐγράφη εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον Γεώργιος
Νικολάου. Ἄν ἡκολούθησε πλειοτέρας εἰς τὸ τῆς Δια-
τριβῆς, δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν τώρα νὰ τὸ ἐρευνήσω.
Δὲν βλέπτει ὅμως. Τὸ πρῶτον φύλλον μόνον ἄς ἀλλα-
χθῇ, καὶ τὰ λοιπὰ ἄς καταχωρισθῶσιν εἰς τὸ Errata.
Ἐρρωσο! Ἦρχισε νὰ ζαλίζεται ἡ ἀσθενής μου κεφαλή.

I. K.

44.

8 Μαΐου 1819.

Φίλιππε κύριε Κοκκιράκη,

Ἡ ἐπιστολή σου μ' εὐφρανε διὰ τὰ περὶ τοῦ Βαρ-
βάκη, καὶ μ' ἐλύπησε διὰ τὴν ἀπηνῆ ἀπόφασιν τοῦ Βαρ-
δαλάχου· ἡ ὑγεία μου εἶναι πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν κα-
τάστασιν, ἂν καὶ ἡ αἰμοπτυσία ἔπαυσε κατὰ τὸ παρόν.
Μὴν ἐλπίζης πλέον ἀνάρρωσιν· ἀλλ' εὐχουμε ἡσυχίαν διὰ

τάς ὁποίας μέλλω ἀκόμη νά περάσω ὀλίγας ἡμέρας ἐπιγῆς. Ἑσυχίαν λέγω ὄχι μόνον ἀπό τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἀπό τοὺς φίλους, τῶν ὁποίων αἱ ἐπιστολαὶ ἄλλων ἀλλαχόθεν μὲ πνίγουσι τὸν ταλαιπώρον. Καὶ ὑπομονή, ἂν ἦσαν ὅλαι ἄξiai ἀποκρίσεως, ἀλλὰ μὲ στέλλονται πολλαὶ καὶ « Περὶ ὄνου σκιᾶς », ἥ δι' ἀπλὴν περιεργίαν, διὰ νὰ μάθωσιν ἐκ τῆς ἀποκρίσεως, ἂν σώζω ἀκόμη τὰς φρένας, ἣ ἂν ἐξεμωράνθην.

Ἑσυνάθροισα τὰς ὀλίγας μου δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὸν Βαρβάκην, ἐπειδὴ ἔκρινα ἀναγκαίαν τὴν ἀπόκρισιν. Δὲν ἐξεύρω, ἂν ἔκαμα καλὰ νὰ προσθέσω εἰς αὐτὴν καὶ τὰ περὶ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς εἰς τὸν Λ. Ε. ἐλπίζω ὅμως, ὅτι δὲν θέλουν βλάψειν.

Χρέος ἔχω, φίλε, ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ βλάβης, νὰ εἶπω καὶ πρὸς σέ, καὶ πρὸς τὸν Πανοσιολογιώτατον Θεόκλητον (προσκυνῶν αὐτόν) ποῖα εἶναι τὰ ἀληθῶς βλαπτικὰ τῆς ἐφημερίδος σας. Παρατηρῶ εἰς αὐτὴν, εἰς τὰ τελευταία μάλιστα τετράδια, μικρὰς διατριβὰς ἀληθῶς σχολαστικῆς, καὶ τὸ χειρότερον ἀνδραποδώδεις, πεζὰς καὶ ἐμμέτρους. Δὲν μὲ λανθάνει ὅτι ἀναγκάζεσθε νὰ τὰς βάλλετε, διὰ τὸν φόβον τῶν στελλόντων αὐτάς, μὴ σᾶς γένωσιν ἐχθροί. Ἀλλὰ, φίλοι, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγινωσκόντων καὶ γινωσκόντων ἠὺξήθη καὶ αὐξάνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἂν ἀκολουθῆτε νὰ γεμίζετε τὸν Ἑρμῆν σας μὲ τὰς λογοδιαρροίας τῶν ζώντων σωματικῶς εἰς τὴν δεκάτην ἐννάτην, καὶ νοερῶς εἰς τὴν τρισκαίδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ὁ Ἑρμῆς σας, φίλοι, ἀποθνήσκει.

Πρέπει λοιπὸν νὰ συμβουλευθῆτε μὲ τοὺς φίλους σας αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐπινοήσετε κανέν' εὐλογον τρόπον, χωρὶς

νὰ ταράξετε τὴν φιλαυτίαν οὐδενός, νὰ ἀποφεύγετε εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα ἀναγκάζουν τὸν μετὰ γνώσεως ἀναγινώσκοντα νὰ φωνάξῃ τὸ « Δότε μοι λεκάνην ». Καὶ πρῶτον δὲν βλέπω τί σᾶς ὑποχρεώνει νὰ καταγράφετε ὁλοκλήρους τὰς γινόμενας ἀπὸ τοὺς Προφέσσοντας δημηγορίας εἰς τὴν ἀνοιξιν τῶν σχολείων. Ἀπὸ τὰς ἀξιολόγους (αἱ ὁποῖαι κατὰ δυστυχίαν εἶναι ἀκόμη ὀλίγαι) ἀρκεῖ μία ἢ δύο περικοπαὶ αἱ πλέον ἀξιοσημεῖωτοι διὰ τὸ λεκτικὸν καὶ πραγματικόν. Περὶ δὲ τῶν δημηγοριῶν τοῦ *** καὶ τοῦ *** ἐπαινεῖτε τὸν δημηγόρον, καὶ σιωπᾶτε τὴν δημηγορίαν, προφασιζόμενοι τὸ στενὸν τοῦ χαρτίου καὶ τοῦ καιροῦ, καθὼς κάμνουσι καὶ οἱ ἄλλογενεῖς ἐφημεριδογράφοι. Ὅταν δὲ ὁ λόγος εἶναι περὶ εἰλωτικῶν ἐγκωμίων, τοῦτο εἶναι τὸ ἐπισφαλέστερον μέρος τοῦ ἔργου σας, διὰ τὸν κίνδυνον νὰ ἀπεράσετε καὶ τοὺς ἐγκωμιάζοντας, καὶ πολὺ πλέον τοὺς ἐγκωμιαζομένους· ἀλλ' ἔχει καὶ τοῦτο θεραπείαν, ἐὰν ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐγκωμίων, ὑποσημειώσετε μὲ τρόπον ἐπιτήδειον, ὅτι καὶ ὁ ἐγκωμιαζόμενος αὐτὸς βδελύσσεται τὰ τοιαῦτα ἀνδραποδώδη ἐγκώμια·

Αἰνούμενοι γὰρ οἱ ἄγαθοι, τρόπον τινὰ
Μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν.

Τοιοιυτοτρόπως καὶ τὸν εἰλωτα πανηγυριστὴν μαστίζετε, καὶ τὸν πανηγυριζόμενον ἐμποδίζετε νὰ φρονήσῃ « ὑπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν » καὶ τοῦ γένους τοὺς μὲν λογίους εὐχαριστεῖτε, τοὺς δὲ ἀλόγους φέρετε κατὰ μικρὸν εἰς αἰσθησιν λόγου· καὶ τοὺς ἄλλογενεῖς (ἐπεὶδὴ σᾶς ἀναγινώσκουν τῶρα καὶ αὐτοὶ) διδάσκετε, ὅτι ἂν κατὰ δυστυχίαν γέμῃ ἀκόμη τὸ ταλαίπωρόν μας γένος, ἀπὸ σχολαστικούς μαστιγίας, ἤρχισαν ὁμῶς νὰ ἀναφαίνωνται εἰς

αὐτὸ καὶ ἄνδρες «μένεα πνέοντες» ἀληθινοὶ καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τ' ὄνομα Ἑλληνες. Ἀπὸ τοὺς ἄλλογενεῖς ὀλίγοι εἶναι (ἴσως οὐδὲ κανεὶς ἀκόμη) οἱ καταλαμβάνοντες ὅτι ἀναγκάζεσθε νὰ διδῆτε χώραν εἰς τὴν ἐφημερίδα σας εἰς τοιούτων ἀρσενικῶν γραϊδίων φλυαρίας· ἀλλὰ σᾶς κρίνουν ἐπαινέτας καὶ συναινέτας τῆς ἄλλοτρίας μωρίας.

Ἐχω πολλὰ ἀκόμη περὶ τούτου, ἀλλ' αἰσθάνομαι τὴν ἀδυναμίαν μου νὰ κινήσω περαιτέρω τὸν κλάμον. Τὸ καλὸν εἶναι, ὅτι οὐδὲ χρεῖαν μεγάλην ἔχετε τῶν συμβουλῶν μου. Τὸ πρᾶγμα χρειάζεται διόρθωσιν· συμβουλευθετε τοὺς αὐτοῦ φίλους σας, καὶ ἐπινοήσατε κανένα τρόπον διορθώσεως. Ὑγίαινε!

I. K.

Τὴν πρὸς τὸν Βαρθάκην δὸς εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους, νὰ τὴν σφραγίσωσιν ἀφοῦ τὴν ἀναγνώσωσι, καὶ νὰ τὴν πέμψωσιν.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἔλαβα καὶ τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 24 Ἀπριλίου. Χαίρω, ὅτι ἐδιορθώθη ἡ τύφλα τοῦ Πανταζῆ. Χαίρω ὅτι τυπνόνονται καὶ αἱ εἰς τὸν Θ. ἐπικρίσεις. Τὰς ἐπιστολάς μου καῖε.

45.

Ἐκ Παρισίων, 21 Μαΐου 1819.

Φίλε κύριε Κοκκιράκη,

Σήμερον ἀναχωρεῖ πρὸς ἐσᾶς ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης Πανταλέων Βλαστός, εἰς τὸν ὅποιον παρέδωκα ἔξ

σώματα τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου τόμου τοῦ Στρά-
βωνος, διὰ νὰ σέ τοὺς ἐγχειρίσῃ. Ἐξ αὐτῶν ἔν εἶναι διὰ
σέ, ἔν διὰ τὸν πανοσιώτατον συνεργάτην σου κύριον Θεό-
κλητον τὸν ὁποῖον προσκυνῶν ἀπὸ μέρους μου φανέρωσέ
τον καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, διὰ τὸ λαμπρόν του δῶ-
ρον τὸ διὰ τοῦ Πικκόλου σταλθὲν εἰς ἐμέ τῆς Ἰακωβικῆς
Χρηστομαθείας, καὶ μάλιστα ὅτι μὲ ἐτίμησε καὶ μὲ τὴν
προσφώνησιν τοῦ τρίτου τόμου. Ὅχι διὰ τὴν προσφώνη-
σιν, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν ιερωτάτην ἀλήθειαν ὁμολογῶ
καὶ κηρύττω, ὅτι ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς νέους μας
κόπον ἐκοπίασεν ὁ Θεόκλητος. Τὸ τρίτον τῶν σωμάτων
δὸς συνωδευμένον μὲ τοὺς φιλικούς ἀσπασμούς μου εἰς
τὸν κύριον Κούμαν· τὸ τέταρτον εἰς τὸν κύριον Κοπιτάρ,
καὶ τὸ πέμπτον εἰς τὸν αὐτόν, παρακαλῶν ἀπὸ μέρους
μου νὰ τὸ περάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ κλεινὸν
Ουόλφιον. Τὸ ἕκτον φύλασσε, ἕως νὰ σέ γράψω πῶς μέλ-
λεις νὰ τὸ οἰκονομήσῃς.

Ἐχω τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 21 Ἀπριλίου καὶ 2
Μαίου. Τὴν διὰ τὴν πενίαν σου λύπην ἐπαρηγόρησαν ὀλί-
γον αἱ περὶ τῆς ἐξῆς σου καταστάσεως ἐλπίδες, τὰς ὁποίας
ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλουν ματαιωθῆν. Μὴ σου κόπτει λοιπὸν
τὰ ἥπατα ἡ πενία· ἀλλ' ἐπίμενε θαρραλέως εἰς τὸ ἔργον
σου. Ἐλπίζω ὅτι θέλει καρποφορήσῃν τι καὶ ἡ διὰ σοῦ
σταλθεῖσα τὴν 8 Μαίου πρὸς τὸν Βαρβάκην ἐπιστολή
μου· κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας θέλω γράψῃν καὶ εἰς τὴν
Χίον, καὶ πρὸς τὸν Βάμβαν καὶ πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους,
ἀποκρινόμενος εἰς τὰς πρὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐλθούσας εἰς
ἐμέ ἐπιστολάς των. Τὸ αὐτὸ θέλω πράξῃν καὶ πρὸς τοὺς
ἐν Λονδίνῳ συμπατριώτας μας. Ἐλάλησα πολλὰ καὶ μὲ
τὸν Βλαστόν, καὶ περὶ τῆς Ἐφημερίδος σας, καὶ ἰδιαι-

τέρως περὶ τῆς καταστάσεώς σου. Ἄν σὲ προσφέρῃ τὴν κατοικίαν του εἰς συνοίκησιν, μὴ τὸ ἀποβάλλῃς. « Πρὸς τοὺς καιροὺς πολιτεύεσθαι, καὶ τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. » Τί νὰ σὲ κάμω ; καὶ τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ σώματος αἱ δυνάμεις ὠλιγόθησαν, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν ὠλιγοῦνται· ἀλλέως δυνατόν ἦτο . . . Ἀλλὰ, ὅταν αἱ δυνάμεις λείπουσιν, περιττὸν εἶναι ὅ,τι τις ἐπινοήσῃ καὶ εἴπῃ περὶ τῶν δυνατῶν.

Ἀνέγνωσα τὰς εἰς τὸν Θεόφραστον ἐπικρίσεις τοῦ ΙΚ, ὅστις σὰς εὐχαριστεῖ διὰ τὸν κόπον τῆς ἐκδόσεως. Ἐπεθύμει πολὺ νὰ σὰς στείλῃ καὶ κρίσιν εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ· ἀλλὰ τοῦ πνεύματος ἡ προθυμία κόπτεται ἀπὸ τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν. Τοῦ Λεξικοῦ μάλιστα ἡ κρίσις ἔχει τινὰ περίεργα, ὅχι σφάλματα τοῦ σοφοῦ Λεξικογράφου, ἀλλ' ἀναγκαῖα ἐπακολουθήματα τῆς ἀκόμῃ ἀτελοῦς θεωρίας τῶν Λεξικῶν. Ἴδου κατὰ δυστυχίαν ἐμουζάλωσα καὶ τὴν ἐπιστολήν. Τοιούτους καρπούς φέρει τὸ σαπημένον δένδρον, τὸ ὀνομαζόμενον γῆρας· οὔτ' αἱ χεῖρές μου ἰσχύουν, οὔτ' οἱ ὀφθαλμοί· ἀλλ' « οὐ πάντα τῷ γήρᾳ πρόσσεστι κακὰ » λέγω παρηγορούμενος μὲ τὴν Ἰοκάστην. Ἔχουν οἱ γέροντες τοῦτο καλόν, ὅτι συγκαταβαίνουν οἱ νεώτεροι καὶ συγχωροῦν εὐκόλως καὶ τὰς τύφλας καὶ τὰ μουζαλώματά των.

« Τακτικῆς μελέτης σχέδιον » ἐπιθυμεῖς. Ἀλλὰ τί σχέδιον εἶμαι καλὸς ἐγὼ νὰ σὲ δώσω ; Ἄν ἕως τώρα δέν σε ἐσυγχώρησαν αἱ περιστάσεις νὰ μεθοδεύσῃς τὰς ἀναγνώσεις καὶ μελέτας σου, μὴν ἀπελπισθῇς διὰ τοῦτο, νέος εἶσαι, καὶ ἔχεις ἀκόμῃ καιρὸν νὰ διορθώσῃς τὰς ἀκουσίους παρελθούσας ἀμελείας. Ἐπρεπεν ὁμῶς πρὸ πάντων νὰ κοπιᾷσῃς ὀλίγον εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν. Μὴ τρο-

μάξης. Ἡ Λατινικὴ εἶναι ἀληθῶς διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦτο μόνον διαφέρεισα ἀπὸ τὴν Αἰολικὴν, ὅτι ἐμακρύνθη ὀλίγον τι πλέον ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς. Ἐπειτα δὲν σὲ λέγω νὰ γένῃς καλὸς Λατινιστὴς· ἀρκεῖ νὰ μάθῃς τόσον, ὅσον νὰ καταλαμβάνῃς ἀπροσκόπως τὰς σημειώσεις τῶν κριτικῶν εἰς τὰς καλὰς ἐκδόσεις τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων. Ὅταν τοῦτο κατορθώσῃς, καὶ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς θέλεις εὐκολύνειν, καὶ τοὺς εἰς τὸν Α. Ε. κόπους ἐλαφροτέρους καὶ ὠφελιμωτέρους καταστήσειν. Παρὰ ταῦτα χρεῖαν ἔχεις νὰ μελετᾷς συχνὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν γενικῶς, καὶ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων ἰδιαιτέρως. Ἐχομεν περὶ τούτων Διογένην τὸν Λαέρτιον, καὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους πολλὰ καλὰ συγγράμματα *Φιλοσοφικῆς ἱστορίας*. Οὐδὲ τὴν νέαν ἱστορίαν τὴν γενικὴν πρέπει ν' ἀμελήσῃς. Ἐφημερίδος συντάξις χρειάζεται πολυειδεῖς γνώσεις· βλέπε μόνον νὰ βάλῃς τάξιν εἰς τὰς μελέτας σου καὶ ἐπιμονήν. Ἡ τάξις συντέμνει τοὺς κόπους, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοὺς κάμνει συνήθεις καὶ ἐπομένως ἐλαφροτέρους. Δὲν ἔχω δύναμιν νὰ ὑπάγω παρέχει· κατ' εὐτυχίαν οὐδὲ σὺ χρεῖαν ἔχεις πλειοτέρων.

Ὑγίαινε!

ὁ φίλος ΚΟΡΑΗΣ.

Ἀναγίνωσκε κάποτε καὶ τὴν Ἑκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Τοῦ Mosheim εἶναι ἡ συντομωτέρα καὶ ὀρθοτέρα. Μεταφράσθη ἀπὸ τὸ Λατινικὸν εἰς τὸ Γαλλικὸν εἰς τόμους ἕξ. Μὴν ἀμελεῖς μηδὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Νέας διαθήκης. Βλέπεις πόσον εὐκολα διελύθη ἀπ' αὐτὴν μὲν, ἡ περὶ τοῦ *Πόρρου Μουσῶν* τοῦ ὄντως Πόρρου τῶν Μουσῶν ἀντιλογία, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλο-

σοφίας τὸ *Νόμῳ καλῶν* τοῦ ἀνόμου ἀνδραπόδου. Πάλιν σὲ λέγω, τὸν χρόνον μεταχειρίζου καλὰ, εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ Λογικοῦ. Ὁ Θεόφραστος ὠνόμαζε τὸν χρόνον «Πολυτελὲς ἀνάλωμα.» Καὶ ὁ περιφήμος Φραγκλῆνος ἐπαράγγελε νὰ μὴ τὸν κατατρίβωμεν εἰς τὰ μάταια, διότι εἶναι τὸ ἔνδυμα τοῦ βίου, *il faut ménager le temps; car c'est l'étoffe de la vie.* Καὶ πάλιν ὑγιάινει!

Ἄσπασε ἐκ μέρους μου τοὺς τιμιωτάτους ἐπιτρόπους Ῥάλλην καὶ Βουῦρον, λέγων εἰς αὐτοὺς ὅτι τοὺς εὐχαριστῶ διὰ τὰ ὅποια ἔμβασαν τὸν Ῥώταν 1100 φρ. Τὴν τοῦ Γ. Μαξίμου πρὸς τὸν Ῥάλλην δέν σε ἐπιστρέφω δι' οἰκονομίαν τῆς δαπάνης· ἂν θέλῃς ὁμως, φανέρωσέ το.

46.

3 Ἰουλίου 1819.

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἔχω τὴν ἐπιστολὴν σου μνηολογημένην 29 Μαΐου. Περὶ τοῦ Βαρδαλάχου τί νὰ σὲ εἶπω δὲν ἤξεύρω. Ἐξ ἐνὸς μέρους μοῦ κλείει τὸ στόμα τὸ «Μηδὲ δίκην δικασθῆς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης»· ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁμως, αὐτὸν μὲν δὲν γνωρίζω πλὴν ἀπὸ τὴν χρηστὴν (καὶ νομίζω δικαίαν) περὶ αὐτοῦ φήμην, τὸν ἄλλον δὲ ἢ μετ' αὐτοῦ ἐπταετῆς συμβίωσις μὲ ἀναγκάζει νὰ τὸν πιστεύω καὶ νὰ τὸν κηρύττω «ἀληθοῦς Ἰσραηλίτην, ἐν ᾧ δόλος

οὐκ ἔστι». Ὅπως ἂν ἦναι, ὁ πρῶτος ἔσφαλε καὶ εἰς τοῦτο, ὅτι πρὶν ἐμβῆ (ἢ μᾶλλον πρὶν αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ζητήσῃ νὰ ἐμβῇ) εἰς τὸ πλοῖον, δὲν ἐσυλλογίσθη ὅλας τὰς ἐνδεχομένας τύχας τοῦ ταξειδίου, ἀλλὰ ἐκπηδᾷ ἀπὸ τὸ πλοῖον, ὅταν καὶ ὅπου δὲν συμφέρῃ εἰς τοὺς κυρίους τοῦ πλοίου· ἢ νομίζει ὅτι οἱ Χῖοι, ἂν δὲν ἐμπιστεύοντο εἰς τὰς συνθήκας του, δὲν ἤθελαν εἰς ὅλον τὸ μεταξὺ διάστημα τῆς διδασκαλίας του φροντίσειν νὰ εὕρωσιν ἄλλον τινὰ ἀντ' αὐτοῦ; Τοῦτο καὶ μὲ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι αἰνιγμα.

Μὲ τὴν παροῦσαν συνδεμένας σὲ πέμπω διὰ νὰ τὰς καταχωρίσῃς εἰς τὸν Λ. Ε. ὀλίγας σημειώσεις εἰς τὴν τρίτην ἐκδοσιν τοῦ Σνείδεριανοῦ Λεξικοῦ. Τὸν τελευταῖον παράγραφον (σελ. 14) ἐπερικύκλωσα μὲ χρῶμα κόκκινον, ὡς χρεῖαν ἔχοντα τῆς σκέψεώς σας, ἂν πρέπη νὰ τὸν καταχωρίσετε, ὡς δυνάμενον νὰ σᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ πολλὰς σχολαστικῶν ἢ ἀνδραπόδων φλυαρίας, ἢ νὰ τὸν ἀποσκορακίσετε, διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐξ αὐτοῦ δυσχαρίστησιν τινῶν. Συμβουλευῆθι λοιπὸν μετὰ τοῦ σοφοῦ συνεργάτου σου (τὸν ὅποιον προσκυνῶ), καὶ κάμετε ὅ,τι κρίνετε περὶ αὐτοῦ λυσιτελέστερον. Ἀκόμη κατὰ δυστυχίαν τὸ ταλαίπωρον γένος δὲν ἐλευθερώθη ἀπὸ δύο γένη ἀνθρώπων, ἢ (ἂν ἀγαπᾷς κάλλιον) ἀνθρωπίσκων. Τὸ ἐν εἶναι οἱ σχολαστικοὶ μας ἀπλῶς, οἱ ὅποιοι ὁμοιάζουσι τοὺς σχολαστικούς τῆς δεκάτης τετάρτης ἐκατονταετηρίδος. Εἰς τὸ ἄλλο περιέχονται ὅσοι μετὰ τοῦ σχολαϊσμοῦ ἐγεννήθησαν καὶ *Τσελεπῆδες*. Τσελεπῆς στολισμένος μὲ καλὰ γραμματικὰ εἶναι ὄχι διπλοῦν, ἀλλὰ μυριαπλοῦν κακόν.

Τὸν ἄθλιον Τουρκοκόρχορον ἐκορχορίσετε τόσον σφοδρά, ὥστε δὲν πιστεύω ὅτι θέλει πλέον γρύξειν. Ἦτον

ὁμως εὐχῆς ἄξιον νὰ γράψῃ μετὰ τὴν ὁποίαν ἀναγκαιῶς πάσχει ἐναντίον σας τόσῃν ὀργῇ, ἥτις ἔχει φυσικὰ νὰ τὸν κινήσῃ εἰς λογοδιάρροϊαν ἱκανὴν νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τοὺς λίθους εἰς γέλωτα.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀποκρινόμενος πρὸς τὰς ὁποίας εἶχα λάβεῖν ἀπὸ Χίου ἐπιστολάς τῶν Ἐπιτρόπων καὶ τοῦ Βάμβρα, ἐσύστησα θερμῶς τὸν Ἑρμῆν σας. Εἴθε εἰσακουσθῶ!

Εἰς τὴν ἐπιστολήν μου 15 Μαΐου σ' ἔλεγα νὰ φυλάξῃς τὸ ἐν ἀπὸ νὰ σταλθέντα διὰ τοῦ φίλου κυρίου Βλαστοῦ 6 σώματα Στράβωνος. Τώρα δὲ παρακαλῶ σε νὰ τὸ στείλῃς δίχως ἀναβολὴν διὰ τοῦ κυρίου Κοπίταρος (τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι) πρὸς τὸν Σνεϊδέρον. Ἄς μὲ κάμῃ τὴν χάριν νὰ τὸ πέμψῃ ὅσον δυνατόν ἐγρήγορα, ἢ καὶ νὰ τὸν φανερώσῃ ὅτι τὸ κρατεῖ δι' αὐτὸν καὶ μέλλει νὰ τὸ πέμψῃ.

Ἔτι καὶ τοῦτο, ν' ἀπολογηθῇς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ νὰ ζητήσῃς συγγνώμην ἀπὸ τὸν κύριον Πόπ (ἀσπασάμενος αὐτὸν) ὅτι ἐλησμονήσα νὰ στείλω τὸν χεωστούμενον εἰς αὐτὸν τέταρτον τόμον τοῦ Στράβωνος. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἰδικόν μου, ἀλλὰ τῶν ὁποίων φέρω τὸ βάρος 72 ἐτῶν. Διόρθωσέ το γράφων πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν εἰς Τεργέστην νὰ σὲ πέμψῃ δύο σώματα τοῦ δ' τόμου, νὰ δώσῃς τὸ ἐν πρὸς τὸν Πόπ, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸν ἐκδότην τοῦ Τηλεγράφου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλθησαν κατὰ καιρὸν οἱ προλαβόντες τρεῖς τόμοι.

Τὸν κύριον Ῥάλλην ἄσπασε ἐκ μέρου μου ὡσαύτως καὶ τὸν Σοφολογιώτατον κύριον Κούμαν. Ὑγίαινε.

I. K.

Ἀσπάζομαι σε.

Ἔχω τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 7 Ἰουλίου, εἰς τὴν ὁποίαν θέλω ἀποκριθῆν, ὅταν δυνηθῶ. Τὴν 3 τοῦ παρόντος σ' ἔγραφα νὰ στείλῃς διὰ τοῦ Κοπίταρος τὸ ἕκτον σῶμα τοῦ Στράβωνος πρὸς τὸν Σνειδέρον. Ἄν ὅταν λάβῃς τὴν παροῦσαν, δὲν τὸ ἔστειλεις, κράτει το, ἐπειδὴ χθές ἔλαβα ἀπὸ τὸν Σνειδέρον γράμμα, διὰ τοῦ ὁποίου μὲ λέγει νὰ παραδώσω εἰς ἓνα τῶν ἐδῶ βιβλιοπωλῶν τὸν τέταρτον καὶ τὸν ὅποιον δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβειν τρίτον τόμον τοῦ Στράβωνος καὶ σήμερον τοὺς παραδίδω.

Μὲ τὴν προλαβοῦσάν μου ἐπιστολὴν σ' ἔστειλα καὶ τὰς εἰς τὸ Σνειδεριανὸν Λεξικὸν ἐπικρίσεις.

Ὁ Βογορίδης καὶ Γλαράκης δὲν ἐφάνησαν ἀκόμη.

Περὶ τοῦ Καλούδη τί ἤθελες νὰ κάμω; Προφῆτης δὲν εἶμαι· ἔπειτα δὲν τὸν ἐγκωμίασα· ἀλλ' ἐξέθεσα ἱστορικῶς τὰ συμβάντα, καὶ ἴσως ἡ ἱστορία τὸν φέρῃ εἰς αἴσθησιν καὶ ἐπιθυμίαν σωφρονεστέρως διαγωγῆς.

Δὸς λοιπὸν (ἂν δὲν ἐστάλθῃ εἰς τὸν Σνειδέρον) τὸ ἕκτον ἀντίτυπον, συνωδευμένον μὲ τοὺς ἀσπασμούς μου, εἰς τὸν χρηστὸν Πόπ. Ἀσπασε τὸν κύριον Βλαστὸν καὶ τοὺς λοιποὺς συμπατριώτας ἐκ μέρους μου.

Τὰ περὶ τῆς Καλλιόπης δὲν μ' ἐκπλήττουσιν. «Οὐ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν.» Αὕτῃ μέλλει τῶρα νὰ κατασταθῇ τὸ κοπροδοχεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἔχουν νὰ

ρίπτωσι τὰ πηλά των πρῶτος ὁ Τουρκαθηναῖος, καὶ μετὰ αὐτὸν ὅλα τὰ σχολαστικόπουλα τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἀποσταθῇτε εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον ὅλοι οἱ τῆς ἀγαθῆς μερίδος, ὅχι κινούμενοι ἀπὸ τὸ αἰσχροτάτον τῆς ἐκδικήσεως πάθος, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν φιλέλληνα νὰ κατατροπώσετε τὰ τελευταῖα σπαράγματα τοῦ ψυχorroγούντος θηρίου, τοῦ σχολαῖσμοῦ, ὅστις ἔχει τὰς ρίζας του κρυμμένας εἰς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐκείθεν ἀδήλως (μὴ ἀμφιβάλλης) τρέφεται καὶ ζωογονεῖται. Ὑγίαινε!

48.

22 Φεβρουαρίου.

Φίλε Κοκκινάκη,

Προχθὲς σ' ἔγραψα· χθὲς ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 10 Φεβρ. Ὁ θάνατος τοῦ Σ. μ' ἐλύπησε· ἡ περὶ τοῦ Πρωίου ἐλπίς μ' ἐπαρηγόρησε. Τοῦτο μόνον φρόντισε μετὰ τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν, νὰ προδιαθέσετε τοῦ αὐτοῦ συγγενεῖς του ἐμπόρους Πρωίους, νὰ τὸν ἀναδείξωσι προστάτην τοῦ Λ. Ε. καὶ νὰ τὸν καταστήσωσι κωφόν, ἂν ὁ Ἀρχιερασίτης τολμήσῃ νὰ πέμψῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ θελξινόα του συγγράμματα.

Χαίρω, ὅτι οἱ Γραικοὶ σαλεύουν τὸ ἄνομον οἰκοδόμημα τῆς Ἱερᾶς μεγαλειότητος τοῦ μικροῦ Ἰππαρίωνος· Λυ-

ποῦμαι ἐξεναντίας, ὅτι ἀφοῦ τὸ κατασείσωσι, καὶ τὸ κατεδαφίσωσι, δὲν ἔχουν ἀκόμη κεφαλὰς νὰ κτίσωσιν ἄλλο νέον εἰς τόπον τοῦ κατεδαφισμένου, ἀλλ' εἴμεθα οἱ ταλαίπωροι προσωρισμένοι νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ τῆς χεῖρας τῶν Ῥώσων, ἴσως καὶ τῶν Ἀγγλων.

Πρόσεχε προσοχὴν μεγάλην εἰς τὴν τυπογραφικὴν διόρθωσιν τοῦ Λ. Ε. Ὑγιάεινε!

Ο. Ο.

49.

Ἐκ Παρισίων, 24 Μαΐου 1820.

Φίλτατε Κύριε Κοκκινάκη.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὑπόσχεσαι (2 Μαΐου) προσοχὴν εἰς τὴν διατριβὴν Ι. Κ. Χαίρω περὶ τοῦ Θεοκλήτου, ὅτι μακρύνει τὸν καιρὸν τῶν μαθημάτων. Χαρᾶς ἄξιον εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπαγόντων εἰς Πίσαν χάριν γνώσεως καὶ ἐπιστήμης. Εἴθε μὴ μᾶς λυπήσῃ ὁ φυσικὸς θάνατος τοῦ ὑπεργήρου μιαροῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου, πρὶν πάθῃ τὸν πρέποντα εἰς αὐτόν, τὸν δι' ἀγχόνης!

Τὴν ἐδῶ κλεισμένην πρὸς τὸν Φουρναράκη, ἔκρινα νὰ στεῖλω διὰ σοῦ, ἐπειδὴ περὶ σοῦ μάλιστα ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μὲ γράψῃ. Στείλέ την σφραγισμένην· ἐσύμφερ' ὅμως νὰ τὴν κοινωνήσῃς πρῶτον εἰς τοὺς αὐτοῦ συμπατριώτας, ἐπειδὴ περὶ πατρίδος καὶ πρὸς βοηθήσαντα τὴν πατρίδα

γράφεται. Βλέπεις ὅτι ἀφορμὴν λαβὼν ἀπὸ τὸ *Προστατικῶς*, τὴν ἐκέντησα ὀλίγον μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ *Βαρβάκη*, διὰ μελλούσας ἄλλας ἐλπίδας, χωρὶς νὰ τολμήσω νὰ ἐκτανθῶ πολὺ. Εἶναι μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ μὴν ἔμαθεν ἕως τῶρα τὴν δωρεὰν τοῦ *Βαρβάκη*; τί λέγεις; Ἄν ὑποπτεύεσθε τοιαύτην ἄγνοιαν, δὲν ἦτο κακὸν νὰ τὸν διηγηθῇς τὰ περὶ *Βαρβάκη*; μὲ προσοχὴν ὅμως, φίλε, νὰ μὴ φαινώμεθα ψωμοζῆται. Καὶ τοῦτο λέγω, ὅχι ὡς νομίζων αἰσχρὰν τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ψωμοζήτητιν· ἐξ ἐναντίας καὶ δισάκκιον ἤθελα μετὰ χαρᾶς βάλλειν εἰς τὸν ὠμόν μου, νὰ περιέρχωμαι ὅπου μυρισθῶ ἀργύριον, νὰ τὸ ζητῶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, δείχνων κανὲν εἰκονισμάτιον τῆς Ἑλλάδος. Δὲν βλέπεις τοὺς ὁσιωτάτους Μοναχοὺς μας πῶς περιέρχονται φορολογοῦντες τοὺς ἡλιθίους διὰ τὰ Μοναστήριά των; Τὴν προσοχὴν παραγγέλλω διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν πρὸς τοὺς ὁποίους γράφομεν. Ἄνθρωποι καλῆς ψυχῆς καὶ ἀξιοὶ παντὸς ἐπαίνου, ἐπειδὴ ἐνεργοῦν τὸ πλεόν παρὰ ὅλα τὰ ἄλλα ἀξίεπαινον ἔργον, βοηθοῦντες τὴν πατρίδα· ἄνθρωποι ὅμως χρεῖαν ἔχοντες ὁδηγίας τοιαύτης, ὅποια καὶ τὸ δισάκκιον νὰ γεμίζῃ, καὶ τὴν ἐμφυτον εἰς ὅλους μας φιλαυτίαν αὐτῶν νὰ μὴ πληγόνῃ, δίδουσα ὑποψίαν ὅτι τοὺς χειραγωγεῖς ὡς τυφλοὺς.

Τοὺς συμπατριώτας ὅλους ἄσπασε ἀπὸ μέρους μου κατ' ὄνομα, καὶ εὐχαρίστησέ τους καὶ δεύτερον (χθὲς τοὺς εὐχαρίστησα ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν κύριον Ῥάλλην) διὰ τὴν πρόθυμον αὐτῶν συνδρομὴν εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος.

Τὸ Κύριον Βλαστὸν εὐχαρίστησε διὰ τὴν ὁποίαν μ' ἔστειλε *Λακωνικὴν πολιτείαν*, ἀλλὰ τὰ συγχαρίκια εἶχε τὰ λάβειν ἀρχήτερα ὁ Βογορίδης, ὅστις μὲ τὴν ἐκοινώ-

νησε πρῶτος. Συγχαρίκια λέγω, ἂν καὶ δὲν εὗρηκα τι εἰς αὐτὴν πολλῆς χαρᾶς ἄξιον. Χαρὰ καὶ εὐτυχία καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ὅλους τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας ἤθελ' εἶσθαι, ἂν ἤρχιζαν ἀπὸ σύστασιν γυμνασίου. Πολιτεία ἥτις δὲν ἔχει βάσιν τὴν παιδείαν, εἶναι οἰκοδομὴ εἰς ἄμμον.

Ὑγίαινε !

Δὲν ἔλαβα καιρὸν ἀκόμῃ νὰ παραβάλω τὴν τιμὴν τοῦ Rosenmüller μὲ τῶν ἐδῶ βιβλιοπωλῶν τὰς τιμάς. Ἄν εὗρω πολλὴν τὴν διαφοράν, θέλω σὲ παρακαλέσειν ἵσως νὰ μοῦ τὸν προβλέψῃς αὐτόθεν. Ο. Ο.

50.

6 Ὀκτωβρίου, 1820

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἔχω δύο σου γράμματα μηνολογημένα 13 καὶ 20 Σεπτεμβρίου. Ἀνέγνωσα τέλος πάντων πρώτην φορὰν τῶρα τὸν 11 ἀριθμὸν τοῦ Λ. Ε. ὅπου ἴδα μ' εὐχαρίστησιν καταχωρισμένην τὴν ἱατροφιλολογικὴν διατριβὴν τοῦ Ι. Κ. Εἰς τὴν ἐμπαρόδῳ ἀνάγνωσίν της ἔν μόνον σφάλμα τυπογραφικὸν ἐσημείωσα εἰς τὴν πρώτην σελίδα σημ. (1) «ὁ γεννηθεὶς εἰς ἀπὸ τὴν Κέων νῆσον». Ἐλπίζω ὅτι δὲν ἔχει ἄλλα παρ' αὐτό· τὸ ὅποῖον (ἢ ἀπὸ προθ.) εἰς ἄλλους εἶναι φανερόν τυπογραφικὸν παρόραμα, ἢ ἵσως

γεροντική παραδρομή τοῦ καλάμου· εἰς ἐμὲ δὲ ἐνδέχεται
νὰ προστριφθῇ ἀπὸ τοὺς σχολαστικούς, ὡς καινοτόμημα
γλώσσης. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μικρά· ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ
μεγάλα καὶ δεινά. Φίλος τις τῶν ἐδῶ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν
Κωνσταντινούπολιν γράμμα μηνολογ. 25 Αὐγούστου· εἰς
τὸ ὅποιον ἀνέγνωσα τὰ ἐξῆς ἀντιγραμμένα κατὰ λέξιν,
καὶ ἐκινδύνευσά ν' ἀποπληχθῶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν·

α Τὰ νεώτερα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διδασκάλων
» τῆς Σμύρνης εἶναι ἐλεεινά. Ἡξεύρεις, δὲν ἀμφιβάλλω,
» ὅτι ὁ Κούμας κατῳρῶθωσεν νὰ εὐγάλη πατριαρχικά σιγίλ-
» λια, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ ἀποκατασταθῶσιν οἱ Οἱ-
» κονόμοι καὶ αὐτός, ὡς πρότερον, εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀλλ'
» ὁ ἅγιος Σμύρνης, ἀφοῦ τὰ ἔλαβεν, ἀνέβαλε τὴν ἀνά-
» γνωσίν των ἐπ' ἐκκλησίας, ἕως νὰ προδιαθέσῃ τοὺς
» συμφατριαστάς του· καὶ οὕτως ἀναγινωσκόμενα ἀκο-
» λούθως, ὥρμησαν, τὰ ἄρπαξαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ
» ἀναγινώσκοντος ἱερέως, τὰ κατεξέσχισαν μὲ μεγάλην
» ταρχχὴν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας, ὑβρίζοντες ἀναι-
» σχύντως τοὺς διδασκάλους, φοβερίζοντες τοὺς ὑπερα-
» σπιστάς των, καὶ κἀμνοντες τοσοῦτον θόρυβον, ὥστε
» οἱ μὴ γινώσκοντες τὴν αἰτίαν, ἐξερχόμενοι τῆς ἐκκλη-
» σίας ἔτρεχον νὰ φυλαχθῶσιν εἰς τὰ ὀσπίτιά των. Πολ-
» λαὶ ἐγγαστρωμέναι γυναῖκες ἀπέβαλαν. Ἡ ἐκεῖ πλη-
» σίον ἐκκλησία τῶν Δυτικῶν φοβηθεῖσα παραιτήσῃ τὴν
» λειτουργίαν καὶ ἐσφάλισε. Τέλος ἡ διοίκησις νομίζουσα
» τὸ πρᾶγμα ἐπανάστασιν, ὥρμησε μὲ τὰ ἄρματα, διὰ
» νὰ καθησυχάσῃ τὸν λαόν, καὶ οὕτως ἡ Σμύρνη ἐκείνην
» τὴν Κυριακὴν ἔγινε θέατρον τραγικῶν κακῶν διὰ συνερ-
» γίας τοῦ ἁγίου ποιμένος της. Τοιοῦτοι εἶναι, φίλε, οἱ
» ἅγιοί μας. Ἀκολούθως περισσότερα ».

Τοιοῦτοι καὶ εἶναι, καὶ θέλουν εἶσθαι, ἕως νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ παιδευθῇ τὸ ἔθνος, « Ἐως διδασκῶσι πολλοί, καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις » καὶ τότε θέλουν πάθειν καὶ αὐτοί, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἱερωμένοι τῶν Δυτικῶν, ἡγουν παντελῇ καταφρόνησιν. Ἐξεύρεις διὰ τί ἐτύφλωσα τοὺς ὀφθαλμούς μου νὰ ἀντιγράψω ἀπὸ πολλὰ λεπτογραμμένην ἐπιστολὴν τὴν ὁδυνηρὰν ταύτην εἰδῆσιν; Ἦκουσα ὅτι ὁ Βαρβάκης ἐδιώρισε 50 χιλιάδας γροσίων διὰ τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης. Ποῖον σχολεῖον; Ἐὰν διὰ τὸ παλαιόν, τὸ ταρτουφικῶς ὀνομαζόμενον *Εὐαγγελικόν*, ἔρρηξε τὰ ἀργύριά του εἰς τροφὴν καὶ πληθυσμὸν σχολαστικῶν. Ἐὰν διὰ τὸ γυμνάσιον τοῦ Κούμα καὶ τῶν Οἰκονόμων (τὸ ὅποιον μὲ φαίνεται πιθανώτερον) ἐσύμφερε νὰ ἔχῃ σύγκαιρα τὴν ἀσεβῆ καταστροφὴν τοῦ γυμνασίου, διὰ νὰ μὴ βάλῃ τὰ ἀργύριά του εἰς κίνδυνον νὰ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῆς ἀσεβοῦς φατρίας, ἥτις ἀναμφιβόλως θέλει τὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὸ ἀντευαγγελικὸν θηριοτροφεῖον. Ἦθελα γράψειν ἐγὼ κατ' εὐθείαν περὶ τούτου πρὸς τὸν Βαρβάκην, καὶ σχεδὸν ἤρχισα νὰ γράφω· ἀλλ' ἀναλογιζόμενος ἔκρινα ὅτι δὲν συμφέρει διὰ πολλὰς αἰτίας ν' ἀκουσθῇ διόλου τὸ ὄνομά μου εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀπὸ τὸ ἄλλο κρίνω ἀναγκαῖον νὰ μάθῃ ὁ Βαρβάκης τὰ συμβάντα. Ὅθεν μὲ φαίνεται εὐλογον νὰ συμπαραλάβῃς ἐντάμα δύο ἢ τρεῖς τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν μας, νὰ τοὺς ἀναγνώσῃς τὰ γραφόμενα, καὶ νὰ συμβουλευθῇτε, ἂν κρίνετε εὐλογον, νὰ προφθάσετε τὴν εἰδῆσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸν Βαρβάκην. Ἄν ἔστειλε τὰ ἀργύριά του, νὰ φροντίσῃ νὰ τὰ σώσῃ ἀπὸ τῶν Ταρτούφων τὰς χεῖρας, ἂν ἀκόμη δὲν τὰ ἔστειλε, νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀποστολὴν, ἕως νὰ κατασταθῶσιν οἱ διωχθέντες διδάσκαλοι εἰς

καμμίαν ἄλλην πόλιν φρονιμωτέραν, καὶ τότε νὰ τὰ στείλῃ ἐκεῖ εἰς τοὺς φρονιμωτέρους.

Φοβοῦμαι, φίλε, μὴ ὁ Ταρτουφισμὸς δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Σμύρνην καὶ τὸν Ἐπίσκοπόν της, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ μέχρι τῶν ἀνωτέρων· φοβοῦμαι μὴν ἀπεφάσισαν ν' ἀφήσωσιν ὁλότελα τὴν Εὐαγγελικὴν ὁδόν, τῆς ὁποίας τὸ στενὸν τοὺς θλίβει, καὶ ἀντὶ ἱερέων τοῦ Χριστοῦ, νὰ κατασταθῶσιν ἀληθῶς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ἡ ἐλεεινὴ καὶ ἐνταυτῷ γελοία πρόσκλησις τοῦ Ἰππαρίωνος μοῦ ἐμπνέει μάλιστα τοὺς τοιούτους φόβους. Βλέπεις ὅτι ἀπαναισχύντησαν τόσον, ὅσον καὶ νὰ ὀνομάζωσιν *Ἱερὸν τὸν* *** Καὶ ποῦ ἔμεινε πλέον τὸ «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις;»

Ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς καὶ ἀπὸ τὸν Βάμβαν ἔλαβα γράμματα. Ἔχουν 476 μαθητάς, ἐκ τῶν ὁποίων 400 ἐγγῶριοι καὶ οἱ λοιποὶ 74 μὲν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δύο δέ, πόθεν; μάντευσέ. . . ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν!!! Δὲν ἐμπορεῖς νὰ φαντασθῇς πόσον τοῦτο μὲ εὐφρανε· συλλογίζεσαι τάχα διατί; διότι φίλε μου, τὸ θαῦμα τοῦτο δὲν μέλλει νὰ σταθῇ αὐτοῦ· ἔχει ὀριεὲς καὶ *gourentes*. Ἡ ἐπιμιξία αὕτη θέλει συνδράμειν νὰ μᾶς διδάξῃ ταχύτερον τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἠθικῆς, τὴν ὁποίαν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας τῶν ταλαιπώρων ὁ ζυγὸς καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀδικωτάτου ἔθνους, καὶ μᾶς κατέστησεν ὅλους ἀπὸ πολὺ εἰς ὀλίγον δεσποτικοὺς. Ναί, θαῦμα κρίνω σωτήριον τῶν Ἀμερικανῶν τὸν ἐρχομόν. Ἀγαπᾷς ν' ἀκούσης καὶ ἄλλο θαῦμα, ἐναντίον ὅμως τοῦ προτέρου ἐλεεινὸν καὶ ἐντροπιασμένον; Μεταξὺ τῶν 400 σπουδαστῶν πόσοι εἶναι οἱ ἱερωμένοι; Τέσσαρες! Bravo! ἱερώτατοι.

Τοῦ Φουρναράκη οἱ υἱοὶ κατευδῶθησαν, καὶ τὸ κα-

τευόδιόν των απέσπασεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου ὁξὺ καὶ ὀδυνηρὸν καρφίον, διότι ἐκ συμβουλῆς μου καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ ἀπεφάσισαν νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰ τέκνα των εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Βάμβας μ' ὅλον ὅτι εἶχεν ἀποφασίσειν νὰ ἐλευθερωθῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸ βάρος συντρόφων σπουδαστῶν, ἐδέχθη ὁμως ὁμοτράπεζα τὰ τέκνα τοῦ Φουρναράκη, ἐπειδὴ (λέγει) τὸν ἔγραφα « νὰ τὰ δεχθῇ ὡς τέκνα μου. »

Τὸ περὶ τοῦ Λ. Ε. μελετώμενον σὲ λέγω ἐλεύθερα, ὅτι δὲν μ' ἀρέσκει. Οὐδεὶς οὐδέποτε ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς ἐφημεριδογράφους οὔτ' ἔδωκεν οὔτε χρέος ἐνόμισε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς συνδρομητὰς λογαριασμὸν τί λαμβάνει, καὶ ποῦ ἐξοδεύει. Τὸ μόνον χρέος εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς Ἐφημερίδος· καὶ τότε οἱ συνδρομηταὶ καὶ μὴ θέλοντες δίδουν τὰ ἀργύριά των, καὶ, ἂν δὲν ᾔναι παντάπασιν ἡλίθιοι, συμπεραίνουν, ὅτι ἡ τελειοποίησις δὲν γίνεται χωρὶς ἀξιολόγου δαπάνης. Ἐχομεν, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ἀκόμη πολλοὺς ἡλίθιους· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμως αὐξάνει καὶ ὁ ἀριθμὸς καθημέραν τῶν νουνεχῶν κριτῶν. Ἐχε λοιπὸν ὑπομονήν, « Ἐως διδαχθῶσι πολλοί, καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις » καὶ ἀσχολοῦ ὅλως διόλου εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς Ἐφημερίδος δαπανῶν εἰς αὐτὴν ἀναλόγως μὲ ὅσα λαμβάνεις. Τοῦτο μόνον εἶναι τὸ χρέος σου. Διὰ νὰ προβαίνει ὁ Ἑρμῆς (καὶ προβαίνει, τὸ αἰσθανόμεθα τῶρα) ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ κάλλιον, χρειάζεσαι συμβοηθούς, χρειάζεσαι γραφέας καὶ μεταγραφέας. Ἐπρεπε νὰ φροντίσης νὰ εὕρῃς κανένα λόγιον ὁμογενῆ, ἄνθρωπον ὁμως ἐπιστήμονα καὶ τῆς Γραμματικῆς τῆς Ἡθικῆς, νὰ τὸν κάμῃς κοινωνὸν τοῦ ἔργου. Πρόσεχε ὁμως μὴ πέσης εἰς χεῖρας κανενὸς ψυχὴν ἔχοντος Κομητᾶ ἢ Σταγειρίτου.

Δὲν εἶναι αὐτοῦ κανένας Χῖος σπουδαῖος ; Τοῦτο πρέπει νὰ προνοήσετε ἐπιμελῶς, νὰ μὴν ἀποξενωθῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Χίων ὁ Ἑρμῆς, ἐπειδὴ τιμᾶ καὶ τοῦτο τὴν πατρίδα. Ὅταν πληρώσῃς τὸ ἀπαραίτητον χρέος τῆς τελειοποιήσεως, ὅ,τι περισσεύει εἶναι καρπὸς τῶν ἰδρώτων σου. Ἄν ᾦναι πλούσιος, διατί νὰ μὴν πλουτήσῃς ; μηγαρὶ εἰς μόνους τῶν ἐμπόρων τοὺς ἰδρῶτας χρεωστεῖται ὁ πλοῦτος ; Ἐδῶ πολλοὶ ἐφημεριδογράφοι ἐπλούτησαν· ἀλλὰ τιμίως, δικαίως καὶ ἀξίως, ἐπειδὴ καθόσον ἠΐξανον οἱ πόροι των, ἐξώδευαν ἀφειδῶς εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐφημερίδος των, καὶ κατεφώτισαν τὸ ἔθνος των. Ἡ αὖξῃσις τῶν προσόδων σου θέλει καὶ κατὰ τοῦτο συνεργήσῃ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐφημερίδος. Ποῖον ; τὸ νὰ σὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ πᾶσαν ἐπιρροὴν ἐξωτερικοῦ δεσποτισμοῦ, καὶ νὰ σὲ καταστήσῃ κριτὴν αὐτεξούσιον ποῖα ἀπὸ τὰ πεμπόμενα νὰ δέχεσαι, καὶ ποῖα νὰ ἀποβάλλῃς καὶ νὰ πέμπῃς, ὅχι εἰς Κόρακας, ἀλλ' εἰς κοράκων χειρότερον, τὸ κοπροδοχεῖον τῆς Καλλιόπης. Ἐκδίκησιν ἄλλην κατ' αὐτῆς φιλοσοφικωτέραν (καὶ τοῦτο σημαίνει δικαιοτέραν) νὰ ἐκδικηθῇς δὲν ἔχεις παρὰ νὰ συνεργῇς εἰς τὸ νὰ γεμίζεται ἀπὸ διατριβὰς τοῦ Κοδρικᾶ, τοῦ Κομητᾶ, τοῦ Δούκα, τοῦ Ἰππαρίωνος καὶ ἄλλων τοιούτων Φωστήρων. Ὅταν τελειοποιήσῃς τὴν ἐφημερίδα σου (καὶ τοῦτο εἶναι χρέος σου ἀπαραίτητον) τότε, φίλε, ἀντὶ νὰ δώσῃς λογαριασμὸν εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἐξόδου σου, ἐμπορεῖς μὲ θάρρος νὰ κηρύξῃς πρὸς τοὺς κατηγοροῦντάς σε ὡς φιλόπλουτον, ὅτι εἶναι κύριος ἐξ αὐτῶν, ὅστις ἀγαπᾷ, νὰ παύσῃ τὴν συνδρομὴν του.

Εἶθε νὰ ἔδειχγες τὸν Κοπίταρα τὴν Ῥαψωδίαν (χωρὶς

νὰ ὀνομάσης ὁμῶς τὸν πέμψαντα) διὰ νὰ μάθης ἐξ αὐτοῦ τὸ πρακτέον! Ὡς τόσον εἶπέ με, ἂν ἐμπορῇ καὶ νὰ περάσῃ *par transit* διὰ Βουκουρέστιον καὶ Γιάσιον, ἢ ἂν συγχωρῇται ἡ εἰσοδὸς τῆς εἰς Τεργέστην.

Ἐδῶ κλεισμένα σὲ πέμπω τὰ φύλλα περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Χρ. Φανέρωσέ με τὴν παραλαβὴν καὶ τὸν καιρὸν ὅταν ἔχῃς νὰ τὴν τυπώσης, διὰ νὰ μὴ πάθω ὅ,τι ἔπαθα μὲ τὴν προλαβοῦσαν διατριβήν. Τὴν πεμπομένην τώρα ἀνέγνωσα εἰς ἓνα τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν· καὶ τὴν ἀνέγνωσα διὰ τὴν ὁποῖαν εἶχα ὑποψίαν περὶ τῶν κλεισμένων εἰς κύκλον κόκκινον εἰς τὴν 4 σελίδα, μὴ ταράξῃ τοὺς ταρτούφους μας. Τὸν αὐτὸν φόβον συνέλαβε καὶ αὐτός· καὶ τέλος μετὰ πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ ἀμφιλογίας συνέβημεν ν' ἀφήσω εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κρίσιν σου τὰ κοκκινογυρισμένα κείμενον καὶ σημείωσιν (2). Ἄν τὰ κρίνης ἀκίνδυνα, τύπωσέ τα· εἰ δὲ μὴ, πνίξε τα, γράφων μετὰ τὴν φράσιν «ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἱερεῖς αὐτῆς» ἀμέσως τὸ ἀκόλουθον, «ὅπως ἂν ἦναι ἐλπίζω κτλ.» Ἴσως ἀρκεῖ νὰ πνίξης τοῦτο μόνον τὸ μέρος τοῦ κοκκινογυρισμένου, «Οἱ ὅποιοι διότι ἐτόλμησαν τινὲς λαοπλάνοι . . . γοητείας μοναχούς», καὶ τότε ἐμπορεῖς νὰ φυλάξης καὶ τὴν σημείωσιν, ἀκαταμάχητον ὄπλον κατὰ τῶν ταρτούφων, ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο λαλούντων ὁ εἰς εἶναι πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσημος, καὶ ὁ ἄλλος Αὐτοκράτωρ Χριστιανός. Ἀλλὰ τί ἴσως ἢ ἀνίσως; Πληρεξούσιον σ' ἀφίνω νὰ πράξης τὸ ἀκινδυνώτερον κατὰ τὴν κρίσιν σου, διὰ τοὺς καταράτους Ἱππαρίωνας. Ἄν ἔχῃς αὐτοῦ πιστὸν καὶ φρόνιμον φίλον κανένα, συμβουλεύσου τον περὶ τῆς ἀπορίας. Ὅταν λάβω τὴν εἰς τὴν παροῦσαν ἀπόκρισιν, θέλω πάραυτα σὲ πέμψει τὴν ἐπίκρισιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ

Σνειδεριανού Λεξικοῦ· ἔτοιμος ἦτο πρὸ πολλοῦ· ἐμποδίσθη δὲ καὶ αὐτή, ὡς ἡ τώρα πεμπομένη, διὰ τὸ ἀτυχέστατον λάθος τῆς πρώτης.

Τὸν Κύριον Πανταλέοντα Βλαστὸν ἄσπασε ἀπὸ μέρους μου, καὶ παρακάλεσέ τον, ἐπειδὴ δὲν εὐκαίρησε ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, νὰ σὲ εἴπη ἂν ἔχη εἶδῃσιν ὅτι ἐκατευοδώθη εἰς Βουκουρέστιον ὁ παρ' ἐμοῦ πεμφθεὶς εἰς τὸν Ἡγεμόνα Στράβων.

Τοὺς αὐτοὺς ἀσπασμοὺς πρόσφερε, νὰ ζήσης! καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὅλους συμπατριώτας. Εὐτυχεῖτε ὅλοι!

Ο. Ο.

51.

Ἐκ Παρισίων, 25 Δεκεμβρίου 1820.

Φίλε Κοκκινάκη,

Εἰς τὸ ἐξῆς θέλω ἀποκριθῆν εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἔδωκε χθὲς τὸ ἐσπέρας ἐπιστολήν σου (13 Δεκ.) ὁ κύρ Πίκκολος. Τὴν παροῦσαν βιάζομαι νὰ σὲ γράψω διὰ νὰ προφθάσω τὴν τύπωσιν τῆς τελευταίας κρίσεως τοῦ I. K. Πρὸ τῆς λέξεως *Παιδισκάριον* βάλε τὸ ἐξῆς ἄρθρον.

Παιδίον. Ἡ λέξις δὲν σημειοῦται δι' ἄλλο, πλὴν διότι ὁ Σνειδέρος φέρων μάρτυρα τὸν Στράβωνα (βιβλ. 10, τόμ. 4. σελ. 188 τῆς ἐκδ. τοῦ Γερμ.) διὰ τὸ παροιμιώδες « Τῆς μητρὸς τὸ παιδίον » συγκαταριθμεῖ ἀδίκως καὶ τὸν Κοραῖν μ' ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἐνόησαν τὸ μέρος τοῦτο

τοῦ Στράβωνος. Ὅτι ὁμως ὁ Κοραῆς τὸ ἐνόησε καὶ τὸ ἐξηγήσεν ἀπαράλλακτα, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Σνειδέρος, τὸ μαρτυροῦν αἱ ἑλληνικαὶ εἰς τὸν Στράβωνα σημειώσεις του (τομ. Δ' σελ. 222). Τὸ λάθος τοῦ σοφοῦ Λεξικογράφου ἐγεννήθη ἐκ τούτου, ὅτι ἀντὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰς σημειώσεις ταύτας, ἐξέτασε τὴν Γαλλικὴν τοῦ Στράβωνος μετάφρασιν καὶ τὰς Γαλλικὰς σημειώσεις (tom. IV, pag. 100, not. 2). Ἀλλὰ τοῦ δεκάτου βιβλίου τοῦ Στράβωνος οὐτ' ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις, οὐτ' αἱ συνοδεύουσαι αὐτὴν σημειώσεις, εἶναι τοῦ Κοραῆ' ὡς γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου (tom. IV, pag. 1), ὅπου ὀνομάζεται ὁ μεταφραστὴς αὐτοῦ.

Ἐκαμνες ἴσως καλῆτερον φίλε Κοκκινάκη, νὰ προσθέσῃς τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς τὸ κάτω τῆς σελίδος, ὡς σημείωσιν ἰδικήν σου, ἀλλάσσω ὅσα πρέπει νὰ ἀλλαχθῶσι, διὰ νὰ φανῇ ἰδική σου. Οἶον, εἰς τὴν ἀρχήν. α' Ἐρευνῶν τὴν λέξιν *Παιδισκάριοι*, ἔρριψα κατὰ τύχην τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν λέξιν *Παῖδιον*, ὅπου παρετήρησα ὅτι ὁ Λεξικογράφος συγκαταριθμεῖ τὸν Κοραῆν κ.τ.λ. . . Τοῦτο μ' ἔβαλεν εἰς περιέργειαν νὰ ἐξετάσω τὰς σημ. τοῦ Κοραῆ, εἰς τὰς ὁποίας βλέπων ὅλον τὸ ἐναντίον ἐρεῦνησα τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν κτλ., ὅθεν ἐγεννήθη τὸ λάθος τοῦ Λεξικογράφου . . . ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ δεκάτου βιβλίου εἶναι τοῦ Du Theil, καὶ ὄχι τοῦ Κοραῆ κτλ.

Ὁ Ἐκδότης.

Ἐχεις τὴν ἐκδοσίν μου, ἔχεις ἐλπίζω καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν. Ἀρκοῦν αἱ ἁμαρτίαι αἱ ἰδικαί μου, αἱ ὅποια δὲν εἶναι ὀλίγαι· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐπιφορτίζωμαι καὶ τὰς ἀλλοτρίας. Ἄν δὲν φθῶσῃ ἡ ἐπιστολή

μου εἰς τὸν καιρὸν, βάλε τὸ ἄρθρον εἰς τὸ τέλος τοῦ τετραδίου, ἢ εἰς τὸ ἀκόλουθον τετράδιον, ὡς ἄρθρον λησμονημένον. Ὑγίαινε. I.K.

Χαιρέτησε ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Βλαστόν, καὶ εἶπέ τον ὅτι ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν του 6 Δεκ. καὶ θέλω τὸν ἀποκριθῆν.

52.

Φίλιππε Κοκκιράκη,

Ὁ τελευταῖος Ἑρμῆς σου μὲ εὐφρανε, διὰ τὴν κατὰ τοῦ τυφλοῦ Θεωροῦ καταφοράν. Τὴν πώλησιν τῶν ἀντιγράφων, ἃν καὶ αἰσχρὰν διὰ τὸ γένος, εἰς τὰς παρούσας ὁμῶς περιστάσεις, τὴν στοχάζομαι ὡς ἀληθινὸν τοῦ Ἑρμοῦ σου ἔρμαιον. Ἄν ἀναγκασθῶσι νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς, ἔχεις κατ' αὐτῶν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ συμβούλου καὶ τυφλοχειραγωγοῦ· ἃν ἐπιμένωσιν τὴν μωρὰν ἀπρονοησίαν των, σὲ δίδουν τοῦ λοιποῦ καὶ μὴ θέλοντες τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀπαιτῆς ἀπὸ τοὺς καταράτους λόγον ὡς Ἑλλήν τῆς φθορᾶς τῶν Ἑλληνικῶν κτημάτων. Τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἡδονὴν μ' ἐπροξένησεν ὁ Ἑρμῆς σου, τοῦ ὁποίου τὸ παρατελευταῖον τετράδιον εἶχε μὲ λυπήσειν ὀλίγον, ὅτι παρέδραμες τὴν διατριβὴν τοῦ Ἀνδρεοπούλου χωρὶς καμμίαν σημείωσιν. Ὁ λόγος, φίλε μου, δὲν εἶναι περὶ τῆς κρίσεως, οὐδὲ περὶ τοῦ κρίνοντος ἢ κρινομένου· ἀλλὰ περὶ τῆς ἀκαιρίας. Νὰ κατακρίνη τις (καὶ

μέ πικρίαν ὅχι ὀλίγην) τὸν Οἶ *** εἰς καιρὸν ὅταν καταδιώκεται ἀπὸ Ταρτούφους, εἶναι τὸ αἰσχρὸν καὶ ἀνανδρον «Κειμένῳ ἐπεμβαίνειν». Ἐπειτα καὶ βλάπτει πολὺ καὶ σὲ καὶ τὴν ἀγαθὴν ὅλην μερίδα τῶν φίλων καὶ συνεργῶν σου, ἐπειδὴ ἐγχειρίζει ὅπλα νέα εἰς τοὺς Ταρτούφους, καὶ φίλους ἴσως νέους. Τίς ἔχει νὰ σὲ πιστώσῃ, ὅτι οἱ τόσον πικρὰ κριθέντες δύο προφέσσουσες δὲν θέλουν εἰς τὸ ἐξῆς δι' ἐκδίκησιν ἐνωθῆν μετὰ τὴν Καλλιόπην μετὰ τὸν Κ. μετὰ τὸν Ἰππ. καὶ μετὰ ἄλλους τοιοῦτους ἐξωλεστάτους ἀνθρωπίσκους; Τιμὴν βέβαια δὲν τοὺς προξενεῖ τοιαύτη ἐνωσις. Τῆς ἐκδικήσεως ὅμως τὸ πάθος εἶναι πάθος θεοβλαθείας. Ὅποιοι καὶ ἂν ᾖναι τὰ ἦθη ἢ τὸν βίον, κρινονται καὶ αὐτοὶ δικαίως σοφοὶ καὶ εἶναι πρᾶγμα λυπηρὸν νὰ ἐνδυναμώσωσι τοὺς πιθήκους μετὰ τὴν σοφίαν των.

Τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 21 Ὀκτ. ἔλαβα. Τὸν Πίκκολον δὲν εἶδα ἀκόμη τὴν ὥραν ταύτην, καὶ τρέμω τὴν ὄψιν του, ὡς μέλλοντος νὰ με φαρμακεύσῃ μετὰ τὰς ὁποίας με λέγεις εἰδήσεις περὶ τοῦ Κοπροδοχείου τῶν πόρων. Ἀπὸ τοὺς λόγους σου συμπεραίνω, ὅτι κατέταξαν εἰς τὴν μερίδα των καὶ τὸν Π.

Ἄλλα φαρμάκια τὰ περὶ τοῦ Β. Παρηγοροῦμαι ὅμως, ὡς παρηγορεῖσαι καὶ σύ, μετὰ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι συκοφαντεῖται. Ὅτι ὁ ἐκεῖ ἀρχιερατεύων δὲν εἶναι φίλος του, τὸ γνωρίζω πρὸ πολλοῦ. Ἴσως σὺ ἀγνοεῖς ἀκόμη ὅτι καὶ ὁ Π. τὸν ἐκακολόγησε. Ἐχω βεβαίαν εἰδήσιν περὶ τούτου ἀπὸ Βυζαντινὸν φίλον, καὶ περὶ τοῦ φθόνου, ὅστις κατεσθίει τὰς ψυχὰς των διὰ τὴν προχώρησιν τοῦ Χίου γυμνασίου. Ἄν ἐδύναντο νὰ μεταφέρωσι τὰ σκάνδαλα τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Χίον, μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι δὲν ἤθελαν τὸ ἀμελήσειν. Ἐκατάλαβαν ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῶν φώτων

δὲν τοὺς συμφέρει κατ' οὐδένα τρόπον· δι' εὐτυχίαν ὁμως τῆς Ἑλλάδος, τὸ ἐκατάλαβαν ἀργά, ἤγουν εἰς καιρὸν ὅτε οὔτε θεοὶ οὔτε δαίμονες δύνανται πλέον νὰ ἐμποδίσωσι τὸν φωτισμὸν τοῦ γένους.

Ἔκαμε καλὰ ὁ Ῥάλλης (τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι) νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Β. ἂν δὲν ἔσται ἀκόμη τὴν ἐπιστολήν, παρακάλεισέ τον νὰ μὴν ἀργήσῃ νὰ τὴν στείλῃ.

« Ἄς γίνη ὅ,τι γίνη » λέγεις, καὶ δὲν ἤθελα κατακρίνειν τὴν ἀπόφασίν σου, ἂν ἦσο ἐδῶ καὶ ἐξεδίδες ἐδῶ τὸν Ἑρμῆν. Ἐδῶ καὶ σὺ καὶ ἡμεῖς ἐδυνάμεθα νὰ γράψωμεν εἰς ἄλλον τρόπον, καὶ μὲ ἄλλα νεῦρα, ὥστε νὰ μὴ γένη ἐξ αὐτοῦ παρὰ θρίαμβος· μ' ὅλον τοῦτο, μὴ σὲ φοβήσῃ ὁ λόγος μου. Γράφε μόνον μὲ προσοχήν, τώρα δὲ καὶ μὲ πληροφορίαν ὅτι ἡ Ἀθλιόπη ἐστερεώθη πλέον, ἐπειδὴ εὐτύχησε νὰ βαπτίσῃ εἰς τὰ κόπριά της καὶ τοὺς *** Ὅθεν σπούδαζε νὰ ἔχῃ πάντοτε συνεργοὺς Κοδ. Κομ. Ἰππαρ. καὶ ἄλλους τοιοῦτους σοφοὺς, καὶ φεῦγε τὰς αἰτίας τῆς μ' αὐτὴν ἐνώσεως ἄλλων λογίων, οἱ ὁποῖοι ἂν δὲν ἔχωσι νὰ σὲ κλονήσωσι δικαίως, ἔχουν καὶ τὴν δύναμιν νὰ πλέκωσι τὰ σοφίσματά των πιθανώτερον, παρὰ τοὺς ἀθλίους συγγραφεῖς τοῦ κοπροδοχείου.

Δὲν δύνασαι λέγεις νὰ χωνεύσῃς τοὺς δεσπότας· τὴν αὐτὴν ἀπεψίαν πάσχω καὶ ἐγώ, καὶ δι' αὐτὴν ἐκαταδικάσθην ν' ἀφήσω τὰ κόκκαλά μου εἰς ἀλλοτρίαν γῆν. Ἔτι νέος ὢν ἐκατάλαβα ὅτι ἡ τυραννία τῶν Τούρκων εἶναι τὸ οὐδὲν παραβαλλομένη μὲ τὴν τυραννίαν τῶν ἱερωμένων καὶ τῶν Τσελεπιδῶν μας τῶν εὐγενῶν κατὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ Παπᾶ Τρέχα· καὶ ἐπροῖδα ὅτι μένων ἐκεῖ ἔμελλα νὰ λάβω κάκιστον τέλος.

Δὲν ἐξεύρω ἂν ἔχῃς τὸν Ἡσύχιον· σοῦ εἶναι ἀναγκαῖος

καὶ πρέπει νὰ φροντίσης τὴν ἀπόκτησίν του. Ἀναγκαῖον ὡσαύτως σοῦ εἶναι καὶ τὸ Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου. Κοπιάζει, φίλε, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ «Τῶν πόνων ἡμῖν πωλοῦσι πάντα τ' ἀγαθὰ οἱ θεοί.»

Ἄν ἀνανεώσης τὸν κατὰ τῶν πυγμαίων πόλεμον, προοιμιάσῃ τον καὶ μὲ δικαίαν ἀπολογίαν σου, ὅτι καταφρονήσας ἕως τώρα (χάριν εἰρήνης) τὰς φλυαρίας των, ἀναγκάζεσαι ἀπὸ τὴν ἀνυπέρβλητον αὐτῶν θρασύτητα νὰ λύσης τὴν σιωπὴν, «Οὐχ ὑπάρχων, ἀλλ' ἀντιτινύμενος.»

Ἐδῶ κλεισμένην ἔχεις τὴν ἐπικρίσιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Σνεϊδερλιανοῦ Λεξικοῦ. Παρακαλῶ σε θερμῶς νὰ τὴν τυπώσης ἀναμαρτήτως. Τὰς προσθήκας ἐσημείωσα μὲ τοὺς ἀριθμούς, διὰ νὰ τὰς βάλῃς καθεμίαν εἰς τὸν ἰδιὸν της τόπον. Καιρὸν οὔτε δύναμιν δὲν εἶχα νὰ τὰ μεταγράψω εἰς καθαρὸν. Συγχώρησε τὴν ἀδυναμίαν μου. Τὸ ἄρθρον Ὅσφράδιον συμφέρει νομίζω νὰ τὸ ἀφήσης ὁλότελα, διὰ νὰ μὴ κινήσωμεν τὸν ἀνάγυρον τῶν Ταρτούφων. Καὶ ὅμως σέ βεβαιώνω, ὅτι δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄσεμνα, ψαλλόμενα μὲ κατάνυξιν ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ἀκουόμενα μετ' εὐλαβείας ἀπὸ τὸν ἡλίθιον ὄχλον. Μὲ τὸν Φαναῖον Ἀπόλλωνα τῶν Χίων ἤθελ' εὐλόγως παραβαλθῇ ἡ σήμερον *Φατερωμένη Παραγία*. Ἄλλ' αὐτὸ καὶ ἄλλα τοιαῦτα λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας τῶν προγόνων μας, θέλουν στηλιτευθῇ ἀπὸ τοὺς μέλλοντας νὰ ζήσωσι κατὰ τὸ 1920 ἔτος. Ἡμεῖς οἱ δυστυχεῖς ζῶμεν ἀκόμη εἰς τὸ σκότος, περικυκλωμένοι ἀπὸ «Ἄνδρας αἱμάτων» Ναι, *Αἱμάτων*, μὴν ἀμφιβόλλης. Τὸ Ὀλοσχερὲς καὶ τὸ Ὑπόστασις θέλουν ἴσως κακοφανῇν εἰς τὸν Γ. ἀλλὰ τί τὸν πταίω ἐγώ; Εἶχεν εἰς χεῖράς του τὰς ἐκδόσεις μου, οὐδ' ἔπρεπε νὰ σφετερίζεται

τὰ ἄλλότρια. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτά· ἄλλα πολλὰ ἐπρόβαλεν ὡς εὐρήματα τῆς κεφαλῆς του.

Θέλω φροντίσειν περὶ τῶν ὁποίων στερεῖσαι βιβλίων τῆς ἐκδόσεώς μου. Ὅταν ἀποκριθῆς, φρόντισε σὺ νὰ μοῦ τὸ ἐνθυμίσῃς καὶ πάλιν, διότι δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι θέλουν μείνειν εἰς τὴν ταλαίπωρόν μου μνήμην. « Ἔστι γὰρ καὶ διανοίας ὥσπερ καὶ σώματος γῆρας. » Ὑγιάινει.

I. K.

53.

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου 1821.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Μεγάλην χαρὰν μ' ἐπροξένησεν τὸ ἴσον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ χρηστοῦ Βαρβάκη, περικλεισμένον εἰς τὴν ἰδικήν σου τῆς 20 Ἰανουαρίου· μεγαλητέραν ὅμως ἢ εἶδης ὅτι ἀνέλαβες τὴν ὑγείαν σου. Φύλασσέ την εἰς τὸ ἐξῆς ἀκριβῶς· χωρὶς ὑγείαν δὲν ἀξιζομεν πολὺ οὔτε δι' ἑαυτούς, οὔτε δι' ἄλλους. Εὐχαριστῶ σε καὶ δι' ὅσα ἔγραψες πρὸς τὸν νέον.

Τὴν 18 τοῦ παρόντος σ' ἐπεμψε διὰ τοῦ Στρασβούργου ὁ βιβλιοπώλης μου Allais, παλῖον σημειωμένον T.R. καὶ κατευθυσμένον εἰς τοὺς Frères Ralli. Αὐτὸ περιέχει βιβλία τὰ ἐξῆς.

- 133 σώματα ἡμίδετα τῆς Α' ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος,
 250 — ῥαμμένα τῆς αὐτῆς,
 1 πακέτον σημειωμένον Β. καὶ ἐπιγραμμένον πρὸς
 πρὸς τὸν κ. Βαρβάκην,
 1 — σημειωμένον Ε. καὶ ἐπιγραμ. πρὸς τὸν
 385 Κοκκινάκην μας.

Δὸς νὰ ζήσης! εἰς τὸν Κοκκινάκην τὸ πακέτον C, στείλε δὲ τὸ ἄλλο ἀσφαλῶς, συνωδευμένον μὲ τὴν ἐδῶ κλεισμένην ἐπιστολὴν (ἀφοῦ τὴν σφραγίσῃς) πρὸς τὸν Βαρβάκην, τὸ Β. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπὸ τὰ ἡμίδετα κράτει ἔν δια σέ, δὸς ἔν τὸν κύριον Βλαστὸν καὶ τρίτον ἄλλο τὸν Ἰωάννην ἢ Νικόλαον (δὲν ἐνθυμοῦμαι καλὰ τὴν ὠραν ταύτην, ὁ Κοκκινάκης τὸν ἐξεύρει) Ἀργέντην.

Τὰ μένοντα 130 ἡμίδετα καὶ τὰ 250 ῥαμμένα στείλε εἰς Βουκουρέστιον, Γιάσιον, καὶ ὅπου ἄλλου κρίνεις εὐλογον (πλὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἐστάλησαν ἄλλα), διὰ νὰ πωληθῶσιν. Ἡ τιμὴ τοῦ κάθε σώματος ῥαμμένου τὴν ὁποίαν πληρώνουν οἱ ἐδῶ βιβλιοπῶλαι εἶναι φρ. 2,50⁰/₀ τὸ δεμένον ἀξίζει 50⁰/₀ περισσότερον. Μ' ὅλον τοῦτο ἔχεις τὴν ἐξουσίαν, νὰ κατηθάσης καὶ τὴν τιμὴν ἂν εὔρης δυσκολίας, μάλιστα ὅταν ὁ ἀγοράζων ἀγοράζῃ, χονδρὴν ποσότητα. Ὁ λόγος εἶναι, νὰ μοῦ τὰ μεταβάλῃς εἰς μαῖδιὰ, ὡς λέγουν οἱ χυδαῖοί μας. Ἀπὸ τὰ ῥαμμένα ἐμπορεῖς νὰ κρατήσης καὶ αὐτοῦ μερικά, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐμπορεῖς νὰ δώσης εἰς τὸν βιβλιοπώλην Schulbacher (ὁ Κοκκινάκης τὸν γνωρίζει), ἐπειδὴ ἔχει ἀπὸ τὰς προλαβούσας ῥαψωδίας τὸ Α νομίζω καὶ τὸ Β. Ἄν τοῦ λείπουν ἀπὸ τὸ Γ. ἢ καὶ ἀπὸ τὸ Β'. ἢ μπορεῖτε νὰ τὰ ζη-

τήσετε ἀπὸ τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Πάνταλεήμονα Μαυρογορδάτον. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος, Κοραῆς.

(Πρὸς τὸν Κ. Θεόδωρον Ῥάλλην εἰς Βιέννην, εὗρε θείσα ἐν ταῖς πρὸς Κοκκινάκην).

54.

24 Ἰανουαρίου 1825.

Φίλε Κοκκινάκη,

Ἦξευρα τὸν ἀξιοθρήνητον θάνατον τοῦ Βλαστοῦ καὶ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς σου, ἥτις μοῦ ἀνεθύμισε τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασα, ὅτε τὸν ἔμαθα, ἐγκάρδιον λύπην. Κοινώνησε ἀπὸ μέρους μου εἰς τὴν κυρίαν Μαριορὴν καὶ τὴν συλλύπησίν μου διὰ τὴν ἀπροσδόκητον συμφορὰν τῆς, καὶ τὰς εὐχὰς μου νὰ ᾔῃαι τὸ τελευταῖον τοῦτο λυπηρὸν τῆς ζωῆς τῆς.

Περὶ δὲ τῆς βιβλιοθήκης, οὔτε διὰ ζώσης φωνῆς, οὔτε διὰ γραμμάτων τοῦ μακαρίτου ἔμαθα τίποτε.

Τὸν ἔστειλα δύο τρεῖς φορές βιβλία ζητηθέντα ἀπ' αὐτόν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖα ἢ πόσα, πολλὰ ὀλίγα ὁμως, καὶ ὅχι ἀρκετὰ νὰ μορφώσωσι βιβλιοθήκην. Ἄν εἶχεν ἄλλα παρὰ ταῦτα, πιθανὸν ὅτι τὰ εἶχεν εἰς Τεργέστην, ἢ Λιθόρνον, καὶ εἰς τὴν Μασσαλίαν.

Ἄλλὰ σὺ φίλε, τί κάμνεις αὐτοῦ; Δὲν εἶναι τρόπος

νὰ δυσωπήσης τὴν κραταιὰν καὶ φιλόανθρωπον Κυβέρνη-
σιν νὰ σὲ συγχωρήσῃ τὴν ἀποδημίαν. Σ' εὐχομαι ἀπὸ
ψυχῆς νὰ τὴν ἐπιτύχῃς.

Τὴν ἐπιστολὴν σου α' Ἰανουαρίου δὲν ἔλαβα πλὴν
τὴν 22 τοῦ αὐτοῦ.

ΙΓ'.

Πρὸς ΠΡΩΪΟΝ.

55.

Ἐκ Παρισίων, 19 Νοεμβρίου 1816.

Κοραῆς Πρωτῷ χαίρειν.

Μὲ λύπην ἀνέγνων ὅσα γράφεις περὶ τῶν ἀντιφιλοσό-
φων, περὶ τῶν ὁποίων εἶχον καὶ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς σου
κάποιαν εἶδῃσιν. Δὲν εἶναι τῆς θρησκείας ὁ ζῆλος, ὅστις
τοὺς διεγείρει κατὰ τῆς κινήσεως τῆς γῆς, ἀλλὰ φοβοῦν-
ται μὴν ἡ περιστροφὴ τῆς σφαίρας συγκινήσῃ καὶ ἀνα-
τρέψῃ τὴν ὁποίαν ἀναξίως ἔλαβαν ὑπόληψιν. Χρειάζεται
φρόνησις καὶ ὑπομονὴ ἕως νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν γῆν ἀπὸ
τὸ βάρος των ὅλοι τῆς παλαιᾶς ζύμης οἱ διδάσκαλοι. Οἱ
ἐπιφυόμενοι ἄλλοι μαθηταὶ των ὀφρυανασπασίδαι καὶ δια-
βατικοσυγκειμενεπιστήμονες, πιθανὸν εἶναι, ὅτι καὶ αὐ-

τῶν ὁ ἀριθμὸς θέλει ἐλαττωῦσθαι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἦτο κακὸν νὰ ἦσθε σφιγκτὰ μετ' ἀλλήλων ἐνωμένοι, καὶ νὰ συμβουλευέσθε διὰ ζώσης φωνῆς καὶ ἐπιστολικῆς κοινολογίας καὶ σεῖς ὅλοι οἱ τῆς νέας ζύμης παιδεύται τοῦ ἔθνους. Συνέφερε πολὺ νὰ ἔχετε κοινωνικὸν τοῦ σωτηρίου τούτου δεσμοῦ καὶ τινὰ τῶν πεπαιδευμένων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ τοιοῦτος συνασπισμὸς καὶ σᾶς ἤθελεν ἐνθαρρύνειν καὶ ἄλλους ἐκ τῶν πλανωμένων εἰς τὰ ξένα Ἑλληνας, διὰ νὰ σαλπίζετε ἀφόβως τὸ «ὦ ἄνθρωποι ποῖ φέρεσθε ;» Εὐδαιμόνει !

ΙΖ'.

Πρὸς τὸν Κύριον Μ. ΜΗΝΑΝ.

56.

Τῇ 15 Μαΐου 1817.

Σοφὲ καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἄξιε διδάσκαλε τῶν Σερρῶν· παραβλέπω τοὺς ἀρθριτικούς μου πόνους διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν φρόνιμόν σου ἐπιστολήν, ἥτις καὶ τοὺς ἀνεκούφισεν, ὅχι διὰ τοὺς ὁποίους μὲ δίδεις ἐπαίνους, τοὺς ὁποίους νομίζω ὡς προθυμοποιήσεις τοῦ ἔργου μου, ἀλλὰ διότι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξω κρίνων ἀναγκαίαν τῆς Γραμματικῆς μὲ τῆς Φιλοσοφίας τὴν ἔνωσιν. Ἡ ὀρθὴ σου κρίσις αὕτη καὶ σέ, καὶ τοὺς μαθητάς σου, καὶ τὴν

πόλιν ὅλην τῶν Σερρῶν, ἥτις εὐτύχησε νὰ σ' ἔχη, θέλει
ὠφελήσῃ· μὴν ἀμφιβάλλῃς περὶ τούτου. Ἐγὼ δὲ ἂν
εἶχα τὰ ὅποια μὲ ζητεῖς βιβλία, ἤθελα σὲ τὰ πέμψῃν
δῶρον, μαρτύριον τοῦ ζήλου σου καὶ τῆς διακρίσεώς σου·
γράφω δὲ εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Βασιλείου
διὰ νὰ σὲ τὰ προμηθεύσῃ.

Ἐὰν δὲν ἐξεύρης τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, πάσχισε νὰ
τὴν μάθῃς.

Γραμματικὴν ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Βυτμάνου μὴ με-
ταχειρίζου εἰς τὸ σχολεῖόν σου.

ΚΟΡΑΗΣ.

ΙΗ'.

Πρὸς ΠΑΝΤΟΛΕΟΝΤΑ ΒΛΑΣΤΟΝ.

57.

Παντολέοντι Βλαστῶ εἰς Ἀμστελόδαμον.

Ἐκ Παρισίων, 13 Αὐγούστου 1818.

Φίλιππε κύριε Βλαστέ,

Ἔλαβα τὴν δηλωτικὴν τοῦ αὐτόσε κατευοδίου σου,
γραμμένην 25 Ἰουλίου, καὶ πρὸ ταύτης τὰς συστατικὰς

τοῦ Mendouze ὅστις μετ' ὀλίγας ἡμέρας κινεῖ διὰ Μασσαλίαν.

Δὲν μένει πιστεύω ἀμφιβολία, κατὰ τὴν ὁποίαν κάμνεις περιγραφὴν, ὅτι τὸ πάθος τοῦ ἀδελφοῦ σου εἶναι κήλη (hernie). Ἡ θεραπεία τοῦ ἦτο δυνατή, ὅταν εὐρίσκετο ἔτι εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν· τῶρα δὲν μένει ἄλλο, πλὴν καλὸς ἐπίδεσμος νὰ κρατῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κήλην νὰ ἐκβαίνει ἔξω, καὶ ἀποφυγὴ ὅσον εἶναι δυνατόν σφοδρῶν κόπων. Ὅταν τὰ δύο ταῦτα φυλαχθῶσι δὲν κινδυνεύει ὁ νέος τίποτε· ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἡ φύσις (ὅτι γίνεταί καὶ τοῦτο), ἂν δὲν ἐξαλείψῃ τὸ πάθος, νὰ τὸ κάμῃ σχεδὸν ἀνεπαίσθητον. Περὶ δὲ τοῦ ταξειδίου, ἂν ἦτον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐσύμφερε διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπιδέσμου (bandage)· διότι πρέπει νὰ ᾔναι πολλὰ ἀρμόδιος εἰς τὸ πάσχον μέρος· καὶ ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἐκλογὴ κρίνεται εὐκολώτερον παρόντος καὶ βλεπομένου τοῦ πάσχοντος σώματος. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι, τὸ μὲν ταξειδίον, ὡς κοπῶδες, ἐνδέχεται νὰ βλάψῃ περισσότερον παρὰ νὰ ὠφελήσῃ, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἐπιδέσμου γίνεται πλέον, ἔαν ἀντὶ ἐνὸς στείλης πολλοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἐκεῖ χειρουργὸς ἐμπορεῖ νὰ διαλέξῃ τὸν ἀρμοδιώτερον. Περὶ τούτου δύνασαι νὰ συμβουλευθῇς αὐτοῦ τὸν ἐπισημότερον χειρουργόν, νὰ σὲ χειραγωγήσῃ, καὶ νὰ σοῦ δώσῃ τρεῖς ἢ τέσσαρας καλοὺς ἐπιδέσμους· καθὼς ἄλλα πολλά, τοὺς ἐτελειοποίησαν σήμερον καὶ αὐτοὺς οἱ Εὐρωπαῖοι.

Αἰσθάνεσαι, φίλε Βλαστέ, (καὶ πλὴν τῶν ἡλιθίων, τίς δὲν τὸ αἰσθάνεται!) πόσον δεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀπαιδευσία. Ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς, οὔτε χειρουργοὺς ἀκόμη καλοὺς καὶ πολλοὺς, οὔτε ἐργαστήρια ἐπιδέσμων, οὔτε τίποτε ἄλλο ὅσων εἶναι χρεῖα εἰς τὰς ἀσθενείας τοῦ τα-

λαιπώρου σώματος ἔχει. Ἄν σπάσωμεν, ἀνάγκη εἶναι νὰ πάσχωμεν περισσότερα ἀπὸ τοὺς σπασμένους τῆς Εὐρώπης· ἂν τυφλωθῶμεν, ἐξανάγκης μένομεν τυφλοὶ δι' ὅλου τοῦ βίου, ὅταν ἐδῶ ἀναβλέπωσι καθημέραν τυφλοὶ. Ἐχομεν ὅμως ἀντὶ τούτων μοναστήρια καὶ καλογήρους, οἱ ὅποιοι νύκτα καὶ ἡμέραν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς υἰείας μας. Δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ ζήλου σου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καλὸν ὅμως εἶναι νὰ ἐνθυμίζωμεν συχνὰ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον τὴν πενίαν μας, διὰ νὰ εὐρώμεν τρόπον τῆς θεραπείας της. Εἶναι καθαρὰ ἀσέβεια νὰ προσμένωμεν θαύματα ἀπὸ τὸν ὅστις μᾶς ἐχάρισε τὸ μέγα θαῦμα, τὸ λογικόν, διὰ νὰ βοηθούμεθα εἰς ὅλας ἡμῶν τὰς χρείας μὲ τὴν τελειοποίησίν του.

Ὁ Mendouze πέμπει σήμερον τὰ ὑπάρχοντά του κλεισμένα εἰς κιβωτὸν πρὸς τοὺς ἐν Μασσαλίᾳ κυρίους Ἀργέντην καὶ Ῥάλλην. Ἐδῶ κλεισμένην βλέπεις τὴν ἀποληπτικὴν τῶν ὁποίων ἔδωκα εἰς αὐτὸν 500 φρ. Ἐμβασέμετα, ἂν ἀγαπᾷς, ἐπειδὴ φοβοῦμαι μὴν ἔλθω εἰς χρείαν ἀργυρίου· τὰ δὲ προπληρωθέντα 200 μόνα πέρασε (ὡς σ' ἔλεγα) εἰς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ῥώταν.

Διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! παρηγόρησέ με, ἂν ἐξεύρης τι βέβαιον. Ὁ Κοκκινάκης μετὰ τοῦ Γλαράκη μὲ γράφει ἀπὸ τὴν Βιέννην (τὴν 24 Ἰουλίου), ὅτι οἱ ἐκδύται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν εἰδησιν, ὅτι ἐπρόσμεναν ἐκεῖ τὸν Βαρδαλάχον!!! Ἡ ἀγανάκτησίς μου εἶναι ἀνεκδιήγητος. Ἀλλὰ πῶς νὰ συμβιβάσω τὴν ἀνιάραν ταύτην εἰδησιν μὲ τὴν ὁποίαν λαμβάνω εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν (γραμμένην 4 Ἰουνίου) ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Βάμβα, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲ γρὺ περὶ Βαρδαλάχου; Ἐξ ἐναντίας μὲ γράφει τερπνὰς ἐλπίδας,

καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι Ἄγγλος τις (δὲν λέγει τὸνομά του) ἐπρόσφερε δῶρον εἰς τὴν βιβλιοθήκην α λαμπρὰς ἐκδόσεις διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων. »

Εἰς ἀπὸ τοὺς ἐν Μασσαλίᾳ Γραικοὺς, Ἰωάννης Πυργούλης, μοῦ ἀνέγνωσεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, λέγουσαν, ὅτι ὁ Βαρβάκης, Ψαριανός, ἀπὸ τὸ Ταγγαρόφ, ἢ Ταγγαρόκ, ἔστειλεν εἰς τὸ Βυζάντιον καράβιον φορτωμένον σίτον, μὲ διαταγὴν νὰ πωληθῇ ὁ σῖτος, καὶ νὰ σταλθῇ ἡ τιμὴ ὅλη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Χίου. Δὲν μένει νομίζω ἀμφιβολία περὶ τούτου· πρέπει νὰ τὸ ἔμαθες ἕως τώρα.

Οἱ ῥηθέντες Κοκκινάκης καὶ Γλαράκης, μὲ βουλὴν τῶν Ἐπιτρόπων, ἐτοιμάζουσιν εἰς Βιένναν τὰ χρειαζόμενα τῆς τυπογραφίας ἐργαλεῖα, πλὴν τῶν χαρακτῆρων, τοὺς ὁποίους ζητοῦσιν ἀπ' ἐμέ, ὡς κομψοτέρους τῶν κατασκευαζομένων εἰς Βιένναν. Τοὺς ἐπαρήγγειλα λοιπὸν εἰς τὸν ἐπίσημον τυπογράφον Διδότον, καὶ θέλω τοὺς κατευθύνει εἰς Μασσαλίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐρχομένου Σεπτεμβρίου.

Δὲν μ' ἔμεινε δύναμις νὰ μωρολογήσω πλεῖοτερα.

Εὐδαιμόνει !

Εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι ἡ πώλησις τοῦ σιταρίου τοῦ Βαρβάκη ἔφερε περίπου πεντήκοντα χιλιάδας γροσίων, διὰ τὸ Γυμνάσιον.

6 Σεπτεμβρίου 1818.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Τὴν 13 Αὐγούστου ἀπεκρίθην διεξοδικῶς εἰς τὴν 25 Ἰουλίου ἐπιστολὴν της. Εἰς αὐτὴν ἐπερίκλεια καὶ τὴν ἀποληπτικὴν τοῦ Mendouze διὰ τὰ ὅποια εἶχα τὸν δῶσειν φρ. 500, καθὼς καὶ πρὸ ταύτης τὴν ἔδίδα τὴν εἶδῃσιν δι' ἄλλα 200 πληρωμένα εἰς τὸν αὐτὸν δι' ἀγορὰν εἰκόνων χαλκογραφημένων. Σ' ἐπαρακάλεσα πρὸς τοῦτοις, τὰ μὲν 200 νὰ πέμψῃς διὰ λογαριασμὸν μου πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη κύριον Ῥώταν, τὰ δὲ 500 κατ' εὐθείαν εἰς ἐμέ ἐδῶ.

Φοβούμενος μὴ δὲν ἐσημείωσες εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἐνδεχομένης ἀποκρίσεώς σου τὴν κατοικίαν μου, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὲ παρακαλέσω καὶ δεύτερον νὰ φροντίσῃς, ἢ αὐτόθεν ἀμέσως, ἢ γράφων πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ ἐπιτρόπους, νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν τὰ 700 φρ. (500 δηλαδὴ εἰς ἐμέ καὶ 200 εἰς τὸν Ῥώταν) εἰς τὴν κιβωτὸν μου, ἢ ὅποια δὲν ὁμοιάζει κατ' οὐδένα τρόπον τὰς κιβωτοὺς τοῦ Κροῖσου. Σ' εὐχομαι τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως τοῦτου, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν ἐγνώρισεν αὐτὸς καλὴν χρῆσιν!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου.

Τὴν περασμένην Κυριακὴν ἀνεχώρησεν ὁ Mendouze συνωδευμένος μὲ τὸν Κατινάκην.

Τὰ ζητηθέντα βιβλία ἀπὸ τὸν κύριον Φραγκούλην

εστάλθησαν με ἄλλα βιβλία τοῦ φίλου Βάμβα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τιμὴ των ἐσυμποσοῦτο εἰς μόνα φρ. 26, 25/00 ἔγραψα νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὸν κύριον Βάμβαν, ὅστις μ' ἐπλήρωσεν ὅλην τῆς κιβωτοῦ τὴν ἀξίαν διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίας κ. Ἀργέντη.

Γράψε με, νὰ ζήσης! πῶς καὶ ποῦ νὰ κατευθύνω τὰς ὁποίας σὲ γράφω ἐπιστολάς. Καὶ πάλιν ὑγίαινε!

De la rue Madame N° 5 derrière le Luxembourg.

59.

Ἐκ Παρισίωv, 13 Σεπτεμβρίου 1818.

Τιμιώτατε Βλαστέ,

Ἀσπάζομαι σε· χθὲς τὸ ἑσπέρας με ἦλθεν ἡ 7 Σεπτεμβρίου ἐπιστολή σου, μετὰ τὴν ὁποίαν σ' ἔγραψα προχθὲς (6).

Ὁ Κατινάκης ἀνεχώρησε συνοδεύων τὸν Mendouze τὴν 30 ἢ 31 Αὐγούστου, διὰ δύο αἰτίας (ὡς τὸ ἔγραφα καὶ πρὸς τὸν κύριον Κοντόσταυλον εἰς ἀπόκρισιν τῆς ἐπιστολῆς του)· τὴν πρώτην, ὅτι μὴ λαμβάνων ἀπόκρισιν μήτε ἀπὸ τὴν τιμιότητά σου, μήτ' ἀπὸ τὸν ρηθέντα Κοντόσταυλον, ἔχασε τὰς ἐλπίδας· τὴν δευτέραν, ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν ἐπιστῶθη ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βαρδαλάχου, δι' ἐλπίδα, ἂν ὅχι νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν τόπον του, νὰ ἀνακουφίσῃ καὶ πρὸς μικρὸν τοὺς ἀνυποφόρους κόπους,

ὅσους βαστάζει ὁ Βάμβας μὲ κίνδυνον ὄχι μικρὸν τῆς ἀναγκαίας εἰς τὴν πατρίδα ὑγείας καὶ σωτηρίας του.

Ἀναγκάζομαι νὰ σταθῶ ἕως ἐδῶ, διὰ νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ λουτρόν, ἐπεὶδὴ ἐπέρασα κακίστην νύκτα βασανιζόμενος ἀπὸ πόνους ἀρθριτικούς. Σ' εὐχομαι μὴτ' αὐτοὺς μὴτ' ἄλλο τι ὀδυνηρὸν νὰ πάθῃς ποτέ!

60.

Παρτολέοντι Βλαστῶ εἰς Ἀμστελόδαμον.

Ἐκ Παρισίων, 22 Σεπτεμβρίου 1818.

Εἰς τὴν Aix-la-Chapelle! Καλὲ τί μὲ λέγεις! ὄχι βέβαια διὰ τὰ θερμὰ ὕδατα· ὄχι διὰ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας τὴν συνέλευσιν. Ὅπως ἂν ᾔηναι, τὸ πρᾶγμα μ' ἐφάνη πρῶτον παράδοξον, ἔπειτα καὶ νόστιμον, ὡς Χίας περιεργείας κίνημα. Ἀγαθῇ τύχῃ! λοιπὸν καὶ ὕπαγε καὶ ἐπίστρεψε.

Ἐλαβα τὴν 11 καὶ 15 Σεπτεμβρίου· κ' ἐδόξασα τὸν Θεὸν ὅτι δὲν ἐχάθη ἡ τῆς 13 Αὐγούστου ἐπιστολή μου· διότι δὲν ἤμην καλὸς νὰ γράψω δευτέραν. Πνίγομαι, φίλε, ἀπὸ ἐπιστολάς, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἀποκρίνομαι εἰς ὅλας, μὲ δυσαρέστησιν πολλάκις τῶν γραφόντων. Μὲ νομίζουν τὸν ταλαίπωρον κτισμένον «ἀπὸ δρυὸς ἢ ἀπὸ πέτρης.»

Ἐπαινεῖς τὴν Χίον, καὶ τὴν τάσσεις εἰς τὸν πρῶτον

τόπον τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων· καὶ δικαίως. Ἀλλὰ δι' αὐτὰ μάλιστα τὰ παρὰ τῆς προνοίας δοθέντα εἰς αὐτὴν προτερήματα, πρέπει νὰ ἐνθυμᾶται πάντοτε τὸ « Παντὶ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ » ὡς τὸ ἔγραψα ῥητῶς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου. Λέγω καὶ ἀποφασίζω, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι ἂν ἡ Χίος δὲν λάβῃ εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα τὸν αὐτὸν τόπον, τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰς τὴν παλαιὰν αἱ Ἀθῆναι, θέλει καταισχύνειν ὅσας ἕως τῶρα ἔδωκε χρηστὰς ἐλπίδας. Τοιαύτην καταισχύνην ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω δυστυχήσειν νὰ ἴδω. Φροντίσετε λοιπὸν οἱ μέλλοντες ἀκόμη νὰ ζήσετε πολλοὺς χρόνους, μὴ σᾶς κατακαλύψῃ τοιαύτη ἀπαρηγόρητος ἐντροπή.

Λέγεις ἀκόμη περὶ βοηθείας ἀπὸ ἀλλογενεῖς· τοῦτο ἂν ἐγίνετο, ἤθελ' ἀναγκασθῇν νὰ τοὺς εὐχαριστήσω μὲ ὄλον τὸ γένος, διὰ νὰ φύγω τῆς ἀχαριστίας τὸ αἰσχρὸν ἔγκλημα. Ἀλλὰ δὲν τὸ προσμένω, οὔτε τὸ εὐχομαι. Τί νὰ σὲ εἶπω; εἰμαι ὀλίγον ὑπερήφανος εἰς τὰ τοιαῦτα. Ἄν ᾦναι εὐτυχία νὰ εὕρῃ τις κανένα πρόθυμον νὰ τὸν δώσῃ χεῖρα βοηθείας, διὰ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν πτώσιν του, εὐτυχέστερον ὅμως καὶ ἀσυγκρίτως ἐνδοξότερον εἶναι νὰ ἀναπηδῇ αὐτὸς ὡς παλληκάριον, νὰ τινάξῃ τὴν σκόνιν, ἢ νὰ σπογγίσῃ τὸν πηλὸν ἀπὸ τὰ φορέματά του. Βλέπω τώρα εἰς τὸ νεωστὶ δημοσιευθὲν Γ τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τὸν Βολισσινὸν ἐκδότην, ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Παπᾶ Τρέχας, ἢ καθὼς ὀνομάζεται τώρα, Παπᾶ Θεών. Οὐδ' αὐτὸς δὲν καταδέχεται βοήθειαν ἀλλογενῶν· μόνον βιβλίων δῶρα συγχωρεῖ. Ἔχει δίκαιον. Λάβε λοιπὸν ἀκόμη ὀλίγην ὑπομονήν, ἕως νὰ σᾶς ἐλευθερώσῃ τοῦ Θεοῦ ἡ πρόνοια ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς γέροντας. Ἡμεῖς οἱ ξέ-

μωραμένοι γέροντες γινόμεθα πολλῶν καλῶν ἐμπόδια μέ-
 τας ἀνοήτους προλήψεις μας.

Περὶ τοῦ Βαρδαλάχου, νὰ ἀπιστήσω εἰς ὅσα μέ λέγεις
 δὲν τολμῶ· ἂν πιστεύσω, πρέπει νὰ συμπεράνω, ὅτι ἐπι-
 ταγοῦ μέ γράφουν καὶ μέ βεβαιώνουν τὰ ἐναντία, διὰ
 νὰ μέ πληγόνωσι τὸν ταλαίπωρον κατάκαρδα. Ἐγινε τὸ
 πρᾶγμα ἀληθινὸν αἰνιγμα· ἀλλ' αἰνιγμα τόσον πλεόν
 ὀχληρόν, ὅσον ἡ λύσις του προσμένεται τὴν ἐρχομένην
 ἀνοιξιν. Τότε, λέγουν, μέλλει ν' ἀναχωρήσῃ. Ἐπειδὴ
 λοιπὸν μᾶς δίδουν τόσῃν διορίαν, ἀγωνίσου, « Πρὸς τε
 θεῶν μακάρων, πρὸς τε ταλαίνης πάτρης! » ἂν ᾖναι ψευ-
 δος, νὰ τὸ ἀποδείξῃς τοιοῦτον· ἂν ᾖναι ἀληθές, νὰ τὸ
 ἐμποδίσῃς μέ τρόπους παντοίους. Ἄλλο αἰνιγμα. Ἄνδρα,
 τὸν ὁποῖον ἐτίμησα καὶ τιμῶ, καὶ θέλω κρίνειν δυστυ-
 χίαν μου νὰ παύσω νὰ τιμῶ, ζητοῦν νὰ μέ πιστώσωσιν,
 ὅτι εἶναι τόσον ἐχθρὸς τοῦ γυμνασίου μας, ὥστε χωρὶς
 συστολὴν ἀσχολεῖται νὰ τὸ φέγῃ καὶ νὰ τὸ ἐξευτελίῃ
 καθημέραν. Αὐτὸν ὑποπτεύονται καὶ τῆς ἀναχωρήσεως
 τοῦ Βαρδαλάχου αἷτιον!

Ἐδῶ κλεισμένην βλέπεις τὴν ὁποίαν μ' ἐζήτησες πρὸς
 τὸν Capo-d'Istria ἐπιστολήν. Μὴ νομίσης κολακείαν τὸ
 ὁποῖον τὸν δίδω ἐπίθετον « Καύχημα τῆς Ἑλλάδος ». Ἡ
 ὀλιγοχρόνιος μ' αὐτὸν συναναστροφή μέ τὸν ἔδειξε τοι-
 οῦτον· καὶ δὲν πιστεύω ὅτι μέ ἠπάτησεν. Ἐγὼ φεύγω
 φυσικὰ τοὺς μεγάλους· διὰ φόβον μὴ φανῶ ἀπ' ὅ,τι εἶμαι
 πολὺ μικρότερος, καθὼς τὸ πάσχουσιν οἱ νάννοι, ὅταν
 ἀνοήτως πλησιάζουσιν τοὺς γίγαντας. Αὐτὸς ἐζήτησε νὰ
 μέ γνωρίσῃ, καὶ μ' ἔδειξε φρονήματα ὄντως Ἑλληνικά.
 Εἶθε ἀπὸ τοιαῦτα φρονήματα γεμισθῶσιν ὅλων τῶν νῦν
 Γραικῶν αἱ κεφαλαί! ἀπ' αὐτὰ μόνα ἐλπίζεται ἡ σωτη-

ρία τῆς Ἑλλάδος. Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ σφραγίσῃς τὴν ἐπιστολὴν του, σφράγισέ την.

Ὁ Βολισαίνος ἐκδότης μ' ἐχάρισε δύο σώματα τῆς Γ. Ῥαψωδίας· μετὰ χαρᾶς ἤθελά σε πέμψει τὸ ἓν, νὰ τὸ προσφέρῃς εἰς τὸν Κόμητα (μὲ συνθήκην ὅμως πιστὴν, ἀφ' ἑαυτοῦ σου, καὶ ὅχι ἀπὸ μέρους μου)· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ σὲ τὸ προφθάσω. Ἄν γνωρίζῃς κανένα τραπεζίτην τῶν ἐδῶ, νὰ στείλῃ νὰ τὸ λάβῃ παρ' ἐμοῦ, καὶ νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ σὲ τὸ στείλῃ ἢ αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸ Ἀκουῖσγράνον, εἶσαι κύριος νὰ τὸ ζητήσῃς. Ἀλλὰ πάλιν σὲ λέγω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ δώσῃς ἀφ' ἑαυτοῦ σου, διὰ νὰ μὴ νομισθῶ ἐκδότης ἐγώ· πρῶτον μὲν, διότι δὲν εἶμαι· ἔπειτα ὅτι καὶ ἂν ἤμην, δὲν ἐσύμφερε νὰ τὸ ὁμολογῶ, διὰ πολλὰς αἰτίας.

Περὶ τοῦ νέου, εἰς τὸν ὅποιον συλλογίζεσαι νὰ μεταφέρῃς τὴν χρηματικὴν βοήθειαν, χρειάζεται ὀλίγη σκέψις. Αὐτὸς ὀργανίζει νὰ τὴν προμηθευθῇ ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας του, καὶ ἀκολούθως εἰς ἐκείνους νὰ μεταδώσῃ, ὡς ἦναι δίκαιον, τὴν ἐλπίζομένην σοφίαν του. Ἀνάβαλε λοιπὸν τὸ πρᾶγμα, ἕως νὰ ἴδωμεν ἂν ἐκаторθῶσε τίποτε μ' ἐκείνους. Θέλω τὸν ἐξετάσειν, καὶ ἂν χάσῃ τὰς ἐλπίδας ἀπ' ἐκείνους, δίκαιον εἶναι νὰ τὸν βοηθήσετε, μὲ συνθήκην ὅμως ἔγγραφον (καὶ ὅχι ἄλλως) νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Χίον. Ἄν δὲν τὴν δεχθῇ, δικαιότερον καὶ φρονιμότερον εἶναι νὰ βοηθήσετε ἄλλον τινα συμπολίτην, κατὰ τὴν παροιμίαν (ἐπεὶδὴ παροιμίας μὲ λέγεις καὶ σύ), «Ὅταν διψᾷ ἡ αὐλή σου, νερόν ἔξω μὴ χύνης.»

Ἴσως τὸ ἐξεύρεις· ἂν ὅχι, μάθε το. Οἱ ἐπίτροποι ἀπὸ Βιέννης μ' ἔστειλαν ἀργύρια διὰ νὰ προμηθεύσω τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας διὰ τὴν Χίον. Δὲν ἐμπορεῖς νὰ

φαντασθῆς πόσον ἐπαρηγόρησε τὰς πολλὰς καὶ πάντοδα-
πὰς ἀνίας μου τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο μήνυμα. Εἶναι
δὲν ἡξεύρω πόσοι χρόνοι ἀπὸ γόζομαι περὶ τῆς τυπο-
γραφίας, καὶ ἐλυπούμην ὅτι δὲν εἰσακούομαι. Ἀλλ' ἀφοῦ
εἶδα ὅτι οἱ Κυδωνιάται ἐφρόντισαν περὶ τυπογραφίας, ἡ
λύπη μου ἐγένεν ἀληθινὴ βάσανος, καὶ μ' ἐκεντούσεν
ἀδιακόπως, ὅτι ἐμελλαν ἄλλοι πρὸ τῶν Χίων ν' ἀποκτή-
σωσι τυπογραφίαν. Ἀπὸ ταύτην λοιπὸν τὴν βάσανον μὲ
ἡλευθέρωσαν τώρα, ἐπειδὴ πρῶτοι αὐτοὶ σὺν Θεῷ θέλουν
λάβειν τυπογραφίαν. Πάλιν τὸ λέγω· εἰς τὴν νέαν Ἑλ-
λάδα ἡ Χίος πρέπει νὰ ἔχῃ κατὰ πάντα τὴν πρωτοκα-
θεδρίαν εἰς τῶν Μουσῶν τὸ ἱερόν. Ἄν δὲν τὸ κατορθώ-
σετε, tant pis pour vous. Ἀλλὰ τοιαύτης δυστυχίας
ὅτι δὲν εἰσθε ἄξιοι, τὸ μαρτυροῦν ὅσα ἕως τώρα ἐπρά-
ξατε.

Τὰς ἐπιστολάς μου, φίλε, μὴ κοινωνῆς (νὰ ζήσης!)
εἰς κἀνένα, διὰ νὰ μὴν ἐμπνεύσωμεν ζηλοτυπίαν εἰς τοὺς
ἄλλους. Εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ' ἐξαιρέτως εἰς
τοὺς Χίους, εἶναι συμφέρον ὅ,τι παραγγέλλει ὁ Παπᾶ
Τρέχας, τὸ «Σιγῇ μένεα πνέοντες». Ὅ,τι μάθης χρη-
στὸν εἰς τὸ Ἀκουῖσγράνον διὰ τοὺς Γάλλους μου, πρό-
φθασέ με το διὰ τῆς πόστας. Ὅστις ἀγαπᾷ τὸ γένος
μας ἐξ ἡμῶν, ἐξανάγκης πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ τούτους.
Οὗτοι εἶναι σήμερον οἱ τοποτηρηταὶ τῶν προγόνων μας
εἰς τὴν σοφίαν· καὶ τούτων ἡ μητρόπολις δείχνει τὰς
παλαιὰς Ἀθήνας. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὁ παρὰ τῶν
λοιπῶν φθόνος, πάθος ὀχληρὸν καὶ πολλάκις βλαβερὸν εἰς
τοὺς φθονομένους· ἀλλ' ὅμως προτιμότερον νὰ φθονῇται
τις παρὰ νὰ ἐλεῇται. Εἴθε ἐλευθερωθῶμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ

πάλαι ἐπίφθονοι, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἕως τῶρα ἐδοκιμάσαμεν
ἔλεον !

Σ' εὐχομαι ὑγείαν, εὐτυχίαν καὶ εὐδοίαν !

61.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Ἀμστελδάμον.

Ἐκ Παρισίων, 26 Δεκεμβρίου 1818.

Νόστιμος εἶσαι. Νομίζεις ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς μὲ ὅμοιόν
σου ἄνδρα, καὶ ὅχι μὲ ἐβδομηκονταετῇ ἀρθριτικὸν γέ-
ροντα, χορεύοντα εἰς αὐτὰ τοῦ τάφου τὰ χεῖλη, ἕως ἡ
ζάλη τοῦ χοροῦ νὰ τὸν ῥήξῃ μέσα.

Ἡ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς γλώσσης φιλονεικία, εἶναι
ἀληθῆς « περὶ ὄνου σκιᾶς » φιλονεικία. Τὸ γελοιότερον
εἶναι, ὅτι οὔτε οἱ κατηγοροῦντές μας ὡς φθορέας τῆς προ-
γονικῆς προφορᾶς, οὔτε οἱ ὑπεραπολογούμενοι καὶ θέλον-
τες νὰ μᾶς δεῖξωσι φύλακας, δὲν ἐδιώρισαν ἀκόμη ἀκρι-
βῶς τὸ ζήτημα (l'état de la question). Πᾶσα γλῶσσα,
ἔξω τῆς γλώσσης τῶν ἀγγέλων (τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζω),
παλαιουμένη μεταβάλλει αὐτὴν τῆς τὴν οὐσίαν, πολλῶ
μᾶλλον τὴν προφορὰν τῆς, καὶ τέλος ἀποθνήσκει, ἀφί-
νουςα διάδοχόν τῆς νέαν ἄλλην γλῶσσαν, πλείοτερον ἢ
ὀλιγώτερον ὅμοιαν τῆς καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ κατὰ τὴν
προφορὰν. Διὰ νὰ μὴ ζητῶ μακρόθεν τὰ παραδείγματα,
αὐτοὶ οἱ φίλοι μου Γάλλοι δὲν προφέρουσι πλέον τὴν

γλώσσάν των, ὡς τὴν ἐπρόφεραν πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτων. Καὶ ἂν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ὁ κοινὸς νοῦς μᾶς διδάσκει, ὅτι τῶν Ἑλλήνων τὴν γλώσσαν καὶ προφορὰν τῆς γλώσσης ἡμεῖς πάλιν οἱ βαρβαρὸν θέντες ἀπόγονοι ἤμεθα ἱκανοὶ νὰ τὴν ἀναστήσωμεν, καὶ ὅχι οἱ σοφοὶ μὲν κατ' ἄλλα πολλά, καὶ ὁμῶς δείχνοντες πολλὴν ἀσοφίαν εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα Εὐρωπαῖοι. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι, ὅτι οὐδ' αὐτοὶ ἀκόμη εἶναι σύμφωνοι εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς διδάσκουσι προφορὰν ἄλλως προφέρουσιν οἱ Γερμανοὶ, ἄλλως οἱ Ἀγγλοὶ, καὶ ἄλλως οἱ Γάλλοι. Καὶ δὲν ἐμπορῶ ἀκόμη νὰ λησμονήσω τὸ σοφὸν παράγγελμα, τὸ ὁποῖον ἔδιδεν εἰς τὴν ἄπειρόν μου νεότητα, ὅταν διέτριβα εἰς τὸ Ἀμστελδαμον, ἕνας ἀπὸ τοὺς σοφωτέρους τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν, *Ἐπίστετε ἑουκάϊρως καὶ ἀκαϊρως*. Τὸν ἠνάγκασα νὰ τὸ γράψῃ, διὰ νὰ καταλάβω ὅτι εἶναι τὸ «Ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως» τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. Ἄν προφέρωμεν λοιπὸν ὡς οἱ Ὀλλανδοί, δὲν θέλομεν διὰ τοῦτο ἀθωωθῆν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς· ἂν ὡς οὗτοι, ἔχουν ἀκόμη τί νὰ μᾶς ἐλέγξωσιν οἱ Γάλλοι· ἂν ὡς οἱ Γάλλοι, θέλουν ἔτι μᾶς διορθώσιν οἱ Ἀγγλοὶ. Τί συμπεραίνεται ἐκ τούτου; ὅτι ἀπὸ ὅλας ταύτας τὰς διαφόρους προφοράς, ἡ ὀλιγώτερον μακρυσμένη ἀπὸ τὴν παλαιάν (καὶ ἂν ὅλου τοῦ κόσμου οἱ σοφισταὶ ἰσχυρισθῶσι τὸ ἐναντίον) φυσικὰ πρέπει νὰ ἦναι τὴν ὁποίαν προφέρουν ὁ Βλαστὸς καὶ ὁ Κοραῆς. Καὶ τοῦτο ἤρχισαν νὰ τὸ καταλαμβάνωσι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι· οὐδὲ θέλει περάσειν πολὺς καιρὸς ἕως νὰ στείλωσιν εἰς κόρακας τὰς «περὶ ὄνου σκιᾶς» φιλονεικίας καὶ νὰ προφέρωσιν (ἦτο βέβαιος) «Εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως» καὶ ὅχι *Ἐουκάϊρως καὶ ἀκαϊρως*, τὸ ὁποῖον

προφέρων δύνασαι νὰ διώξης λεγεῶνα δαιμόνων, χωρὶς νὰ κάμῃς τὸν σταυρόν σου.

Τῆς χημείας τὰ πρῶτα ἔργα φαίνονται ἀμυδρῶς κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Χριστοῦ, ἤγουν 450 ἔτη τοῦλάχιστον μετὰ τὸν Ἱπποκράτην.

Ὁ Φειδίας καὶ ὁ Πολύκλειτος δὲν εἶχαν χρεῖαν ἀνατομίας, ἐπειδὴ ἔβλεπαν καθ' ἡμέραν ὀλογύμνους τοὺς νέους εἰς τὰς παλαιστρας, ὅπου ἡ γυμνασία τῆς πάλης ἤρκει νὰ δείξῃ τοὺς ὁποίους φυσικὰ λαμβάνουν διαφόρους καὶ ποικίλους σχηματισμοὺς τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν βίαιον κίνησιν. Πρῶτος ὁ Ἡρόφιλος ἀνέτεμεν ἀνθρώπινα σώματα, 130 σχεδὸν ἔτη μετὰ τὸν Ἱπποκράτην. Βλέπεις εὐλογημένε, πόσον μουζαλωμένης ἐπιστολὰς ἀναγκάζεις τὴν τρέμουσαν μου χεῖρα νὰ γράφω.

Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε γραμμένα ἐκατάλαβες ὅτι ἔλαβα ὅλας σου τὰς ἐπιστολάς, τὴν . . . Σεπτεμβρίου λέγω, τὴν 27 Ὀκτωβρίου, καὶ τὴν τελευταίαν 17 τοῦ παρόντος. Ἴδα πόσον ἀγῶνα ἠγωνίσθης καὶ πόσον ἀμηχανίαν ἐδοκίμασες εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ δυνατοῦ. *Ce n'est point ma faute.* Ἡθελές τα κ' ἔπαθές τα. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δίκαιον νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι μ' ἐφάνη φιλογενής· ἀλλ' ἡ παρ' αὐτοῦ ἐλπιζομένη διὰ τὴν Χίαν μας σχολὴν βοήθεια εἶναι ἀνέλπιστος, ἐπειδὴ αὐτὸς οἰκειοτέραν βοήθειαν ἀφορμὴν ἔχει τὴν οἰκίαν του πατρίδα· παρεκτός, ἐὰν ἡ πατρίς του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἔδειξεν ἀπολίθωσιν, οὐδ' ἀπὸ τὸν ὁμογενῆ της ἐξεύρει νὰ ὠφεληθῇ. Φαίνεται, φίλε, κατὰ δυστυχίαν, ὅτι ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις ἐφθειρε πολὺ περισσότερον αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐφθειρεν ἡμᾶς φθορὰν τὸ Σκυθικὸν ἄγριον κράτος. Τίποτ' ἀκόμη οἱ ἀθλιέστατοι ἄξιον τῆς ἐλευθερίας των κίνημα

δὲν ἐκινήθησαν. Εἶθε καὶ μὴ μιμηθῶσιν ἐκείνους τῆς ἐπο-
χῆς τοὺς Κερκυραίους προγόνους των! ὁπότεν κακομε-
ταχειρισθέντες τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Στράβων,
ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν παροιμίαν,

Ἐλευθέρα Κέρκυρα, χεῖρ' ὅπου θέλει.

Τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐκθειάζομεν ὅλοι· καὶ
δικαίως, ἐπειδὴ

La liberté dans l'homme est la santé de l'âme.

Ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγοι εἶναι οἱ λαμβάνοντες μετὰ τῆς ἐλευ-
θερίας, καὶ τὴν ποθουμένην ὑγίαν τῆς ψυχῆς.

Δὲν εἶναι ὁ Β, περὶ τοῦ ὁποίου ἐξήγησες τὴν ὑποψίαν
μου. Ἐπτά χρόνους ἐσυμβίωσα μὲ τὸν ἄνδρα· καὶ δὲν
πιστεύω νὰ τὸν ἐγνώρισέ τις ἄλλος ἀκριβέστερα παρ' ἐμέ.
Ἀπὸ τοιοῦτον εὐλογημένον δένδρον καρποὶ κακοὶ εἶναι
τῶν ἀδυνάτων νὰ βλαστήσωσι.

Παρεκτὸς τῆς γεροντικῆς ἀσθενείας, καὶ πολλῶν ἄλ-
λων αἰτιῶν, ὅσαι ἡργοστόλησαν τὴν ἀπόκρισίν μου, ἐμ-
πόδιον ἔγινε καὶ τὸ ζήτημά σου περὶ τοῦ νέου. Ἐπρεπε
νὰ τὸν ἐρευνήσω πρῶτον μὲ τρόπον ἄδηλον εἰς αὐτὸν διὰ
νὰ μάθω καὶ τὴν χρηματικὴν του κατάστασιν, καὶ τὸν
ὅποῖον ἀποβλέπει σκοπὸν μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου
του, ἐπειδὴ μ' ἔδιδες ἀρκετὰ νὰ καταλάβω, ὅτι ἡ προ-
θυμία νὰ τὸν βοηθήσῃς ἐγεννᾶτο μάλιστα ἀπὸ τὴν δικαίαν
ἐλπίδα νὰ τὸν στείλῃς εἰς τὴν πατρίδα. Μάθε λοιπόν,
ὅτι αὐτὸς λαμβάνει ἀπὸ τρεῖς διαφόρους πηγὰς χορηγίαν,
καὶ ἡ συνομιλία του μ' ἔπεισεν, ὅτι κλίνει πλέον εἰς τὴν
γεννήσασαν παρ' εἰς ἄλλην τινα πόλιν. Ὅθεν μένει πλέον
εἰς τὴν κρίσιν σου νὰ πράξῃς, ὡς θέλεις. Εἶναι ἐδῶ ἄλλος

νέος, γεννημένος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἀπὸ Χίον πατέρα, καλὸς καὶ ἀγαθός, τὸν ὅποιον βοηθοῦν (μεσολαβήσαντος τοῦ Δράκου) οἱ ἐν Λιβόρνῳ ὁμογενεῖς, τρεῖς ἢ τέσσαρες, διὰ δύο μόνον χρόνους. Ἄν ἰσχύσω νὰ τὸν πείσω νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸ γυμνάσιόν μας, καὶ ὡς ἀφιερωμένος εἰς αὐτό, οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς νὰ οἰκονομήσῃ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν μαθημάτων του, καλὸν εἶναι, διὰ μὲν τοὺς δύο χρόνους, νὰ τοῦ προστεθῇ ἀκόμη ὀλίγον τι, διὰ δὲ τὸ ἐξῆς νὰ βοηθηθῇ ἔτι δύο χρόνους ἄλλους.

Βλέπεις ὁμῶς, φίλε, ὅτι τὸ περὶ Βαρδαλάχου δὲν ἦτο παντῶσσι κενόν. Μ' ἐπληροφόρησαν περὶ αὐτοῦ οἱ ἀπὸ Βιέννης Ἐπίτροποι· ἀλλὰ τὸ ἄπορον εἶναι, ὅτι βιαζόμενος νὰ ἐξομολογηθῇ τὰς ἀληθεῖς αἰτίας, δὲν μέμφεται κανένα, δὲν παραπονεῖται μὲ κανένα, καὶ ἀπλῶς οὐδ' αὐτὸς ἐξεύρει νὰ εἴπῃ τί τὸν κινεῖ, τί τὸν ταρασσεύει, τί τὸν ἔκαμε νὰ μᾶς ταραῖξῃ ὅλους, καὶ μάλιστα ἐμὲ τὸν γέροντα, ὅστις (σὲ βεβαιόνω) ἐφαρμακεύθη ἀπὸ τὴν πικρὰν ταύτην εἰδησιν. Χθὲς ὁμῶς μ' ἐπαρηγόρησεν ὀλίγον ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κοντοσταύλου ἀπὸ Λονδίνου, λέγουσα, ὅτι «μένει πᾶν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος.» Ἀνάγκη εἶναι, φίλε, νὰ γράψῃς καὶ σὺ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους ἐπιμελῶς καὶ ἐπιπόνως, νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν αἰτίαν δυσαρρεσκείας. Ἐλπίζω, ὅτι θέλει συνεργήσῃ καὶ ἡ τυπογραφία νὰ τὸν δεσμεύσῃ. Εἶναι σχεδὸν ἡμέραι 15 ἀποῦ ἔστειλα ἐδῶθεν τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας εἰς Μασσαλίαν διὰ φρ. 3500. Ἐγράψα καὶ πρὸς τὸν Βάμβαν νὰ ταχύνωσι νὰ τυπώσωσιν ὅ,τι δυνήθουν μικρόν τι φυλλάδιον, πρὶν φθάσῃ εἰς τὰς Κυθωνίας ὁ τύπος, καὶ πᾶθωμεν καὶ ταύτην τὴν κατασχύνην. Μαλλὶν ἐφύτρω-

σεν ἡ γλῶσσά μου (ὡς λέγει ἡ χυδαία παροιμία) νὰ γό-
ζωμαι τόσους χρόνους περὶ τῆς τυπογραφίας. Ἄν ἦτο ἡ
τυπογραφία ἐκεῖ, ὡς ἔπρεπε νὰ ᾔηται πρὸ πολλοῦ, ὁ Βαρ-
δαλάχος (μὴν ἀμφιβάλλῃς) οὐδ' ἤθελε συλλογισθῇ τὴν
ἀποδημίαν. Ἐχω ἀκόμη πολλὰ νὰ εἶπω περὶ τούτων καὶ
τῶν τοιούτων· ἀλλὰ μοῦ λείπει τὸ ἀναγκαιότερον, ἡ δύ-
ναμις. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!

Ὅλος σὸς, ὁ ΚΟΡΑΗΣ.

62.

Πρώτη Ἰανουαρίου 1819.

Φίλτατε Βλαστέ,

Βλέπεις α ποῖος σκόλοψ τῇ σαρκί, "Ἄγγελος Σατὰν»
μ' ἐπροσκολλήθη εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.
Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ γράψῃς αὐτόθεν καὶ σὺ πρὸς τὸν
Capo-d'-Istria, Ἰταλιστὶ ἢ Γαλλιστὶ (ὄχι Γραικιστὶ)
τόσον μόνον, νὰ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν ἢ παρὰ τοῦ Ἡγε-
μόνος ἐνδεχομένη ἀμοιβή, ἕως νὰ ἐξετασθῇ, ἂν ἀληθῶς
καταγίνομαι εἰς τὸ ν' ἀνατρέψω τὴν ἱεράν μας θρησκείαν.
Καλὸν ἦτο νὰ δώσῃς καὶ τὴν εἰδήσιν πρὸς τοὺς ἐν Βιέννῃ
Ἐπιτρόπους καὶ πρὸς τὸν Κοκκινάκην, ἵσως ἐκείνοι ἔχουσι
δραστικωτέρους τρόπους ἄλλους νὰ ἐμποδίσωσι τὸν θρίαμ-
βον τοῦ ἀνδραπόδου, trop bas pour avoir des égaux,
trop vain pour se passer d'un maître. Περισσότερα

νά γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ ἡ ζάλη τῆς κεφαλῆς μου.
Εἰς ὅλας σου τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ ζητήματα ἀπεκρίθην
πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει, καὶ τὸ νέον
ἔτος τοῦτο, καὶ ἄλλα πολλὰ καθεξῆς!

(Παράβαλε τὴν 35 Ῥώτα ἣν εἶχεν ἐσωκλείσει ἐν τῇ
παρούσῃ ὁ Κοραῆς).

63.

Ἐκ Παρισίω, 3 Ἰουλίου 1819.

Φίλτατε κύριε Βλαστέ,

Καλῶς εὐωδῶθης, καὶ εὐτυχῶς μέχρι τέλους νὰ δια-
τρίψῃς εἰς Βιένναν! Χαίρω ὅτι σ' εὐχαρίστησεν ὁ Λ. Ε.
(ὁ Ἀόγιος Ἑρμῆς) καὶ ὁ Πανταζῆς κατακορχορίσαντες
τὸν ἀληθῆ κόρχορον. Ἀκούω ὅτι οἱ νομίζοντες αὐτὸν
ἀντὶ κορχόρου ρόδον δαιμονίζονται αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὁ
δαπανήσας εἰς τὴν τύπωσιν τοῦ Λιβέλλου. Ἦθελ' εἶσθαι
καὶ σοφὸν καὶ δίκαιον στρατήγημα, ἂν ἡδύνατό τις νὰ
τὸν καταπείσῃ μετὰ καλοῦ, ὅτι ὡς ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὸν
Λιβέλλογράφον ἐξώδευσεν εἰς ἐπιζήμιον πραγματείαν, καὶ
ἐπομένως ἔχει δίκαιον, ὅχι μόνον νὰ ἀρνηθῇ τὴν μέλ-
λουςαν δαπάνην τοῦ δευτέρου τόμου, ἀλλὰ καὶ νὰ ζη-
τήσῃ τὴν γενομένην εἰς τὸν πρῶτον. Τοῦτο ἂν τὸ κατορ-
θώσῃς ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, θέλεις κάμειν ἀληθῶς un chef
d'oeuvre de diplomatie littéraire. Αὐτὸς δὲν ἤρχισεν

ἀκόμη νὰ τὸν τυπὸν, οὐδὲ θέλει τὸν τυπῶσιν βέβαια ἐξ ἰδίων του, ἐὰν δὲν τὸν χορηγήσωσιν οἱ φίλοι του τὴν δαπάνην. Συμβουλεύσου περὶ τοῦτου μετὰ τοῦ Κοκκινάκη· ἀξίζει σκέψιν τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ ἡ ἐμπόδις τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τὸν κατασχύνει ἀσυγκρίτως περισσότερον ἅφ' ὅσον τὸν κατήσχυναν ὁ Λ. Ε. καὶ ὁ Πανταζῆς.

Ὁ Βάμβας μοῦ ζητεῖ νὰ τὸν στείλω ἐδῶθεν κανένα ὁμογενῆ διδάσκαλον φιλολογίας. Ἄλλ' ἐδῶ ἐξεύρεις (ἢ μάθε το ἂν δὲν τὸ ξεύρης) παρὰ τὸν Νικολόπουλον ἄλλος δὲν εἶναι τοιοῦτος, ὅποιον ὁ Βάμβας τὸν ζητεῖ· καὶ ὁ Νικολόπουλος δὲν πείθεται εἰς τοῦτο. Συνομίλησε καὶ περὶ τοῦτου μὲ τὸν Κοκκινάκην, ἂν ᾦναι τρόπος νὰ εὐρῇτε αὐτοῦ τινα ἄξιον τῆς τοιαύτης διδασκαλίας. Χρειάζεται ὅμως καὶ τοῦτο προσοχήν, μὴ σταλθῇ κανὲν α' Ἀνδράριον μοχθηρὸν καὶ παράξενον» ἱκανὸν νὰ ταραξῇ τὴν γαλήνην τοῦ Γυμνασίου. Δὲν κλαίεις, φίλε, τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τοῦ γένους; νὰ ζητῶμεν καὶ νὰ μὴν εὐρίσκωμεν πρᾶγμα τόσον εὐκόλου εὐρέσεως εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη! Ἄν ζητήσης κορχόρους, ἀντ' ἐνὸς θέλεις ἀκόμη εὐρεῖν μυρίους

Τὸν Θεόκλητον ἀκούω ὅτι πασχίζου νὰ καταπείσωσι νὰ περάσῃ εἰς τὴν Κορυφῶ διδάσκαλος· ἤθελε μὲ λυπήσει μεγάλως, ἂν ἐπείθετο ν' ἀφήσῃ τὸν Λ. Ε., ἔργον (κατὰ τὴν κρίσιν μου) ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τὴν παροῦσάν μας κατάστασιν, δι' ἔργον ἄλλο, ἴσως οὔτε τόσον ἀναγκαῖον, οὔτε τόσῃς ὠφελείας πρόξενον. Σημεῖον καὶ τοῦτο, φίλε, τῆς ὁποίας ἀνωτέρω ἔλεγα ἀτυχίας τοῦ γένους μας. Μὴν ἔχοντες πῶς νὰ θεραπεύσωμεν τὴν πτωχείαν μας, κόπτομεν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ

ἐνδύματος διὰ νὰ ἐμβαλώσωμεν ἄλλο μέρος, καὶ ἐκφράττομεν μίαν τρύπαν τὸν χρειώδη της φραγμόν, διὰ νὰ φράζωμεν ἄλλην. Τοιοῦτοτρόπως ἐξεστουπώθη καὶ ἡ Χίος, διὰ νὰ στουππωθῇ ἡ Ὀδησσός. Καλὰ ἔχομεν νὰ προκοψώμεν, ἂν ἀκολουθῶμεν τοιαύτην μέθοδον ! Φρόντισε νὰ ἐμποδίσῃς τὸν Θεόκλητον ἀπὸ τὴν εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἀποδημίαν. Ἐὰν ὅμως δι' ἄλλας αἰτίας ἐπιθυμῇ νὰ παραιτηθῇ τὸν Ἑρμῆν, διὰ τί δὲν προκρίνει τὴν Χίον ; Τοῦτό σε λέγω, ἂν ἀληθῶς ὁ σκοπός του ἦναι τοιοῦτος· ἄλλῶς εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ κολοβώσωμεν τὸν Ἑρμῆν, διὰ νὰ ράψωμεν τὰ σχίσματα τῆς Χίου. Εὐδαιμόνει !

64.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισιῶν, 20 Νοεμβρίου 1819.

Τιμώτατε συμπατριῶτα,

Κρατῶ τρεῖς ἐπιστολάς σου, μνηολογημένας 18 καὶ 22 Σεπτ. καὶ 16 Ὀκτ. Ν' ἀγοράζῃ τις βιβλία διὰ σέ δὲν εἶναι τόσον εὐκολον πρᾶγμα, διότι εὕρισκεσαι εἰς πόλιν, ὅπου δὲν συγχωρεῖται ἡ εἴσοδος παντὸς εἶδους βιβλίων. Μ' ὅλον τοῦτο ἐσυνάθροισα τινά, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας σέ τὰ πέμπω, ἂν ὅχι ὅσα θέλεις, ἀρκετὰ ὅμως κατὰ τὸ παρόν· καὶ πάλιν βλέπομεν.

Καλὰ ἔπραξες πέμπων τοὺς νέους εἰς Γοτίγγην, καὶ ἀκόμη καλῆτερα γράψας εἰς Χίον νὰ σοῦ στείλωσιν ἄλλους. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ εὐδώσετε τὸ γυμνάσιον, μηδὲ νὰ κρέμεσθε ἀπὸ τὴν φαντασίαν τοῦ δαίμονος ἢ τοῦ δαίμονος. Διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ὅσα μὲ γράφεις καὶ με γράφουν ἄλλοι ἀλλαχόθεν περὶ τοῦ *** εἶναι εἰς ἐμὲ σκοτεινὰ αἰνίγματα, καὶ λυποῦμαι μάλιστα, ὅτι μέλλω ν' ἀποθάνω πρὶν τὰ λύσω ἢ μοῦ τὰ λύσῃ τις ἄλλος. Τὸν ἓνα γνωρίσας προσωπικῶς καὶ διατρίψας ἑπτὰ-ετίαν μ' αὐτόν, ἐγγυῶμαι ἄνδρα καὶ τῶνομα καὶ τὸ πρᾶγμα ἀληθινὸν Ἑλληνα, πνέοντα τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνέγερσιν· τὸν ἄλλον πιστεύω παρόμοιον, μ' ὅλον ὅτι δὲν τὸν γνωρίζω. Τοῦτο ἀπορῶ, διὰ τί δὲν εὑρέθη τρόπος νὰ ἱατρευθῇ πάραυτα ἀρρώστημα, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ ἱατρευθῇ μετὰ δύο χρόνους· καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἱατρικόν, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις, μὴν ἰσχύουσα σήμερον, ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ δύο χρόνους. Τοιαῦτα ἀναγκάζομαι νὰ λέγω καὶ νὰ κλαίω, συλλογιζόμενος τὴν δυστυχίαν μας. Ἡ τύχη τοῦ γυμνασίου τῆς περιφήμου Χίου νὰ κρέμαται ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν, τὴν ἀρρωστίαν, ἢ τὸν θάνατον (ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τῶν ἐνδεχομένων εἶναι) ἐνὸς ἢ δύο ἀνθρώπων ! ! !

Ἐδῶ κλεισμένην σὲ πέμπω τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ἀπόκρισίν μου, πρὸς τὸν ὅποιον, παρακαλῶ, νὰ τὴν πέμψῃς ἀσφαλέστατα. Δύνασαι καὶ νὰ τὴν συνοδεύσῃς, ἂν θέλῃς, μὲ δύο στίχους, ἀναγγέλλων εἰς τὴν Ὑψηλότητά του, ὅτι τὰ ὅποια τὸν γράφω ὅτι πέμπω βιβλία εἰς αὐτόν, νὰ προσμένῃ μὲ τὰ μέλλοντα νὰ σταλθῶσιν ἰδικά σου. Γράφω πρὸς τὸν αὐτόν μὲ πολλὴν θερμότητα καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Λογ. Ἑρμ. καὶ ἐλ-

πιζώ νὰ μὴ παρακούσῃ τὴν παρακίνησιν καὶ παρακάλε-
σιν μου. Εἰπέ το τὸν Κοκκινάκην μας ἀσπαζόμενός τον
ἐκ μέρους μου. Νὰ τὸν γράψω κατευθεῖαν σήμερον δὲν
μ' ἔμεινε πλέον δύναμις τὸν ταλαίπωρον. Πρὸ τῆς ἰδικῆς
σου, ἔπρεπε νὰ τελειώσω τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, καὶ
πρὸ αὐτῆς τρίτην ἄλλην.

Περὶ προτομῆς Σωκράτους καὶ ἄλλων ἐνδόξων τῆς
Ἑλλάδος, τὰ τοιαῦτα, φίλε, ἔπρεπε νὰ τὰ ζητῆς ἀπὸ
τὴν Ῥώμην, ὅπου καὶ καλῆτερα θέλουν γλυφθῆν, καὶ
ἀναμφιβόλως εὐθηνότερα πληρωθῆν.

Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Χίου, χρειάζονται δύο ἔτη ὁλό-
κληρα νὰ συνάξῃ τις τὴν ὕλην, καὶ ἴσως ἄλλα δύο νὰ
τὴν οἰκοδομήσῃ. Πρόσμενε λοιπὸν μὲ ὑπομονὴν καὶ τὴν
ὕλην καὶ τὸν οἰκοδόμον, ὅστις ἴσως ἀκόμῃ εὐρίσκεται «ἐν
τῇ ὁσφύϊ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ». Περὶ δὲ τῆς ἐλπιζομένης
ἀπ' αὐτὴν ἐνισχύσεως εἰς τὰ καλὰ τῶν Χίων, σὲ λέγω,
ὅτι ἤθελαν εἶσθαι ἄξιοι ταλανισμοῦ οἱ Χιοί, ἂν ἐπρόσμε-
ναν νὰ φιλοτιμηθῶσιν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα νεκρὰ παραδείγ-
ματα. Ἐχουσι ζῶν παράδειγμα τὴν εὐτυχίαν τῶν σημε-
ρινῶν φωτισμένων ἔθνων, εὐτυχίαν χρεωστομένην ἀδι-
στάκτως εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Τὸ ἔγραψα καὶ
πρὸς αὐτοὺς ἀμέσως, ὅχι μίαν φοράν, ὅτι ἡ Πρόνοια
τοὺς ἐπρώρισε νὰ λάβωσιν εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὸν
ὁποῖον ἐκράτουν εἰς τὴν παλαιὰν αἱ Ἀθηναὶ τόπον· καὶ
ἂν δὲν προθυμηθῶσι νὰ τὸν λάβωσι, θέλουν φανῆν ἀνά-
ξιοι τῶν δώρων τῆς Προνοίας. Εἰς τοῦτον τὸν σκοπὸν
χρεωστοῦν νὰ κατευθύνωσιν ὅλα των τὰ κινήματα, χωρὶς
κρότον ὁμως, διὰ νὰ μὴ κινήσωσι τὸν φθόνον, ἧ καὶ
ἀπλῶς τὸν ζῆλον ἄλλης πόλεως, νὰ τῶν ἀρπάσῃ τὴν
τιμὴν τῆς προεδρίας τῶν φώτων. Παραδείγματος χάριν,

ἐπειδὴ ἀπέκτησαν τυπογραφίαν, δὲν πρέπει νὰ φροντίσουν τώρα ν' ἀποκτήσωσι καὶ ἐργοστάσιον (fabrique) χαρτίου, καὶ κανένα στιχωτὴν; Αὐτὰ σιμὰ τῆς τιμῆς καὶ δόξης φέρουσι κέρδος. Αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀνδραγαθία, ἡ δὲ ἱστορία τῶν πρὸ ἡμῶν, πατραγαθία.

Ἐπειδὴ περὶ χαρτίου ὁ λόγος, ἔχω φίλον ἐδῶ Γάλλον, ὅστις κλίνει πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ εἰς τὴν Χίον ἐργοστάσιον χαρτίου· ἀλλ' ἐπιθυμῇ πρῶτον νὰ βεβαιωθῇ, ἂν ἔχετε νερὸν ἀρκετὸν ποτάμιον, διὰ τοὺς χρειαζομένους νερομύλους εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χαρτίου. Ἐξεύρω ὅτι ἔχετε νερομύλους σιταρίου· ἀλλ' εἶναι ἄρα οἱ αὐτοὶ ἀρκετοὶ καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χαρτίου; τοῦτο δὲν ἐξεύρω. Συμβουλευέσου λοιπὸν μετὰ τῶν αὐτοῦ συμπατριωτῶν μας, καὶ δός με περὶ τούτου πληροφορίαν. Προθυμήσου νὰ τοὺς στείλῃς αὐτόθεν καὶ κανένα στιχωτὴν· σὲ βεβαιώνω ὅτι τοῦτο ἀξίζει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου. Ἐσεῖς μάλιστα οἱ περιελθόντες καὶ αἰσθανθέντες τὰ καλὰ τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποφέρετε τὴν Ἀφρικανὴν μας γυμνότητα. Οἱ Κυδωνιάται ἐστειλαν πρὸ ὀλίγου εἰς Παρισίους δύο νέους, τὸν ἓνα μαθητὴν τυπογραφίας, κατὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ, τὸν ἄλλον νὰ κατασκευάζῃ τουφέκια. Καλήτερα βέβαια ἦσαν εἰς τὴν παροῦσάν μας κατάστασιν ὠρολόγια παρὰ τουφέκια· μ' ὅλον τοῦτο καὶ αὐτὰ χρησιμεύουν, καὶ ἀποδείχνουν μάλιστα τὸν ζῆλον τῶν Κυδωνιατῶν. Αὐτοὺς κἀν ἔπρεπε νὰ μιμηθῶσιν οἱ Χῖοι, νὰ στείλωσιν ἓνα νέον εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὰς λογικὰς τέχνας, ζωγραφίαν λέγω, ἀνδριαντοποιητικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν· ἄλλον εἰς τὴν Γενέβαν διὰ κατασκευὴν ὠρολογίων· ἄλλον . . . καὶ πῶς νὰ

ἀριθμῷ ὅσα μᾶς λείπουν ὁ ταλαίπωρος! ὅστις μέλλω νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὶν ἰδῶ τίποτε ἀπ' αὐτά.

Εὐχαριστῶ περὶ τῆς ὁποίας μ' ἐστείλετε ὀμιλίας τοῦ Βάμβα· ὁποίαν αἰσθῆσιν διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ χωρὶς νὰ μάθῃς ἐξ ἐμοῦ τὸ καταλαμβάνεις. Μάθε λοιπὸν ὅ,τι δὲν δύνασαι νὰ ἐξεύρης, χωρὶς νὰ τὰκούσης. Ἐδῶ εὐρίσκονται τῶρα ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα σπουδαστὰς ὁμογενεῖς· μετὰ τὸ ἤρπασαν ἀπὸ τὰς χεῖρας, καὶ ἀκόμη δὲν μετὰ τὸ ἐπέστρεψαν, διαδίδοντές το ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, καὶ δείχνοντες αὐτὸ εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς μετὰ χαρὰν μεγάλην καὶ ἀγαλλίασιν (ἔξω ἀπὸ δύο ἢ τρία τουρκόπουλα, μαθητάρια τοῦ μεγάλου τούρκου καὶ τζελεπῆ)· τοῦτο τῶν νέων μας τὸ κίνημα, δὲν ἐμπορεῖς νὰ φαντασθῇς πόσῃ καὶ ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμιν εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!

O.O.

65.

Ἐκ Παρισίων, 6 Δεκεμβρίου 1819.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὴν 20 τοῦ περασμένου ἀπεκρίθην εἰς τὰς ἐπιστολάς σου, περικλείσας καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Σουτσον ἀπόκρισίν μου. Σήμερον δὲ κατευθύνει ὁ βιβλιοπώλης μου Allais διὰ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ Franck εἰς ὄνομά σου κιβωτὸν σημειωμένην PV, N° 2, καὶ περιέχουσιν τὰ εἰς

τὴν ἐδῶ κλεισμένην σημείωσιν βιβλία. Ἡ τιμὴ των, ὡς βλέπεις, συμποσοῦται εἰς φρ. 470, τὰ ὅποια ἐμβασέ με ὅταν εὕρης εὐκολίαν.

Κόπον ἐδοκίμασα εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν βιβλίων, ὅχι διὰ τὴν ποσότητα, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ συνάξω ὅχι μόνον ὅσα ἔκρινα χρήσιμα, ἀλλὰ καὶ ὅσα μ' ἐφαίνοντο συγχωρημένα νὰ ἐμβῶσιν αὐτοῦ. Τὰ ὀλίγα τὰ ὅποια βλέπεις εἰς τὸν κατάλογον στιχωμένα εὐρέθησαν καὶ ἡγοράσθησαν οὕτως.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τὸν Danquetil ἐπρόσθεσα καὶ τὴν ἐπιτομὴν αὐτῆς τῆς ἱστορίας εἰς δύο τόμους ἀπὸ τὸν Chantreau, ἐπειδὴ προβαίνει ἕως τὸ 1808 ἔτος, ἡγουν ἔτη 15 περαιτέρω τῆς πρώτης.

Εἰς τὰ μυθολογικὰ ἀκόλουθον ἦτο νὰ προσθέσω καὶ τὸ πληρέστερον Λεξικὸν τῆς μυθολογίας τοῦ Noël, ὡς καὶ εἰς τὰ Γεωγραφικὰ τὸ λεξικὸν Γεωγραφίας καὶ τὸν περιέχοντα τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας Ἀτλαντα. Καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, σὲ πέμπω τὸ Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, ἀπαραιτήτως ἔπρεπε νὰ ἔχῃς καὶ Γραμματικὴν τῆς αὐτῆς γλώσσης. Ὅθεν ἐπρόσθεσα τὴν πλέον τελείαν, ἐπιγραφομένην *Γραμματικὴν Γραμματικῶν*.

Εἰς τὴν κιβωτὸν ἔβαλα τὴν ὁποίαν σὲ προέγραφα δέσμην βιβλίων διὰ τὸν Ἡγεμόνα Σουτσον. Χρεῖα δὲν εἶναι νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ φροντίσης περὶ αὐτῆς νὰ σταλθῇ ἀσφαλῶς καὶ γρήγορα. Ἄν εὕρης τρόπον νὰ τὴν καλοθέσης εἰς βιβλιοπώλου τινὸς κιβωτὸν ἄλλων βιβλίων, ὑπάγει καλῶς· ἐάν ὅμως ἀναγκασθῇς νὰ τὴν στείλῃς μόνην, χρειάζεται νέα ἀσφαλίσματα καὶ καλύμματα ἔξωθεν, διὰ νὰ μὴ τριφθῇ καὶ σπαραχθῇ τὸ χρυσοῦν στίχωμα, τὸ ὁποῖον ἡλάφρυνε τὸ ὅχι πολλὰ βαρὺ πουγγίον

μου ἀπὸ 18 φρ. Ἄν κρίνης εὐλογον νὰ κάμης μικρὸν ξύλινον κιβώτιον, καὶ νὰ τὴν ἐμβάλῃς εἰς αὐτὸ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, κάμε το διὰ λογαριασμόν μου.

Ἐπραξες φρόνιμα ζητήσας ἀστίχωτα τὰ βιβλία σου, καὶ εἰς κιβωτὸν ἀκόμη, δὲν ὑπάγουν εἰς τὴν δυστυχῇ μας Ἑλλάδα παντάπασιν ἄτριπτα καὶ νεαρά. Εἶναι καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλοτε, νομίζω, σὲ τὸ ἔλεγα, μία ἀπὸ τὰς πολλὰς μας συμφοράς, ἡ ἔλλειψις τοῦ στιχωτοῦ εἰς τοὺς τόπους μας, ἡ μικροτέρα ἴσως, συμφορὰ ὅμως, ἡ ὅποια μηνύει ὅτι δὲν εἶναι μόνη. Πληρόνω κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰ 1000 φρ. εἰς στιχωτικά, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ κερδαίνῃ Γραικοὶ στιχωτῆς. Τὰ βιβλία ὑπάγουν ὅχι μόνον καταπονημένα ἀπὸ τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ καὶ με περισσοτέραν δαπάνην, διὰ τὸ ὅποιον προξενεῖται βάρος τοῦ στιχώματος πλειότερον· καὶ ἡ δαπάνη ἐκχέεται ἀπὸ τοὺς ἀθλίους Γραικοὺς εἰς τὸν εὐτυχῇ τοῦ φωτισμένου ἔθνους ἀμαξάριον. ὦ πατρίς, πατρίς! (φωνάζω μὲ τῆς κωμωδίας τὸν Δικαιοπόλιν) πότε μέλλεις νὰ καταλάβῃς ὅλα σου τὰ ἀληθῆ συμφέροντα; Ἐπαρατήρησεις ποτὲ κανένα ἀπὸ τοὺς πτωχαλαζόνας μας, ὅστις στολίζεται τὴν Λαμπράν ἢ τὰ Χριστούγεννα μὲ καινούργιον τζουμπὲν καὶ καθάδι, ἔπειτα φορεῖ καλουπάκιν κόσκινον ἀληθινόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰς τρύπας προβαίνουν τὰ βαμβάκια ἢ τὰ στυππεῖα; Τοιαύτη εἶναι πόλις καυχωμένη εἰς δημόσιον βιβλιοθήκην, εἰς τυπογραφίαν, εἰς γυμνάσιον, καὶ μὴν ἔχουσα στιχωτήν. Ἡ λαμπροτέρα μας σήμερον πόλις εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν ἡ Χίος· καὶ ὅμως μυρίζει ἀκόμη πολὺ τὸ Μαρόκον. ὦ Θεέ μου! πότε μέλλεις νὰ μᾶς καθαρίσῃς ἀπὸ τὴν Ἀφρικανὴν ταύτην δυσωδίαν; Εὐ-

τυχῶς ἐτελείωσε τὸ χαρτίον μου, διὰ νὰ μὴ μου φύγῃ ἀπὸ τὸ στόμα ἄλλο τι δεινότερον. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει!
ὁ Κ.

66.

Παρτολέορτι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισίων, 3 Ἀπριλλίου 1820.

Φίλε κ. Βλαστέ,

Τὸν σωρὸν τῶν καλῶν ἔλαβα καὶ ἀπέλαυσα μὲ πολλήν μου εὐχαρίστησιν, ὥς καὶ τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 1, 8, καὶ 15 Μαρτίου. Τοῦτο μόνον εἰς τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ, νὰ προσέχῃς νὰ μὴ φορτίζῃς τὰς ἐπιστολάς σου, ὥς με τὸ ἔκαμε μίαν φορὰν καὶ ὁ Ῥώτας (ἐξ ἀγνοίας κ' ἐκεῖνος τῶν ἐδῶ συνηθειῶν). Ἐδῶ φορτισμένην ἐπιστολήν (*une lettre chargée*) διὰ νὰ λάβῃ τις, ἀνάγκη εἶναι νὰ ὑπάγῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν πόσταν, ἢ ἂν τύχῃ ἄρρωστος νὰ δώσῃ τὴν ἐπιτροπὴν εἰς ἄλλον μὲ γράμμα νοταρικὸν καὶ μαρτυρημένον. Συλλογίσου εἰς πόσας μερίμνας περιττάς, ὁ πνιγόμενος ἀπὸ ἄλλας ἀναγκαίας πολλὰς ἐγὼ ἤθελ' ἀναγκασθῆν νὰ πέσω, ἂν ἤμην κλινήρης. Ὑπῆγα λοιπὸν φορτωμένος τὸν ἀνυπόφορον φόρτον τοῦ γηρατείου, καὶ ἔλαβα τὴν φορτισμένην ἐπιστολήν, ξεφορτώσας τὸ πουγγίον μου ἀπὸ 16 φρ. Καὶ ἡ δαπάνη ὁμῶς καὶ ὁ κόπος μου ἀντεπληρώθησαν πολλα-

πλασίως ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπέλευσα ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἡδονάς, καὶ αἱ ὁποῖαι μὲ εὐφραναν χωρὶς νὰ μὲ ἐκπλήξωσι. Πολὺ πλεότερα θέλουν κατορθώσῃ οἱ Χῖοι, ἐὰν φροντίσωσι ν' αὐξήσωσι τὰ μέσα τῆς παιδείας, καὶ τὰ μεταχειρισθῶσιν ὡς πρέπει. Ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐδῶ κλεισμένης ἐπιστολῆς μου καταλαμβάνεις ποῖα μέσα νοῶ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην συμφέρει νὰ τὴν ἀναγνώσῃς αὐτοῦ πρὸς τοὺς συμπατριώτας μας ὅλους χωρὶς ἐξαίρεσιν.

Παρὰ ταύτην περικλείω καὶ τὴν πρὸς τὸν Βαρβάκην, πρὸς τὸν ὅποιον στείλλε τὴν σφραγισμένην. Συμφέρει νὰ γράψετε καὶ πρὸς αὐτὸν ὅλοι ὑπογεγραμμένοι χωρὶς ἐξαίρεσιν τὴν χρεωστούμενην εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν. Ἐξεύρεις ποῖον μάλιστα μέρος τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς τοῦ μὲ ἤρεσεν, ὡς βεβαιωτικὸν τοῦ « Ἄνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται » ; Ἡ ἀπολογία τοῦ πρὸς τὰ παράπονά μου ὅτι ἐξώδευσεν εἰς τοὺς Ῥώσους ὅσα ἐχρεώσκει νὰ ἐξοδύσῃ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ. Ἀπολογεῖται εὐγνώμονος καὶ χρηστῆς ψυχῆς ἀπολογίαν· ὅτι δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν Ῥωσίαν ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον. Εὐγέ τον !

Τὸν Tournefort καταλαμβάνεις ἀπὸ τὸ μνηολόγημα τῆς ἐπιστολῆς, ὅτι δὲν ἤμην πλέον εἰς καιρὸν νὰ τὸν ἀφήσω. Εὐκόλον εἶναι νὰ τὸν πωλήσῃς εἰς κανένα φιλόμουσον συμπατριώτην· εἰς τὸν Φραγκοῦλην καθ' ὑπόθεσιν.

Ἀπὸ τὸν Δεσπότην καὶ τοὺς ὁμοίους τοῦ μὴ προσμένῃς τίποτε. Αὐτοὶ ἔμαθαν νὰ θερίζωσι τοὺς ἰδρώτας τοῦ γένους, ἀρκοῦμενοι νὰ τοὺς ἀνταμείβωσι μὲ ξηρὰς τὰς εὐλογίας των. Θέλουν λάβειν τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἀνοήτου φιλαυτίας των, ὅταν ἡ ἐξάπλωσις τῶν φώτων βάλῃ νοῦν περισσότερον εἰς τὰ κολοκύνθια τῶν κοσμηκῶν.

Εὐχαριστῶ σε διὰ τὰ ὁποῖα πέμπεις εἰς τὸν Ῥώταν

φρ. 368,88. Μὲ ἐπιστολὴν μου 16 Μαρτίου μ' ἐγνωστοποιεῖ, ὅτι ἀνεχώρει ἀπὸ τὴν Τεργέστην τὴν 18. Ὅθεν βλέπω μὲ λύπην ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τὸν φθάσῃ ἢ πρὸς αὐτὸν 12 Μαρτίου ἐπιστολὴ μου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχα κλεισμένην ἄλλην πρὸς τὸν κύριον Παντελῆν Μαυρογορδάτον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὸ βάρος τῶν ὑποθέσεών μου. Ὅθεν παρακάλεσέ τον νὰ κάμῃ νὰ ἀνοιχθῇ ἢ πρὸς τὸν Ῥώταν ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸν μέλλοντα νὰ τὴν λάβῃ, ὅχι μόνον διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἐπιστολὴν του, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τελέσῃ ἀσφαλῶς ὅσα γράφω πρὸς τὸν Ῥώταν περὶ τῶν διὰ Μασσαλίας πεμπομένων βιβλίων πρὸς αὐτόν.

Συμβούλευσε τοὺς συμπατριώτας ν' αὐξήσωσι τὸν μισθὸν τοῦ Mendouze, διὰ νὰ μὴ μᾶς φύγῃ καὶ αὐτός. Συμβούλευσέ τους μάλιστα νὰ τὸν ριζώσωσι καὶ νὰ τὸν δέσωσι μὲ τοὺς δεσμοὺς τοῦ γάμου. Εὐτύχει!

ΚΟΡΑΗΣ.

Οἱ ἐν Λονδίῳ συμπατριῶται (μὲ γράφει ὁ κύρ Κοντόσταυλος) ὀργανίζουσι τὴν ζητηθεῖσαν χορηγίαν διὰ τὸν ὁμογενῆ διδάσκαλον τῆς ζωγραφίας· ὅθεν ἀναπληρώσετε καὶ σεῖς αὐτόθεν ὅσα λείπουν ἐκεῖθεν.

Ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ κηρυχθῇ διὰ τοῦ Λογ. Ἑρμ. ἢ δωρεὰ τοῦ Βαρβάκη. Τὰ κρυφὰ (πίστευσέ με) δὲν ὠφελοῦν τίποτε· ἀπὸ τὰ φανερά ἐλπίζω πλείοτέραν ὠφέλειαν. Τὸν Κοκκινάκην ἀσπάζομαι.

Συμφέρεῖ νὰ στείλῃς εἰς τοὺς ἐν Χίῳ Ἐπιτρόπους ἴσον τῆς πρὸς τὸν Βαρβάκην ἐπιστολῆς μου.

Ἐκ Παρισίων, 9 Δεκεμβρίου 1820.

Φίλε συμπατριῶτα,

Εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένας λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σὲ πέμψω δύο ἐπιστολάς, τὴν πρὸς τοὺς ἐν Χίῳ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ Ἐπιτρόπους τοῦ γυμνασίου. Ἐπιταυτοῦ τὰς ἀφῆκα ἀνοικτάς, διὰ νὰ ἴδῃς τὸν μετ' αὐτῶν λογαριασμὸν μου, κατὰ τὸν ὅποιον μοῦ μένουν χρεῶσται φρ. 570,65. Ἐρώτησε, νὰ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τοὺς αὐτοὺς Ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς, ἃν ἔλαβαν ἄδειαν ἀπὸ τὴν Χίον ἢ ἀπὸ τὸ Βυζάντιον νὰ τὰ πληρώσωσι, δείχνων εἰς αὐτοὺς καὶ τὰς ἐπιστολάς μου. Ἄν ἔλαβαν, ἅς μὲ τὰ στείλωσι, ἃν δὲν ἔλαβαν, ἅς προσμείνωσιν, ἕως νὰ λάβωσιν, καὶ γράψε πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ, νὰ σᾶς δώσωσι τὴν ἄδειαν.

Βλέπεις, ὅτι τὴν εἰκόνα τῆς Κατίνας, τὴν ἐδιώρισα διὰ τὴν Βιβλιοθήκην, ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἔχει εἴσοδον. Μὴν ἀμελήσης, σὲ παρακαλῶ, νὰ σημειώσης εἰς τοὺς ἐν Χίῳ καὶ τὰ ὀνόματά σας, ὅσοι ἐσυνδράμετε εἰς τὴν εὐεργεσίαν. Ζητῶ καὶ δὲν εὐρίσκω τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἐσημείωνες. Μὴ τὸ ἀμελήσης. Εὐτύχει!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 29 Δεκεμβρίου 1820.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Χθὲς ἐπληρώθη ἡ συναλλαγματική, τὴν ὁποίαν μ' ἔπεμψες μὲ τὴν 6 τοῦ παρόντος ἐπιστολήν σου. Ἀκόμη δὲν ἔλαβα τὴν περὶ αὐτῆς διαταγὴν τοῦ φίλου Βάμβα. Ἴσως μὲ τὴν φέρωσιν οἱ κατευοδοθέντες εἰς Μασσαλίαν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας μέλλοντες νὰ φθάσωσιν ἐδῶ δύο νέοι, οἱ ὅποιοι πέμπονται νὰ σπουδάσωσι μ' ἔξοδα τοῦ γυμνασίου. Ἐκατάλαβαν τέλος πάντων (χάρις τῷ Θεῷ) τὴν παροιμίαν « Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν. » Ὅταν αὐτοὶ τελειώσωσι τὰ μαθήματα των, μέλλουν νὰ τοὺς διαδεχθῶσιν ἄλλοι δύο, καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥς με γράφουσιν οἱ Ἐπίτροποι. Τώρα, καὶ τώρα μόνον ἐμπορεῖτε νὰ καυχηθῆτε, ὅτι ἔχετε γυμνάσιον, ἐπειδὴ δὲν κρέμεται πλέον ἀπὸ ἀρρωστίας, θανάτους, ἢ καὶ φαντασίας διδασκάλων, εἰς ἓνα λόγον δὲν εἶναι κτισμένον εἰς τὴν ἄμμον, ἀλλ' ἐστερεώθη εἰς τὴν πέτραν. Εἶθε νὰ ᾔσαν δυνατοὶ ἀντὶ δύο νὰ πέμπωσι τέσσαρας!

Περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς σου, σὲ ὑπερευχαριστῶ μὲ ἄκραν εὐγνωμοσύνην. Δὲν ἔχω χρεῖαν οὐδενός. Φύλαξε τὴν εὐεργετικὴν σου ὁρεξιν διὰ τὰς χρεῖας τῆς πατρίδος, αἱ ὁποῖαι εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι.

Διὰ τὰς παραγγελίας τῆς Χίου ἔγραψα ἐσχάτως τὸν κύριον Ῥάλλην νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς αὐτοῦ Ἐπιτρόπους, νὰ

μοῦ ἐμβάσωσιν ὅσα πρὸ μικροῦ ἐξώδευσα διὰ βιβλία τοῦ γυμνασίου. Ἐλαβα καὶ πρὸ μικροῦ ἐπιστολὴν ἀπὸ τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Ἐπιτρόπου, οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν εἰς τοὺς αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ μὲ πληρώσωσι. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μέλλω νὰ τοὺς πέμψω καὶ ἄλλα βιβλία· ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὅλα δωρεάν.

Εὐχόμενός σε τὸ πλησιάζον νέον ἔτος καὶ καθεξῆς ἄλλα πολλὰ εὐτυχέστατα, μένω πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σου ὁ

ΚΟΡΑΗΣ.

69.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέρρη.

Ἐκ Παρισίων, 23 Φεβρουαρίου 1821.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Εἰς τὴν 23 Δεκεμβρίου, περασμένου ἔτους, ἐπιστολὴν σου ν' ἀποκριθῶ γρηγορότερον δὲν ἤμποροῦσα, διὰ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ κάμω ἔρευναν περὶ τῆς ζητήσεώς σου. Τὰ φρ. 570,65 μοῦ ἐπληρώθησαν. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ζήτησιν.

Ἀπὸ τὰ σημειωμένα σου ἀπόκλεισε τὸν Ζώσιμον, τὸν Σωζόμενον, τὸν Εὐσέβιον, τὸν Εὐτρόπιον, τὸν Ἀρριανὸν καὶ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι οὔτε

μέρος οὐτ' ἀκολουθία τῆς Βυζαντινῆς συλλογῆς, καὶ τοὺς ὁποίους δυνατόν νὰ εὔρης καὶ αὐτοῦ.

Τῆς δὲ Βυζαντινῆς συλλογῆς τὴν καταγραφὴν βλέπεις ἐδῶ κλεισμένην, ἣτις περιέχει 35 ἄρθρα καὶ ἐκ τούτων πάλιν τὸ 34 (τὸν Φραντζῆν) εὐρίσκεις αὐτοῦ εὐθηνότερον, ἐπειδὴ αὐτοῦ ἐτυπώθη. Τὰ σημειωμένα (ἐκτὸς τῶν 35) τρία ἄρθρα πολλοὶ δὲν τὰ νομίζουν ἀναγκαῖα, ἄλλοι φιλοτιμοῦνται νὰ μὴ λείπωσι μηδ' αὐτά.

Αὐτὰ νὰ εὐρεθῶσιν ὅλα ἐντάμῳ εἶναι πολλὰ δύσκολον, πλὴν εἰς δημοσίους πωλήσεις κάποτε· ἂν εὐρεθῶσι (συναθροισμένα δηλαδὴ ἕν πρὸς ἕν χωριστὰ ἀπὸ διαφόρους βιβλιοπώλας) ἀξίζουσιν φρ. 900 ἕως 1200 εἰς χαρτίον μικρόν, καὶ φρ. 2300 σχεδὸν εἰς μέγα χαρτίον.

Εἶναι καὶ ἄλλη ἔκδοσις τῆς Βυζαντιδός, εἰς Βενετίαν, καὶ ταύτην, ἂν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη, ἡγόρασεν ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος διὰ τὴν Χίον. Αὕτῃ περιέχει τὰ 26 πρῶτα ἄρθρα, οὐδ' ἐξισοῦται, οὔτε διὰ τὸ χαρτίον οὔτε διὰ τὸν τύπον, μὲ τὴν παρισιανήν· εἶναι ὅμως καὶ πολὺ εὐθηνότερα. Εἰς δημοσίους πωλήσεις ἐδῶ ἐπληρώθη ἕως 300 φρ. Εἰς τὴν Βενετίαν δυνατόν ν' ἀγορασθῇ καὶ δι' ὀλιγώτερα. Γραικορωμαίων Αὐτοκρατόρων ἱστορία (τῶν ὁποίων ἡ φρόνησις μᾶς ἔφερε τοὺς Τούρκους) πλειότερον δὲν ἀξίζει.

Ὁ Κοκκινάκης μὲ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τῆς προδικάσεως τοῦ Πρωτοῦ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡγ. Σπουδάσετε λοιπὸν οἱ αὐτοῦ συμπατριῶται, ὅλοι ἐνωμένοι μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν του, ἂν συμβῇ τὸ ἐλπιζόμενον, νὰ προκαταλάβετε τὴν Παναγ. του νὰ γνωσθῇ φανερὸς προστάτης τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Ὁ Δ. Ε. ἐγινεν ἕν ἀπὸ τὰ κτήματα τῆς πα-

τρίδος του, τῆς Χίου, ὡς τὸ γυμνάσιον, ὡς ἡ βιβλιο-
θήκη. Εὐτύχει ! Πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σου
ΚΟΡΑΗΣ.

70.

23 Μαΐου.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἐχω δύο σου ἐπιστολάς 11 Ἀπριλίου καὶ 9 Μαΐου.
Χαίρω χαρὰν δὲν ἐμπορεῖς νὰ φαντασθῇς πόσην, διὰ τὰς
χρηστὰς ἀγγελίας ὅσας με γράφεις, καὶ ὅσας μαθαίνωμεν
εἰδῶ καθημέραν ἀπὸ Τεργέστην, Λιβόρνον καὶ Μασσαλίαν
περὶ τῆς μελλούσης πτώσεως τῆς τυραννίας. Φοβοῦμαι
ὁμως μὴ οἱ τελευταῖοί της σπαραγμοὶ μᾶς βλάψωσιν
ἀκόμη. Περὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἔχεις δίκαιον. Νὰ κρημνίσῃ
τις οἰκοδομὴν μεγάλη σοφία δὲν χρειάζεται, ὅταν μάλι-
στα ἡ οἰκοδομὴ κλονῇται πρὸ πολλῶν χρόνων ἀφ' ἑαυ-
τῆς. Ἡ μεγάλη καὶ τρομερὰ δυσκολία εἶναι εἰς τὴν ἀνοι-
κοδομὴν, ἥτις χρειάζεται ἀρχιτέκτονας Ἀριστείδας καὶ
τοιούτους ἄλλους ὅποιος ἦτον ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὅποιον
δὲν βλέπω ἀκόμη κανένα εἰς τὸ γένος. Ἀντὶ τῶν τοιού-
των ἔχομεν πολλοὺς ἡμισόφους, πολλοὺς σχολαστικούς,
οἱ ὅποιοι ἂν ἐπιθυμήσωσι νὰ γενῶσι δημαγωγοὶ καὶ δη-
μοκόποι εἰς λαὸν ἀκόμη ἀπαιδευτον, φοβοῦμαι μὴ μᾶς
κάμωσιν οἱ ἀλιτῆριοι νὰ ἐπιθυμήσωμεν τὰ ὕεια κρέα τῆς
Αἰγύπτου. Τὸ πιθανώτερον ὁμως εἶναι ὅτι οἱ ἐξωθεν δὲν

θέλουν μᾶς συγχωρήσειν νὰ τεκτονήσωμεν μόνοι ἡμεῖς τὴν οἰκοδομήν· καὶ ἄλλο δὲν ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς πλὴν νὰ εὐχώμεθα νὰ εὐρεθῶσι μεταξύ μας ἄνδρες μὲ τόσῃ μόνῃν γνῶσιν καὶ ἀρετῇ, ὅση χρειάζεται νὰ ζητήσωσι καὶ εὐλόγους τινὰς καὶ δικαίας συνθήκας ἀπὸ τοὺς ξένους τέκτονας, πρὶν ἐπιχειρήσωσι τὴν οἰκοδομήν.

Οἱ ἀδελφοί σου ἔκαμαν κάλλιστα νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν τῆς προσκαλούσης πατρίδος. Εἴκοσι ἔτη ἡλικίας ὀλιγώτερα ἂν εἶχα, οὔτε Θεοὶ οὔτε δαίμονες ἤθελαν μ' ἐμποδίσειν. Οἱ ἐδῶ ὁμογενεῖς ἀπαντῶσιν ἀκόμη πολλὰς δυσκολίας περὶ τοῦ διαβατηρίου.

Ἀπορῶ νὰ μὴν ἔχω μήτε ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, μήτ' ἀπὸ τὸν Βάμβαν εἶδῃσιν περὶ τῆς καταστάσεώς των. Μανθάνω ὅμως ἀλλαχόθεν μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν, ὅτι οἱ Τοῦρκοί σας ἡσυχάζουν.

Περὶ τῶν ζητουμένων βιβλίων, ἂν ἔχῃς ὑπομονὴν ἕως τὸν ἐρχόμενον Αὐγουστον ἢ Σεπτέμβριον, θέλω σὲ ὑπουργήσειν· ἐὰν ὄχι, θέλω παρακαλέσειν τὸν Διδότον, νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα νὰ τὰ προμηθεύσῃ καὶ νὰ σὲ τὰ στείλῃ. Εὐρίσκομαι τὴν ὥραν εἰς λαβύρινθον ἀσχολιῶν ὑπὲρ τὴν δυνάμιν μου, ἀπὸ τὸν ὅποιον πῶς νὰ ξετρυπώσω δὲν ἔχω. Ἐξω τούτου εἶμαι καὶ καταπλακωμένος ἀπὸ ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων σχίζω πολλάς· ἀλλὰ μένουν καὶ ὄχι ὀλίγαι ζητοῦσαι ἀπαραιτήτως καὶ ἀδυσωπῆτως ἀπόκρισιν.

Τὴν Συμβ. τρ. ἐπισκ. πῶς νὰ σὲ τὴν στείλῃ ἀπορῶ. Ἐξεμνάμισα καὶ εἰς αὐτὴν ἱκανὰ ἀργύρια, μὴ προβλέπων τὰ μέλλοντα, καὶ τῶρα δὲν ἔχω ποῦ νὰ πέμψω τὰ ἀντίτυπα, τὰ ὅποια ἀλλέως ἤθελαν πωληθῇν εὐκολώτατα, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀνήκουστον τῆς διαγωγῆς τῶν θεο-

φιλεστάτων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ἡμέτεροι δὲν ἤθελαν
πράξει ὀλιγώτερα, ἂν εἶχαν ὅσην ἔλαβαν οὗτοι ἐξουσίαν.
Υἱαίνει καὶ εὐτύχει. Ὁ Κ.

Ἄσπασε, νὰ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Ῥάλ-
λην, καὶ εἰπέ του ὅτι ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν του καὶ τὴν
ἐπιστολὴν τοῦ Βαρβάκη.

Πολλὰ ἤργησες, εὐλογημένε, νὰ μὲ γράψης περὶ τῆς
ἐλλείψεως τοῦ πρώτου τόμου τῆς Γεωγραφίας τοῦ Dan-
ville. Μετὰ σχεδὸν δύο χρόνους πῶς ἔχω νὰ ἐνθυμηθῶ
πόθεν τὸ ἡγόρασα. Ἐπρομήθευσα τότε τὰ πλείότερα ἀπὸ
διαφόρους βιβλιοπώλῃς· τινὰ δὲ ὀλίγα καὶ ἀπὸ δημο-
σίους πωλήσεις. Θέλω πάλιν φροντίσειν νὰ ἐρευνήσω περὶ
τούτου, ἂν ἦναι τρόπος νὰ θεραπευθῇ τὸ ἔλλειμμα.

71.

3 Αὐγούστου 1821.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἀπὸ τὸν ἐξοχώτατον Ἰατρὸν κύριον Ἡπίτην θέλεις
λάβειν τὸ λακωνικώτατον ἐπιστόλιον τοῦτο. Εἰς τὰς ἐπι-
στολάς σου δὲν ἀπεκρίθην ἀκόμη καὶ δι' ἄλλας πολλὰς
αἰτίας, καὶ διότι τὰ προβλήματα σου ἐχρειάζοντο σκέψιν,
τὴν ὅποιαν μὴ δυνήθεις νὰ κάμω μόνος ἐζήτησα τὴν
συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν Κυρίων Βο-

γορίδη, Πικόλου, Πολυχροσιάδου, και πρὸ πάντων τοῦ
γραμματοκομιστοῦ κυρίου Ἠπίτη. Αὐριον ἢ μεταύριον
θέλω σε γράψειν πλατύτερον· ἐντοσοῦτῳ θέλει σε πληρο-
φορήσῃν ὁ Κύριος Ἠπίτης, πρὸς τὸν ὅποτον δὸς τὴν πρέ-
πουσαν προσοχὴν. Ὑγίαινε!

Ὁ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

72.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Ἐκ Παρισιῶν, 7 Αὐγούστου 1821.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς μακρὰς ἐπιστολάς σου 6 Ἰουνίου καὶ 18 Ἰουλίου
ἔλαβα εἰς καιρόν. Εἰς ταύτην τὴν τελευταίαν σ' ἀπεκρί-
θησαν τὴν 4 τοῦ παρόντος κατὰ πλάτος εἰς ὄνομά μου ὁ
Βογορίδης, Πίκκολος καὶ Πολυχροσιάδης, ἐπειδὴ δὲν ἤμην
οὔτ' εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ μακρογραφῶ. Αὐτοὶ οἱ
τρεῖς εἶναι οἱ καλῆτεροί μας ἐδῶ, μὲ μυελὸν εἰς τὴν κε-
φαλὴν, καὶ παιδείαν λογικὴν καὶ ἠθικὴν. Εἴθε ἦσαν πρὸ
πολλοῦ ἐκεῖ κάτω! Τὴν 3 Αὐγούστου σ' ἔγραψα κ' ἐγὼ
ἰδιοχείρως ὀλίγους στίχους διὰ τοῦ ἱατροῦ Ἠπίτου, ὅστις
διὰ ζώσης φωνῆς θέλει σὲ πληροφορήσῃ περὶ πάντων·
εἶναι καὶ αὐτὸς ἀνὴρ φρόνιμος καὶ πεπαιδευμένος.

Τὰ βιβλία σου ἦσαν ἔτοιμα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περα-
σμένου μηνός· ἀλλ' ἐμποδίσθη ἡ ἀποστολὴ των ἀπὸ τὴν

ἐλπίδα νὰ εὐρωμεν τὸν πρῶτον τόμον τοῦ Danville. Δὲν εὐρέθη· ὅθεν εἶπα τὸν βιβλιοπώλην Allais νὰ τὰ στείλῃ πλέον, καὶ τὰ ἐξεκίνησε νομίζω τὴν 4 τοῦ παρόντος, ὡς θέλω τὸ μάθειν σήμερον ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅταν μὲ φέρῃ τὸν κατάλογον αὐτῶν καὶ τὴν τιμὴν. Ἀλλὰ ποῦ τὰ ἐξεκίνησε; Ἡ μέλλουσα αὐτόθεν ἀναχώρησίς σου μ' ἐξάλισεν· ὅθεν νομίζω ὅτι ἕκκαμα καλὰ (μετὰ πολλὴν σκέψιν) νὰ τὰ κατευθύνω εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν κύριον Π. Μαυρογορδάτον, διὰ νὰ τὰ κρατῇ εἰς θέλησίν σου. Τοῦτο ἔκρινα ἀσφαλέστερον καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, καὶ διὰ τὴν ὑποψίαν μὴ μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία ταῦτα εὐρωσιν αὐτοῦ τοῖχον. Τὰ περισσότερα εἶναι πολιτικά. Εἰς αὐτὰ θέλεις εὐρεῖν καὶ τὴν Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων, τὴν ὁποίαν (ἐπειδὴ τὰ βιβλία καταρχὰς διωρίσθησαν αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν) διέλυσεν ὁ βιβλιοπώλης μου εἰς φύλλα, καὶ τὴν ἔστρωσεν ὑποκάτω ἀνακατωμένην μὲ τὰ λοιπὰ χάρτινα τυλίγματα. Ὅθεν φρόντισε νὰ τὰ χωρίσῃς καὶ νὰ τὰ συρράψῃς πάλιν. Ἄν μὲ ἤρχετο ὁ λογισμὸς τῆς Τεργέστης ἀρχήτερα, ἤθελα σὲ πέμψειν πλείοτερα, καὶ παρ' αὐτὰ τὸ μεταφρασθὲν εἰς τὸ Γαλλικὸν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν σάλπισμα πολεμιστήριον. Δὲν ἐξεύρω ἂν τὸ ἐγνώρισες. Αὐτὸ ἐγγράφη εἶναι τώρα χρόνοι 20 (ὅταν οἱ Γάλλοι ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον) εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ πολεμούντων μὲ τοὺς Γάλλους Γραικῶν. Τώρα δὲν ἐξεύρω τις ἀνώνυμος Γάλλος τὸ μετέφρασεν εἰς τὸ Γαλλικόν, μετάφρασιν τόσον πλέον ἀξιοσημείωτον, ὅσον τὴν ἐστόλισε μὲ μακρὸν ἰδικόν του προοίμιον, γραμμένον μὲ πολλὴν φιλανθρωπίαν, καὶ θερμότατον ζῆλον ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἡ ἀπολύτρωσίς μας ἔγινε πλέον ἀναμφίβολος· τὸ κακὸν εἶναι ὅτι τὴν πληρόνομεν ἀκριβὰ, διὰ τὴν πολιτι-

κὴν τῶν Εὐρωπαίων. Ἀπορῶ, ἂν ἐπιστεύσετε ποτέ, ὅτι ὁ Ὑ. ἐκινήθη ἀφ' ἑαυτοῦ. Μᾶς ἔβαλαν ἐμπρὸς τοὺς ταιπῶρους, διὰ νὰ προοδοποιήσωμεν τὴν πτῶσιν ἐνὸς θηρίου μὲ τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς τόσων χιλιάδων ἀθῶων καὶ ἀνόπλων. Ὑπομονή! Τὸ κακὸν πλέον ἔγινε· καὶ τῶρα πλέον χρειάζεται γενικὴ κίνησις, διὰ νὰ παύσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα.

Ἐλησμόνησα νὰ σέ εἶπω ὅτι τὸ Γραικικὸν *Σάλπισμα Πολεμιστήριον* εἶχεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ χαλκογραφημένην τὴν εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος, κατασχισμένης τὰ ἐνδύματα, καὶ καταπληγωμένης τὰς σάρκας. Τὴν ἔχαλκογράφησε καὶ αὐτὴν ὁ μεταφραστὴς ἀπαράλλακτον.

Τὴν ὥραν ταύτην μὲ φέρει ὁ βιβλιοπώλης τὸν ὁποῖον ἔδῳ περικλείω λογαριασμὸν τῶν βιβλίων φρ. 366,25, τὰ ὅποια παρακαλῶ σε νὰ μοῦ ἐμβάσῃς τόσα μόνον, καὶ ὄχι πλείότερα, διὰ νὰ μὴ ζαλιζῶμαι νὰ σημειώνω ληψοδοσίας. Οὔτε κεφαλὴν, οὔτε δύναμιν, οὔτε καιρὸν ἔχω νὰ γράφω. Εὐτύχει! Εἰπέ με, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! τί ἀπέγινεν ἡ Χίος; τί ἀπέγινεν ὁ Βάμβας;

73.

Ἐκ Παρισίων, 9 Αὐγούστου 1821.

Φίλε στρατιῶτα τῆς Ἑλλάδος,

Τὴν περασμένην ἐβδομάδα ἔγραψαν ἄλλοι δι' ἐμὲ τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν μακρὰν ἐπιστολὴν σου τῆς 19 Ἰουλίου,

Σ' ἔγραψα καὶ δύο στίχους διὰ τοῦ ἱατροῦ Ἡπίτου· ὅλα ταῦτα μὲ ἐλπίδα νὰ σὲ φθάσωσιν ἀκόμη εἰς λόγους τοῦ αὐτοῦ.

Χθὲς σ' ἔγραψα πάλιν περικλείσας καὶ τὸν κατάλογον τῶν σταθθέντων εἰς Μασσαλίαν πρὸς τὸν Ἀργέντην βιβλίον, διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς Τεργέστην. Αὐτῶν ἡ τιμὴ συνεποσώθη εἰς φρ. 366,25, τὰ ὅποια ἐζήτουν νὰ μου ἐμβάσης, τόσα καὶ ὄχι πλείότερα. Ἐλπίζω ὅτι οἱ κατέχοντες τὸν τόπον σου εἰς Βιένναν θέλουν τὸ κάμειν.

Μετὰ τὴν χθεσινὴν μου ἐπιστολὴν ἔλαβα ἰδικὴν σου ἄλλην, γραμμὴν 28 Ἰουλίου, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνω τὴν ἀπόφασίν σου νὰ περάσῃς αὐτοῦ καὶ αὐτόθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἀγαθὴ τύχη! Τὸ ἐσπέρας ἔφθασεν ἐδῶ ἀπὸ τὴν Λόνδραν καὶ ὁ Κοντόσταυλος, διὰ νὰ περάσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας διὰ Μασσαλίας εἰς Μάλταν, καὶ ἐκεῖθεν πιθανὸν εἰς Πελοπόννησον. Μ' αὐτὸν ὁμοῦ ἀναχωρεῖ καὶ ὁ Βογορίδης καὶ Πολυχροσιάδης, καὶ ἄλλοι ἴσως.

Εἶσαι λέγεις τριακονταετῆς τὴν ἡλικίαν. Ἀρμόδιος ἡλικία εἰς ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος· καὶ σὲ μακαρίζω ὅτι συμπίπτει ἡ ἡλικία σου μὲ τὰς μεγάλας χρείας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποῦ τὴν ὑπηρετήσῃς σ' εὐχομαι ἄλλα 70 ἔτη διὰ νὰ ἀπολαύῃς τοὺς καρποὺς τῆς ὑπηρεσίας, καὶ νὰ ἐτοιμάσῃς δι' αὐτὴν ἄλλους νέους ὑπηρέτας, τοὺς υἱούς σου, τοὺς ὁποίους συστένεις εἰς τὰς συμβουλὰς μου περὶ τῆς μελλούσης παιδαγωγίας των, διὰ τὰ ἐνδεχόμενα. Θάρρει! ὁ σύμβουλος ἄλλο δὲν ἔχει παρὰ εὐχὰς διὰ τὸν γνήσιον αὐτῶν σύμβουλον, τὸν πατέρα, καὶ δι' αὐτούς. Καὶ ἐὰν ἡ κατατρέχουσά με τύχη, θέλουσα νὰ μὲ ποτίσῃ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο φαρμάκιον, κάμῃ τὴν συμβου-

λήν μου ἀναγκαίαν, μὴν ἀμφιβάλλης ὅτι θέλω τὴν δώσειν καὶ χωρὶς νὰ μὲ τὴν ζητήσῃ κανένας.

Ὅταν κατευοδωθῇς εἰς Πελοπόννησον, συγχώρησέ με νὰ σέ εἶπω, ὅτι πρέπει νὰ φερθῇς μὲ προσοχὴν μεγάλην, νὰ ἐξετάσῃς πρῶτον ἀκριβῶς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ὑπολήψεις τῶν ἐκεῖ διοικούντων, ἂν ἐργάζωνται δηλαδὴ διὰ τὸ γένος, ἢ ἂν πραγματεύωνται τὴν ἐλευθερίαν ὡς μεταλλεῖον ὠφελείας δι' ἄλλους. Λάλει ὀλίγα, καὶ ἄκουε πολλά· καὶ μὴ λησμονήσῃς τὸ χρυσοῦν παράγγελμα, «Μέμνας' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.» Βέβαια! εἰς τόπον τοῦ κρημνιζομένου πολιτεύματος νὰ κτίσωμεν ἄλλο μόνον δὲν εἴμεθα καλοί. Ἀλλὰ πάλιν, ἀφοῦ ἐπάθαμεν τόσα κακά, νὰ ἔλθῃ ἔξωθεν αὐτόκλητος ἀρχιτέκτων τῆς οἰκοδομῆς ἄλλος χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ γένους, εἶναι πάνδεινον. Ἄν ἔλθωμεν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην (καὶ πιθανὸν ὅτι θέλομεν ἔλθειν), νὰ ἔχωμεν καὶ τὸ ὅποῖον μᾶς ἔδωκαν· αἱ τόσαι θυσίαι καὶ ἀνδραγαθίαι δίκαιον νὰ ζητήσωμεν συνθήκας ἀπὸ τὸν αὐτόκλητον τοῦτον ἀρχιτέκτονα, ὅστις καὶ ἂν ᾖ. Ἄ! Ἄ! γῆρας, γῆρας, ἔχω πολλὰ περὶ τούτου· ἀλλὰ στεροῦμαι ὁ ταλαίπωρος τὴν χρειάζομένην δύναμιν. Ὑγίαινε· καὶ κραταιοῦ! Ο. Ο.

Εἰπέ με, ἂν ἐμβαίνωσιν αὐτοῦ ἀκωλύτως τὰ φυλλάδια Συμ. Τρ. Επ.

74.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

13 Σεπτεμβρίου 1821.

Φίλε Συμπατριῶτα,

Τὰς ἐπιστολάς σου ἔχω μνηολογήμενας 15 καὶ 22 Αὐγούστου, ὁμοῦ καὶ τὴν συναλλαγματικὴν διὰ φράγκα 366,25, τὰ ὅποια μοῦ ἐπληρώθησαν.

Μὴν ἀμελήσης νὰ μοῦ γράψης μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, ποῦ εὐρίσκεσαι, καὶ τί κάμνεις. Ἄρρωστος εὐρίσκομαι διὰ τὰς ἀνίας μου καὶ τὰς ἀνίας τῶν φίλων.

75.

8 Νοεμβρίου 1821.

Φίλε Συμπατριῶτα,

Τὴν ἐπιστολήν σου ἔλαβα. Τὸ ὅποῖον μὲ ζητεῖς βιβλίον διὰ τῆς πόστας, ἔχει σελίδας 500· ὅθεν καταλαμβάνεις, ὅτι καὶ ἂν ἤμην πλούσιος, δὲν ἤθελα κάμειν τὴν ἀσωτίαν. Εἶναι τὰ *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλους, μὲ σημειώσεις καὶ προλεγόμενα. Ταῦτα μόνον τὰ προλεγό-

μένα περιέχονται εἰς σελίδας 142. Δύναμιν δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω πλειότερα. Ὑγίαινε !

Τὰς ἐδῶ κλεισμένας δός, τὴν μίαν εἰς τὸν Κ. στείλε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Ῥώταν. Τὴν εἰς τὸν Ῥώταν περι- κλείω διὰ οἰκονομίαν. Μὲ κατέκλυσαν πανταχόθεν αἱ ἐπιστολαί, καὶ μοῦ ἐξαντλοῦν καθημέραν ἂν ἔμεινεν ἀκόμη ὀλίγον τι εἰς τὸ πουργίον μετὰ τὴν εἰς τὰ Πολιτικά δαπάνην.

76.

Ἐκ Παρισίων, 20 Νοεμβρίου 1821.

Τιμιώτατε συμπατριῶτα,

Ἐχω τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 27 Ὀκτ. καὶ τῆς 7 Νοεμβ. συνωδευμένας μὲ πολλὰ ἄλλα φύλλα χαροποιῶν ἀγγελιῶν, τῶν ὁποίων μέγα μέρος μᾶς ἤτο γνωστὸν ἀπὸ Τεργέστης κατ' εὐθείαν. Ὅ,τι μόνον ἀληθῶς μ' εὐχαρί- στησε, εἶναι τὸ ὀλιγόστιχον γραμματίδιον τοῦ Βάμβα· τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὴν πρωτίστην ἐπιστολὴν τὴν ἀπὸ Ὑδρας, ὅτε κατευοδῶθη ἐκεῖ, ἄλλην εἶδησιν νεωτέραν δὲν εἶχα.

Ἐχεις δίκαιον νὰ σκιρτᾷς διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ὁ γέρων σκιρτῶ. Τὰ ἰδικά μου ὁμως σκιρτήματα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἡλικίας μου, ἥγουν πολὺ ἀσθενέστερα, καὶ κάποτε συνωδευμένα μὲ τὴν περὶ τῶν μελλόντων ὅχι πολλὰ εὐφρόσυνον μέριμναν. Πλειότερα νὰ εἶπω δὲν δύναμαι.

Ἐπεθύμουν πολὺ διὰ τοῦτο νὰ προφθάσῃ ἐκεῖ ἡ ἔκδοσις τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλους, σύγγραμμά μικρόν, ἀλλὰ γεμισμένον ἀπὸ φρόνησιν τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος φιλοσόφου, ἀναγκαίαν ἴσως εἰς τὰς περιστάσεις μας. Ἀφοῦ κρημνίσωσι, εἶναι χρεῖα καὶ (νὰ) ἀνοικοδομήσωσι καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν δὲν ἀρκεῖ τῶν γενναίων μας μαχητῶν ἢ ὑπερθαύμαστος ἀνδρία, ἀλλὰ χρειάζονται ἄλλου εἶδους ὄπλα.

Ὁ ἐκδότης ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν *Πολιτικῶν* Προλεγόμενα μακρὰ εἰς σελίδας 142. Ταῦτα τὰ Προλεγόμενα ἐπεθύμει νὰ σὲ στείλῃ, καὶ τὰ ἐτοίμασε καὶ εἰς δέσμην χωριστὴν· ἔπειτα ἐκρατήθη. Ἡ δέσμη ἀπαιτεῖται δαπάνην 10 ἴσως καὶ 12 φρ. Ἦθελεν ὁ ἐκδότης τὰ θυσιάσῃ μετὰ χαρᾶς, ἂν ἦτο βέβαιος, ὅτι ἔρχεται πρὸς σὲ ἀσφαλῶς ἡ δέσμη. Ἀλλὰ νὰ ἐξοδεύῃ ματαιῶς εἰς τὰ παρούσας περιστάσεις δὲν εἶναι φρόνιμον, ἀφοῦ μάλιστα ἐξεκενώθη 3000 περίπου φρ. διὰ τὴν δαπάνην τοῦ τυπογράφου.

Μὲ εἶπεν ὁ ἐκδότης νὰ σὲ προβάλῃ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ καμμίαν ἑκατοντάδα σώματα, ὅχι τόσον διὰ νὰ τοῦ ἐλαφρύνῃ τὴν δαπάνην, ὅσον διὰ νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ τὰ σκορπίσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὰ ἀναγνώσωσιν οἱ φρόνιμοι. Ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου ἐδῶ εἶναι 13 φρ. θέλει ὅμως σὲ τὸ περάσειν πολὺ εὐθηνότερον. Αὐτὸ μέλλει νὰ πωληθῇ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐκεῖ μὲ εὐκολίαν.

Ἄν ἦσαι καλὸς νὰ ἐνεργήσῃς τὴν σκόρπισιν ταύτην γράψῃ πρὸς τὸν ἐκδότην, χωρὶς νὰ τὸν πέμψῃς ἀργύριον τὰ ὅποια δὲν θέλει δεχθῇ. Ἀγαπᾷ νὰ ζῇ μὲ τοὺς ἰδρωτάς του, ἕως δύναται νὰ ἰδρώνῃ. Ἀφοῦ καταξηρανθῇ τότε εἶναι συγχωρημένον νὰ ζητῇ νερὸν ἀπὸ τὴν γαίαν.

νίαν. Ἦθελε τὸ προβάλῃν εἰς τὸν Κοντόσταυλον, ἂν ὁ Κοντόσταυλος δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν Λόνδραν.

Ἄν τὸ ἀποφασίσῃς, πρέπει νὰ σημειώσῃς καὶ πῶς τὰ θέλεις, ῥαμμένα ἢ δεμένα, καὶ ποῖον εἶδος δεσίματος, καὶ πρὸς τίνα νὰ πεμφθῶσιν εἰς Μασσαλίαν.

Τὴν δέσμην τῶν Προλεγομένων ἔκαμνες καλὰ ἴσως νὰ γράψῃς πρὸς ἐκείνον, ὅστις μ' ἔστειλε τὴν τελευταίαν σου παχεῖαν ἐπιστολὴν (δὲν τὸν γνωρίζω), νὰ τὴν ζητήσῃ παρ' ἐμοῦ, καὶ νὰ σὲ τὴν πέμψῃ ὑπ' ἄλλο ὄνομα.

Εὐτύχει.

Εἶμαι νὰ σχάσω, ὅτι δὲν ἔχω τρόπον νὰ πέμψω ἔν σῶμα εἰς τὸν Βάμβαν.

77.

23 Φεβρουαρίου 1822.

Τὴν δευτέραν ἢ τὴν τρίτην τῆς παρούσης ἐβδομάδος παρεκινδύνευσα ἐν σ. τῶν Π. διὰ τινος ἀγνώστου εἰς ἐμέ, ἀλλὰ γνωστοῦ εἰς φίλον μου. Ἄν τὸ λάβῃς, μὴν ἀμελήσῃς νὰ μὲ τὸ φανερώσῃς. Δὲν ἐστάθῃ τρόπος νὰ προσθέσω ἄλλα δύο διὰ τὸν Θ. Ρ. καὶ διὰ τὸν Κ. Ὑγίαινε!

78.

29 Μαΐου 1822.

Φίλοι συμπατριῶται οἱ ἐν Βιέννῃ,

Μὲ χεῖρα τρέμουσαν σᾶς παρηγορῶ, χρειάν ἔχων ὄχι μικροτέραν παρηγορίαν ἐγώ, διὰ τὴν ἀπροσδόκητον συμ-

φοράν τῆς πατρίδος, τῆς ὁποίας ἡ φρικτὴ ἀγγελία μ' ἐνέκρωσε σχεδόν. Παρακαλῶ σας νὰ λάβῃ τὸν κόπον εἰς ἀπὸ σᾶς νὰ μοῦ γνωστοποιήσῃ, μέχρι πόσου προέβῃ ἡ κοινὴ μας δυστυχία, καὶ ἐξαιρέτως ἂν αἱ οἰκογένειαι σας εὐτύχησαν νὰ ᾔναι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταφυγόντων (ὡς ἀκούω) εἰς Τεργέστην. Ὑπομένετε!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

79

21 Αὐγούστου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Ἔχω δύο σου ἐπιστολάς, τὴν 10 Ἰουλίου, καὶ τὴν τελευταίαν ἀμνηολόγητον (πιθανὸν 9 Ἰουνίου). Σὲ συγχαίρω ἀπὸ ψυχῆς καὶ σὲ μακαρίζω διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς οἰκογενείας σου.

Περὶ τῶν ζητουμένων δὲν ἠμέλησα· ἀλλ' εὖρηκα μεγάλας δυσκολίας. Περὶ τῶν τοιούτων ἐπιτηδειότερον καὶ ἐντελέστερον ἐδῶ ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ Πολυτεχνικὸν σχολεῖον. Ἔχει πολλὰ ἢ μᾶλλον ὅλα τὰ καλὰ· ἔχει ὅμως καὶ συνθήκας δυσκόλους διὰ τοὺς ξένους. Πρῶτον πρέπει νὰ ᾔναι Γάλλος, ἢ πολιτογραφημένος ὁ νέος· δεύτερον προετοιμασμένος μὲ τὰ μαθηματικά καὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἐξετασθῇ εἰς αὐτὰ πρὶν ἐμβῇ. Ἐπειτα τὸν κρατεῖ ἡ διοίκησις μετὰ τὴν τελείωσιν τῶν μαθημάτων εἰς ἰδίαν τῆς δούλευσιν, δὲν ἐξεύρω πόσον καιρόν.

Διατί δὲν τοὺς πέμπεις εἰς Βερολίνον, ὅπου παρὰ ταῦτα
μανθάνουν καὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν; Σκέψου καὶ
πρᾶξε τὸ συμφερότερον.

Ἐδῶ κλεισμένην ἔχεις καὶ τὴν ὁποίαν μ' ἔδωκαν μι-
κρὰν σημείωσιν. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ γράψω πλατύτερα·
εἶμαι καταπλακωμένος ἀπὸ ἀσχολίας καὶ παντοίας ἀνίας.
Εὐτύχει.

80.

12 Ὀκτωβρίου 1822.

Φίλε,

Ἔχω τρεῖς ἐπιστολάς σου. 12, 22 καὶ 29 Σεπτεμβρ.
Συγχαίρω διὰ τὴν ἀπόλυσίν σου· δὲν ἐξεύρω ὅμως πῶς
νὰ τὸ συμβιβάσω μὲ τὸ *Οἰκουρῶ*. Τοῦτο σημαίνει ὅτι
φυλάσσεις τὴν οἰκίαν. Ἐκούσιος ἢ ἀκούσιος; Ἐὰν τὸ
πρῶτον, διατί νὰ παραχρειασῇς αὐτοῦ; Εἰς τὰς ἐπα-
πειλούσας περιστάσεις τῆς ταλαιπώρου μας πατρίδος,
ἐχρεώστες (ἂν δὲν λανθάνωμαι) νὰ πλησιάσῃς καὶ εἰς τὸν
τόπον, ὅπου ἔχεις γυναῖκα καὶ τέκνα, διὰ νὰ τὰ βοηθή-
σῃς, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ.

Εἰς τὸ Ἐιδελβέργ δὲν γνωρίζω κανένα οὔτε προσωπι-
κῶς, οὔτε διὰ γραμμάτων. Μὴν ἀμελήσῃ ὁ Κ. νὰ μᾶς
γράψῃ. Εὐτύχει.

Ἐκ Παρισίων, 22 Ὀκτωβρίου, 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὴν ἐπιστολὴν σου 5 Ὀκτωβρίου ἔλαβα δύο ἡμέρας ἀφοῦ ἀνεχώρησαν διὰ Μασσαλίαν οἱ δύο νέοι. Ὁ William Allen δὲν ἐφάνη ἀκόμη· οὐδὲ τὰ ὅποια μὲ λέγεις φρ. 1200 ἔλαβα ἀκόμη. Ὅθεν φρόντισε νὰ τὰ οἰκονομήσης, ἢ γράψῃ με νὰ τὰ οἰκονομήσω εἰς ἐξαγορὰν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι «ἐσθίουσιν ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνουσιν ὕδωρ θλίψεως».

Ἄλλο ἀτυχέστερον. Τὴν 11 Σεπτεμβρίου ἔκρινα νὰ κινήσω τὰ σπλάγχνα τοῦ Βαρβάκη, καὶ τὸν ἔγραψα διεξοδικῶς παρακαλῶν ν' ἀνοίξῃ τοὺς θησαυροὺς του εἰς ἀπολύτρωσιν αἰχμαλώτων Χίων. Τὴν 16 τοῦ παρόντος ἔλαβα τὴν ἀπόκρισίν του γραμμένην 22 Αὐγούστου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀρνεῖται τὴν χάριν, προφασιζόμενος ἀδυναμίαν, διὰ τὰς παρελθούσας ὄχι ὀλίγας συνεισφοράς του. Σὲ φαίνεται, ὅτι κακὴ ἢ καλὴ εἰμαρμένη ὥρισε, νὰ λάβω τὴν αὐτὴν ἡμέραν (16) μὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρβάκη, ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν εἰς Μάλταν εὐρισκόμενον Κοντόσταυλον, ὅστις μοῦ κατεσπάραξε τὰ σπλάγχνα, διηγούμενος πλατύτερον ὅσα ἤξευρα ἐξ εἰκασίας, καὶ τέλος (ἐπεὶ δὲν ἐγνώριζε τὴν πρὸς τὸν Βαρβάκην δέησίν μου) παρακινῶν, παρακαλῶν καὶ ἐξορκίζων με νὰ γράψω εἰς τὸν Βαρβάκην. Ὅθεν ἐκινδύνευσα καὶ δευτέραν δέησιν γοε-

ρωτάτην καὶ τὴν ἔστειλα (τὴν 19) πρὸς τὸν Βαρβάκην.
Εἶθε μὴ λάβῃ τὴν τύχην τῆς πρώτης!

Τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα ἐκδίδω τὰ *Ἠθικὰ* τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὸν *Στρατηγικὸν* τοῦ Ὀνησάνδρου. Δὲν μ' ἐσημείωσες ποτέ, ἂν ἔλαβες τὸ ὅποῖον σ' ἔστειλα πέρυσι σῶμα τῶν Πολιτικῶν. Ἀσπασέ μου τὸν Ῥάλλον. Σᾶς εὐχομαι τύχην ἱλαρωτέραν!

82.

Κατὰ Ἰανουάριον 1822.

Παρτολέοντι Βλαστῶ, εἰς Βιέννην.

Τὴν 19 τοῦ παρόντος σ' ἐμήνυσα ὅτι θέλω δώσειν τὰ 1000 σου φρ. εἰς τοὺς δύο συμπατριώτας σπουδαστάς. Ἐδῶ κλεισμένον σὲ πέμπω τὸ χειρόγραφόν των διὰ 500 φρ. Τόσα ἔκρινα νὰ δόσω εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ παρόν, ἀφίνων τὰ λοιπὰ πεντακόσια νὰ τοὺς δώσω μετὰ τρεῖς μῆνας. Ἴσως ἔπρεπε νὰ τοὺς δώσω καὶ ὀλιγώτερα, φοβούμενος, ὅχι μὴ κατατρυφήσωσιν, ἀλλὰ μὴν ἔλθωσιν εἰς πειρασμὸν τῆς ὁποίας κ' ἐγὼ πολλάκις ἔκαμα ἀσωτίας εἰς ἀγορὰν βιβλίων. Τοὺς ἐπαρήγγειλα ὅμως νὰ περιορισθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς μόνην τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, εἰς τὴν ὁποίαν μόλις ἀρκεῖ ἡ ἀπροσδοκῆτως ἐλθούσα εἰς αὐτοὺς βοήθεια. Σ' εὐχαριστοῦν δι' αὐτὴν ἐκ βάθους ψυχῆς των, καὶ σ' εὐχαριστῶ κ' ἐγὼ τόσον, ὅσον καὶ ἂν ἔκαμνες εἰς ἐμὲ προσωπικῶς τὴν βοήθειαν. Βλέπεις, ὅτι τοὺς ἔκαμα νὰ σημειώσωσιν εἰς τὸ χειρόγραφον

τὸ «διὰ λογαριασμὸν τοῦ γυμνασίου. » Τοῦτο ἔγινε, διὰ νὰ τὸ δείξῃς αὐτοῦ, νὰ συμμερισθῶσι καὶ ἄλλοι τὸ βάρος τῶν 1000 φρ. ἢ νὰ ἔχῃς νὰ τὰ ζητῇς ποτὲ ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος· διότι δὲν εἶναι δίκαιον εἰς τοιαύτας περιστάσεις, οὐδ' εἰς ἄλλην κάμμίαν περιστάσιν, νὰ φορτίζωνται εἰς ἓνα καὶ μόνον τὰ κοινὰ βάρη.

Νεώτερόν τι δὲν ἔχω. Ἀκούω μόνον μὲ μεγάλην μου ἀγανάκτησιν διχονοίας καὶ μωρίας τῶν ἡμετέρων ἐκεῖ κάτω. Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ μυελὸν εἰς τὴν κεφαλὴν των! Τοῦτο μ' ἐκίνησε νὰ τοὺς γράψω μακρὰν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν τοὺς ἔστειλα διπλὴν, κατὰ τὴν 10 τοῦ παρόντος διὰ τῆς Λιθόρνου. Ἐῖθε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς των, ὅ,τι αἰσθάνθησαν ἐδῶ ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων τὴν ἀνέγνωσαν. Εὐτύχει!

83.

22 Νοεμβρίου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς 6 καὶ 9 Νοεμβρίου ἐπιστολάς σου ἔλαβα. Καλὸν ἦτο νὰ εὐρεθῶσιν ἀκόμη οἱ νέοι ἐδῶ, ὅταν ἔφθασεν ἡ ἀπροσδόκητος βοήθεια τοῦ Allen· ἀλλ' ἡ ἀναχώρησις των δὲν εἶναι, ὅσον τὸ νομίζεις, τόσον μέγα δυστύχημα οὔτε δι' αὐτούς, οὔτε διὰ τὴν πατρίδα. Ἐνθυμᾶσαι τὴν εὐαγγελικὴν παροιμίαν, «Ὅπου τὸ πτώμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί. » Τοῦτο μέλλει νὰ συμβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν λάβῃ μορφήν καὶ σχῆμα πολιτείας πάγιον· ἀπ' ὅλα τὰ

μέρη τῆς φωτισμένης Εὐρώπης μέλλουν νὰ τρέξωσιν ἐκεῖ πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης προφέσωρες, μάλιστα εἰς τὰς παροῦσας περιστάσεις, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν
Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς δύο μας νέους, ὁ ἓνας διδάσκει εἰς τὴν Μασσαλίαν τοὺς χρεῖαν ἔχοντας διδασχῆς νέους συμπατριώτας· ὁ ἄλλος περνᾷ εἰς Τεργέστην διὰ τὴν αὐτὴν χρεῖαν. Τὸ περὶ τῶν ἄλλογενῶν διδασκάλων δὲν εἶναι γέννημα τῆς φαντασίας μου· ἀποτόρω μοῦ ζητοῦν πανταχόθεν γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης.

Χθὲς παρεδόθη εἰς τὸν Bossange δέσμη περιέχουσα δύο Ἑθικὰ Νικομάχεια, καὶ δύο Ὁρησάνδρους. Ἡ τιμὴ των εἶναι πρὸς φρ. 12 τὰ Ἑθ. καὶ πρὸς 8 ὁ Ὁρήσ. ὅλα ὁμοῦ φρ. 40. Τὰ ὅποια παρακαλῶ σε νὰ περάσης εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασσακάκην, δι' ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων, ἢ ἄλλας ἀναγκαίας χρεῖας τῆς πατρίδος. Πρὸς τὸν αὐτὸν διὰ τὰς αὐτὰς χρεῖας περνᾷ καὶ ὁ ἐν Λόνδρᾳ γαμβρός σου φρ. 100 διὰ πέντε σώματα ἀπὸ καθέν. Οἱ συμπατριῶται τῆς Λόνδρας τόσα μοῦ ἐζήτησαν. Ὅθεν μὴ δυνάμενος νὰ χαρίζω, καὶ ἐντρεπόμενος νὰ τῶν ζητῶ πληρωμὴν, ἐπενόησα νὰ τοὺς ὑποχρεώσω νὰ τὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ ἐγὼ τὰ προσφέρω ἐκ τοῦ ὑστερήματός μου. Τοιαύτην βοήθειαν προσμένω καὶ ἀπὸ ἑνα φίλον μου ἱατρὸν τοῦ Oldenbourg, πρὸς τὸν ὅποιον ἔγραψα διὰ νὰ τοῦ εὐκολύνω τὴν ἀπ' αὐτὸν ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν, νὰ τὴν πέμψῃ ἢ εἰς τὸν ῥηθέντα Πρασσακάκην, ἢ αὐτοῦ πρὸς σέ, ἢ εἰς Τεργέστην πρὸς τὸν Π. Μαυρογορδάτον. Δέκα ἔτη εἶναι ἀφοῦ γράφομεν εἰς πρὸς τὸν ἄλλον Γαλλιστί· τώρα πρώτην φορὰν μὲ παρακαλεῖ νὰ τὸν γράφω εἰς τὸ ἐξῆς Γραικι-

στί· ἀσχολεῖται (λέγει) εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ὁδηγούμενος ἀπὸ τοὺς *Αὐτοσχεδῶνους στοχασμοὺς μου*.

Τὸ κυριώτατον πάντων τούτων, ν' ἀσχοληθῇτε καὶ σεῖς ἐκ συμφώνου ὅλοι εἰς τὴν κατόρθωσιν ὧσων ἔγραψα πρὸς τὸν γαμβρόν σου εἰς Λόνδραν, κ' ἐσυνωμίλησα ἐδῶ μὲ τὸν Ψύχαν· τὰ ὅποια πιθανὸν ὅτι σοῦ ἔγιναν γνωστὰ πρὶν λάβῃς τὴν παροῦσαν μου. Καιρὸν δὲν ἔχω οὐδὲ δύναμιν διὰ πλείοτερα. Εὐτύχει! Ο. Ο.

Μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας εἶπεν ὁ Bossange ὅτι πέμπει τὰ βιβλία. Ἀπόκρισιν ὅταν τὰ λάβῃς.

84.

Ἐκ Παρισιῶν, 30 Δεκεμβρίου 1822.

Φίλε συμπατριῶτα,

Εἴθε ᾗσαν καὶ ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί! ὡς λέγεις εἰς τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 14 Δεκεμβρίου εὐχαριστημένος ᾗθελα εἶσθαι καὶ εἰς τοὺς ὀλίγους, οὐδὲ κάνεις εἶχε δίκαιον νὰ μᾶς μεμψῇ, ὅτι ἔχομεν ὀλίγους, μαθητευμένοι καὶ διδασκόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Μουσουλμάνων ἡμεῖς, καὶ τῶν Βενετῶν οἱ Ἑπτανησιῶται. Ὅπου στρέψω τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν βλέπω παρὰ φρονήματα φιλαρχίας, πλεονεξίας καὶ ἀποστροφῆς τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας. Πρὸς σὲ γράφει Κόμης, καὶ τὸ περίεργον, γράφων πρώτην φοράν, οὐδὲ καταδέχεται νὰ σὲ φανερώσῃ πόθεν, ἀπὸ τίνος καὶ διὰ ποῖον ὑπουργημα πέμπεται εἰς τὸν Ἀγκῶνα. Ἐδῶ ἔχομεν τέσσαρας Πρίγκιπας, εἰς Πελοπόννησον δὲν

ἐξεύρω πόσους κατὰ τὸ παρόν, καὶ πόσοι μέλλουν νὰ βλαστήσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς. Μὴ παραξενισθῆς ἂν ἀκούσης ποτέ, ὅτι ἐβαπτίσθην κ' ἐγὼ Κόμης, Πρίγκιψ, ἢ καὶ ἄλλο τι λαμπρότερον· προσμένω ὅμως ν' ἀκούσω πρῶτον ἐσέ στολισμένον μὲ κἀνὲν ὄνομα τοιοῦτον. Ὡ οἶαι κεφαλαί, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχομεν!

Ταῦτα σὲ λέγω μὲ ἀγανάκτησιν, διὰ νὰ προσέχης μὴ σὲ κάμωσιν ὄργανον τῆς φιλαρχίας των, μὴ, νομίζων ὅτι δουλεύεις τὴν πατρίδα, κατασταθῆς δοῦλος Κομήτων καὶ Πριγκίπων. Ἄν ἀληθῶς ἀγαπᾷς τὴν πατρίδα σου (καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω) τὴν κοινὴν πατρίδα, λέγω, πρώτη φροντίς σου πρέπει νὰ ᾖ ἡ ἀπολύτρωσις τῆς Χίου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόνην κρέμαται τῆς κοινῆς ἡ σωτηρία. Μόνοι οἱ Χῖοι ἔχουν κἄποιαν ἐμπειρίαν πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ μόνοι αὐτοί, κατὰ δυστυχίαν, λείπουν ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Βουλὴν ἀθλίαν, ἣτις δὲν ἐκατόρθωσεν ἕως τῶρα τίποτε ἄξιον Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, μ' ὅλον ὅτι ἔχει στρατιωτικὸν καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ὅχι ὑποδεέστερον τοῦ Μαραθωνικοῦ καὶ Σαλαμινίου στρατεύματος.

Ἄν ᾖσαν Χῖοι εἰς τὴν Βουλὴν, ἡμποροῦσες τότε νὰ ἀναδεχθῆς τὴν φροντίδα τοῦ δανείου, μὲ ἐλπίδα ὅτι ἤθελαν πρῶτον φροντίσειν τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, πάλιν τὸ λέγω, κρέμεται ἡ ἐλπίς νὰ μείνωμεν αὐτόνομοι. Ἀλλὰ τῶρα, τρέχετε κίνδυνον νὰ χάσετε διὰ πάντα τὸν τόπον τῆς γενεσεώς σας, καὶ νὰ μείνη ἡ πατρίς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων, ἢ νὰ περάσῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ῥώσων, ἢ καὶ τελευταῖον νὰ δοθῇ ἀπ' αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς μέλλοντας νὰ λάβωσι καὶ νὰ οἰκονομήσωσι τὰ δάνεια, δῶρον εἰς τοὺς Ἀγγλους,

ὡς ἀμοιβὴ τῆς βοηθείας των, καὶ μὲ ἐλπίδα νὰ σώσωσι τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν τῶν Ἀγγλων· ὅσοι τότε ἐπιστρέψετε ἐκεῖ μέλλετε νὰ κυβερνᾶσθε ὡς εἰλω-
τες τῶν Ἀγγλων, κατὰ τὴν Ἑπτανησιωτικὴν εἰλω-
τείαν, ὅσοι δέ, ἀποστρεφόμενοι τὴν Ἀγγλικὴν εἰλωτείαν,
ἀποστραφῆτε καὶ τὴν πατρίδα, μέλλετε νὰ εἰλωτεύετε
εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, ὡς ἄποροι καὶ στερημένοι
πατρίδος, καὶ νὰ κυβερνᾶσθε ἀπὸ Κόμητας, Δουκας, καὶ
Πρίγκιπας Ἑλληνας.

Πρόσεχε, Βλαστέ· ἐσεῖς σήμερον, δικαίως ἢ ἀδίκως
ἐκαταφρονήθητε ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, διὰ τὴν
ἄλωσιν τῆς πατρίδος σας, τῆς ὁποίας ὁμῶς ἀλώσεως αὐ-
τοὶ ἐστάθησαν αἰτίοι ἢ ἀπὸ ἀνοησίαν, ἢ, τὸ χειρότερον
(τὸ ὅποῖον δὲν τολμῶ νὰ πιστεύσω), διότι ἐσύμφερεν εἰς
τὰ τέλη καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς τινῶν ἢ δυστυχία σας. Ἄν
ἔμεινε πόθος πατρίδος εἰς τὰς ψυχάς σας, εἰς μίαν μόνην
ψυχὴν χρεωστεῖτε νὰ τὰς ἐνώσετε ὅλας, ὡς ἀδελφοί, καὶ
εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν νὰ ἀποβλέπετε ὅλοι, τὴν ἀνάστασιν
τῆς πατρίδος. Ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν ταύτην καὶ
σύμπνοιαν κρέμεται ἡ σωτηρία καὶ ἡ τιμὴ σας. Ἐνόσω
δὲν ἔχετε πατρίδα, καταφρονημένοι θέλετε μείναι, καὶ
ὑποκείμενοι εἰς τοὺς λοιπούς, καὶ ἂν σᾶς βαπτίσωσι Κό-
μητας ἢ Πρίγκιπας. Ἄν δὲν ἐμπόδιζε τὸ ταλαίπωρον
γῆρας, ἤθελα σὲ γράψαι πλεότερα περὶ τῆς συμφορᾶς
σας, ἢ ὁποία μοῦ κάμνει τὸ γῆρας ὀδυνηρότερον.

Τὸ ἴσον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κόμητος ἔστειλα (28 Δε-
κεμ.) εἰς τὸν ἐν Λονδίῳ γαμβρόν σου.

Τὴν 23 Δεκεμ. ἶδα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὸν
φίλον τῆς ἰσονομίας Allen, ὅστις ἐκίνησε τὴν 25 εἰς τὴν
πατρίδα του. Τὰ εἰς ἐμὲ εὐρισκόμενα ἀργύριά του μὲ

εἶπε νὰ κρατῶ, ἕως νὰ μὲ διορίσῃ ἐκεῖθεν πῶς ἔχω νὰ τὰ οἰκονομήσω.

Μὲ τὸν πλησίον εἰς Βέρνην διδάσκαλον ἐπιστολικὴν κοινολογίαν δὲν ἔλαβα ποτέ. Ὁ Πολυχροσιάδης τὸν ἔγραψεν, ὅταν ἐπρόβαλα εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πατρίδος νὰ στείλῃ ἓνα ἢ δύο νέους· καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τὴν τότε τοῦ Πολυχροσιάδου, τὸ Ἑλουμετικὸν γυμνάσιον παραδίδει τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ὅλα χωρὶς ἐξαιρέσεως· ὁ ἐτήσιος μισθός, ἂν ἐνθυμῶμαι καλά, εἶναι 60 Λοδοβίκοι. Γράψε εἰς Πίσαν πρὸν τὸν Πολυχροσιάδην νὰ σὲ πληροφωρήσῃ· ἀλλ' ἴσως οὐδὲ χρεῖα εἶναι τούτου, πλὴν ἂν θέλῃς νὰ λάβῃς παρὰ τοῦ Πολυχροσιάδου γράμμα ἀγγελτικὸν τῆς ἐκεῖ ἀποστολῆς τοῦ νέου. Μὴν ἀναβάλλῃς τὸν καιρόν· στείλε τὸν νέον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἰσονομίας.

Ο. Ο.

ΙΘ'.

Πρὸς ΜΙΧΑΗΛ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

85.

11 Ἰουνίου 1819.

Τιμώτατε καὶ φιλάτε κύριε Μιχαήλ,

Πιστευσέ με, παρακαλῶ σε, ὅτι μὲ ἐντροπὴν λύω τὴν μακράν μου σιωπὴν, διὰ νὰ ἀποκριθῶ εἰς πολλὰς σου ἐπιστολάς. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; ἔξω ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ

τὰς συνοδοὺς αὐτοῦ πολλὰς ἀσθενείας μὲ κατεπλάκωσαν καὶ διάφοροι ὁδυνηραὶ περιστάσεις εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Πρόσθετες εἰς ταῦτα ὅτι καὶ τὰ διάφορά σου ζητήματα περὶ τῶν βιβλίων τῆς ἐλλείψεως ἐκτὸς τῆς ὁποίας μ' ἐπροξένησαν λύπης, μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἀσχοληθῶ εἰς πολλῶν ἡμερῶν ἔρευναν διὰ νὰ σὲ πληροφωρήσω περὶ αὐτῶν.

Λέγεις λοιπὸν ὅτι ἔλαβες ἀπὸ Χίον τὸν 7 μέχρι τοῦ 9 τόμου τοῦ Λεξικοῦ τῆς φυσικῆς Ἱστορίας. Εἶχες λάβει ἀρχήτερα καὶ τοὺς τρεῖς 1, 2 καὶ 3ον, καὶ σ' ἔλειπαν οἱ μεταξὺ 4, 5 καὶ 6ος. Τούτους νομίσας ὅτι σ' ἔστειλα εἰς τὴν Χίον καὶ μὴν εὐρίσκων οὐδεμίαν αὐτῶν σημειώσιν, δὲν ἤξευρα πλέον τί νὰ συλλογισθῶ. Τέλος τοὺς εὗρηκα εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ σου, καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῶ περισσότερον ἐξέτασα καὶ τὸν σταλθέντα μοι κορρέντε μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του, καὶ τοὺς εὗρηκα σημειωμένους εἰς πίστιν μου 12 Φεβρουαρίου 1817, τόμους 4, 5 καὶ 6, ὡς θέλεις τοὺς εὐρεῖν καὶ ἡ τιμιότης σου. Οἱ τόμοι λοιπὸν αὐτοί, ἐὰν ἀκόμη δὲν τοὺς ἔλαβες, εὐρίσκονται ἐξάπαντος εἰς τὴν Τεργέστην. Οἱ μετὰ τὸν 9ον τόμοι 6, ἤγουν 10 μέχρι τοῦ 15ου ἔπαθαν ἄλλην δυστυχίαν, ἥτις ἔβλαψε πλέον ἐμὲ παρὰ κανένα ἄλλον. Τοὺς ἔβαλα μὲ πολλὰ ἄλλα βιβλία (ἀξίζοντα σχεδὸν 2500 φρ.) εἰς Κιθωτόν, καὶ τὴν ἔπεμψα εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ σταλθῇ ἐκεῖθεν εἰς Χίον. Ὁ παραλαβὼν τὴν κιθωτόν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου 1817, ἀπὸ τυφλότητα (διὰ νὰ μὴν εἶπω τι ἄλλο βαρύτερον) ἀντὶ νὰ τὴν πέμψῃ εἰς Χίον, τὴν πέμπει εἰς τὸ Παλέρμον τῆς Σικελίας, καὶ ἀπὸ τὸ Παλέρμον μανθάνω τώρα πρὸ ὀλίγων ὅτι ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ σταλθῇ καὶ

δεύτερον εἰς Χίον. Ὑπόφερε λοιπὸν καὶ σύ, φίλε, τὴν λύπην τῆς ἀργοπορίας ταύτης, ἥτις μ' ἐβασάνισε δύο χρόνους ὀλοκλήρους. Καὶ φρόντισε νὰ γράψῃς τὸν ἀνεψιόν σου εἰς Χίον νὰ παραλάβῃ τοὺς ἐξ τόμους τούτους, 10-15, ὅταν κατευοδωθῇ ἐκεῖ ἡ κιβωτός. Περὶ τῶν ἀκολούθων οἱ μὲν 16, 17, 19, 20 καὶ 21 ἐστάλησαν πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν 18 Ἰουνίου 1818, οἱ δὲ 25, 26 καὶ 27 ἐστάλησαν τὴν 6 τοῦ παρόντος μηνὸς παρ. ἔτ. πρὸς τὸν αὐτόν. Τὸ ὅλον σύγγραμμα θέλει συμπληρωθῇ εἰς 34 ἢ 35 τόμους. Ἐπέρασα κατὰ τὴν θέλησίν σου, τὴν τιμὴν τῶν σταλθέντων εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ κυρίου Ῥώτα, πρὸς τὸν ὅποιον θέλετε τὴν πληρώσει, καθὼς ἔτι καὶ τὴν τιμὴν τῶν σταλθέντων εἰς αὐτὸν τοῦ Βιογραφικοῦ λεξικοῦ τόμων 19 μέχρι 22 τέσσαρα σώματα, τὰ ὅποια μ' ἐπλήρωσε.

Περὶ τοῦ ἐνὸς σώματος ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ Βιογραφικοῦ τούτου Λεξικοῦ, τὸ ὅποιον ἐπιθυμεῖς νὰ χωρίζεται εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ νὰ πέμπεται δὲν ἐξεύρω ποῦ, ἐπεθύμουν, φίλε, νὰ μὲ κάμνης τὴν χάριν νὰ τὸ λαμβάνῃ εἰς τὸ ἐξῆς παρ' ἐμοῦ, πληρόνων τὴν τιμὴν ὁ κύριος Πίκκολος, καὶ αὐτὸς νὰ τὸ παραδίδῃ εἰς ὅ,τινα ἀγαπᾷς, λαμβάνων πρῶτον παρ' ἐκείνου τὴν αὐτὴν τιμὴν, διότι δὲν ἔχω σχέσιν οὐδεμίαν μὲ τὸν ὅποιον μὲ γράφεις κύριον Τζ.

Ὁ Μαρτίνος μὲ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν πληρόνει τὰ ὅποια μ' ἔλεγε νὰ ζητήσω παρ' αὐτοῦ φρ. 1000.

Ἐλαβα τὰ ἀπὸ Κυδωνιῶν φρ. 155, ὡσαύτως καὶ τὰ τετράδια. Ὁ κύριος Πανᾶς ἀνεχώρησεν ἀπεδῶ μετὰ ὀλίγων μηνῶν διατριβὴν.

Παρακαλῶ σε, νὰ φροντίσῃς τὴν πώλησιν τῶν εὐρισκομένων μου βιβλίων εἰς χεῖρας σου, ἢ εἰς χεῖρας τοῦ

ἀδελφοῦ σου κυρίου Πασχαλίου· καὶ καθόσον πωλῶνται
νὰ περνᾶτε τὴν τιμὴν εἰς τὸν κύριον Ῥώταν.

Ἀπὸ τὰ μουζαλώματα τῆς ἐπιστολῆς καταλαμβάνεις
τὴν ἀδυναμίαν καὶ τῆς χειρὸς καὶ τῆς κεφαλῆς μου. Μ'
ὅλον τοῦτο, διότι σὲ γράφω καὶ ἀργὰ καὶ κακὰ, μὴν
ἀμελήσης σὺ διὰ τοῦτο νὰ μὲ γράφης προστάσων εἰς
ὅ,τι δύναμαι νὰ σὲ ὑπουργήσω. Σ' εὐχομαι ὑγείαν καὶ
εὐτυχίαν ἀδιάκοπον.

ΚΟΡΑΗΣ.

Κ'.

Πρὸς ΠΛΑΤΩΝΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΧΙΟΥ.

86.

4 Ὀκτωβρίου 1819.

Σοφώτατε Ἱεράρχα!

Ἐγὼ πρῶτος ἐχρεώσθουν νὰ προκαλέσω τὴν Πανιερό-
τητά της εἰς ἐπιστολικὴν κοινολογίαν, καὶ νὰ παρακα-
λέσω τὰς ἀπ' Αὐτὴν ἐλπιζομένας ὠφελείας εἰς τὴν κοινὴν
ἡμῶν πατρίδα. Ἄλλ' ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ἐδῶθεν διαβαί-
νοντας συμπατριώτας, ὅτι ὄχι μόνον τὴν ὠφελεῖς, ἀλλὰ
καὶ ὅσους κρίνεις ἱκανοὺς νὰ τὴν ὠφελήσωσι δὲν παύεις
νὰ παρακινῆς καὶ νὰ θαρρύνῃς μὲ τὰς πατρικὰς εὐχὰς
καὶ συμβουλὰς Σου· ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὴ Σου ἡ
πρὸς ἐμέ ἐπιστολή.

Μακαρίζω τὴν Χίον, ὅτι ἔλαβε τοιοῦτον ποιμένα· ἀλλὰ
πολὺ πλέον, Δέσποτά μου, μακαρίζω τὴν Πανιερότητά

Σου ὅτι εὐτύχῃσες νὰ ποιμαίνῃς τοιοῦτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν σὲ δώσειν πρόφασιν παρακοῆς καμμίαν τῶν χρησίμων εἰς τὴν προκοπὴν τῆς πατρίδος συμβουλῶν Σου. Ἐλαβες δῶρον ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆν ἀγαθὴν, διὰ νὰ σπείρῃς ἐπ' εὐλογίαις, καὶ νὰ θερίζῃς ἐπ' εὐλογίαις· φέρεις ἀξίως καὶ τ' ὄνομα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου ὁμως εἶσαι πολὺ εὐτυχέστερος. Ἐκεῖνος παραιτήθη τὴν φροντίδα τῶν κοινῶν, διὰ πρόφασιν εὐλογον, ὅτι τῆς πατρίδος του ἡ νόσος ἦτο πλέον ἀνίατος· ἡ Πανιερότης Σου ἐξ ἐναντίας εὐρίσκεισαι εἰς ἐποχὴν χρόνου, ὅταν ἡ πατρίς ἀρχίζῃ νὰ ἀναλαμβάνῃ ἀπὸ τὴν μακρὰν αὐτῆς νόσον, καὶ μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, ἂν δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν σοφίαν τῶν συγχρόνων τοῦ Πλάτωνος Ἀθηναίων, τοὺς ὑπερβαίνουν ὁμως πολὺ εἰς τὴν ἀπὸ τὰ παθήματα τῆς Ἑλλάδος ἀποκτηθεῖσαν φρόνησιν, καὶ εἰς τὴν προθυμίαν νὰ ἀκούωσι μετὰ χαρᾶς τοὺς φιλοπάτριδας δημηγόρους των. Εἶναι ταῦτα, Δέσποτά μου, εὐτυχήματα ζηλοτυπίας ἀξία. Ὡς ἔρμαιον ἤθελα τ' ἀρπάσειν, ἂν ἤμην εἰς τὸν τόπον τῆς Πανιερότητός σου· καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ παραβλέψῃ ὁ σοφώτερος καὶ νεώτερός μου, ὁ Χῖος καὶ θεῖος Πλάτων! Ἀθανάτισε λοιπὸν τὸ ἀξίον ἀθανασίας ὄνομά σου, καὶ γενοῦ παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Συνιεράρχας καὶ Συλλειτουργοὺς σου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ (τὸ λέγω μὲ θλίψιν μεγάλην τῆς ψυχῆς μου) ἀφήκασιν ὅλην τὴν φροντίδα τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κοσμικοὺς.

Εἶθε, Δέσποτά μου, ὅσην ἔχω προθυμίαν, νὰ εἶχα καὶ τόσην δύναμιν, νὰ ἀκούω καὶ ἐγὼ τὰς συμβουλὰς σου, καὶ νὰ πληρώσω τὴν ὁποίαν ἔχεις ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου! Τὴν αὐτὴν ἐπιθυ-

μίαν συνέλαβα πρὸ πολλοῦ, καὶ ἐσημείωσα τὸ περιθώριον τοῦ διωρισμένου εἰς ὑπόδειγμα διὰ τὸν τυπογράφον ἀντιτύπου μὲ διορθώσεις καὶ εἰκασίας. Ἀλλὰ τῶρα βλέπω ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ τὸ ἐκδώσω. Ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωματίον ἐξασθενεῖ καὶ μαραίνεται, καὶ τὸ χειρότερον συνεπισύρει καὶ τοῦ νοῦ τὴν ἀσθένειαν. Ἄῤῥεστι γὰρ καὶ διανοίας, ὥσπερ καὶ σώματος γῆρας. » Μία μόνη ἐλπίς μου λείπεται, νὰ ἀναγνώσω καὶ δεύτερον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος τὰ Ἠθικά, νὰ προσθέσω, ἂν ᾖναι δυνατόν, ὀλίγας ἐτι εἰκασίας ἢ δευτέρας φροντιδας, καὶ νὰ τὰ στείλω εἰς τὴν αὐτοῦ τυπογραφίαν σας. Τοῦτο μόνον εὔχου με νὰ κατορθώσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα κόσμον· εἰς τὸν ὅποιον, Δέσποτά μου, σὲ ἀντεύχομαι νὰ διατρίψης χρόνους μακροὺς εἰς ὠφέλειαν τῆς Ἑλλάδος!

Εἰς τὰς προσταγὰς τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος
ὅλος πρόθυμος ὁ ΚΟΡΑΗΣ.

Πρὸς τὸν Πανιερολογιώτατον Μητροπολίτην τῆς Χίου,
κύριον ΠΛΑΤΩΝΑ, προσκυνητῶς, εἰς Χίον.

ΚΑ'.

Πρὸς τοὺς ΠΡΟΕΣΤΩΤΑΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ.

87.

*Πρὸς τοὺς φιλοπάτριδας Προεστώτας τῆς Πελοποννήσου,
καὶ τῆς λοιπῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.*

Ἑλεύθεροι Ἕλληνες!

Ἄν καὶ τὸ βαθύ μου γῆρας καὶ ἡ εὐνοια, τὴν ὁποίαν εὐτύχησα νὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ πολλοὺς ὁμογενεῖς, δικαιο-

λογῶσι τρόπον τινὰ τὴν τόλμην νὰ συμβουλευσω τοὺς ἀδελφούς μου, σὰς παρακαλῶ ὁμως νὰ μὴ κρίνετε ὡς συμβουλὴν τὴν παροῦσαν μου ἐπιστολήν. Ἐλεύθεροι ὄντες, στοχασθῆτέ με ὡς συμπολίτην ἐλεύθερον, ὅστις, ἂν εὐρίσκωμην μεταξύ σας, εἶχα τὸ πολιτικὸν δίκαιον νὰ συνεκκλησιάσω μὲ σᾶς, καὶ νὰ φανερώσω εἰς κοινοβουλευτικὸν συνέδριον, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης, τὴν γνώμην μου.

Μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν τῆς ψυχῆς μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἀκούω ὅτι, ἀφοῦ κατεπολεμήσετε γενναίως τοὺς ἀγρίους τυράννους τῆς Ἑλλάδος, πολεμεῖσθε τώρα ἀπὸ ἀσυγκρίτως ἀγριωτέραν τυραννίαν, τὴν τυραννίαν τῶν παθῶν. Κακὸν μέγα, δυστυχία ἀξιοθρήνητος, κοινὴ ὁμως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας μεταβολὰς τῶν ἐθνῶν. Καὶ ἡ ἱστορία ἀρκετὰ μᾶς διδάσκει, καὶ τὰ συμβαίνοντα εἰς πολλὰ τῆς φωτισμένης Εὐρώπης ἔθνη ἀπὸ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῆς σήμερον δὲν μᾶς συγχωροῦν νὰ διστάσωμεν, ὅτι τὰ ἀχώριστα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν πάθη τότε μάλιστα βράζουσιν καὶ ταράσσονται, ὅτε μεταβαίνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ παλαιὰν εἰς νέαν κατὰστασιν, εἴτε πολιτικὴν, εἴτε θρησκευτικὴν· καὶ πολὺ πλεόν, ὅταν ἡ νέα κατὰστασις ᾖ εὐδαιμονεστέρα τῆς παλαιᾶς. Διὰ τί τοῦτο; Διότι ὅσοι μὲν ἐκέρδαιναν ἀπὸ τὰ παράνομα προνόμια τῆς προτέρας καταστάσεως, καὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἦσαν παρὰ τοὺς ἄλλους εὐδαιμονέστεροι, διότι ἦσαν ἀδικώτεροι, τὰ αὐτὰ ἄνομα προνόμια ἐπιθυμοῦν νὰ φυλάξωσι καὶ εἰς τὴν παροῦσαν, καί, ἂν δυνατόν, νὰ τὰ αὐξήσωσιν, οὐδὲ κατὰδέχονται νὰ συμμερισθῶσιν ἰσονόμως καὶ ἀδελφικῶς τὴν εὐδαιμονίαν μὲ τοὺς ἀδελφούς των· ὅσοι δὲ πάλιν ὑπέφεραν ὅλα τὰ κακὰ τῆς παλαιᾶς καταστάσεως, οὐδ' αὖ-

τοὶ εὐχαριστοῦνται εἰς τὴν νέαν, ἂν δὲν τοὺς κάμῃ πά-
ραυτα ἀντὶ πτωχῶν πλουσίους, ἀντὶ ἀδυνάτων δυνατοῦς,
ὥς νὰ ἦτο πρᾶγμα ζηλωτὸν νὰ ἀποκτᾶται δύναμις ἢ
πλοῦτος, χωρὶς δικαιοσύνην.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοὺς φωτισμένους τῆς Εὐρώπης λαοὺς
αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἐγέννησαν ταραχὰς καὶ διχονοίας,
εἶχαν ὅμως καὶ ἀπολογίαν τινὰ οἱ διχονοοῦντες. Εἰς αὐ-
τοὺς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐδεσπόζοντο ἀπὸ βασιλεῖς ἀπολύ-
τους, καὶ οἱ δυνατοὶ τῶν ἦσαν ἀληθῶς δυνατοί, καὶ οἱ
πλούσιοι τῶν πλούσιοι, ἐπειδὴ δὲν ἐφοβοῦντο οὔτε τὴν
δύναμιν, οὔτε τὸν πλοῦτον νὰ στερηθῶσιν ἀπὸ τὸν δε-
σπότην, ἐνόσφ δὲν ἐπαράβαιναν τοὺς νόμους τοῦ δεσπό-
του. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδ' οἱ πτωχοὶ τῶν καὶ
ἀδύνατοι ἐξουδενώθησαν τόσον, ὥστε νὰ ἀποκλεισθῶσιν
ἀπὸ πᾶσαν ἐλπίδα καλῆτέρας τύχης.

Ἡμεῖς ὅμως, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοιοῦτον ἄγριον τύ-
ραννον, ὅποιαν ἀπολογίαν ἔχομεν τῆς διχονοίας μας; τὰς
ἀπολαύσεις πλούτου καὶ δυνάμεως, τὰς ὁποίας ἀπέλαυ-
σαν τινὲς ἐξ ἡμῶν; Ἄλλ' ὁ ἄνομος ζυγὸς τοῦ τυράννου
μας ἐβάρυνεν ὅλους ἐπίσης. Αὐτὸς « οὐκ ἐθαύμασε πρό-
σωπον πρεσβύτου, οὐδὲ νέον ἐλέησεν, » ὡς λέγει ὁ προ-
φήτης, οὐδὲ διάκρισιν ἄλλην μεταξὺ δυνατοῦ καὶ ἀδυ-
νάτου, πτωχοῦ καὶ πλουσίου ἔκαμνε, πλὴν ὅτι ἡ μαι-
φόνος του μάχαιρα ἐθέριζε μάλιστα τῶν δυνατῶν καὶ
πλουσιῶν τὰς κεφαλὰς. Δύναμις καὶ πλοῦτος χωρὶς ἐλευ-
θερίαν εἶναι κατάρρα πλέον παρὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ· εἰς
μόνα τὰ ἐλεύθερα ἔθνη ἐμπορεῖ νὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ πλού-
σιος καὶ δυνατός, ἐὰν μεταχειρισθῇ τὴν δύναμιν καὶ τὸν
πλοῦτον εἰς τὴν κοινὴν τῶν συμπολιτῶν εὐδαιμονίαν, ἐὰν
ὁμονοῇ μὲ τοὺς συμπολίτας ὡς μ' ἀδελφούς, ἐὰν ὑποτάσ-

σεται μ' αὐτοὺς εἰς τὸν ἱερὸν τῶν νόμων ζυγόν, ζυγὸν ἐλαφρόν, ὡς τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι νόμοι ἄλλο βάρος δὲν ἐπιβάλλουν παρὰ τὴν ἰσονομίαν, ἤγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει καὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ζυγός.

Πιστεύσατέ μου, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ μᾶλλον πιστεύσατε τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας τοὺς χρησμούς. Τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μεταβολὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος, ἂν ἐπιθυμῇτε νὰ γένη μεταβολὴ εἰς τὸ καλόν, πρέπει νὰ τὴν θεωρήσετε ὅχι μόνον ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς θρησκευτικὴν μεταβολὴν Τί τολμᾷς νὰ ἐκφωνήσης, γηραιέ! Τὴν θρησκείαν μας νὰ μεταβάλλωμεν! Ναί, φίλοι ὁμογενεῖς, τὴν θρησκείαν μας, ὅχι ὅμως τὰ ἱερά της δόγματα. Αὐτὰ εἶναι ὀρθά, καὶ δι' αὐτὰ ὀνομαζόμεθα καὶ ὀρθόδοξοι. Ἀλλ' ἡ θρησκεία δὲν στέκει μόνον εἰς τὰ δόγματα· ὁ στερεώτερος αὐτῆς θεμέλιος εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, ἡ εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους χωρὶς προνόμια κοινὴ πάντων ὑποταγή. Ὅταν αὕτῃ λείπῃ, ἡ οἰκοδομὴ τῆς θρησκείας σαλεύεται, ὡς οἰκοδομὴ κτισμένη εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὅχι εἰς τὴν πέτραν. Ταῦτα, φίλοι ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι τῆς κεφαλῆς μου λόγια· σᾶς λέγω ὅσα ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἑλληνας Κορινθίους, μετὰ διακόσια σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς των.

Οἱ Ἕλληνες ἔπαθαν, διὰ τὰς διχονοίας των, τὴν δυστυχεστάτην ἀπ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολάς, τὴν στέρησιν λέγω τῆς προγονικῆς αὐτονομίας καὶ ἰσονομίας, καὶ ἐδέθησαν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅστις ἐμελλε νὰ φέρῃ ἔπειτα τὸν βαρύτερον ζυγὸν τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, καὶ τελευταῖον τὸν ὁποῖον σήμερον ἀπε-

τινάξατε ἀνυπόφορον ζυγὸν τῶν Τούρκων. Καὶ τῆς ἀθλίας ταύτης μεταβολῆς οἱ Κορίνθιοι μάλιστα ἐγεύθησαν τὰ πικρότερα κακὰ· ὁ νικήσας αὐτοὺς Ῥωμαῖος στρατηγός, ἄνθρωπος καὶ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν ἀγριότητα ἀληθινὸς Τοῦρκος, μὴν ἀρκούμενος νὰ λεηλατήσῃ τὰ πολυτιμα τῶν τεχνῶν ἔργα, τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν δὲν ἐκατάλαμβανεν, ἐπυρπόλησε καὶ τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς Κορινθίους, ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των· καὶ δι' ἀμοιβῆς τῆς τόσης ἀγριότητος ἐτιμήθη ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τοὺς ἐπιθυμητὰς τῶν ἀλλοτρίων Ῥωμαίους μὲ τὸ ἐπωνύμιον ΑΧΑΪΚΟΣ.

Οἱ σωθέντες ὁμῶς νέοι Κορίνθιοι λησμονήσαντες, ὅτι διὰ τὰς διχονοίας, τὰς διχοστασίας καὶ τὰς ἐριδας τῶν γονέων των κατεστάθησαν ἀντ' ἐλευθέρων δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων, τὰς αὐτὰς διχονοίας ἀνενέωσαν καὶ ἐφύλαξαν ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν, ἕως οὗ μετὰ διακοσία σχεδὸν ἔτη τῆς πολιτικῆς καταστροφῆς των εὐηγγελίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ ἀπόστολος Παῦλος σωτήριον ἄλλην θρησκευτικὴν μεταβολήν, ἣτις ἀποβάλλει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ στηρίζεται, ὡς καὶ πᾶσα νόμιμος κοσμικὴ πολιτεία, εἰς τὴν ἰσονομίαν. Ἀναγνώσατε, παρακαλῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, μὲ τὴν πρέπουσαν προσοχὴν τὴν πρώτην τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν, διὰ νὰ πληροφορηθῆτε, ὅτι ἡ πολιτικὴ διαγωγὴ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ δὲν πρέπει νὰ διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν· τὴν αὐτὴν βᾶσιν καὶ τὸν αὐτὸν θεμέλιον ἔχουν καὶ αἱ δύο, τὴν ἰσονομίαν, ἥγουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουν τὴν κοινὴν εὐδαιμονίαν τῶν πολιτευομένων.

Οὐδ' ἡ σωτήριος ὁμῶς αὕτη διδασκαλία ἴσχυσε νὰ

διορθώσῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὸν
 ζυγὸν τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας· ἀλλὰ καθὼς ἦσαν, ἐλεύ-
 θεροι ὄντες, κακοὶ πολῖται, καὶ μετ' ἔπειτα κακοὶ δοῦλοι
 τῶν Ῥωμαίων, οὕτως ἠθέλησαν νὰ φανῶσι καὶ χριστια-
 νοὶ κακοί, διαιρεθέντες εἰς αἱρέσεις καὶ φατρίας, καί, τὸ
 τολμηρότερον, καυχώμενοι ὅτι εἶχαν φατριάρχας αὐτοὺς
 τοὺς ἀποστόλους. Ὁ Παῦλος τοὺς ἔλεγεν. « Εἴτε Παῦ-
 λος, εἴτε Ἀπολλῶς, εἴτε Κηφᾶς πάντα ὑμῶν
 » ἐστὶν· ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ Θεοῦ. » καὶ αὐτοὶ
 ἐφώναζαν, « Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου· ἕτερος δέ, ἐγὼ
 » Ἀπολλῶ κ.τ.λ. » Ὁ Παῦλος τοὺς ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ
 χριστιανικὴ πολιτεία εἶναι ἐν σῶμα, διηρημένη εἰς διά-
 φορα μέλη, ἰσόνομα ὅλα, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι ἐπίσης ἀναγ-
 καῖα εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος. Πολλὰ μὲν μέλη,
 ἐν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται δὲ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ·
 ΧΡΕΙΑΝ ΣΟΥ ΟΥΚ ΕΧΩ· ἢ πάλιν « κεφαλὴ τοῖς ποσί·
 » ΧΡΕΙΑΝ ΥΜΩΝ ΟΥΚ ΕΧΩ. Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ
 » δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν,
 » ἀναγκαιᾶ ἐστί, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι μέλη
 » τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· »
 αὐτοὶ δὲ ἐξεναντίας ἐδιχονοοῦσαν· διότι καὶ ὁ πλέον ἀκέ-
 φαλος ἐξ αὐτῶν ἐσπούδαζε νὰ ᾔῃ κεφαλὴ ἢ ὀφθαλμὸς
 τῶν ἄλλων, κανεὶς δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ πληρώσῃ τὴν
 χρεῖαν τοῦ ποδός, ὡς νὰ ᾔτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τί
 μέγα ἢ κεφαλὴ χωρὶς τῶν ποδῶν τὴν συνεργίαν.

Ἡ τόσον ὀλέθριος ἀρρωστία τῆς διχονοίας δὲν ἔθλιβε
 μόνους τοὺς Κορινθίους, ἀλλ' ᾔτο κατὰ δυστυχίαν ἀρ-
 ρωστία κοινὴ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τόσον πλέον
 παράδοξος, ὅσον οἱ Ἕλληνες ἐστάθην ὅλων τῶν καλῶν
 τοῦ πολιτισμοῦ εὐρέται καὶ πρωταίτιοι. Ὡς αἱ Ἀθῆναι

εὐτύχησαν ἐξαιρέτως εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτως ἡ Κόρινθος ἐδοξάσθη εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐμπορίας πλοῦτον. Ὁ Ὅμηρος τὴν ὀνομάζει « Ἀφνειὸν Κόρινθον » καὶ ὁ Κικέρων, « Φῶς ὅλης τῆς Ἑλλάδος » (*totius græciæ lumen*).

Ἰδιὰ τί λοιπὸν δὲν ὠφελήθησαν οἱ θαυμαστοὶ μας οὕτοι πρόγονοι ἀπὸ τὰ τόσα καλὰ, τῶν ὁποίων κατεστάθησαν διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους; Ἰδιὰ τί ἀφοῦ ἀπέκτησαν διὰ τῆς ὁμονοίας τὴν ἐλευθερίαν, δὲν ἐνόησαν ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν φυλάξωσι; Διότι δὲν ἐκατάλαβαν ποτὲ εἰς τί στέκει, καὶ πῶς σώζεται ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Ἐφλέγοντο ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ὅλοι· ἀλλὰ πᾶσα μία πόλις ἤθελε νὰ δεσπόζη τὰς ἄλλας, καὶ πᾶς ἓνας πολίτης ἐσπούδαζε νὰ κυριεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἡ κατάρατος αὕτη φιλαρχία ἐγέννησε τὴν διχόνοιαν, διήγειρε τὰς πόλεις καὶ τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἀναψε τῶν ἐμφυλίων πολέμων τὴν πυρκαϊάν, καὶ ὑπέταξε τοὺς Ἕλληνας πρῶτον εἰς τοὺς Μακεδόνas, ἔπειτα εἰς ξένον ἔθνος, τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τελευταῖον εἰς τὸ βαρβαρώτατον καὶ ἀγριώτατον ὄλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου τοὺς Τούρκους.

Ἡ τόσον αἰσχρὰ καὶ μακρὰ δουλεία δὲν ἐμπόρει βέβαια νὰ μᾶς διορθώσῃ τῆς δουλείας ἴδιον εἶναι ὄχι νὰ διορθῶνῃ ἀλλὰ νὰ φθείρῃ ἐπὶ πλέον τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ μόνῃν τὴν ἱερὰν ἡμῶν θρησκείαν ἠλπίζετο ἡ διόρθωσις, ἐπειδὴ εἶναι ἡ μόνη θρησκεία, ἥτις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς της ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐφθάσαμεν νὰ φθείρωμεν καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν. Σιωπῶ τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν μας κατὰστασιν, τὴν εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ῥωμαίων καὶ Γραι-

κορωμαίων ἡγεμόνων μας, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν ἴδετε εἰς αὐτάς τῶν νεοφωτίστων Κορινθίων τὰς φατρίας, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ ἐξετάσετε μόνην τὴν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐποχὴν, καὶ ταύτης τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ὅσους ἐγνωρίσαμεν ἡμεῖς οἱ ἀκόμη ζῶντες. Ἰ Τίς ἀπὸ ἡμᾶς τολμᾷ νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὅσα ἔπασχε τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν γένος ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, ἐξισοῦντο σχεδὸν μὲ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Μουσουλμάνους; Ἰ Εἰς τίνα δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ διχόνοια καὶ φιλαρχία τῶν κατὰ πόλεις κοσμικῶν διοικητῶν, ἢ δημογερόντων; Ἰ Τίς ἐλησμόνησε πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν μας προσεστώτων τὴν πλεονεξίαν, οἱ ὅποιοι λαμπροφορημένοι καὶ δορυφορούμενοι, ὡς οἱ Σατράπαι τοῦ τυράννου, περιήρχοντο τὰς ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἀρπάσωσιν ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ τὸ στόμα ὅ,τι δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ οὐδ' αὐτὴ τῶν Τούρκων ἡ ἀχορτασία; Ἰ Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἤκουσε πολλοὺς δυνατοὺς φοβερίζοντας τοὺς ἀδυνάτους; καὶ φοβερισμοὺς ποίους; Νὰ παραδῶσῃ χριστιανὸς χριστιανὸν εἰς τουρκικὰ δικαστήρια, διὰ νὰ ζημιωθῇ, νὰ μαστιγωθῇ, ἴσως καὶ νὰ φονευθῇ!!! Ὡ διδάσκαλε τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς ἀγάπης Ἰησοῦ! Ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι· ἔλεγες διὰ τοὺς σταυρωτάς εἰς τὸν πατέρα σου· ἀλλ' ἡμεῖς ποῖαν ἄφесιν εἶχαμεν νὰ ἐλπίζωμεν οἱ ἀδελφοκτόνοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου; Ἰ Ποῖαν ἄφесιν οἱ καταπατήσαντες τὸ εὐαγγέλιόν σου, καὶ μιμούμενοι τὰ ἔργα τῶν ἐχθρῶν τῆς ἰσονομίας, τῶν ἀσεβῶν μαθητῶν τοῦ Κορανίου;

Κρίνατέ με τώρα ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, Ἰ δὲν εἶχα δίκαιον, λέγων, ὅτι τὴν πολιτικὴν μας ταύτην νέαν μεταβολὴν χρεωστοῦμεν νὰ τὴν ἐνώσωμεν μὲ τῆς θρησκείας

τὴν μεταβολὴν ; Μὴν ἐλπίζωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἂν δὲν ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς ψυχὰς μας ἀπὸ τὰ τυραννικὰ καὶ μισάδελφα πάθη. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐρρήξαμεν τὰς ἀλύσεις μας, ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τοὺς ὁποίους αἱ ἀλύσεις μας ἀφήκασι μώλωπας. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπετινάξαμεν τὸν ζυγὸν τοῦ μιαραῦ τυράννου, ἂν δὲν πλύνωμεν καὶ τοὺς ῥύπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐμίανε τὰς ψυχὰς μας ἡ τυραννία. Ἰ Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρωτῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐπαναστάθητε κατὰ τοῦ τυράννου ; Ἰ διὰ τί τὸν πολεμεῖτε ; Διὰ τὰς ἀδικίας του· διότι εἶχε δύο ζύγια, δύο μέτρα ἄνισα, δύο νόμους ὁ ἄνομος, ἓνα διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους του, καὶ ἄλλον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐτόλμα νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ὁ ἀσεβέστατος. Ἄν αὐτὴ ἦναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύσατε καὶ χύνετε καθ' ἡμέραν τὸ αἷμα σας· ἂν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἀρπάξετε μόνον τὰ ἄνισα καὶ ἄδικοι μέτρα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε ἐσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν ἀνισότητα πρὸς ἀλλήλους, διὰ νὰ ὑψώνεσθε ὁ ἓνας ὑπὲρ τὸν ἄλλον, διὰ νὰ καταδυναστεύῃ ὁ πλούσιος τὸν πτωχόν, ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον, καὶ ὁ πανοῦργος τὸν ἀπλοῦν καὶ ἄκακον πολίτην· ἐὰν λέγω τοιοῦτον ἔχετε σκοπόν, πιστεύσατέ με, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἀδίκως ἐταράξατε καὶ τὴν ἡσυχίαν ὅλου τοῦ γένους μας . . . Ἄλλὰ τί λέγω ἡσυχίαν ! τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐγίνεστε αἴτιοι νὰ στερηθῶσι τόσαι μυριάδες ἀθῶων ὁμογενῶν, ὅσους ἔσφαξαν καὶ σφάζουν καθημέραν οἱ αἰμοβόροι Τοῦρκοι. Τῶν ἀμέτρων τούτων μυριάδων τὸ αἷμα δὲν θέλει παύσειν νὰ ζητῇ μὲ κραυγὰς ὀδυνηρὰς ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον σας, ἐὰν ἐζώσθητε τὴν ρομφαίαν, ὅχι διὰ νὰ ἐλευθερώσετε τὴν

πατρίδα ἀπὸ τὴν τυραννίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γενῆτε σεις τύραννοι, ἢ νὰ γενήσετε μὲ τὰς διχονοίας σας κανένα τύραννον τῆς πατρίδος.

Ἄρα ἐσυλλογίσθητε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ποίας μορφῆς καὶ ποίας βαφῆς τύραννος θέλ' εἶσθαι ὁ υἱὸς οὗτος τῆς διχονοίας σας; Μὴ νομίσσητε ὅτι μέλλει παρευθὺς νὰ δείξῃ πρόσωπον δεσπότη, ἢ νὰ λάβῃ τίτλον ἡγεμόνος ἢ βασιλείως· ἐξ ἐναντίας, ὡς ἀδελφοὺς καὶ συμπολίτας θέλει σᾶς μεταχειρισθῇ κατ' ἀρχάς, ἕως οὗ νὰ περικυκλωθῇ ἀπὸ φίλους ἄλλους ὁμοίους του, κόλακας καὶ δορυφόρους τῆς πλεονεξίας του. Ἀφοῦ δυναμωθῇ καλὰ, τότε πλέον ἔχει νὰ σᾶς κυβερνᾷ ὡς ἀληθὲς δεσπότης μὲ τοὺς κατὰ πόλεις Σατράπας του, τῶν ὁποίων ἡ τροφὴ πρέπει νὰ ποτίζεται ἀενάως ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας σας. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Τοῦρχον τύραννον, πλὴν ὅτι θέλει ἀκούειν τὴν λειτουργίαν καὶ μεταλαμβάνειν τὰ μυστήρια μὲ σᾶς εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, περικυκλωμένος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τυραννίσκους, καὶ προσκυνούμενος ἀπ' ὅλους τοὺς συμπολίτας, ὅσοι ἔχουσιν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπὸ τόσα ἀνδράποδα. Ἄλλο δὲν θέλει διαφέρειν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον, πλὴν ὅτι θέλει σκεπάζειν τὴν τυραννίαν μὲ τὸ κάλυμμα τῆς ὑποκρίσεως. Ὁ Σουλτάνος μιμεῖται ἀνυποκρίτως τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας του τύραννος τὸν τύραννον Μωάμεθ· ὁ δὲ ὀρθόδοξος ἡμῶν τύραννος μὲ τὴν μίαν χεῖρα θέλει κρατεῖν τὴν σιδηρᾶν τῆς προσωποληψίας καὶ ἀνισότητος ῥάβδον, καὶ μὲ τὴν ἄλλην τοῦ διδασκάλου τῆς ἀδελφικῆς ἰσονομίας Ἰησοῦ τὸ εὐαγγέλιον, ἥγουν θέλει περιπαίζειν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Τοιαύτην κατὰστασιν ἔχετε νὰ προσμένετε, ἀδελφοί μου, ἐὰν αἱ

διχόνοιαι δώσωσιν εἰς τινας ἀπὸ σᾶς ἀφορμὴν νὰ κατακυριεύσωσι τοὺς συμπολίτας των.

« Ὑβρις φυτεύει τύραννον » εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητάς μας. Αἱ κατὰ μέρος ὑβριστικαὶ ὑπεροψίαι, καταφρονήσεις καὶ ἀνισότητες πολίτου πρὸς πολίτην, φυτεύουν, ποτίζουν καὶ ριζώνουν τοὺς τυράννους. Μὴν ὑποφέρετε διὰ τοὺς οἰκτειρμούς τοῦ Θεοῦ, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ φυτευθῇ τοιοῦτον δένδρον ἀναμεταξύ σας. Αὐτὸ δὲν ὁμοιάζει τὰ ἄλλα δένδρα· ἀφοῦ μίαν φορὰν φυτευθῇ, οὔτ' ἀνομβρία, οὔτε πολυομβρία, οὔτε καύσων, οὔτε παγετὸς τὸ βλάπτει· πᾶσα γῆ εἶναι καλὴ δι' αὐτό· εἰς ὅλα τὰ κλίματα εὐτυχεῖ παντοῦ ριζόνηται εὐκόλως, καὶ εἰς πολλὰ μικρὸν καιροῦ διάστημα ἐξαπλώνει τὰ φύλλα του, καὶ σκεπάζει τῶν πολιτῶν τοὺς ὀφθαλμούς μὲ τῆς δουλείας τὸ σκότος, φράσσει τὰς ἀκοὰς καὶ παραλύει τὰς χεῖρας των, ὥστε οὔτε βλέπουν, οὔτ' ἀκούουν, οὔτε δύναμις πλέον εἰς αὐτοὺς μένει νὰ τὸ ξεριζώσωσι. Βλέπετε πόσῃν δυσκολίαν δοκιμάζετε εἰς τὴν ξεριζώσιν τοῦ παλαιοῦ μας τυράννου. Ἄν αἱ διχόνοιαι φυτεύσωσι κανέν' ἄλλον τύραννον μεταξύ σας, ἔχετε νὰ δώσετε ἀπολογίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον δι' ὅσα αἵματα ἀθῶων ὁμογενῶν μας ἐχύθησαν (ὡς ἔλεγα), ἀλλ' ὅτι καὶ ἀφίνετε εἰς τοὺς ἀπογόνους σας κληρονομίαν πλέον αἱματώδη, τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· διότι ἂν οἱ ἀπόγονοί σας βαρυμένοι ἀπὸ τὸν ὅποῖον ἐτοιμάζετε εἰς αὐτοὺς τύραννον, ἐπιχειρήσωσι τὸν ἀφανισμόν του, τότε πλέον δὲν ἔχουν νὰ πολεμῶσι Τούρκους, ἀλλὰ μέλλουν νὰ σφάξωσι Γραικοὶ Γραικοὺς. Σπλαγχνίσθητε, φίλοι ἀδελφοί, τοὺς ἀπογόνους σας, μὴν ἀφήσῃτ' εἰς αὐτοὺς τόσον ὀλέθριον κληρονομίαν· ἀλλὰ παρα-

δώσετέ των τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἵματά σας ἐλευθερίαν καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν πλεονεξίαν καὶ ἀνισότητα !

Τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος διὰ νὰ πληρώσετε, ἀνάγκη εἶναι νὰ φροντίσετε ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας, νὰ κόψετε ὅλας τὰς ἀφορμὰς τῆς τυραννίας· καὶ νὰ τὰς κόψετε δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν συνδεθῇτε ὅλοι μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ ὁμονοίας, ἂν δὲν προσφέρεσθε εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος τῆς πολιτείας, ὡς τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὅπαδοὶ τῆς αὐτῆς θρησκείας τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως Χριστοῦ. Μὴ πλανώμεθα ἀδελφοί μου· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐμπορεῖ τις νὰ ὁμολογῇ τὴν ὀρθοδοξίαν του, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ γίνεται χειρότερος παρὰ τοὺς Τούρκους· ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ καυχᾶται ὅτι πιστεύει καὶ ἐλπίζει ὅσα περιέχει τὸ ἱερὸν σύμβολον, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας νὰ ὁμοιάζει ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χειρὼν. » Τὸ σύμβολον περιέχει ὅσα χρεωστεῖ νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐλπίζῃ ὁ Χριστιανός· ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἀγάπην (καὶ λείπει βέβαια ἡ ἀγάπη ὅπου δὲν βασιλεύει ἡ ἰσονομία) ματαίως πιστεύει, ματαίως ἐλπίζει καὶ ματαίως κομπάζει ὅτι ὀρθόδοξός ἐστι. Σᾶς γράφω, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅχι λόγους ἰδικούς μου, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Παῦλος εἰς τοὺς διχονοοῦντας, καὶ φατριάζοντας ὀρθοδόξους Κορινθίους. « Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. »

Ὅταν ἐπαινῶ τὴν ὁποίαν παραγγέλλει ἡ θρησκεία μας ἰσονομίαν μὴ νομίζετε ὅτι· νοῶ καὶ ἰσοτιμίαν. Τοιαύτη ἰσοτιμία ἤθελε φέρει τὴν ἀναρχίαν. Αἱ νόμιμοι πολιτεῖαι

πρέπει νὰ ἔχωσι καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, καὶ χορηγούς τῆς ἀναγκαίας εἰς τὰς πολιτικὰς χρεῖας δαπάνης, καὶ διοικητὰς τῆς χορηγίας. Τὸ ἐπρόβλεψε καὶ τοῦτο ἡ ἱερά μας θρησκεία, « Τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. » Ἀλλὰ τὴν τιμὴν πρέπει νὰ τὴν προσμένῃ ὁ χρηστὸς πολίτης, καὶ νὰ τὴν δέχεται ἀπὸ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἀληθῶς ᾔναι τιμῆς ἄξιος, ὅχι νὰ τὴν ἀρπάξῃ μὲ βίαν ἢ μὲ δόλον, ὅχι νὰ παραγκωνίσῃ τοὺς ἀξιοτέρους του, καὶ νὰ ἐνθρονίζε-ται αὐτὸς εἰς τὴν πρέπουσαν εἰς ἄλλους καθέδραν. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν χρεωστοῦν νὰ πειθῶνται εἰς τοὺς ἄρχον-τας, ὅταν οἱ ἄρχοντες τοὺς κυβερνῶσι κατὰ τοὺς νόμους· ὅταν δὲν ζητῶσιν ἀπ' αὐτοὺς μικρὸν ἢ μέγα τίποτ' ἄλλο παρὰ ὅ,τι ζητοῦν οἱ νόμοι· ὅταν δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἀκριβέστατον εἰς τί, καὶ διὰ τί ἐξώ-δευσαν τὸν συναθροισμένον ἀπὸ τοὺς ἰδρῶτας των φόρον. Εἰς ἓνα λόγον κανεῖς δὲν ἔχει δίκαιον νὰ δεσπόζῃ τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ὅλοι εἴμεθα ἀδελφοί· μόνους τοὺς νόμους χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν δεσπότης. Τοῦτο ζητεῖ ἡ φιλοσοφία, τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἱερά μας θρησκεία. Ὅστις δὲν πείθεται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ πλεονεκτεῖ, ἤγουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ πλέον παρ' ὅ,τι δικαίως χρεωστεῖται εἰς αὐτόν, οὔτε χριστιανὸς οὔτε χρηστὸς πολίτης εἶναι· εἶναι βάρβαρος, εἶναι Τοῦρκος, καὶ ὡς Τοῦρκος πρέπει νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ πᾶσαν χριστιανῶν πολιτικὴν συνέλευσιν· ὡς μέλος σαπημένον τοῦ πολιτικοῦ σώματος, πρέπει νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸ λοιπὸν σῶμα, διὰ τὸν φόβον μὴ διαδώσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας του τὴν γάγγραιναν τῆς πλεονεξίας. Ἀς ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί μᾶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν

αὐτοῦ· διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων. . . .
Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐν
ἀγιασμῷ. . . . Καὶ πάλιν «Πλεονεξία μὴδὲ ὀνομαζέσθω
ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις.» Ναί, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί,
ὡς ἀφανισθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀκα-
θάρτου πλεονεξίας ἀπὸ τὴν πολιτείαν μας. Θεωρεῖτε καὶ
κρίνετε τὸν πλεονέκτην, ὁποῖας τάξεως καὶ ἂν ᾦναι, ὡς
ἀκάθαρτον προδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πα-
τρίδος λογίζεται, ὅχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖ-
ρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ὡς ἐπραξαν τινὲς
ἐξ ἡμῶν ἀλιτῆριοι εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἀλλὰ καὶ
ὅστις δὲν φεύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται
ἡ τυραννία.

Βλέπετε, φίλοι συμπολίται, ὅτι δὲν σᾶς συμβουλεύω,
ἀλλὰ σᾶς ἐνθυμίζω ὅσα ἀκούετε καθημέραν εἰς τὴν Ἐκ-
κλησίαν. Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἤθελα τολμήσειν νὰ γράψω,
ἂν δὲν ἐφοβούμην μὴ φαρμακεύσῃ καὶ τοὺς ὁμογενεῖς
μας ἢ κατάρως πλεονεξία, ἢ μήτηρ τῶν διχονοιῶν, διὰ
τῆς ὁποίας ἐστερήθησαν οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐνδέχεται νὰ φοβοῦμαι χωρὶς αἰτίαν, καὶ εὐχομαι νὰ
ᾦναι μάταιος ὁ φόβος μου· ἀλλὰ τοιαύτη φήμη διεδόθη
ἐδῶ περὶ τῆς διχονοίας σας. Ἄν ᾦναι ἀληθής, δεῖξατε
εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, μὲ τὴν ἐξῆς ὁμόνοιαν, ὅτι δὲν ἐφά-
νητε μόνον ἥρωες κατὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ γνωρίζετε
καὶ τῶν ἡρώσμων τῆς μετανοίας· ἂν ᾦναι ψευδής, δεί-
ξατε καὶ πάλιν, ὅτι συκοφαντεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας.

Ὅπως ἂν ᾦναι, συμφέρει καὶ νὰ στερεωθῇ καὶ νὰ κη-
ρυχθῇ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅσον δυνατὸν ἐγγρήγορα, ἢ
μεταξὺ σας ὁμόνοια· συμφέρει διότι, χωρὶς αὐτήν, δὲν θέ-

λετε ποτὲ δυνηθῆναι νὰ καταστήσετε πολιτείαν ἰσόνομον, καὶ ἀκολούθως ἐλευθέραν· συμφέρει, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς προξενήσῃ φίλους καὶ προστάτας ὅλους τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Αὐτοὶ ἕως τῶρα δὲν ἐσυμφώνησαν ἀκόμη εἰς τὴν περὶ τῆς μελλούσης ἡμῶν καταστάσεως κρίσιν, φοβούμενοι μὴ μᾶς ἀναγκάσῃ ἡ διχόνοια νὰ προσφύγωμεν εἰς ἓνα μόνον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον κρίνουν ἀσύμφορον εἰς τὴν παρούσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν· ἐὰν ὁμως πληροφορηθῶσιν, ὅτι ὄχι μόνον ὁμονοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀποφασίσσαμεν νὰ κυβερνώμεθα αὐτόνομοι, μὴν ἀμφιβάλλετε ὅτι, ὄντες δίκαιοι καὶ φιλόανθρωποι, θέλουν μετὰ χαρᾶς μᾶς βοηθήσῃν νὰ ἀποδιώξωμεν ὁλότελα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸν τύραννον.

* Ἄν ἐφροντίσετε τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἦτον ἀνάγκη νὰ συστήσετε Προσωρινὴν Κυβέρνησιν, ἰδιὰ τί ἀμελεῖτε νὰ τὸ φανερώσετε διὰ πρέσβειων εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας; Οἱ πρέσβεις τοὺς ὁποίους μέλλετε νὰ πέμψετε, πρέπει νὰ ᾔναι ἄνδρες φρόνιμοι, ἄνδρες ἀξιόλογοι, ἀρκετοὶ νὰ παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἀσυγκρίτως πλείότερα καλὰ θέλουν ἀπολαύσειν διὰ τοὺς ὑπηκόους των ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Γραικῶν παρ' ἀπὸ τὸν βάρβαρον τύραννον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ ὑπήκοοί των ἐβλάπτοντο καὶ εἰς τὰ ἐμπορικὰ συναλλάγματα, καὶ εἰς τὴν τιμὴν, καὶ εἰς αὐτὴν πολλάκις τὴν ζωὴν ἀπὸ τύραννον ὅστις καὶ εἰς αὐτὰ τὰ χεῖλη τοῦ κρημνοῦ ἔτοιμος νὰ κατακυλισθῇ, δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη νὰ τοὺς καταφρονῇ ὁ ὑπερήφανος.

Ταῦτα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐτόλμησα νὰ σᾶς γράψω ἀποβλέπων εἰς ὅχι κανὲν ἄλλο τέλος παρὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν

Πατρίδος τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς, εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος.

Ἐκ Παρισίω, 10 Ἰανουαρίου 1822.

Ὁ ὁμογενὴς καὶ συμπολίτης
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΒ'.

Πρὸς ΜΑΝΟΛΗΝ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΜΠΑΖΗΝ.

88.

Ἐκ Παρισίω, 14 Ἰουνίου 1820.

Τιμιώτατε κύριε Τομπάζη,

Τὸ γράμμα σου δείχνει, ὅτι ἂν δὲν ἔλαβες καλὴν ἀνατροφὴν, ὡς παραπονεῖσαι, ἀξίζεις περισσότερον ἀπὸ πολλοὺς καυχωμένους εἰς τὴν ἀνατροφὴν των, ἐπειδὴ αἰσθάνθης τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος σου, καὶ ζητεῖς ὡς φιλόστοργος αὐτῆς υἱὸς νὰ τὴν θεραπεύσης. Ἐδῶ κλεισμένην τὴν ὁποίαν ἐπεθύμησες ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Δημογέροντας (1). Ἄλλ' ἡ ἐπιστολή μου δὲν θέλει κατορθώσει τίποτε, ἐὰν ἐσύ, φίλε, ἐνωμένος μὲ τὸν τιμιώτατον ἀδελφόν σου, καὶ ἄλλους τινὰς συμπολίτας, φλεγομένους μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, δὲν παραστήσετε εἰς τὴν φαντασίαν σας, ὡς παρόντα, ὅλα τὰ μέλλοντα καλὰ. Κανεῖς δὲν ἤθελε κοπιᾶσαι νὰ φυτεύειν ἄμπελον, ἂν δὲν ἐνισχύετο

(1) Ἴδε ἀμέσως κατωτέρω.

ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ τρύγου. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ γῆρας μου. Ἐπειτα, τί ἄλλο δύναμαι νὰ σὲ εἶπω πλειότερον, παρὰ παιδεῖαν, παιδεῖαν, καὶ πάλιν καὶ πολλάκις παιδεῖαν. Μόνη ἡ παιδεῖα ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς κοινὰς τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν δυστυχίας· ἡ παιδεῖα μόνη ἔχει νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν τοῦ ἀχρεiestάτου Σκυθικοῦ ἔθνους. Μακάριοι ὅσοι βοηθοῦν τὴν παιδεῖαν καὶ μὲ τὸ ἔργον· αὐτοὺς μόνους γνωρίζω γνησίους ἀπογόνους τῶν Ἑλλήνων· ὅσοι ἀδιαφοροῦν εἰς αὐτήν, ἥ καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι Τούρκων, ὅχι Ἑλλήνων γεννήματα.

Ὡς γνήσιον υἱὸν καὶ φίλον τῆς Ἑλλάδος σ' εὐχομαι κατόρθωσιν τῶν καλῶν σου σκοπῶν.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου
ΚΟΡΑΗΣ.

*Τιμιώτατοι Δημογέροντες καὶ προεστῶτες
τῆς νήσου Ὑδρας.*

Ἐως τὴν ὥραν ταύτην δὲν ἐτόλμησα, νὰ σᾶς γράψω, μ' ὅλον ὅτι καὶ ἀφορμὴν εὖλογον καὶ πολλὴν ἐπιθυμίαν εἶχα νὰ σᾶς παρακαλέσω, ὡς ἀδελφὸς ἀδελφούς, νὰ δεῖξετε καὶ σεῖς ὅτι εἰσθε γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ πληροφορήσετε ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς ὅτι ἡ θεία Πρώνοια βρέχουσα τὰς εὐλογίας τῆς εἰς τὸ νησίον τῆς Ὑδρας δὲν τὰς ἔβρεξεν εἰς ψυχὰς ἀχαρίστων. Δὲν σᾶς ἔγραψα λέγω περὶ τούτου, πρῶτον, διότι ἀπ' ὅσα εἶπα εἰς τόσους κατὰ καιρὸν ἐπιδημήσαντας ἐδῶ συμπατριώτας σας, καὶ ἀπ' ὅσα ἔπειτα ἀλλαχόθεν ἔμαθα περὶ τῆς προθυμίας σας νὰ συνδράμετε καὶ σεῖς εἰς τὴν ἰατρειάν τῆς ἀπὸ τὴν

μακρὰν ἀπαιδευσίαν καταπληγωμένης κοινῆς μητρὸς καὶ πατρίδος μας, τῆς Ἑλλάδος, ἡλπίζα ν' ἀκούσω μετ' ὀλίγον πολλὰ καὶ μεγάλα, ἄξια τῆς προθυμίας σας κατορθώματα.

Ἀλλὰ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, συγχωρήσατε νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ μὲ λύπην τῆς ψυχῆς μου, ὅτι δὲν εἶδα ἀκόμη ὅσα ἡλπίζα ἀπὸ τῶν Ὑδριωτῶν τὴν προθυμίαν· βλέπω τὴν κοινήν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ καλὰ κίνησιν, ὥστε καὶ μικραὶ καὶ πτωχαὶ πόλεις αὐτῆς ζητοῦν διδασκάλους, καὶ συγκροτοῦν σχολεῖα ἐκ τοῦ ὑστερήματος, καὶ μόνον τὴν πλουσίαν Ὑδραν ἀκίνητον ἀκόμη μὲ τὸ ὅποῖον ἐχάρισε ἐἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς περίσσευμα. Πόθεν τοῦτο; ὅχι βέβαια ἀπὸ ἑλλειψιν ἀγάπης εἰς τὴν κοινήν μας μητέρα, ὅχι ἀπὸ ἀδιαφορίαν εἰς ὅσα πάσχει ἡ Ἑλλάς, καὶ τῶν ὁποίων ἄλλο ἰατρικὸν παρὰ τὴν παιδείαν οὔτ' εὐρίσκεται, οὔτε θέλει ποτὲ εὐρεθῇ· μὴ γένοιτο! Ἄλλο τι λοιπὸν ἐμπόδιον σᾶς ἔστησε τὴν εἰς τὰ καλὰ προθυμίαν, καὶ κινδυνεύει νὰ καταστήσῃ εἰς τὰς χεῖράς σας ἄχρηστον τὸν πλοῦτον, τὸν ὅποῖον ὁ Θεὸς σᾶς ἐχάρισε, διὰ νὰ σᾶς ὠφελήσῃ καὶ νὰ σᾶς δοξάσῃ· τὸ ἐμπόδιον τοῦτο σεῖς μόνοι τὸ γνωρίζετε, καὶ σεῖς μόνοι χρεωστεῖτε νὰ τὸ σηκώσετε ἀπὸ τὴν μέσην, ὡς σκάνδαλον τοῦ πονηροῦ, ὅστις βασκαίνει καὶ φθονεῖ τὴν εὐτυχίαν σας.

Πλοῦτον, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, δὲν εἶναι τόσο δύσκολον ν' ἀποκτήσῃ τις· ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι ἔδειξαν ὅτι εἶναι ἄξιοι πλοῦτου, ὅσοι ἀπέκτησαν ὁμοῦ καὶ τὴν γνῶσιν νὰ τὸν μεταχειρισθῶσι καὶ νὰ τὸν φυλάξωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους των. Καὶ τὸν φυλάσσουν, ὅχι ὅσοι τὸν κλείουν εἰς τὰς κιβωτούς, ἀλλ' ὅσοι τὸν ἀσφαλίζουσι μὲ τὴν παιδείαν. Χωρὶς αὐτὴν, καὶ αὐτοὶ τοῦ Κροίσου οἱ θησαυροὶ

εύκολα σκορπίζονται, ἀφίνοντες τὸν ἀπαίδευτον αὐτῶν οἰκονόμον καὶ τοὺς ἀπογόνους του εἰς πτωχείαν καὶ καταφρόνησιν· μόνη ἀληθὴς κιβωτὸς καὶ μόνον ἀσφαλὲς κλειδίον τοῦ πλούτου εἶναι ἡ παιδεία· ἐσεῖς τὸν φυλάσσετε σήμερον, διότι σεῖς καὶ τὸν ἀπεκτήσετε μὲ πολλοὺς ἰδρωτάς καὶ συχνοὺς ζωῆς κινδύνους. Μὴν ἐλπίζετε ὅμως ὅτι καὶ οἱ μέλλοντες νὰ τὸν κληρονομήσωσι χωρὶς ἰδρωτάς ἀπόγονοί σας θέλουν εἶσθαι καλοὶ νὰ τὸν φυλάξωσιν, ἂν ἀπὸ τὴν σήμερον δὲν φροντίσετε νὰ παραδώσετε εἰς αὐτοὺς μὲ τὸν πλοῦτον, κιβωτὸν τοῦ πλούτου καὶ κλειδίον τὴν παιδείαν. Μὴν ὑποφέρετε νὰ συμβῇ τοιοῦτον κακὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους σας· καὶ ὁ Θεὸς μέλλει νὰ ζητήσῃ λόγον ἀπὸ σᾶς ὡς αἰτίους τῆς μελλούσης των δυστυχίας καὶ ἡ ἐπερχομένη ἄλλη γενεὰ τῶν ἀνθρώπων παραπλέοντες τὴν Ὑδραν, θέλουν λέγειν μὲ καταφρόνησιν· «Τοῦτο τὸ νησίον ἦτο ποτὲ τὸ πλουσιώτατον ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν νησιῶν· εἶχε τόσα καράβια, τὰ ὅποια ἐφθασαν νὰ ταξειδεύωσι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν. Οἱ κάτοικοί του ὅμως εἰς τοῦτο μόνον ἡσχολήθησαν, καὶ τοῦτο μόνον ἔμαθαν, νὰ μαζεύωσι μέταλλα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου· ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισαν νὰ μάθωσι καὶ πῶς φυλάσσονται τὰ μέταλλα.»

Τρέμω, φίλοι μου, τὴν ὥραν ταύτην ἀναγκαζόμενος νὰ σᾶς φανερώσω τόσον δεινὴν καταισχύνην. Μή, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! μὴ τὴν ὑποφέρετε· ἀντὶ καταισχύνης, εἰς τὴν ἐξουσίαν σας εἶναι νὰ στολίσετε τὰς κεφαλὰς σας μὲ στέφανον αἰωνίου δόξης.

Πολλὰ σᾶς λείπουν ἀκόμη, καὶ πολλὰ ζητεῖ ἀπὸ σᾶς ὁ Θεός, διότι καὶ πολλὰ σᾶς ἐχάρισε. Τοῦτο δὲν εἶναι λόγος τοῦ φίλου τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας σας Κοραή,

ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ φωνή. « Ὡ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητη-
θήσεται παρ' αὐτοῦ ».

Μὴ φανῇτε λοιπὸν παρήκοοι τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι
καὶ ὀνομάζεται ΣΟΦΙΑ καὶ ΛΟΓΟΣ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ
ὁποίου τὸ θέλημα εἶναι νὰ σοφίζωμεν τὸ λογικόν μας μὲ
τὴν παιδεῖαν. Δεῖξετε ὅτι εἰσθε ἀληθεῖς χριστιανοί, συν-
τρέχοντες μὲ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας εἰς αὕξησιν τῆς
παιδείας. Βλέπετε τί ἔκαμεν ἓνας μόνος ἀδελφός μας, ὁ
γενναῖος Βαρβάκης· βλέπετε ὅτι ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐ-
τὸν μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γνῶσιν πῶς νὰ τὸν μετα-
χειρίζεται. Οὐδ' ἐσᾶς, φίλοι, δὲν ἐστέρησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ
γνῶσιν· μεταχειρισθῆτε λοιπὸν τὸν πλοῦτον κατὰ τὴν
γνῶσιν σας, εἰς ὠφέλειαν καὶ δόξαν κοινὴν τῆς Ἑλλά-
δος· ὠφελοῦντες ἑαυτούς, ὠφελεῖτε τὴν Ἑλλάδα· δοξά-
ζοντες ἑαυτούς, δοξάζετε ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Πρέπει νὰ συναθροίσετε ὅλους σας τοὺς ἀδελφούς, τοὺς
κατοίκους τῆς νήσου, καὶ πτωχοὺς καὶ πλουσίους, νὰ τοὺς
παρακαλέσετε νὰ συνεισφέρωσιν ὅλοι κοινὴν ἐτήσιον βοή-
θειαν, πολλὴν ὅστις ἔχει πολλά, ὀλίγην ὅστις ἔχει ὀλίγα.

Καὶ τῆς χήρας τὰ δύο λεπτὰ δέχεται καὶ ἐπαινεῖ ὁ
Θεὸς πλέον παρὰ τῶν πλουσίων τὰ πλούσια δῶρα. Ἀπὸ
τὴν κοινὴν ταύτην βοήθειαν πρέπει νὰ στείλετε νέους
πρῶτον εἰς τὴν Χίον νὰ διδάσκωνται ἐκεῖ ὅσα μαθήματα
δὲν ἔχει ἀκόμη τὸ νησίον σας· ἐξ αὐτῶν ἔπειτα ἄλλους
νὰ κρατήσετε αὐτοῦ διὰ τὴν παροῦσαν ἀνάγκην, καὶ
ἄλλους νὰ στείλετε εἰς τὴν Πίσαν, παραδίδοντες αὐτούς,
ὡς εἰς ὁδηγὸν καὶ προστάτην, τὸν σεβασμιώτατον ἀρχιε-
ρεᾶ Ἰγνατίον, τὸ καύχημα τοῦ γένους μας, τὸ ὁποῖον
ἄλλους δέκα τοιούτους ἀρχιερεῖς ἂν εἶχεν, ἤθελε παύσειν
πρὸ πολλοῦ νὰ ὀνομάζεται γένος δυστυχέστατον. Ἀπὸ

τὴν κοινὴν ταύτην βοήθειαν πρέπει νὰ φροντίσετε καὶ βιβλιοθήκην, χωρὶς τῆς ὁποίας ἀδύνατον νὰ καταστήσετε γυμνάσιον.

Πλειότερα, φίλοι ὁμογενεῖς, νὰ σᾶς γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία μου· καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα βασανιζόμενος ἀπὸ πόνους ἀρθριτικούς (πιστεύσατέ με) σᾶς ἔγραψα, διὰ νὰ πληρώσω τὸ χρέος μου, καὶ νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰκούσω (ἂν ᾖναι δυνατόν) πρὶν ἀποθάνω, ὅτι οἱ φρόνιμοι Ὑδριῶται, ἀφοῦ ἀπέκτησαν πλοῦτον ἀργυρίου, καταγίνονται τῶρα νὰ κερδίσωσι τὸν ἀσυγκρίτως τιμιώτερον πλοῦτον τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἡ ζωὴ μας εἶναι ὀλιγοχρόνιος· μόνον μέσον νὰ τὴν ἀλλάξωμεν μὲ ζωὴν αἰώνιον, τὴν μέλλουσαν, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ τίς ἄλλος εἶναι πλησιέστερος εἰς ἡμᾶς παρὰ ἡ Πατρίς; Αὕτη, γυμνὴ καὶ καταφρονημένη, προσκαλεῖ ὅλα τῆς τὰ τέκνα νὰ τὴν ἐνδύσωσι μὲ τὴν παλαιάν της δόξαν. Μὲ δακρυσμένους ὀφθαλμούς σᾶς παρακαλῶ ὅλους, φίλοι καὶ ἀδελφοί, καὶ σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεόν, νὰ μὴ κλείσετε τὰς ἀκοὰς εἰς τὸ κάλεσμα τοῦτο τῆς τάλαιπώρου πατρίδος μας.

Σᾶς εὐχομαι ὑγείαν, εὐτυχίαν καὶ προκοπὴν εἰς ὅλα τὰ καλὰ καὶ τίμια.

Ὁ φίλος σας
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰουνίου 1822.

Τιμώτατε κύριε Τομπάζη.

Ἡ παροῦσά μου ἐπιστολὴ θέλει σοῦ ἐγχειρισθῇ ἀπὸ ἀπὸ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον, ἢ ἐντάμα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μου φίλους, κυρίους Πίκκολον καὶ Κανέλλον, νέους στολισμένους μὲ παιδεῖαν, καὶ τῆς παιδείας τὴν πολὺν χρησιμωτέραν φρόνησιν, καὶ προθύμους νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν παιδεῖαν των εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας. Σὲ γράφω, ὅχι διὰ νὰ τοὺς συστήσω (ἐπεὶδὴ χρεῖαν συστάσεως δὲν ἔχουν), ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ τοὺς γνωρίσω, καὶ νὰ τοὺς κάμω διὰ μέσου σου καὶ εἰς τοὺς ἄλλους γνωστούς. Πλειότερα δὲν ἔχω δύναμιν νὰ σε γράψω. Βλέπεις ὅτι οὐδ' ὀλίγους στίχους μὲ συγχωρεῖ τὸ βαθύ μου γῆρας νὰ χαράξω, χωρὶς νὰ τοὺς ἀσχημίσω μὲ σφάλματα τῆς μνήμης μου. Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς τὸ γῆρας μου χωρὶς τὰ σφάλματά του.

Τὴν ὁποῖαν πρὸ πολλοῦ μοῦ ἐζήτησες ἐπιστολὴν διὰ τοῦ κυρίου Γλαράκη, ἔμαθα ὅτι τὴν ἔλαβες.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος ὁ
ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΓ'.

Πρὸς Κ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΗΝ.

90.

12 Μαρτίου 1822

Ὀλίγον ἔλειψε, φίλε Πολυχροσιάδη, ν' ἀποπληχθῶ, ὅταν ἦλθα εἰς ἐκεῖνο τῆς ἐπιστολῆς σου τὸ μέρος τὸ περὶ τῆς τυπογραφίας. Ἡ μεγαλητέρα θλίψις ἢ μᾶλλον ἀμηχανία καὶ ἀφασία μου ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν φόβον μὴ τὸ μάθῃ ὁ δωρητὴς τῆς τυπογραφίας, ὅστις εἶναι δύο μῆνες τώρα καὶ ἐπέκεινα ἀποῦ μ' ἐρωτᾷ καθήμεραν, ἂν ἔχω εἰδῆσιν ἀπὸ τῆν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τῆς κατευοδώσεως τῶν τύπων· διότι εἰς τὴν κυβέρνησιν εἶχα τὸν εἰπεῖν ὅτι τὴν κατεύθυνα, καὶ παρ' αὐτῆς τὸν ὑπεσχόμεν θαρρύντως εὐχαριστήριον γράμμα. ὦ πόση κατασχύνῃ εἰς τὸ ὀδυνηρόν μου γῆρας! ἔλεγα συλλογιζόμενος, ἢ ἀληθέστερον, εἰς τὸ ταλαίπωρον μου γένος ὅλον, ἂν συλλογισθῇ (καὶ πρέπει ἐξανάγκης νὰ τὸ συλλογισθῇ) ὁ δωρητὴς, ὅτι ἔρριπεν εἰς χοίρους τοὺς μαργαρίτας. Εἰς τοιαύτας ἐπισφαλεῖς περιστάσεις τὸ στωϊκὸν παράγγελμα « θέλε τὰ γιγνόμενα γίνεσθαι, ὡς γίνονται, καὶ εὐροήσεις » δὲν ἐμπορεῖ νὰ παρηγορήσῃ πλὴν τοὺς ὅσων τὸ στήθος περι- κλείει λίθον ἀντὶ καρδίας. Ἀπὸ τοιαῦτα γιγνόμενα γεν- νᾶται κατασχύνῃ ἀχαριστίας, κατασχύνῃ τουρκικῆς ἀναισθησίας ὅλου τοῦ γένους, κατασχύνῃ ἐμοῦ τοῦ ταλαίπω-

ρου γέροντος, κατασχύνη σοῦ τοῦ φίλου μου. Διὰ νὰ μὴ σχάσω ἀπὸ τὸ κακόν μου, ἐκοινώνησα τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου εἰς πιστὸν φίλον, καὶ ἀντὶ παρηγορίας κατέσχισε καὶ κατεπλάτυνε τὴν πληγὴν μου. Ἄκουσε προσεκτικῶς ὅσα ἔμαθα ἀπὸ τὸν φίλον, διὰ νὰ φροντίσης, ἂν ἔχῃς καιρὸν ἀκόμη, τὴν διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, καὶ ἂν ᾖναι δυνατὴ πλέον ἢ τοιαύτη διόρθωσις.

Πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν, μὲ εἶπεν ὁ φίλος, ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, ὀνομαζόμενος Καμπόλης (ἴσως τὸν γνωρίζεις) ἔλαβεν ἀπὸ τὸν εἰς Λιθόρρον διατρίβοντα Βάλβην (τούτου ὁ ζῆλος σοῦ εἶναι γνωστὸς) γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ζηλωτὴς Β. ἐλεεινολογεῖται περὶ τῆς τυπογραφίας, ὅτι εὐρίσκεται ἀκόμη αὐτοῦ. Τοῦτο ἀνενέωσε τὴν λύπην μου, ἐπειδὴ βλέπω ἀδύνατον πλέον νὰ φυλαχθῇ κρυφόν, ὅ,τι ἐγὼ ἐφοβούμην νὰ μὴ μάθῃ ὁ Διδότος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· ἄκουσε δεινότερον ἄλλο. Μελετᾷ, προσθέτει εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ὁ Β. νὰ γράψῃ ἀμέσως πρὸς τὸν Διδότον, ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ γένῃ κομιστὴς αὐτὸς τῆς τυπογραφίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἰσως τὴν ὥραν ταύτην καὶ τὸν ἔγραψεν· ἂν δὲν τὸ ἔκαμεν ὁμῶς ἀκόμη, μὴν ἀμφιβάλῃς, ὅτι μέλλει νὰ τὸν γράψῃ. Εἶπέ με, συμβούλευσέ με, φίλε Πολυχρονιάδῃ, τί ἔχω νὰ κάμω, ἥγουν πῶς πρῶτον νὰ ἀπολογηθῶ περὶ τῆς ζητήσεως τοῦ Β. ἂν ἀπροσδοκῆτως ὁ Διδότος μὲ κοινω-νῇσῃ τοιαύτην ζήτησιν ;

Βλέπεις, φίλε, ποῦ μᾶς κατέφερεν ἡ βραδύτης. Μόνην θεραπείαν τοῦ κακοῦ εὐρίσκω, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι παρὰ ταύτην ἄλλην δὲν θέλεις εὑρεῖν, νὰ φροντίσης, εὐθὺς ἀποῦ λάβῃς τὴν παροῦσάν μου, χωρὶς ἀναβολὴν ἢ πρόφασιν κάμμίαν, τὴν ἀποστολὴν τῆς τυπογραφίας, κατευ-

θύνων αὐτὴν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ, ἢ τὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοθετικοῦ συνεδρίου, καὶ ζητῶν ἐπιμόνως ἀπ' αὐτὸν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Διδότον. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἂν δὲν φροντίσης τὴν ἀποστολὴν μὲ τὸ πρῶτον πλοῖον, μὴν ἀμφιβάλης, ὅτι μέλλει νὰ τὴν ἰδιοποιηθῇ ὁ Βάλης, νὰ τὴν κομίσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ καταυχηθῇ καὶ σοῦ κ' ἐμοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτόν, ἤθελε διὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμη προσμένειν τὴν τυπογραφίαν ἢ Ἑλλάς.

Προσμένω καὶ παρακαλῶ, μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, νὰ γαληνίσῃς τῆς ψυχῆς μου τὸν ταραχόν, μὲ τὴν εἰδήσιν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐφορτώθη εἰς πλοῖον. Γράφω καὶ πρὸς τὸν φίλον Ῥοδοκανάκην νὰ συνεργήσῃ μετὰ σοῦ καὶ νὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀποστολὴν.

Περὶ τῶν λοιπῶν τῆς 20 Φεβρουαρίου ἐπιστολῆς σου ἄλλο δὲν ἔχω νὰ εἶπω, πλὴν ὅτι εὐχομαι εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν Πατρίδα καὶ μητρίδα τὰ λῶστα ! Ο.Ο.

91.

24 Μαρτίου 1823

Φίλιππε Πολυχρονιάδη,

Μὴν ἀπορῆς διὰ τὴν μακράν μου σιωπὴν*μου. Δὲν κάθημαι μὲ σταυρωμένας τὰς χεῖρας, ἂν καὶ ὑποφέρω πολλοὺς ἄλλους σταυροὺς καὶ διὰ τὰς γεροντικὰς μου

ἀσθενείας, καὶ δι' ἄλλας ἔξωθεν ἐπιβαλλομένας ἀλλεπαλλήλους φροντίδας. Ἐλαβα τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 11 καὶ 23 Νοεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους καὶ ἐσχάτως τῆς 8 Μαρτίου.

Χαίρω, ὅτι ἀπεφάσισες τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα ταξίδιον. « Κατευθύναι κύριος τὰ διαβήματά σου. » Ἄν γνωρίζης αὐτοῦ ἄλλους τινὰς ἀπὸ τοὺς νέους μας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλπίζεται ὠφέλεια (οἷον τὸν Μεϊτάνην καὶ τοὺς ὁμοίους του), καὶ ἔχωσι τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια, φρόντισε νὰ τοὺς λάβῃς εἰς συνοδίαν σου. Ὁ καιρὸς φωνάζει εἰς ὅλους μας, ὅτι « ἀντιληπτέον τῶν πραγμάτων ἐστὶ » ἢ ἂν προκρίνης, ὡς χριστιανός, τὰ Εὐαγγελικὰ, ἢ ἐλευθερία, φίλε Πολυχρονιάδῃ, ἀνεφάνη ἀπροσδοκῆτως ὡς νυμφίος, εἰς τὸ μέσον τῆς Τουρκικῆς νυκτός· καὶ « Μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὐρήσει γρηγοροῦντα κτλ. » Τὴν ἐγγήγορσιν ταύτην παραγγέλλω καὶ πρὸς τινὰς ὁμογενεῖς τῶν ἐδῶ· ἀλλὰ μὲ ἀποκρίνονται μυρίας προφάσεις τῆς ῥαθυμίας των. Τὰ ἐκ τῆς ῥαθυμίας ὅμως κακὰ ἔπρεπε νὰ τὰ προβλέπετε, καὶ νὰ προνοῇτε τὸν ἀφανισμόν των, πρὶν αὐξηθῶσι.... Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα. Ἐγὼ ἀποθνήσκω μὲ τὴν λύπην ὅτι δὲν εἶμαι ικανὸς νὰ τὰ ἐμποδίσω· ἀλλ' ἐσεῖς ἔχετε καὶ νὰ τὰ γευθῇτε, ἂν δὲν φροντίσετε νὰ τὰ πνίξετε εἰς αὐτὴν των τὴν γένεσιν. Φρόντισε, ὅταν ὑπάγῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν εὕρῃς τινὰς ὁμοίους σου, νὰ προσκολληθῇς εἰς αὐτούς, νὰ συντάξετε πολιτικὴν ἐφημερίδα, τῆς ὁποίας ὑπόθεσις καὶ σκοπὸς πρέπει νὰ ᾖναι κρίσις ὅλων τῶν γινομένων, ἔπαινος τῶν καλῶν, ἐπανόρθωσις λογικὴ καὶ ἥμερος τῶν κακῶν.

Αἰσθάνομαι τὴν πρὸς σέ, πρὸς τὸν ἀδελφόν σου καὶ πρὸς τὸν Ξένον εὐγνωμοσύνην μου, διὰ τὴν ὁποίαν δει-

χνετε προθυμίαν νὰ μὲ παρηγορῇτε· καὶ τὴν αἰσθάνομαι τόσον καλὰ, ὥστε ἀναγινώσκων τὰς ἐπιστολάς σας, φωνάζω πολλάκις τὸ «Οὐ πάντα τῷ γήρῳ πρόσεστι κακὰ» τῆς Ἰοκάστης. Μ' ὅλον τοῦτο παρακαλῶ καὶ σὲ κ' ἐκείνους νὰ μὴ μὲ στέλλωσιν ἀργύρια, ὅταν δὲν ζητῶ ἀργύρια· καὶ σὰς βεβαιόων, ὅτι χρείας καλούσης, ἀπὸ σὰς θέλω τὰ ζητήσῃ.

Τὸν Κυριακὸν Strozza δυνάμενος νὰ δανεισθῶ ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν βιβλιοθήκην, δὲν τὸν ἐζήτησα, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιάζω ματαίως τοὺς κόπους μου. Αὐτός, φίλε, ὑπωπτεύθη ὅτι λείπουν δύο βιβλία εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν Πολιτικῶν· καὶ ἔως ἐδῶ ὑπάγει καλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι εὐλόγως ὑποπτεύονται τὴν ἔλλειψιν τῶν δύο, ἴσως καὶ πλειοτέρων. Ἄλλ' ἠθέλησε νὰ τὰ συντάξῃ καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ *Λιανικά* (οὕτως ἤκουσα πολλοὺς τοῦ ὄχλου μας ὀνομάζοντας τὰ Ἑλληνικά). Ὅθεν τὴν ἡμέλησα κ' ἐγὼ ὡς τὴν ἡμέλησαν ὅλοι οἱ μετὰ τὸν Strozza πρὸ ἐμοῦ ἐκδόται, καὶ ἐξαιρέτως ὁ πρὸ ἐμοῦ ἄμεσος μακαρίτης Σινειδέρος. Εὐτυχία ὅτι δὲν μὲ τὸν ἔστειλες! Τοῦτο μόνον μ' ἐνοχλεῖ· ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσίς του δὲν σ' ἔβαλεν εἰς ὑποψίαν ξενισμοῦ φράσεως, σημεῖον ὅτι ἔγραφε τόσον καλὰ τὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀπατήσῃ καὶ Ἑλληνας· καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἤθελα τὸν ζητήσῃν, ἂν εἶχα καιρὸν νὰ εὐχαριστήσω τὴν περιεργίαν μου. Ἄλλ' εἰς ἐμέ, φίλε, ἔμειναν ὀλίγαι ὥραι ζωῆς, τὰς ὁποίας εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ δαπανῶ ἐξετάζων πῶς ἔγραφεν ὁ Strozza. Ἀς ἀποθάνω καὶ μὲ τὴν ἄγνοιαν ταύτην, καθὼς ἄγνοῶ καὶ ἄλλα πάμπολλα καὶ πολὺ ἀξιολογώτερα τοῦ Στρότσα.

Τὸν σεβάσμιον ἱεράρχην προσκύνησε ἀπὸ μέρους μου.
*Ὡ πόσον ἐπεθύμουν νὰ τὸν πέμπω τὰς προσκυνήσεις μου

εἰς τὴν Ἑλλάδα! Παρακαλῶ καὶ αὐτὸν καὶ σὲ νὰ μὲ συγχωρήσετε ὅτι δὲν σᾶς ἔστειλα τὰ Ἠθικά. Ἐνόσῳ χρεωστῶ, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ χαρίζω. Ἐλπίζω ὅμως, πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ πληρώσω καὶ τὰ νομικά καὶ τὰ φιλικὰ χρέη.

Δὲν ἔμπορεῖς νὰ φαντασθῇς, πόσον μ' ἐπλήγωσεν ὁ θάνατος τοῦ Σέκερη· ἤλπιζα ἀπ' αὐτὸν πολλὰ.

Ἔμαθες τί νεώτερον περὶ τοῦ Βάμβρα; Ὁ Κουτουμᾶς ποῦ εὐρίσκεται;

Ἔχω καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ νὰ σοῦ διηγηθῶ καὶ νὰ σ' ἐρωτήσω· ἀλλὰ μοῦ λείπει ἡ δύναμις. Εὐτύχει!

Ὁ φίλος Ο. Ο.

92.

25 Μαΐου 1823.

Φίλε Πολυχρονιάδη,

Δὲν μ' ἐνοχλεῖ ἡ ὄχι ὡς τὴν ὀνομάζεις πολυλογία, ἀλλὰ χρηστολογία σου. Μόνον ὅ,τι μὲ λυπεῖ εἶναι, νὰ μὴν ἔχω μῆτε καιρὸν μῆτ' ἱκανότητα νὰ χρηστολογῶ κ' ἐγώ. Ἀπὸ τὴν 17 Ἀπριλίου ἐπιστολὴν σου ἔμαθα ὅσων εἶχα χρεῖαν περὶ τῶν κατοίκων τῶν νήσων καὶ τῆς χερσελλάδος Κοθολικῶν. Ἐμεινε τῶρα νὰ σ' ἐρωτήσω τὰ αὐτὰ καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τῶν Τούρκων, ὅσοι κατοικοῦν Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἠπείρον, τίνα

λόγον ἔχουν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν χριστιανῶν, καὶ ὁπόση εἶναι ἢ εἰς τὸ Κοράνιον εὐλάβειά των. Ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν ἔχεις νὰ βιάζεσαι γνωστοποιήσέ με τα, ὅταν λάβῃς εὐκαιρίαν αὐτόθεν, ἢ ἀφοῦ κατασταθῇ εἰς κάμειαν Ἑλλαδικὴν γῆν. Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ χρησιμώτερα, ἢ μᾶλλον ἀναγκαιότερα.

Ἐκοινώνησα εἰς τὸν χρηστὸν νέον τὴν κοινὴν μας ἐπιθυμίαν περὶ τῆς τυπογραφίας. Συγκατένευσε νὰ τὴν στείλῃ, καὶ νὰ τὴν στείλῃ δωρεάν· ἀλλ' ἔχει χρεῖαν δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν παρασκευῆς. Τὸν εἶπα νὰ τὴν στείλῃ εἰς ὄνομά σου, ὡς ζητηθεῖσαν καὶ ἀποκτηθεῖσαν ἀπὸ σέ· καὶ τοῦτο διὰ πολλὰς αἰτίας. Πρώτη αἰτία εἶναι νὰ σ' ἐκδικήσω ἀπὸ τὰς ὁποίας λέγεις γεννηθεῖσας κατὰ σοῦ προλήψεις καὶ φλυαρίας των, εἰς ὅσους συμφέρει ν' ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τὴν περὶ τῶν κοινῶν φροντίδα τοὺς ὁμοίους σου. Ἡ δευτέρα ἐγεννήθη ἀπὸ σύμπτωσιν ἀπροσδόκητον τὴν ἐξῆς.

Τὴν 29 Ἀπριλίου, μίαν ἡμέραν δηλαδὴ πρὶν λάβω (30) τὴν ἐπιστολὴν σου, ἠναγκάσθην ν' ἀποκριθῶ εἰς ἐπιστολὴν ἄλλην, τὴν ὁποίαν εἶχα λάβειν ἀπὸ ἀνθρώπου ἀγνωστον εἰς ἐμέ, τὸν ἐν Λιβόρνῳ Σπυρίδωνα Βάλβον, ὅστις μ' ἐζήτηι καὶ αὐτὸς τυπογραφίαν ὡς ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως. Ἡ ἀπόκρισίς μου ἦτον, ὅτι ἐδῶθεν δὲν εἶχε νὰ ἐλπίζῃ βεβήθειαν χρηματικὴν οὐδεμίαν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ πασχίσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ὁποίαν ἤλπιζε νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖθεν βοήθειαν. Εἶθε μὴν ἤθελα τὸν ἀποκριθῆν, πρὶν λάβω τὴν ἐπιστολὴν σου! μιᾶς ἡμέρας διάσθημα μ' ἐστέρησε τὸ εὐτύχημα τοῦτο. Διὰ νὰ μὴ ζουλίσω (ἐξουλίσω) παντάπασιν τὴν γεροντικὴν μου δύναμιν, σοῦ περικλείω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐδῶ, διὰ νὰ μάθῃς ἀπὸ τίνα

ἔλαβε τὴν ζήτησιν ταύτην, καὶ μὲ ποῖα μέσα ἐλπίζει νὰ τὴν πληρώσῃ.

Ἐκ τούτων συμπεραίνει, ὅτι δὲν συμφέρει νὰ γνωσθῇ ὁλότελα τὸ νομὰ μου· σὺ πρέπει νὰ φανῇς ὅτι τὴν ἐζήτησες ἀμέσως, καὶ τὴν ἔλαβες ἀμέσως δωρεὰν διὰ τὴν κοινὴν μας πατρίδα. Προκαταλαμβάνω λοιπὸν τὸν δωρητὴν νὰ τὴν κατευθύνῃ εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πανταλέοντα Ἀργέντην καὶ συντροφίαν, πρὸς τὸν ὅποιον θέλει γράψῃν (ἢ θέλω γράψῃν) ὅτι τοῦ πέμπεται ἐκ προσταγῆς σου. Ἐν τοσοῦτῳ, ἂν εὕρισκεσαι ἀκόμη αὐτοῦ, φρόντισε νὰ γράψῃς πρὸς τὸν Ἀργέντην, ποῦ καὶ πρὸς τίνα μέλλει νὰ τὴν κατευθύνῃ. Φοβούμενος μὴ δὲν σὲ φθάσῃ ἡ παροῦσα μου, ἐφρόντισα νὰ τὴν ἀνοίξῃ ὁ σεβάσμιος Ἱεράρχης (τὸν ὅποιον προσκυνῶ) καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὅσα ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῶσιν ἀπὸ σέ.

Σὲ συγχαίρω, ὅτι ὁ συνοδίτης σου εἶναι ἄνθρωπος κατὰ τὴν καρδίαν σου· τοιούτους εἶθε ν' ἀπαντᾷς παντοῦ καὶ πάντοτε!

Κρίμα ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κανακάρης! Ἡ πρὸς σὲ ἐπιστολή του μοῦ τὸν ἔκαμε ποθεινότερον. Ἴσως τὴν μεταχειρισθῶ εἰς κάμμίαν ἀπὸ τὰς μελλούσας μου ραψωδίας, ἂν ὁ θάνατος δὲν θερίσῃ τὸν Ῥαψωδόν. Ἄλλη μας δυστυχία, ὁ θάνατος τοῦ γενναίου Σέκερη· οἱ θάνατοι τῶν τοιούτων εἶναι ἀληθιναὶ τῆς Ἑλλάδος συμφοραὶ. Μίαν ἀπὸ τὰς Ῥαψωδίας μου (μὴ νομίσης ὅτι εἶναι τῆς Ἰλιάδος) ἐλπίζω νὰ τελειώσω πρὸς τὸν Αὐγουστον.

Τώρα βλέπω, ὅτι ὑπόσχασαι νὰ μὲ γράψῃς καὶ πάλιν πρὶν ἀναχωρήσῃς, διὰ νὰ λάβῃς (λέγεις) νέας συμβουλὰς. Οὐτ' ὁ ζητῶν ἔχει χρεῖαν αὐτῶν, οὐτ' ὁ ζητούμενος ἐξαρκεῖ εἰς τόσον ἱερὸν πρᾶγμα, ὅσον εἶν' ἡ συμβουλή.

Χαίρω, ὅτι τὸ περὶ τῶν *Πολιτικῶν* λάθος σ' ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ φροντίσης ὀλίγον τὴν γνῶσιν τῆς Λατινικῆς φωνῆς· καὶ ἐπειδὴ ζητεῖς συμβουλάς, σέ συμβουλεύω νὰ ἐπιμείνης εἰς τὴν φροντίδα. Μὴ φοβηθῇς τὸν κόπον· δὲν εἶναι πολὺς. Τόσον μόνον σέ ἀρκεῖ, ὅσον νὰ νοῆς τὰς σημειώσεις τῶν κριτικῶν εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν συγγραφέων. Τὴν ἀκριβεστέραν κατανόησιν, ὅχι μόνον δὲν σέ συμβουλεύω, ἀλλὰ καὶ ἤθελα σ' ἀποσυμβουλεύσειν, ἂν εἶχες τοιαύτην ἐπιθυμίαν. « Ὁ βίος βραχύς » καὶ τὸ βραχὺ τοῦτο χρεωστεῖται εἰς τὴν Πατρίδα, δανειστήν, ὅστις δὲν πληρόνεται μὲ λόγια.

Περὶ τοῦ Βάμβα, ἐπεθύμουν νὰ μὲ ἱστορήσης τί πλατύτερον, ἂν γνωρίζης. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ δὲν ἔλαβας ἐπιστολὴν του.

Ὁ κύριος Φουρναράκης μὲ παρακαλεῖ νὰ σέ προσφέρω τοὺς ἀσπασμούς του καὶ νὰ σ' ἐρωτήσω περὶ τῶν Σαλπισμάτων. Εὐδαιμόνει χρηστὲ μου φίλε! Ο. Ο.

Εἰπέ με τίς καὶ ποῖος εἶναι ὁ Βάμβης.

Εἰπέ με ἂν ὁ νέος Ἀντιπρόεδρος *Ὁρλάνδος* (γράφω καλὰ τὸν ὄνομά του;) εἶναι τὸν ὅποιον ἐγνώρισα ἐδῶ πρὸ ἐτῶν δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσων· καὶ εἴτι ἄλλο γνωρίζεις περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ μέτρου τῆς κεφαλῆς του. Ἰ· Ἀληθές ὅτι ὁ Πρόεδρος ἐβαπτίσθη Πρίγκιψ; Σ' ἔγραψε ἢ τὸν ἔγραψες ποτε;

Τὰς ἀποκρίσεις σου πάντοτε ἀμέσως εἰς τὴν κατοικίαν μου.

Εἰπέ με (sous la sceau τῆς ἐξομολογήσεως) τίνας εἶναι « οἱ καταδιώκοντές σε δωρεάν; »

Φίλε Πολυχροιάδη,

23 Δεκεμβρίου 1823.

Κατεδικάσθης νὰ γράφης πρὸς γέροντα, ὅστις παρὰ τὰ ἀχώριστα τῆς ἡλικίας ἀνιαρὰ καταπιέζεται καὶ ἀπὸ πολλὰς καὶ παντοδαπὰς τῆς ψυχῆς ἀνίας. Ὑπόφερε λοιπὸν φιλικῶς τὴν ἕως τώρα σιωπὴν εἰς τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς ἐπιστολάς σου, γραμμένας 3 καὶ 14 Ἰουνίου 23 Ὀκτωβρίου 11 καὶ 12 (διπλῆν) Νοεμβρίου.

Ὡς νὰ μὴν ᾔσαν ἱκαναὶ αἱ ἰδιαί μου λύπαι, μὲ λυπεῖς καὶ σύ, ὅχι μὲ τὴν εἰδησιν τῶν διχονοιῶν τῆς Ἑλλάδος· αὐτὰς καὶ τὰς θρηνῶ καθ' ἡμέραν, καὶ πρὶν τῶν θρήνων τὰς ἐπρόβλεπα· ἀλλὰ τὸ πλέον, ὅτι σεῖς οἱ δυνάμενοι νὰ τὰς παύσετε, ἢ καὶ νὰ τὰς ἐλαττώσετε, ἀρκεῖσθε νὰ τὰς ἀκούετε μακρόθεν, προφασιζόμενοι ἄλλος ἄλλην πρόφασιν, ἱκανὴν ἴσως νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν κρίσιν τῶν φίλων σας, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ σᾶς ἀπολύσῃ ἀπὸ τῆς πατρίδος τὴν κατάκρισιν, καὶ τὸν λυπηρὸν αὐτῆς χαιρετισμόν, ὅταν σᾶς ἀπολαύσῃ, τοῦτον, «Εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν κ.τ.λ.»

Μή σε λυπήσῃ, φίλε, ὁ γεροντικός μου οὗτος ἔλεγχος, ὅστις δὲν ἀποθλέπει μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους ὁμοίους σου, οἱ ὅποιοι ἠθέλετε πολὺ χρησιμεύσειν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, ἐὰν συναθροιζόμενοι εἰς κἀνὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος κατεγίνεσθε εἰς σύνταξιν ἐφημερίδος ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς, ἔχοντες τώρα μάλιστα καὶ τυπογραφίαν πρόχειρον. Καὶ ὅμως δὲν αἰσθάνεσθε (ἢ ἐγὼ

ἀναισθητῷ παντάπασι) τὴν μονονόχι βεβαίαν ἀπὸ τοιαύτην ἔφημερίδα ὠφέλειαν. Αὕτῃ θέλει καὶ τοὺς εἰλικρινεῖς ἐνδυναμῶσειν, καὶ τοὺς ὑποκριτὰς ἀνακαλύψειν, καὶ τοὺς μωροὺς σωφρονήσειν, καὶ τοὺς κακοὺς ἀνθρωπίσκους φοβίσειν.

Ἀπὸ σέ, φίλε, κρίμεται νὰ συγκροτήσῃς τοιαύτην σωτήριον ἑταιρίαν, προσκαλῶν τὸν Βάμβαν, τὸν Θεόκλητον, τοὺς ἐδῶ εὕρισκομένους τρεῖς ἢ τέσσαρας, ὅσους ἄλλοῦ γνωρίζεις καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ψυχὴν Ἑλλήνας, διὰ νὰ εὐεργετήσῃτε παρευθὺς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὄχι νὰ μένετε, ὡς ἔως τώρα ἐμείνετε ΜΕΛΛΕΥΕΡΓΕΤΑΙ. Τοῦτο λέγων, μὴ νομίσης, ὅτι δὲν γνωρίζω ἢ κακοήθως ἀρνοῦμαι, ὅτι καὶ ἀπόντες τὴν ὠφελεῖτε. Ἀλλὰ, φίλε, πολλὰ μικρὰν κρίνω τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν, παραβαλλομένην μὲ τὴν ἐλπιζομένην ἀπὸ καθημερινὴν φρόνιμον σύνταξιν ἔφημερίδος, τὴν ὁποίαν μόνῃ ἢ ἐκεῖ παρουσία καὶ κοινοβουλία σας δύναται νὰ κατορθώσῃ. Ἀφήσατε λοιπὸν τὰς προφάσεις, καὶ ἀκούσατε τῆς Πατρίδος τὴν φωνήν, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Πινδάρου-

Τιθεμένων ἀγώνων,
Πρόφασις ἀρετᾶν
Εἰς αἶπὸν ἔβαλε σκότον.

Κατηγορεῖς τὸν Ὑψηλάντην, καὶ δικαίως· τὸν Νέγρην, καὶ δικαίως. Ἐπαινεῖς δὲ τὸν Μαυροκορδάτον· καὶ τοῦτον δικαίως, ἂν ἀπαθῶς κρίνωμεν τὴν ἔως τώρα διαγωγὴν του. Ἐγώ, φίλε, τὸν πρῶτον κρίνω νεανίαν ἀνόητον· ὁ δεύτερος ἔδειξεν ὅποιος εἶναι μὲ τὴν πτεροβάμονα καὶ ὄντως ἡρωϊκὴν αὐτοῦ μετάνοιαν, ἐπειδὴ στελλόμενος ἀντιπρόσωπος τοῦ τυράννου· ὁδοῦ πέραργον εὗρηκε τοὺς τυραννουμένους ὀρθοὺς, καὶ ἐνηγκαλίσθη τὴν τύχην των

ὡς ἔρμαιον· καὶ φοβούμενος μὴ παύσῃ διαπάντα νὰ ᾔναι Κολαίσκος τοῦ Σουλτάνου, ἐσυγκρότησεν ὁ γεννάδας ἀρχεὶον Ὀκτῶ Κολάων Ἑλληνικῶν, καὶ ἀνεκηρύχθη Ἀρχικόλαος. Ἐδῶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν! ἀπορεῖ πᾶς ἓνας, τί πρέπει πλέον νὰ θαυμάσῃ, τὴν πανουργίαν τοῦ ἥρωος Νέγρη, ἢ τὴν ἀπλότητα τῶν ἀποδεχθέντων τὸν Νέγρην, καὶ πιστευσάντων, ὅτι ὁ χθὲς εὐλαβέστατα φιλῶν τοῦ Ρεῖζεφέντη τὸ κράσπεδον, ἔπαθε σήμερον τόσον τερατώδη μεταβολήν· ναί, φίλε, τερατωδεστέραν τῆς μεταβολῆς τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος ἐτυφλώθη ἀπ' οὐρανοῦ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ διώκτην εἰς Ἀπόστολον Χριστοῦ· ὁ δὲ ἥρωος Νέγρης, βλέπων ἐσπρώχθη ὡς εἰς τυφλοὺς τοὺς βλέποντας.

Μᾶς ἔμεινεν ὁ τρίτος. Πιστεύσας ὅσα ἤκουσα ἀπὸ στόματος σου ἐγκώμια τοῦ ἀνδρός, εὗρηκα ἐπιβεβαίωσιν αὐτῶν εἰς τὰς πρὸς ἐμὲ δύο του ἐπιστολάς. Εὐλικρινεῖς τὰς ἔκρινα, καὶ ὡς πρὸς τοιαύτας εὐλικρινῶς ἀπεκρίθην· ἐπαίνεσα τὴν παρελθοῦσαν του διαγωγὴν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ ἐντάμα, ὅτι προσμένω τὸ τέλος τῶν πράξεών του, διὰ νὰ προσθέσω εἰς τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς μακαρισμούς. Ἦκουσα ἔξωθεν, μανθάνω δὲ τώρα καὶ ἀπὸ σέ, ὅτι ἡ διαγωγή του ἔπαυσε νὰ εὐαρεστῇ, δι' ἐπιβουλὰς καὶ συκοφαντίας ἐχθρῶν, ὥστε καὶ ἐπαραιτήθη ἐκουσίως, ἢ καὶ ἠναγκάσθη μὴ θέλων, νὰ παραιτηθῇ πᾶσαν πρᾶξιν πολιτικὴν. Ἄν ἐπαραιτήθη ἐκουσίως, διὰ νὰ παύσῃ τὰς διχονοίας, ἔπραξεν ἔργον ἀληθῶς Ἑλληνικόν, καὶ ἱκανὸν νὰ κλείσῃ τῶν ἐχθρῶν τὰ στόματα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· χρεωστεῖ ἀκόμη καὶ νὰ τοὺς πληροφορήσῃ μὲ τὴν ἐξῆς διαγωγὴν του, ὅτι ἀδίκως τὸν ὑποπτεύθησαν.

Αἱ κατ' αὐτοῦ ὑποψίαι, ὡς ἀκούω, ἐπιστηρίζονται μά-
λιστα εἰς τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκιπος. Αὐτὸς ἐπραξε φρό-
νιμα νὰ μὴ στολισθῇ τοιοῦτον τίτλον· ἐπρεπεὶ ὁμῶς κα-
ρῆτῶς νὰ δείξῃ, ὅτι δυσαρεστεῖται καὶ εἰς τοὺς στολί-
ζοντας αὐτόν. Μὲ τοῦτο ἤθελε κερδήσειν δύο ταῦτα· κα-
ὲ αὐτὸν νὰ ἀθώωσῃ, καὶ τὸν Ὑψηλάντην νὰ ἀναγκάσῃ
νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Πρίγκιπος, ἢ νὰ ρήξῃ τὸ
προσωπεῖον, καὶ νὰ φανῇ, ὅτι ἐργάζεται δι' ἄλλους, κα-
ὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Δέν με φαίνεται παράξενον, ἂν τινὲς ἀπὸ τοὺς ἄλλο-
γενεῖς ὀνομάζωσι Πρίγκιπα τὸν Μ. οὐδ' ἂν τινὲς ὁμογε-
νεῖς ἐπεκύρωσαν τὸν τίτλον. Οἱ ἄλλογενεῖς ἔχουν ἰδιαί-
τελά καὶ συμφέροντα, ἀνόμοια τῶν ἰδίων μας συμφερόν-
των, ἴσως καὶ ἐναντία. Ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς δὲν ἀμφι-
βάλλω ὅτι πολλὰ ὀλίγοι εὐρίσκονται οἱ ἀκούοντες μί-
εὐχαρίστησιν τὸν τίτλον· καὶ δικαίως. Πρῶτον διότι οὐτ-
εῖναι, οὐτ' ἐχρημάτισε ποτὲ πραγματικῶς Πρίγκιψ, ὡς
τὸ ὁμολόγησεν ἕως τῶρα καὶ ἡ σιωπὴ του. Δεύτερον,
ὅτι καὶ ἂν ἀληθῶς ἦτο, ἐχρεωστοῦσαν οἱ ἡμέτεροι, διὰ
τοῦτο μάλιστα νὰ τὸν ἀποστραφῶσιν, ἂν αὐτὸς δὲν ἔφθανε
πρῶτος ν' ἀποστραφῇ ὡς βδελυκτὸν Τουρκικῆς χειροτο-
νίας καὶ Τουρκικοῦ βαπτίσματος ὄνομα τὸν Πρίγκιπα.
Τί ἤθελες εἰπεῖν, ἢ συλλογισθῇν, ἐρωτῶ σε, φίλε μου,
περὶ λειποτάκτου, ὅστις αὐτομολήσας ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸ
στρατόπεδον εἰς τὸ ἰδικόν σου, θέλει ὁμῶς νὰ συμπολεμῇ
μὲ σὲ στολισμένος τὰ ἐχθρικά παράσημα; Ἄν ἐρωτήσης
ἐμέ, ἀποκρίνομαι, ὅτι ἤθελα ὑποπτευθῇν τοιαύτην ἀλλό-
οκτον συμμαχίαν.

Σέβομαι ὅλους τοὺς νομίμους Πρίγκιπας· πείθομαι ἀκόμη
νὰ ὀνομάζω καὶ ὅσους αὐτοί, χαριζόμενοι ψιλὸν ὄνομα,

ὀνομάζουν Πρίγκιπας· Ἑλληνα ὁμῶς Πρίγκιπα δὲν γνωρίζω ἀκόμη κανένα. Τοῦ ταλαιπώρου μου γένους οἱ μωροὶ Πρίγκιπες ἠφάνισθησαν πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ μωρότερον ἄλλον ἄγριον Πρίγκιπα, τὸν Τοῦρκον. Αὐτός, μὴ δυνάμενος νὰ τυραννῇ ἀμέσως τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαύους, ἠναγκάσθη νὰ χειροτονήσῃ δι' αὐτοὺς ἐξαιρέτους Πρίγκιπας ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοῦ δούλους. Τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Μολδαύους ἐκυβερνοῦσαν καὶ ἡγεμόνευαν οἱ Τουρκοχειροτονημένοι οὗτοι Δουλοπρίγκιπες, ὅχι τοὺς συνδούλους των ἡμᾶς ποτέ. Αὐτοὺς πάλιν ἐμποροῦν νὰ κυβερνώσιν, ἐὰν δυνηθῇ ὁ χειροτονητῆς των νὰ κρατήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὰς δύο ταύτας ἐπαρχίας. Ἐάν τινες ἐξ αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ δίκαιον ἢ διὰ τὸ συμφέρον, προκρίνωσι νὰ συνελευθερωθῶσι μὲ τοὺς ἀδελφοὺς των Ἑλληνας ἀπὸ ζυγόν, ὅστις ἀτίμαζε πλέον αὐτοὺς παρὰ τοὺς ἄλλους, χρεωστοῦν νὰ κρίνωσι τὴν τοιαύτην ἔντιμον αὐτομολίαν εἰς τῆς ἐλευθερίας τὴν παρεμβολὴν ὡς βάπτισμα, ἢ ἀναβάπτισμα, ἥγουν ὡς ἀληθινὴν « Ἀποταγὴν τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. » Χρεωστοῦν ν' ἀποπλυθῶσι καὶ νὰ καθαρισθῶσιν, ὡς ἀπὸ σατανικά μολύσματα, τὰ τουρκικὰ παράσημα καὶ τοὺς τίτλους, μηδὲ νὰ φαντάζωνται, ὅτι οἱ Ἑλληνες ἔβαψαν καὶ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μὲ τὰ αἱματά των, διὰ νὰ συγκροτήσωσιν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς Ἑλλάδος Μολδαβικάς καὶ Βλαχικάς αὐλάς, ἀληθινὰ σπήλαια ληστῶν, διηρημένων εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους πεντάδας, μιμήματα γελοῖα τῆς γελοίας τῶν Γραικορωμαίων Αὐτοκρατόρων αὐλῆς.

Μοῦ λέγεις, φίλε, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος « κατὰγεται » ἀπὸ τὸν εὐγενέστερον οἶκον τῶν Δακικῶν Πριγκίπων,

» ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἐπαρρησιάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διά-
 » φοροι ἄλλοι Πρίγκιπες, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν
 » ἡμετέρων καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν μας πρὸς τοὺς Ἀλ-
 » θανούς, καὶ τοὺς γείτονας Εὐρωπαίους, ἔπρεπε νὰ τοῦ
 » δώσωμεν αὐτὸν τὸν τίτλον. » Περί τῆς εὐγενείας τοῦ
 οἴκου, δὲν σὲ λέγω τίποτε, ἐπειδὴ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι
 αἱ περὶ τῆς εὐγενείας ιδέαι σου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰς
 ιδικάς μου. Ἀλλά, διότι ἐπαρρησιάσθησαν ἐκεῖ πρὸ αὐ-
 τοῦ ἄλλοι Πρίγκιπες, καὶ Πρίγκιπες ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν,
 καὶ Πρίγκιπες προστατευόμενοι ἀπὸ τὴν κραταιοτάτην
 ὅλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐλῶν· διὰ τοῦτο μάλιστα ἔχρε-
 ῶσται νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἐναντίαν μοῖραν, τὴν μοῖραν
 λέγω Ἰσωνόμου καὶ Ἰσωνύμου μὲ τοὺς λοιποὺς πολίτου. Μὲ
 τοῦτο ἤθελε δημαγωγῆσαι εὐκολώτερον καὶ δικαιοτέρον
 τὴν ὁποίαν λέγεις ἀπλότητα τῶν ἡμετέρων. οὐδ' ἤθελε
 δώσειν ἀφορμὰς διχονοίας· ἐπειδὴ τότε ὁ πόλεμος γινό-
 μενος κοινὸς ὅλων τῶν πολιτῶν κατ' ἐνὸς ἐταιριστοῦ,
 ἤθελε τὸν ἀναγκάσειν νὰ συμφρονήσῃ, ἢ, καθὼς εἶπα, νὰ
 δειχθῇ ὅτι ἐργάζεται δι' ἄλλους. Ἀλλὰ τῶρα ὁ πόλεμος
 γίνεται μεταξύ δύο Πριγκίπων, οἱ ὅποιοι ἔχουν καθεὶς
 ἰδίους φίλους καὶ ἰδίαν φατρίαν, καὶ τοὺς ὁποίους οἱ
 ἡμέτεροι μὴ δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι, περιφέρονται ὡς
 τυφλοὶ χωρὶς ὁδηγόν, καὶ δὲν ἔμεινεν εἰς τὸ ταλαίπωρον
 γένος ἄλλη ἐλπίς νὰ μὴν ἐλευθερωθῇ ὁλότερα, πλὴν ἡ
 μωρία τῶν ἐχθρῶν του, ἥτις ὑπερβαίνει πολὺ τῶν ἡμε-
 τέρων τὴν ἀπλότητα.

Περὶ δὲ τῆς πρὸς τοὺς Ἀλθανοὺς πολιτικῆς, Αὐτοί,
 φίλε, ἕως τῶρα δὲν ἐτροπώθησαν ἀπὸ ὀνόματα Πριγκί-
 πων, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἡρωϊκῶς θυσιάζοντας τὴν ζωὴν αὐ-
 τῶν στρατιώτας μας. Κάνεις ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοπρίγκιπας

δὲν ἤθελε τολμήσειν ὅσα ἐτόλμησεν ὁ Βότσαρης καὶ οἱ παρόμοιοι τοῦ ἄλλοι στρατηγοί, κἀνεῖς ὅσα ἐθαυματουργήσαν διὰ θαλάσσης οἱ Ψυρανοὶ καὶ οἱ Ὑδριῶται. Ἦθελαν κατορθώσιν πολὺ λαμπρότερα χωρὶς τὰς διὰ τοὺς Πρίγκιπας διχονοίας· χωρὶς αὐτάς, ἡ Θεσσαλία ὅλη, ἡ Εὐριπος, ἡ Χίος, ἡ Μιτυλήνη κ.τ.λ. ἔπρεπε τὴν ὥραν ταύτην νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ Γραικοῦς.

Ἐμείνεν ἡ πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους γείτονας πολιτική. Αὐτοὶ τί βουλευόνται περὶ ἡμῶν, δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσω. Ὅποιαιδέποτε ὅμως καὶ ἂν ᾖναι αἱ βουλαὶ των, συγκαταβατικωτέρας καὶ φιλανθρωποτέρας τὰς ἐλπίζω, ἐὰν ὁμονοῶμεν, ἢ γουν ἐὰν δὲν ἔχωμεν ὁμογενεῖς Πρίγκιπας, τὸν ἓνα προστατευόμενον ἀπὸ κραταιὸν προστατὴν τῆς ξηρᾶς, καὶ τὸν ἄλλον μέλλοντα πιθανῶς νὰ λάβῃ τὴν προστασίαν ἄλλου κραταιοῦ θαλασσίου προστατοῦ, δὲν ἐξεύρω πλέον, ὁποῖαν τύχην ἔχομεν νὰ προσμένωμεν. Εἴθε νὰ ᾖναι χρηστή, ἢ νὰ μὲ θερίσῃ τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, πρὶν τὴν ἀκούσω ὁποῖαν τὴν φοβοῦμαι!

Ἐχω, φίλε, καὶ ἄλλα πάμπολα νὰ σὲ γράψω, καὶ ἤθελα μεγάλως λυπηθῇν διὰ τὴν ὁποῖαν ἐμποδίζομαι ἀδυναμίαν νὰ σὲ τὰ γράψω, ἂν ἡ φρόνησίς σου δὲν ἤρκει νὰ τὰ προσεπινοήσῃ. « Ἄρα τίνα χρόνον ἀναμενεῖτε; Ἔως ἐστὶ καιρὸς, ἀντιλάβεσθε τῶν πραγμάτων. »

Χαίρω, ὅτι ἡ τυπογραφία ἔφθασεν εὐτυχῶς, καὶ εὐωδῶθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐλυπήθην ὅμως πολὺ, φίλε, ὅτι δὲν ἐφρόντισες νὰ γράψῃς δύο στίχους εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Διδότον, καὶ μάλιστα, ἐπειδὴ ἀπὸ σοῦ ἐγένινεν ἡ ζήτησις. Μὴ τὸ ἀμελήσῃς· Il vaut mieux tard que jamais.

Χαίρω, ὅτι καὶ ἐνδυναμώθης εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· αὐτὴ θέλει αὐξήσῃν (μὴν ἀμφιβάλλης) τὴν δύναμίν σου καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐχετο ὡς ἀξίωμα, καὶ διδάσκέ το ὡς τοιοῦτον καὶ τοὺς νέους μας ἐκεῖ κάτω· κάμμίαν ἀπὸ τὰς δύο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ τίς ἐντελῶς, ἂν δὲν γνωρίζῃ καὶ τὰς δύο, ἢ ἂν θέλῃς συντομώτερον καὶ εὐφραδέστερον, « Οὐδετέραν, εἰ μὴ ἑκατέραν. »

Ἀπὸ τὸν χρηστὸν ἀδελφόν σου ἔλαβα τὰ 500 φρ. ἀπὸ πώλησιν (ὡς με γράφει) βιβλίων, καὶ τὸν ἀπεκρίθην. Αὐτὰ δικαιότερον ἦτο νὰ τὰ στείλῃ πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ Ξένον, εἰς τὸν ὅποσον ἐξεύρει ὅτι τὰ χρεωστῶ. Ἐπειδὴ ὁμως συνέβη οὕτως τὸ πρᾶγμα, « οὐδὲ οὕτω κακῶς » διὰ τὴν παροῦσαν ἀκτημοσύνην μου. Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι ἔχων πραγματείας, καὶ ἱκανὰς ἀκόμη, δὲν ἔμπορῶ ν' ἀποπληρώσω τὰ χρέη μου.

Ὁ Β. Κ. (= Benjamin Constant) δὲν ἐτελείωσε τὰ εἰς τὸν Φ. (= Filangieri) σχόλιά του. Μᾶς ὑπόσχεται περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐρχομένου Ἰανουαρίου τὴν ἐκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τοῦ περὶ θρησκείας συγγράμματός του. Εἶθε νὰ ᾔῃαι ἄξιον αὐτοῦ! Διότι (νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) φοβοῦμαι μὴ κτυπήσῃ εἰς κανένα σκόπελον, κλυδωνιζόμενος ἀπὸ τὰς περισυρομένας δόξας· « Ἀληθὴς θρησκεία ἢ τῶν κακῶν ἄλλοτρίωσις » λέγω παρῳδῶν τὰ ψαλλόμενα εἰς τὴν Ἑκκλησίαν μας· ἄλλην δὲν γνωρίζω.

Δὲν ἶδα ἀκόμη τὰ ἀντίτυπα τῆς ἐκδοθείσης εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Ἀνθολογίαν ἐπιστολῆς· ἐκ τῆς ὁποίας φοβῆσαι μὴ πειραχθῇ τοῦ Θυρότου καὶ ἐμοῦ ἡ μετριοφροσύνη. Εἰς τοὺς φρονίμους οἱ ὑπέρογκοι ἐπαινοὶ δὲν εἶναι

βέβαια ἀρεστοί· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ τὴν γνωρίσῃ ὁ Θυρότος, καὶ ἂν ἦναι δυνατόν, φρόντισε νὰ μᾶς τὴν γνωστοποιήσῃ· πλὴν ἂν φοβῆσαι τὸ ἐναντίον, ἤγουν μὴ μᾶς κάμῃ καὶ τοὺς δύο νὰ φρονήσωμεν «ὕπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν». Διὰ τὸν Θυρότον δὲν εἶναι κίνδυνος· σὲ βεβαιόνω δὲ καὶ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ἐπέρασεν ὁ καιρὸς τῆς κενοδοξίας. «Ὁψὲ μὲν, ἀλλὰ νοῦν ἐσχήκαμεν.» Τὸ λυπηρὸν εἶναι, ὅτι ὁ νοῦς ἔρχεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ πλέον δύναμιν ν' ἀκολουθῇ τὰς συμβουλὰς του. Εὐδαιμόνει!

Ο. Ο.

Τὸν σεβάσμιον Ἱεράρχην μας προσκύνησε ἀπὸ μέρους μου.

Εἰς Αὐτὸν μόνον ἐμπορεῖς νὰ φανερώσῃς τὰ γραφόμενα, ἂν θέλῃς· κάνεις ἄλλος μὴ τὰ γνωρίσῃ, νὰ ζήσῃς!

ΚΔ'.

Πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Χριστοῦ.

94.

Ἐκ Παρισιῶν, 12 Ὀκτωβρίου, 1822.

Φίλοι συμπατριῶται, οἱ πανταχοῦ εὐρισκόμενοι!

Μόλις λαμβάνω σήμερον μικρὰν ἄνεσιν ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρον λύπην καὶ ἀγανάκτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν με κά-

τεβύθισεν ἡ ἀπροσδόκητος συμφορὰ τῆς πατρίδος, καὶ μεταχειρίζομαι τὴν ἄνεσιν, διὰ νὰ παρηγορήσω τὰς ψυχὰς τῶν συμπατριωτῶν ὅλων, ἐξαιρέτως ἐκείνων, ἃν ᾖναι δυνατόν, ὅσοι δὲν ἀπέλαυσαν ἀκόμη, ἢ ἔχασαν πᾶσαν ἐλπίδα ν' ἀπολαύσωσι τοὺς οἰκείους ἢ συγγενεῖς των.¹

Συλλογιζόμενος ποῖον ἄρα εἶδος θεραπείας ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους, ὅποιοι ἐφάνητε σεῖς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα πρὸ τῶν συμφορῶν σας, εὔρηκα τὴν ἐξῆς.

Ὅσοι ἐσώθητε ἀπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ μακελλαρίου Σουλτάνου, νὰ ἐκδικηθῇτε τὸν τύραννον. Μία μόνη ἐκδίκησις σᾶς συγχωρεῖται, ἢ μᾶλλον σᾶς προστάσσεται, νὰ μὴ διασκορπισθῇτε, ἀλλὰ νὰ ἀποφασίσετε ὅλοι μεθ' ὅρκου, ὅχι μόνον νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, εὐθὺς ὅτ' ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς ἀπὸ τοὺς μιαροὺς Μουσουλμάνους, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καταστήσετε πολὺ λαμπροτέραν τῆς πρώτης.

Ὁ σκορπισμὸς καὶ ἡ ἀμέλεια τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρικῆς γῆς θέλει δείξουν, ὅτι εἰσθε ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα, καταισχύνειν ὅσους ἡ προτέρας σας διαγωγὴ ἐκίνει εἰς ἔπαινον τῶν Χίων, καὶ χαροποιήσιν τοὺς ἐχθροὺς σας.

Τὸν σκορπισμὸν καὶ τὴν ἀμέλειαν τῆς ἀνακτήσεως τῆς πατρίδος, πρέπει νὰ κρίνετε ὡς ἀσυγκρίτως μεγαλύτεραν δυστυχίαν ὥσων κακῶν ἐπάθετε ἕως τὴν ὥραν ταύτην, δυστυχίαν, ἣτις μέλλει νὰ σᾶς καταστήσῃ κατὰ τὴν προφητικὴν κατάραν πολὺ πλέον ἀξίους θρῆνων παρὰ ὅσους ἔσφαξεν ὁ τύραννος. « Μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα, μηδὲ » θρηνεῖτε αὐτόν. Κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ».

Μὲ χρηστάς ἐλπίδας, δυστυχεῖς συμπατριῶται, ὅτι δὲν θέλετε ὑποφέρειν νὰ προσθέσετε εἰς τὰς ἀκουσίους δυστυχίας σας τὴν μεγαλητέραν ὅλων τῶν δυστυχιῶν, τὴν ἐκούσιον ἀπάρνησιν τῆς πατρίδος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ πράξω ἐγὼ, ἂν εἶχα τὴν τύχην νὰ ἦμαι συνοδίτης σας καὶ συνεργὸς ὅσων καλῶν δύνασθε, νὰ πράξετε εἰς θεραπείαν τῆς καταπληγωμένης πατρίδος. Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ταύτην τῆς πατρίδος παρακαλῶ σας νὰ ἀκούσετε τοὺς λόγους μου μὲ τὴν ὁποίαν ἕως τώρα εἰδείξατε πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν. Μὴν ἀπιστήσετε τοῦ νοός μου τὴν γεροντικὴν ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν ἠὔξησεν ἔτι ἡ διὰ τὰς κοινὰς συμφοράς σας λύπη. Ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ πατρίδος, ὅ,τι μοῦ λείπει ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, τὸ ἀποπληρόνει ἡ καρδιά.

Ὁ τόπος τῆς γενέσεώς σας δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μιαροῦ Σουλτάνου, μὲ βεβαίαν ἐλπίδα ὅτι δὲν ἔχει πλέον νὰ μολυνθῇ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῶν Μουσουλμάνων. Πρώτη σας πρᾶξις (τὴν ὁποίαν δὲν ἔχετε χρεῖαν νὰ διδαχθῇτε ἀπ' ἐμὲ) εὐθὺς ἀποῦ πατήσετε τὸ ἔδαφος τῆς κατασκαμμένης πατρίδος, εἶναι νὰ δοξολογήσετε πανδῆμως συναθροισμένοι τὸν Θεόν. Ναὸν ἔχετε αὐτὸ τῆς γῆς τὸ ἔδαφος, σκεπασμένον μὲ θόλον λαμπρότατον τὸν οὐρανόν. «Οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειρὶ ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι λέγει Κύριος;» Κανένα ναὸν νὰ οἰκοδομήσετε δὲν εἴσθε ἱκανοὶ παρόμοιον τοιοῦτου ναοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδ' οἱ ἀπὸ βασιλεῖς κτιζόμενοι μεγαλοπρεπέστατοι ναοὶ εἶν' ἄξιοι νὰ συγκριθῶσιν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν ναὸν δοξολογήσατε τὸν δημιουργὸν τοῦ ναοῦ, ὅτι σᾶς ἠξίωσε

νὰ ἰδῆτε καὶ πάλιν τὸν τόπον τῆς γενέσεώς σας, καὶ παρακαλέσατέ τον νὰ χαρίζῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς νίκας κατὰ βαρβάρων, ψάλλοντες ὁμοφώνως καὶ μεγαλοφώνως με τοὺς ἱερεῖς σας τὸ « Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου, κ.τ.λ. »

Μετὰ τὴν χρεωστουμένην ταύτην δοξολογίαν ἔχετε νὰ πληρώσετε τὰς ἄλλας χρεῖας. Αἱ χρεῖαι σας εἶναι πολ-
λαί· καὶ πρώτη ἀπ' αὐτὰς ἡ κτίσις τῶν κατοικιῶν σας· καὶ βιασμένοι ὅμως νὰ φροντίσετε πρώτας τὰς κατοικίας σας, χρεωστεῖτε ἀπὸ τῆς παρούσης ὥρας νὰ ἀσχολῆσθε εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ γυμνασίου, τῆς βιβλιοθήκης, εἰς προμήθειαν διδασκάλων, εἰς πάσης τέχνης ἐργοστάσια καὶ ὅσα ἄλλα χρήσιμα ἔχετε.

Καλὲ τί μᾶς λέγεις; ἤθελ' ἴσως μ' ἐρωτήσῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς. Βιβλιοθήκας, γυμνάσια! ὅταν ἔχωμεν χρεῖαν ν' ἀνακτίσωμεν οἴκους πόλεως, οἴκους ἐξοχῆς, τόσας ἐκκλησίας! Μὴ ταράσσεσθε, φίλοι, ὅλα τὰ χρήσιμα γίνονται, ἂν προμηθευθῇτε τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, κατὰ τὸ ὄνομά των ὡς ἀναγκαῖά, καὶ ἀναβάλλετε εἰς ἄλλον καιρὸν ὅλα τὰ λαμπρά. Πρὸ τῆς δυστυχίας σας· τί σᾶς ἐτίμησεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα; τί σᾶς ἔκαμεν ὀνομαστοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων; ὄχι βέβαια αἱ πλείότεραι παρὰ τὴν χρεῖαν πολυτελεῖς ἐκκλησῖαι σας· ὄχι οἱ λαμπροὶ σας πύργοι, ἀλλὰ τὸ γυμνάσιον, ἡ βιβλιοθήκη σας, τὰ ἐργοστάσια, ἡ φρόνιμος τῶν κοινῶν διοικήσεις, καὶ ὁ λοιπὸς πολιτισμὸς σας· εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ χρήσιμα πρέπει πάλιν νὰ δώσετε προσοχὴν ἐξαίρετον, ἂν θέλετε νὰ ἐκδικηθῇτε τὸν Μακελλάριον Σουλτάνον, νὰ εὐφράνετε τοὺς φίλους σας ὁμογενεῖς, καὶ νὰ λυπήσετε τοὺς παραπορευομένους καὶ κινουῦντας τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.

Ἡ κτίσις τῶν κατοικιῶν τῆς πόλεως πρέπει νὰ γένη

ὅσον δυνατόν ὀλιγοδάπανος κατὰ τὸ παρόν· τοῦτο μόνον ἂς φυλαχθῇ, ὡς κέρδος καὶ ἀπροσδόκητον, γεννημένον ἀπὸ δυστυχίας ἀπροσδοκήτους, ἢ συμμετρία τῶν οἰκῶν, καὶ μέγα πλάτος τῶν ὁδῶν, καὶ διάταξις τοιαύτη, ὥστε νὰ καταντῶσιν ὅλαι καὶ νὰ συμπίπτωσιν εἰς μίαν εὐρύχωρον ἀγοράν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν μέσσην νὰ κτισθῇ ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν κυκλοτερὴς νεροῦ λεκάνη, ἢ βρύσις ἀέναος, καὶ νὰ γενῇ ἡ πόλις σας μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Τοῦτο διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσετε, πρέπει νὰ μὴν ἀφεθῇ εἰς καθενὸς ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἰδίου τοῦ οἴκου ὡς θέλει· ἀλλὰ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς ἓνα κοινὸν κανόνα καὶ σχοινισμόν, ὠρισμένον ἀπὸ τοὺς προεστῶτας τῆς πόλεως.

* Ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς πύργους τῆς ἐξοχῆς, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχω νὰ εἶπω πολλά, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι κανεῖς ἀπὸ σᾶς, ὅστις δὲν θέλει κρίνειν ἀσέβειαν νὰ κτίσῃ λαμπρὸν καὶ πολυδάπανον πύργον, εἰς καιρὸν ὅταν ἡ πατρίς του στερεῖται γυμνάσιον, ὄργανα φυσικῆς καὶ μαθηματικῆς, βιβλιοθήκην, τυπογραφίαν· πρόσθετες ἔτι, ὅταν πολλοὶ τοῦ συμπατριῶται ἀναστενάξουν ἀκόμη αἰχμάλωτοι ἐσθίωντες ἄρτον θλίψεως, καὶ πίνοντες ὕδωρ θλίψεως, χωρὶς ἄλλην παρηγορίαν, παρὰ τὴν λεπτὴν ἐλπίδα ὅτι φροντίζετε τὴν ἐξαγοράν των. Ἡ ἐξοχὴ κατὰ τὸ παρόν ἄλλο δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ τὰς ἀναγκαίας κατοικίας, ἱκανὰς νὰ σκεπάζωσι τοὺς κυρίους τῶν ὑποστατικῶν, διὰ νὰ φροντίζωσι τὴν γεωργίαν αὐτῶν.

Ὅ,τι εἶπα περὶ τῶν πύργων δὲν φοβοῦμαι νὰ σκανδαλίσω κανένα, ἂν εἶπω τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς. Ἰδετε πῶς κρίνει αὐτὸς ὁ Θεὸς τοὺς ναοὺς. «Οὐχ' ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ» οἱ εὐάρεστοι εἰς

αὐτὸν ναοὶ εἶναι οἱ ἔμψυχοι ναοί, οἱ ἐνάρετοι χριστιανοί. « Ὑμεῖς γὰρ ναοὶ Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος ». Οἱ χειροποιήτοι ναοὶ τόσον μόνον εἶναι ἀναγκαῖοι, ὥστε νὰ συνάγῃσι τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν εἰς κοινὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν ὅσοι ναοὶ κτιζόνται πλείοτεροι τῆς χρείας, φανερόνουν μωρίαν τῶν κτιζόντων. Ἐὰν δὲ καὶ τοὺς στολισῶσιν ὑπὲρ τὸ μέτρον, οὐδὲ συνέλαβαν ποτὲ ἀληθινὴν ἰδέαν τῆς θρησκείας οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι στολισταί. Ὁ ἀληθοῦς στολισμὸς τῶν ναῶν εἶναι ἱερεῖς, διάκονοι, ψάλται, ἱεροκήρυκες στολισμένοι μὲ παιδείαν καὶ σεμνότητα βίου, ἄρκετοὶ νὰ διδάξωσι καὶ μὲ τὸν λόγον, καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των τοὺς χριστιανοὺς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ καὶ τοῦ πολίτου. Τοιοῦτον στολισμὸν τῶν ναῶν ἔχετε νὰ τὸν προσμένετε, ὅχι ἀπὸ τὰ πολυτελῆ τέμπλα καὶ μάρμαρα, ἀπὸ τὰ χρυσᾶ μανουάλια καὶ τ' ἄλλα χειροποιήτα, εἰς τὰ ὅποια δὲν κατοικεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γυμνάσια, ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας, ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν, καὶ ἀπλῶς ἀπ' ὅλα τὰ μέσα τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας. « Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν » Δὲν ἀγαπᾷ ξύλα, λίθους, μέταλλα· ἀποστρέφεται τὰς ὕλας· καὶ δικαίως· διότι ἡ ἱστορία μᾶς ἐδίδαξε, καὶ ἡ καθημερινὴ πείρα μαρτυρεῖ, ὅτι ὅποιος χριστιανὸς προσέχει πολὺ εἰς τὰς ὕλας ταύτας, ὀλίγην προσοχὴν δίδει εἰς τὰ ἔθνη του. Μὴ πλανώμεθα, φίλοι ὁμογενεῖς, ἢ χρεωστοῦμεν νὰ λατρεύωμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας ὡς αὐτὸς θέλει, καὶ παραγγέλλει διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων του, ἢ καὶ νὰ μὴ βλασφημῶμεν ὀνομαζόμενοι καὶ ἐπαγγελλόμενοι χριστιανοί. Ἄν οἱ Γραικορωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἐδίδαν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους μέρος

τι μικρόν, ὅσης εἶχον φροντίδος νὰ πολυπλασιάζωσι ναοὺς καὶ μοναστήρια, δὲν ἤθελαν παραδῶσειν τὸ γένος εἰς ἄλλους πολὺ μωροτέρους ἡγεμόνας. Ὅσων ἐπάθαμεν κακῶν ἀπὸ τοὺς Μωραγρίους Μουσουλμάνους, χρεωστοῦμεν τὴν χάριν εἰς τοὺς ὑλικοὺς καὶ σαρκίνοὺς ἐκείνους χριστιανοὺς Αὐτοκράτορας. Ἄς φανῶμεν τώρα καὶ ἡμεῖς καὶ φρονιμώτεροι καὶ ἀληθέστεροι χριστιανοὶ παρ' ἐκείνους, καὶ ἄς γενῶσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα ὅσα ἔπαθαν ἐκεῖνοι, καὶ μᾶς ἀφῆκαν κατὰ κληρονομίαν παθήματα.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, φίλοι συμπατριῶται, πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ ᾔναι τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερῶν ναῶν ἀνάλογος μὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, μηδὲ νὰ ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τοῦτο νὰ μὴ συγχωρῆται εἰς κανένα πολίτην νὰ κτίζῃ καὶ ἰδίῳ του. Οἱ ναοὶ ὄντες κοινοὶ εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, μὲ τοῦ κοινοῦ τὴν δαπάνην πρέπει νὰ γίνωνται. Ὁ κατὰ μέρος πολίτης, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ κτίσῃ ναόν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πρὸς Θεὸν πλειοτέραν του εὐλάβειαν, ἔχει τοὺς ναοὺς προχείρους, εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ προσκυνῇ ὅσας θέλει τὸν Θεὸν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»· ἂν τὸν κτίζῃ διὰ φιλοτιμίαν, ἔχει πάλιν ποῦ νὰ δείξῃ τὴν φιλοτιμίαν του, βοηθῶν χρηματικῶς τὰ γυμνάσια, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν τυπογραφίαν, ἐκ τῶν ὁποίων γεννῶνται οἱ ἀληθινοὶ ἔμψυχοι ναοὶ τοῦ Θεοῦ. «Ἵμεῖς γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστὲ ζῶντος.»

Ἐπειδὴ ὁ ἀληθὴς στολισμὸς τῶν ναῶν ἐδείχθη ὅτι εἶναι οἱ σεμνοὶ καὶ φωτισμένοι ὑπηρέται τῶν ναῶν, χρεωστεῖτε νὰ προσέχετε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ Ἀρχιερέως σας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἱερέως ἢ ἐφημερίου ἐκάστης παροικίας, πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς παροίκους,

ἤγουν ἐκείνους, ὅσοι συνειθίζουσι νὰ ἐκκλησιάζωνται ὅπου αὐτὸς ἐφημερεύει. Τὸν Ἀρχιερέα δὲ πρέπει νὰ δεχθῇτε μὲ νόμον ἀπαράβατον, νὰ μὴ δέχεσθε εἰς τὸ ἐξῆς κανένα πεμπόμενον ἐξωθεν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ μηδ' ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ τὸν ἐκλέγῃ, πρῶτον Χίον, δεύτερον στολισμένον μὲ παιδείαν, τρίτον ὅχι πολὺ νεώτερον τῆς ἐξηκονταετίας. Οὕτω κάμνοντες ἀκολουθεῖτε τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. ὅτε οἱ ἱερωμένοι ἐκλέγοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐμελλαν νὰ ἱερατεύωσι. Καὶ ἂν σὰς ἐναντιωθῇ κανεὶς, ἢ καὶ σὰς ἀφορίσῃ περὶ τούτου, πολὺ πλέον δίκαιον ἔχετε νὰ τὸν ἀφορίσετε σεῖς, ὡς παραβάτην τῶν ἀρχαίων κανόνων.

Διὰ νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογὴ νόμιμος, ἰδοὺ πῶς ἐπεθύμουν νὰ ψηφίζεται ὁ Ἀρχιερεὺς. Τριακόσιοι πολῖται (μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ δημογέροντες καὶ δώδεκα ἱερεῖς) συγκαλεσμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, διαλέγουσι ἐξ αὐτῶν πεντήκοντα καὶ ἓνα, καὶ οὗτοι ὁ εἷς καὶ πεντήκοντα ἐκλέγουσι μὲ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον τὸν μέλλοντα ν' ἀρχιερατεύσῃ.

Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν εὐχῆς ἄξιον ἦτο νὰ προκρίνωνται πάντοτε οἱ κοσμικοὶ ἱερεῖς παρὰ τοὺς ἱερομονάχους· ἢ καὶ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἱερομόναχον, νὰ ἦναι τοῦλάχιστον ἐξηκονταετῆς τὴν ἡλικίαν, καὶ μάλιστα ἂν μέλλῃ νὰ ἀναδεχθῇ καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ ἔργον.

Οὕτ' ὁ Ἀρχιερεὺς, οὕτ' οἱ ἱερεῖς σας δὲν χρεωστοῦν εἰς κανένα τίποτε εἰς ὄνομα δώρου ἢ πληρωμῆς διὰ τὴν χειροτονίαν. Καθὼς οὐδ' ἀπὸ κανένα πρέπει νὰ ζητῶσιν ἢ νὰ λαμβάνωσι τίποτε διὰ τὴν ἱεουργίαν τῶν μυστηρίων. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἄνθρωποι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ χρείας

άνθρωπίνας, χρεωστεῖτε νὰ τοὺς πληρόνετε ἀπὸ τὸ κοινόν. Καὶ ἡ δαπάνη δὲν θέλει εἶσθαι βαρεῖα, ἂν αὐτοὶ ἐκλεχθῶσι τόσοι, ὅσοι ἀρκοῦσιν εἰς ὑπηρεσίαν ἐκκλησιῶν ὀλίγων, καὶ τοιοῦτοι ὥστε νὰ μιμῶνται τὴν αὐτάρκειαν τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι ἔλεγαν « Ἔστι δὲ πορισμός » μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειᾶς. Ἐχοντες δὲ δια- » τροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῆσόμεθα, οἱ » δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ » παγίδα τοῦ διαβόλου κ.τ.λ. » Μυριάκις ἠκούσατε τὰ λόγια ταῦτα ἐπ' ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ στόμα των. Τότε ἦσαν λόγια ψιλά· διότι ὄντες καὶ αὐτοὶ δουλωμένοι, καὶ ἀκολουθῶντες φθαρμένοι καὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ λαϊκοὶ, ἄλλο δὲν εἶχαν νὰ κάμωσιν οἱ ταλαί- » πωροι παρὰ νὰ λαλῶσιν. Ἐπειδὴ τὴν γλῶσσαν μόνον τῶν ἀφῆκεν ἡ τυραννία. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν, ἂν τὰ πιστεύωσι καὶ τὰ σέβωνται ὡς Θεοῦ λόγια. Ἰδοὺ καιρὸς νὰ διορθώσωσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἡμᾶς μὲ τὸ παράδειγμά των. Ἡ ἐλευθερία δὲν μᾶς ἀφήνει πλέον καμμίαν πρόφασιν. Ἄν δὲν φροντίσετε σεῖς οἱ κοσμικοὶ τὴν ἀναμόρφωσιν ταύτην, δὲν εἰσθε ἄξιοι τῆς Ἐλευθερίας· ἂν δὲν τὴν δεχθῶσιν οἱ Ἱερωμένοι, δίκαιον ἔχετε νὰ τοὺς κρίνετε πλέον ὡς Ἱμάμιδες τοῦ Μωάμεθ, παρ' ὡς ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκόμη ἐλαφροτέραν θέλετε κάμειν τὴν χρειζομένην διὰ τοὺς ἱερεῖς δαπάνην, ἂν ἀποφασίσετε, ὅχι μόνον νὰ μὴν ἔχετε πλειοτέρους τῆς χρείας ἱερεῖς ἐντοπίους, ἀλλὰ μηδὲ νὰ δέχεσθε ἐξωθεν κἀνένα ξένον ἐρχόμενον ἀπὸ πόλιν ἄλλην, ἢ στελλόμενον ἀπὸ μοναστήριον, διὰ νὰ καταστήσῃ μετόχιον, καὶ νὰ φορολογῇ τὴν πόλιν σας. Τῶν μετοχιῶν ὁ καιρὸς ἀπέρασεν. Κύριος εἶναι καθένas ν'

ἀπαρνηθῇ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ νὰ ζῇ καὶ νὰ ὀνομάζεται μοναχός· ἀλλ' οὔτε θεοὶ, οὔτ' ἀνθρώπινοὶ νόμοι συγχωροῦν εἰς κανένα νὰ τρέφεται ἀργὸς ἀπὸ τῶν ἐργαζομένων τοὺς κόπους. Ὁ τιοῦτος ὅχι μόνον ἀδικεῖ, ἀλλὰ βιάζει καὶ τοὺς τρέφοντας αὐτὸν νὰ γίνωνται ἄδικοι. Καὶ ἄλλη διαφορὰ δὲν μένει μεταξύ των, πλὴν ὅτι ὅσοι τρέφουν τὸν ἀργόν, σιμὰ τῆς ἀδικίας γίνονται καὶ γελοιοί. Ἐπειδὴ ὅ,τι χρεωστοῦν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν οἰκογένειαν, καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, τὸ ἐξοδεύουν νὰ τρέφωσιν ἀργούς, ξένους καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς πολιτείας των· καὶ ὅχι μόνον νὰ τρέφωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς καταπλουτίζωσιν. Ἀναιροῦντες λοιπὸν τὰ μετόχια, καὶ τὰ ἀργυρία σας οἰκονομεῖτε διὰ τὰς χρείας τῆς πατρίδος, καὶ τοὺς ὀσιωτάτους μοναχοὺς λυτρώνετε ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Σατανᾶ· «οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου».

Λείπεται νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὰ νοσοκομεῖα· ὄνομα καὶ πρᾶγμα φιλόανθρωπον, ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς αὐτὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ λόγια. «Ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπισκέψασθέ με». Καὶ τοὺς ἀσθενεῖς χρεωστεῖ πᾶσα πόλις νὰ ἐπισκέπτεται, ὅταν δὲν ἔχωσι τὰ μέσα νὰ ἐπισκεφθῶσιν, ἢ κανένα πολίτην, ἢ συγγενῇ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ. Καὶ τοὺς γυμνοὺς νὰ ἐνδύσῃ, ὅταν ἡ γύμνωσις των προέρχεται ἀπὸ παντελῆ ἀπορίαν, καὶ ὅχι ἀπὸ ἀργίαν. Καὶ τοὺς ξένους νὰ δέχεται, ὅταν ὁ ξένος δὲν εὗρίσκη κανένα του συντοπίτην, ἢ γινώριμον νὰ τὸν δεχθῇ, ἢ δὲν ἔχῃ τὰ μέσα νὰ πληρόνῃ τὸ ἐνοίκιον, καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη ἐξοδα τῆς παρουσίας του. Διὰ τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι χρεῖα οὔτε νοσοκομείου, οὔτε ξενοδοχείου. Οἱ ἀσθενεῖς ἄποροι εἰς τὰς

εὐνομουμένας πολιτείας εἶναι ὀλίγοι, διότι τῆς εὐνομίας τὸ πρῶτον σωτήριον ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐργάζωνται ὅλοι οἱ πολῖται, νὰ κερδαίνῃ καθένας τὰ πρὸς ζῶν ἄναγκαῖα ἐν ὅσῳ ὑγιαίνει, καὶ νὰ θησαυρίζῃ διὰ τῆς οἰκονομίας ὅ,τι τὸν χρειάζεται, ἂν ἀρρωστήσῃ. Ἡρωτήθη ἓνας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἰνδίας διὰ τί δὲν ἐκτιζε νοσοκομεῖα, καὶ ἀπεκρίθη ὅτι, « φροντίζω νὰ καταστήσω τοὺς ὑπηκόους μου τόσον πλουσίους, ὥστε νὰ μὴν ἔχωσι χρεῖαν νοσοκομείων ». Ὁ ξένος καὶ πτωχὸς δίκαιον εἶναι νὰ βοηθηθῇ πρὸς μικροῦ καιροῦ διάστημα, καὶ νὰ λάβῃ ἀκόμη καὶ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην τοῦ ταξιδίου του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄν ὅμως προτιμᾷ νὰ γένῃ συμπατριώτης σας, χρεωστεῖ νὰ ὑποταχθῇ εἰς κανένα ἐργόχειρον, ἢ ἄλλο ὅ,τι δύναται ἐπιτηδεύμα, διὰ νὰ ζῇ ἀπὸ τοὺς κόπους του. Ἀδικία μεγάλη θέλει εἶσθαι νὰ τρέφετε ξένους ἀργούς, ὅποταν οὐδὲ συμπατριώτας ἀργούς εἶναι δίκαιον νὰ ὑποφέρετε. Ἐχετε νοσοκομεῖον χωριστὸν διὰ τὴν σκορδοῦλαν· αὐτὸ σᾶς γίνεται τώρα περιττόν· ἐπειδὴ ἡ ἀπ' ὅλας τὰς σκορδοῦλας ὀλεθριωτέρα σκορδοῦλα, οἱ Τοῦρκοι, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν νῆσον, σύρουν ἐξοπίσω των καὶ τὴν σκορδοῦλαν, διὰ νὰ τὴν χαίρωνται εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀντὶ τοῦ νοσοκομείου λοιπὸν τούτου ἔχετε χρεῖαν Λαζαρέτου, διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐξωθεν ἐρχομένων πραγμάτων καὶ προσώπων.

Ἐχετε νοσοκομεῖον λεπρῶν ἢ λωβῶν· καὶ ὅμως ἡ λέπρα δὲν εἶναι ἐνδημικὴ ἀρρωστία τῆς Χίου, οἱ πλείότεροι λεπροὶ σᾶς ἐρχονται ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην. Πιθανὸν ὅτι ὅταν καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν φρικτὴν λέπραν τῶν Τούρκων, θέλουν φροντίσειν καὶ τοὺς λεπρούς

των νὰ νοσοκομῶσι, καὶ τοὺς πτωχοὺς των νὰ ἐλεῶσι. Πᾶσα πόλις χρεωστεῖ νὰ βαστάζῃ τὰ ἰδιά της βάρη. Ἀρκετά, ἢ μᾶλλον ὑπέρμετρα, διὰ τὴν κακίαν τῶν τυράννων, ἔγιναν τὰ ἰδικά σας βάρη. Αὐτῶν τὴν ἐλάφρωσιν χρεωστεῖτε νὰ φροντίζετε. Ἄν φανῇ τις ἐντόπιος λεπρός, καὶ τόσον ἄπορος, ὥστε μήτε νὰ ἔχῃ, μήτε νὰ δύναται ν' ἀποκτήσῃ μὲ ἰδίους κόπους τὰ ἀναγκαῖα, δίκαιον εἶναι νὰ βοηθῇται, ἀλλ' εἰς τὴν κατοικίαν του, καὶ ὄχι εἰς χωριστὸν λωβοτροφεῖον. Καὶ τὸ αὐτὸ νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς. Ὁ φιλόπονος τεχνίτης φρίττει εἰς μόνον τοῦ νοσοκομεῖου τ' ὄνομα. Ὅθεν ὅταν δυστυχήσῃ, τὸ νοσοκομεῖον γίνεται δι' αὐτὸν προσθήκη εἰς τὰς ἄλλας του δυστυχίας. Ὁ μισόπονος, ἢ ὁ ἀνοικόνομος τεχνίτης, ἐξ ἐναντίας, στοχάζεται τὸ νοσοκομεῖον ὡς τελευταίαν ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του· καὶ οὔτε πολλοὺς κόπους ὑποφέρει, οὔτε νὰ οἰκονομήσῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς κόπους του τὸν μέλλει.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν νοσοκομείων. Τοὺς ἀργοὺς πολυπλασιάζουν, τοὺς φιλοπόνους ἐλίγον ὠφελοῦν. Ἡ Γεωργία, αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ταῦτα μόνον εἶναι τὰ ἀληθινὰ τῶν πολιτῶν μέσα, μὲ τὰ ὅποια καὶ ὑγιαίνοντες τρέφονται, καὶ ἄρρωστοι νοσοκομοῦνται. Τὰ πολλὰ νοσοκομεῖα καὶ πολλὰ μοναστήρια ἐφάνησαν πάντοτε εἰς τοὺς καιροὺς τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς δουλείας τῶν ἐθνῶν, ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Εἰς μόνην τὴν Γαλλίαν (ὅπου σήμερον διστάζω ἂν εὕρισκεται πλέον λωβοτροφεῖον) ἐμετροῦντο ἄλλην φορὰν δύο χιλιάδες λωβοτροφείων, προικισμένων μὲ λαμπρὰ εἰσοδήματα, ὄχι διότι ἐπληθύνθησαν εἰς τόσον οἱ λωβοί, ἀλλὰ διότι πληθὺς ὀκνηρῶν καὶ ἀχρείων ἀνθρώπων ὑπεκρίνοντο τοὺς

λωβούς καὶ συνέτρεχαν πανταχόθεν (λέγει ἡ ἱστορία) εἰς τὰ λαμπρὰ ταῦτα ὀκηροτροφεῖα. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὰ μοναστήρια. Ἀφοῦ οἱ ὀσιώτατοι μοναχοὶ ἐγύμνωσαν τοὺς μωροὺς κοσμικοὺς ἀπὸ τὰ πλούτη των, ἐπενόησαν τρόπον θαυμαστὸν καὶ νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς τὴν ὑπερᾶσπισιν τῶν ὀκηρῶν. Ἀπὸ τούτους, ὁποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, ὅστις ἤθελεν ἐπαρρησιάζετο ἀκάλεστος εἰς τὸ πλησιέστερον μοναστήριον, καὶ εὔρισκεν ἐκεῖ καὶ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον του ἑτοιμον.

Τὸ ὄχι μόνον συγχωρημένον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον δημόσιον οἶκημα, εἰς ὅλας τὰς εὐνομουμένας πόλεις, εἶναι τὸ ὀρφανοτροφεῖον. Ἄλλ' αὐτοῦ ἡ δαπάνη εἶναι πολλὰ μικρά, ἐὰν πρῶτον, δὲν δέχεται παρὰ τὰ ἀληθῶς ὀρφανά, ἡγουν παῖδια τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον ἐδυστύχησαν νὰ στερηθῶσι τοὺς γονεῖς των, ἀλλ' οὐδὲ συγγενεῖς ἔχουν ἱκανοὺς νὰ τὰ ἀναθρέψωσι· δεῦτερον, ἐὰν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, μετὰ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα, διδασθῶσι νὰ ἐργάζωνται καμμίαν τέχνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ κέρδος τὰ δύο τρίτα νὰ μένωσιν εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ τὸ λοιπόμενον νὰ θησαυρίζεται διὰ τὸ ἐργαζόμενον παιδίον, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ εἰς ἡλικίαν ν' ἀφήσῃ τὸ ὀρφανοτροφεῖον, καὶ νὰ τρέφεται μὲ τοὺς κόπους του.

Πολλὰ, φίλοι συμπατριῶται, εἶπα εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν χρεῖαν πολλῶν· «οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ.» Γνωρίζετε ὅτι τῆς ὁμονοίας τὸ ἱερὸν ὄπλον σᾶς ἔκαμνε πρὸ τῶν συμφορῶν σας ἰσχυροῦς. Μὲ τὴν ὁμόνοιαν πάλιν ὀπλίσθητε, ἂν θέλετε νὰ κατασταθῇτε ἰσχυρότεροι. Μόνη τῆς ἰσχύος ἡ δίπλωσις ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς συμφορὰς σας.

Συγχωρήσατέ με νὰ τελειώσω ὡς ἄρχισα, μὲ τοῦ

Προφήτου τὰ λόγια « μὴ κλαίετε τὸν τεθνηκότα μηδὲ θρηνῆτε· κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ ». Σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς εὐχομαι, φίλοι συμπατριῶται, νὰ μὴν ὑποφέρετε νὰ πάθετε τὸ ἀπαρηγόρητον τοῦτο κακόν, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὴν πατρίδα, καὶ πολὺ λαμπροτέραν τῆς προτέρας νὰ τὴν καταστήσετε.

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης σας
ΚΟΡΑΗΣ.

95.

Ἐκ Παρισιῶν, 25 Ἰουνίου 1823.

Φίλοι συμπατριῶται,

Ὅταν σᾶς ἔγραφα πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ὅτι δὲν θέλετε ἀργήσῃν ν' ἀπολαύσετε τὴν πατρίδα, τινὲς ἀπὸ σᾶς ἀπορήσαντες διὰ τὸ προφητικὸν τῆς ἀγγελίας μου, ὑποπτεύθησαν μὴν ἔχω διπλωματικὰς τινὰς περὶ τοῦτου βεβαιότητας,

Οὔτε κοινωνίαν ἔλαβα ποτὲ καμμίαν μὲ διπλωματικούς, οὔτε προφητικοῦ πνεύματος ἠξιώθην· γνωρίζων ἀκριβῶς (ὅ,τι καὶ αὐτοὶ σας οἱ ἐχθροὶ ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογῶσι) τὴν προτέραν σας φρόνιμον διαγωγὴν, διὰ τὴν ὁποίαν, ἂν καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ζυγὸν δεμένοι μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, δὲν ἠσθάνεσθε ὅμως τόσον τὸ βάρος τοῦ ζυγοῦ, ὅσον τὸ ἠσθάνοντο οἱ λοιποὶ ταλαίπωροί μας

ἄδελφοί. Ταύτην, λέγω, τὴν διαγωγὴν σας γνωρίζων, ἐνόμισα, ὅτι δὲν ἐκινδύνευα τίποτε νὰ γενῶ προφήτης· ἔλεγα εἰς ἑμαυτὸν «οἱ Χῖοι ἐνθυμούμενοι τὴν προτέραν » αὐτῆς λαμπρὰν κατάστασιν, καὶ γνωρίζοντες ἀπὸ τὴν » μακρὰν πεῖραν, ὅτι ἡ τοιαύτη κατάστασις ἦτον ἔργον » τῆς ὁμονοίας των, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ συνδεθῶσι » τῶρα σφιγκτότερα παρὰ ποτε μὲ τὸν ἱερὸν τῆς ὁμονοίας » δεσμόν, καὶ νὰ κινήσωσι πάντα λίθον ν' ἀναφανῶσι πά- » λιν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀπὸ τὸν λάκκον τῆς τα- » λαιπωρίας εἰς τὸν ὁποῖον τοὺς κατεβύθισεν ὁ ἄγριος τύ- » ραννος. »

Ταῦτα συλλογιζόμενος ἐπαρηγορούμην, ἡ ἑκάμα ἀδι-
στάκτως τὸν προφήτην προσμένων κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ
στιγμὴν ν' ἀκούσω κανὲν ἀπὸ τὰ γενναῖα σας συνεθισμένα
κινήματα παρόμοιον τῶν προτέρων σας φροντίδων, διὰ
τῶν ὁποίων ἀπεκτήσατε Βιβλιοθήκην δημόσιον πρῶτοι
σεῖς μεταξύ τῶν Ἑλλήνων, ἐσυγκροτήσατε γυμνάσιον
λαμπρότατον ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν γυμνασίων, εἰς ἓνα
λόγον ἐκαταστήσατε εἰς τὸ μέσον τῆς βαρβαρωθείσης Ἑλ-
λάδος νέας Ἀθήνας τὴν Χίον.

Ἀλλὰ, φίλοι συμπατριῶται, (συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς
ἐξομολογηθῶ τῆς ψυχῆς μου τὴν θλίψιν), ἡργήσατε τό-
σον νὰ κινηθῇτε εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῶν Ἀθηναίων, ὥστε
μ' ἐκάμετε νὰ ἐντρέπωμαι, ὅχι διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς
προφητείας μου, ἀλλὰ διὰ τὴν κοινὴν ὄλων τῶν συμπα-
τριωτῶν δυστυχίαν, οἱ ὅποιοι κινδυνεύουν νὰ φανῶσι πολὺ
πλέον ἀνάξιοι πατρίδος παρὰ τοὺς παλαιοὺς Ἀθηναίους.
Ἐκεῖνοι διχονοῦντές ἐπαυσαν νὰ ἦναι Ἀθηναῖοι· ἐσεῖς
ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ ἰδίᾳ σας σφάλ-
ματα, δὲν ἐστάθητε ἀκόμη καλοὶ νὰ τὴν ἀπολυτρώσετε

μέ τήν συνήθη προτέραν σας ὁμόνοιαν. Ἐκεῖνοι ἐδυστύχησαν δυστυχίαν κοινήν μέ ὅλην τήν Ἑλλάδα, ἐσεῖς κινδυνεύετε νά μείνετε μεταξύ τῶν εὐτυχούντων Ἑλλήνων μόνοι χωρίς πατρίδα· ἡ τοῦλάχιστον νά χρεωσθῆτε τήν ἀνάκτησίν της εἰς εὐεργέτας ἴσως ὅχι τόσον γενναίους. Καί ὑπομονή, ἂν ἦτο κἄν τοῦτο βέβαιον· ὅστις θέλει νά ψωμοζητῇ δέν ἔχει πλέον δίκαιον νά κρίνῃ τήν ἐλεημοσύνην του. Ἀλλ' ἡ πατρίς ἐνδέχεται νά γενῇ καί συνθήκης διπλωματικῆς πραγμάτευσις καί μισθός, καί ἡ νά μείνῃ αἰδίως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κατέχοντός, ἡ νά . . . καταλάβετε τὰ σιωπώμενα.

Ταῦτα φίλοι συμπατριῶται, ἂν δέν τὰ ἐσυλλογισθῆτε ἀκόμη, καιρὸς εἶναι, καί σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεὸν νά τὰ συλλογισθῆτε, ἂν θέλετε νά μὴ κατασταθῆτε σεῖς οἱ ἔως πρὸ μικροῦ λαμπροὶ καί πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων, αἴ Ὀνειδος ἀνθρώπων καί ἐξουθένημα λαοῦ». Ὁ σκορπισμός σας, διὰ τὸν ὁποῖον εἰσθε εἰς μακρὰ διαστήματα ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, δέν πρέπει οὔτε πρόφασις οὔτε ἐμπόδιον νά γενῇ τῆς κοινῆς συμβουλῆς καί ἀποφάσεως.

Βλέπω ἀπὸ διαφόρους ἐπιστολάς τῶν συμπατριωτῶν, καί ὀνομαστί τοῦ ἐν Βιέννῃ Κ. Βλαστοῦ, καί τοῦ ἐν Λόνδρῳ κ. Ι. Μαυροκορδάτου, ὅτι ἤρχησαν τινες ἀπὸ σᾶς νά βασανίζωνται ἀπὸ τήν περὶ πατρίδος μέριμναν· ἀλλὰ τοῦτο δέν ἀρκεῖ. Ἀνάγκη εἶναι νά διορίσῃτε κέντρον μίαν ἀπὸ τὰς Εὐρωπαϊκὰς πόλεις (ἡ Μασσαλία μέ φαίνεται τὸ ἀσφαλέστερον), εἰς τήν ὁποίαν νά κατευθύνωνται αἱ τῶν εἰς ἄλλας πόλεις κατοικούντων συμπατριωτῶν ὅλων βουλαί, διὰ νά ἀναφανῇ τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος περὶ τοῦ προκειμένου. Περὶ τούτου σᾶς γράφει καί ὁ ἐν Λόνδρῳ

Ἰωάννης Μαυρογορδάτος, ὡς μὲ λέγει εἰς τὴν τελευταίαν του.

Περὶ δὲ τοῦ τί ἄλλο ἔπειτα πρέπει νὰ πράξετε, καὶ πῶς νὰ τὸ πράξητε, δὲν ἔχετε χρεῖαν συμβουλῶν. Ὁμόνοιαν μόνην καὶ τόλμην μὲ χρηστὰς ἐλπίδας· ἡ ὁμόνοια εἶναι τοῖχος ἀκαταμάχητος. Καλὸν ἦτο πρῶτον νὰ συνεισφέρετε σεῖς, καθένας ἀναλόγως τῆς περιουσίας του, ὅχι δωρεάν, ἀλλὰ δάνειον εἰς τὴν μητέρα σας τὴν πατρίδα· καὶ ἀφοῦ γνωσθῇ ὁ ἀριθμὸς τῆς συνεισφορᾶς, ἂν ἦναι ἱκανός, ἀνακομβόνεσθε εἰς τὸ ἔργον· ἂν ὅχι, ἡμπορεῖτε καὶ δάνειον τότε μὲ πλείοτερον θάρρος νὰ ζητήσετε. Ἐλπὶς εἶναι ὅτι οἱ δανείσται δὲν θέλουν σᾶς ἀποβάλλειν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι σεῖς πρῶτοι καταβάλλετε χρήματα, καὶ σεῖς ὅλοι προσφέρετε εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν τὴν κοινὴν σας ἐγγύησιν καὶ ὑπογραφὴν. Ἄν τοῦτο δὲν κατορθωθῇ, ἀρκεῖ πάλιν ἡ συνεισφορά σας, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦναι, νὰ σᾶς δώσῃ καὶ τὸ δίκαιον νὰ παρασταθῇτε εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βουλὴν καὶ νὰ ζητήσετε τὰ λειπόμενα εἰς ἀποπλήρωσιν τῆς χρείας σας. Ὅπως ἂν γενῇ τὸ πρᾶγμα, εἴτε μὲ μόνην τὴν συνεισφορὰν σας ἢ καὶ μὲ δάνειον βοήθειαν ἐξωτερικὴν, ἢ εἰς τὴν Βουλὴν καταφυγὴ χρεωστεῖται διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν. Προσέχετε ὁμῶς μὴν ἀποσπασθῇτε σεῖς ἀπὸ τὴν φροντίδα, ἀφίνοντές την ὅλην εἰς ἄλλους.

Σεῖς πρέπει νὰ ἦσθε οἱ ἐνεργοὶ καὶ πρωτεπιστάται τοῦ ἔργου, ἐπειδὴ καὶ σεῖς εἴσθε οἱ χρεῖαν ἔχοντες πατρίδος. Σᾶς εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς τὴν ταχεῖαν αὐτῆς ἀνάκτησιν!

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

Παρακαλῶ σε, κ. Μαυρογορδάτε, ἀφοῦ κοινωνήσης τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν εἰς ὅλους τοὺς αὐτοῦ συμπα-

τριῶτας νὰ τὴν ἐξαποστείλῃς εἰς τοὺς ἐν Μάλτᾳ εὗρισκο-
μένους, κρατῶν αὐτοῦ ἐν ἴσον. Ἄλλα ἴσα ἐστάλθησαν εἰς
Μασσαλίαν καὶ Τεργέστην.

96.

Ἐκ Παρισίω, 20 Ὀκτωβρίου 1823.

Φίλοι συμπατριῶται.

Μετὰ πολλὰς παρακλήσεις, ὅσας ἕκαμα καὶ κοινῶς
πρὸς ὅλους, καὶ μερικῶς εἰς πολλοὺς, ἡ παροῦσα εἶναι ἡ
τελευταία μου· καὶ πιστεύσατέ με, ὅτι τὴν γράφω σχε-
δὸν ἀπὸ τὸν τάφον, μὲ νεκρωμένον σῶμα καὶ ψυχὴν, τὴν
ὁποίαν ἐμάρανε πλέον παρὰ τὴν ἡλικίαν ἡ καταστροφή
τῆς πατρίδος. Καὶ ταύτην ἀκόμη ἤθελα ὑποφέρειν, ἂν
εἶχα νὰ τὴν ἀποδώσω εἰς μόνην τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ,
ὅστις πολλάκις μᾶς παιδεύει διὰ νὰ μᾶς σωφρονίσῃ. Ἀλλὰ
βλέπω, μὲ ἀπαρηγόρητον θλίψιν, καὶ τρόπον τινὰ ταπεί-
νωσιν καὶ καταισχύνῃν τῆς ἄλλοτε ὑπερηφάνου, διὰ τὴν
δόξαν τῆς πατρίδος, ψυχῆς μου, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
μᾶς παιδεύει, ὅχι ὡς υἱοὺς μὲ πατρικὴν φιλοστοργίαν,
ἀλλ' ὡς πονηροὺς δούλους μὲ ἀδυσώπητον ὀργήν, διὰ νὰ
ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ αὐτὸ τῶν Χίων
τὸ ὄνομα· ἐπειδὴ μᾶς ἐστέρησεν ὅχι μόνον τὰ σωματικὰ
ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀξιοθρήνητον, τὴν ἀδελφικὴν ὁμό-
νοιαν, διὰ τῆς ὁποίας μόνῃς καὶ ἀποκτῶνται καὶ ἀνα-
κτῶνται καὶ φυλάσσονται τὰ ἀγαθὰ.

Ἄλλ' ἄρα δὲν βλασφημῶ, λέγων αἷτιον τῆς διχονοίας αὐτὸν τὸν ἀναίτιον παντὸς κακοῦ θεόν; Ἄρα δὲν ἀτιμάζω ἀδίκως τοὺς συμπατριώτας μου, προσάπτων εἰς αὐτοὺς τὸ αἰσχρότατον ὅλων τῶν κακῶν, τὴν διχόνοιαν; Ἐνδεχόμενον ὅ,τι ἐγὼ ὑποπτεύομαι διχόνοιαν, νὰ ἦναι ἀπλοῦν ἀποτέλεσμα τοῦ σκορπισμοῦ σας εἰς διαφόρους χωρισμένας μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων πόλεις· ἤθελεν ἴσως εἶσθαι τὴν ὥραν ταύτην καθαρὰ ἀπὸ τοῦ μαροῦ τυράννου τὰ βήματα ἢ ἐλεεινὴ Χίος, ἐὰν ἦσαν συναθροισμένα καὶ συμβουλευόμενα εἰς μίαν πόλιν τὰ τέκνα τῆς;

Ἄλλ' εἶναι καὶ τούτου θεραπεία, καὶ ἀκούω μ' εὐχαρίστησιν, ὅτι τὴν ἐφροντίσετε τρόπον τινά, συγκροτήσαντες εἰς μίαν πόλιν τὴν Μασσαλίαν, κοινὴν ἐπιτροπὴν νὰ ἐπιστέλλῃ εἰς τοὺς ἄλλοῦ παντοῦ εὐρισκομένους συμπατριώτας, καὶ νὰ ἀντιδέχεται ἀπ' ἐκείνους τὰς χρειώδεις κοινὰς συμβουλὰς καὶ διασκέψεις εἰς βοήθειαν τῆς μολυσμένης ἀπὸ τὸν τύραννον καὶ ὀδυρομένης πατρίδος. Διὰ τί λοιπὸν δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη κἀνένας καρπὸς ἀπὸ τὴν σωτήριον ταύτην ἐπιτροπὴν; Ἡ Ποῖος βάσκανος δαίμων ἐμπόδισ' ἕως τώρα τὸν καλὸν τοῦτον σας σκοπόν; Προσέχετε καλὰ, φίλοι συμπατριῶται. Ἐπάθετε βέβαια τὴν μεγαλωτάτην ὅλων τῶν δυστυχιῶν, στερηθέντες τὴν πατρίδα· ἀλλὰ πιστεύσατέ με, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦναι, λογίζεται καὶ αὐτὴ μικρά, παραβαλλομένη μὲ τὴν ἀτιμίαν, ἣτις μέλλει νὰ σᾶς ἀμαυρώσῃ ὅλους, ἂν δεῖξετε μὲ τὴν ἀμέλειάν σας, ὅτι δικαίως ἐστερήθητε τὴν πατρίδα ὡς ἀνάξιοι νὰ ἔχετε πατρίδα.

Ἡ Σκύθης ἀμαξόβιος πρέπει νὰ ἦναι, ἢ κακὸς ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἔχει πατρίδα. Οἱ κακοῦργοι τὴν φεύγουν, διὰ τὸν φόβον μὴ κολασθῶσιν ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς

πατρίδος. Οἱ νομάδες Σκύθαι, ζῶντες εἰς αὐτά των ἀτ ἀμάξια, καὶ μεταβαίνοντες ἀπὸ τόπον, ὅπου εὕρωσι βοσκήν διὰ τὰ κτήνη των, ἀλλάσσουν καθημέραν πατρίδα. Ἰ Δὲν καταλαμβάνετε, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι ἡ σημερινή σας ζωὴ ἐγίνε νομαδικὴ ζωή, ἡ ἀληθέστερον πολὺ αἰσχροτέρα τῆς νομαδικῆς; Ἐκεῖνοι παῖς παρὰ πατρός οὕτως ἐσυνείθισαν νὰ ζῶσι, καὶ μὴ κληρονομήσαντες ἀπὸ τοὺς πατέρας των πατρίδα κτιστήν, γεννῶνται, κατοικοῦν καὶ ἀποθνήσκουν χωρὶς ὄνειδος εἰς τὰς ἀμάξας των. Ἐκεῖνοι, ὅπου πεζεύσωσιν, ὠπλισμένοι καθὼς εἶναι, ἂν δὲν ἐμπνεύσωσι τιμὴν, ἐμπνέουν καὶ φόβον ἱκανὸν νὰ τοὺς φυλάξῃ ἀπὸ τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους. Ἄλλ' ἐσεῖς, ταλαίπωροί μου συμπατριῶται, ἴ ποῦ ἔχετε νὰ κλίνετε τὴν κεφαλὴν, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ ψυχὴ σας τὴν ἀπαρηγόρητον ὀδύνην, ὅτι ἐπαύσετε νὰ ὀνομάζεσθε Χῖοι; Ἰ Εἰς τοὺς φίλους σας μέλλετε νὰ φανῇτε; ἀλλ' ἡ φιλία, καὶ ἂν τοὺς ὑποθέσωμεν ὅλους πιστούς, στηρίζεται εἰς τὴν τιμὴν, καὶ ἀφοῦ παύσῃ νὰ τιμᾷ κανεὶς κανένα, παύει καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Ἰ Εἰς τοὺς ἐχθροὺς σας; Ἀλλὰ τούτων μάλιστα τὴν ὄψιν πρέπει νὰ φεύγετε ὡς δυστυχέστατον ἀπάντημα. « Ἰ Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς καὶ λέγοντες. . . . Δέγοντες τί; Ἰδοὺ οἱ ποτὲ καυχώμενοι, ὅτι εἶχαν τὸ κάλλιστον ὅλης τῆς Ἑλλάδος γυμνάσιον, ὅτι συνήθρισαν αὐτοὶ πρῶτοι καὶ κατέστησαν δημόσιον βιβλιοθήκην, πρῶτοι αὐτοὶ τυπογραφίαν, πρῶτοι αὐτοὶ διπλᾶ καὶ τριπλᾶ νοσοκομεῖα! Ἰδοὺ, ἰδοὺ οἱ κομπάζοντες ὅτι ἐπολιτεύοντο φρονιμώτερα παρὰ τοὺς λοιποὺς Γραικοὺς! Ὅχι, φίλοι συμπατριῶται, μὴν ἐλπίζετε νὰ τιμηθῇτε μῆτε ἀπ' ἐχθροὺς μῆτ' ἀπὸ φίλους. Ὅπου

στρέψετε τοὺς ὀφθαλμούς, θέλετ' ἀπαντήσιν τῶν ἄλλων τὴν ἀποστροφὴν, ὅπου δώσετε προσοχὴν, περιπαιγμούς καὶ περιγέλια θέλετε ἀκούσιν.

Δὲν πιστεύω, φίλοι συμπατριῶται, ὅτι εὐρίσκεται κανεὶς μεταξὺ σας τόσον σκληρός, ἢ τόσον ἀσυλλόγιστος, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ μοῦ ἀποκριθῇ. « Ὅσα λέγεις, Κοραῖ, ἀληθεύουν διὰ μόνους τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπόρους μας· ἀλλ' ὅστις ἐξ ἡμῶν εὐτυχήσῃ νὰ ἔχῃ χρηματικὴν καλὴν κατάρτασιν, εἰς ἐκεῖνον **« Πᾶσα γῆ πατρίς »**. Μή, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ! πλανήσῃ κανένα σας τοιοῦτος νομαδικὸς λογισμὸς, μηδ' ἀπὸ κανενὸς στόμα προφερθῇ τοιαύτη Σκυθικὴ φωνή. Ὁ ἀμαξόβιος Σκύθης, ἔχει δίκαιον νὰ λέγῃ ὁσάκις πεζεύει εἰς γῆν ἱκανὴν νὰ θρέψῃ τὰ κτήνη του « Ἴδου σήμερον ἡ πατρίς μου. Ἀφοῦ » τελειωθῇ ἡ βοσκὴ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἀμαξάν καὶ ταξι- » δεύω πάλιν, ἕως νὰ εὕρω νέαν πατρίδα. » Εἰς ἐκεῖνον ἀληθῶς εἶναι « Πᾶσα γῆ πατρίς », ἀλλὰ τοιαύτη πατρίς, ὁποία πρέπει εἰς τὰ κτήνη καὶ εἰς τοὺς κτηνώδεις των δεσπότης. Ὑποφέρει κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ μιμηθῇ τοὺς Σκύθας, λέγων, « Ὅπου εὕρισκω τὸ ἐμπόριόν μου, ἐκεῖ εὕρισκω καὶ τὴν πατρίδα μου; » Ἀπαγε! Ἐσεῖς εἴχετε πατρίδα, καὶ πατρίδα λαμπράν. καὶ ἂν ὁ τύραννος τὴν κατέστρεψε, δὲν ἐδυνήθη ὅμως καὶ νὰ τὴν καταποντίσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης. Ἡ νῆσος Χίος σώζεται, ἀλλ' ὀρφανὴ ἀπὸ τὰ τέκνα τῆς. Ἐσεῖς εἴχετε καὶ συμπολίτας ἀδελφούς πολλούς, ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς πτωχοὺς ἐτρέφετε, καὶ εἰς τοὺς ἀρρώστους ἀνοικτὴ καὶ ἔτοιμος καταφυγὴ ἦσαν τὰ νοσοκομεῖά μας. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν περιέρχονται σήμερον, ὡς πλανημένα πρόβατα, πεινῶντες καὶ διψῶντες, πολλοὶ ἄρρώστοι, πολλοὶ τὴν ὥραν ταύτην ψυ-

χομαχοῦντες ἴσως εἰς ἀχυρῶνας, ἢ εἰς βουστάσια, χωρὶς ἱατροῦ βοήθειαν. Κανείς ἐξ αὐτῶν, εἰς τοιαύτην ὁδυνή-
 ραν κατάστασιν δὲν λέγει βέβαια « Πᾶσα γῆ πατρίς »·
 ἀλλ' ὅλοι ὁδυρόμενοι φωνάζουν, Ποῦ ἡ πατρίς μας ; ὅλοι
 ἀναστενάζοντες ἐνθυμοῦνται, τὰς ἄλλοτε εἰς αὐτοὺς εὐερ-
 γείας σας, καὶ ἀποροῦν, διὰ τί δὲν φροντίζετε πλέον
 δι' αὐτούς, ὅταν μάλιστα βλέπωσιν ὅτι οἱ ἄλλογενεῖς καὶ
 ἑτερόδοξοι ἐπροθυμῆθησαν νὰ τοὺς εὐεργετήσωσιν. Αἱ ἀπὸ
 τῶν ἄλλογενῶν ὅμως εὐεργεσίαι μόλις ἀρκοῦν νὰ σώσωσιν
 ὀλίγους τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀπὸ σᾶς τοὺς
 ἀδελφούς των ἐλπίζουν, ἀπὸ σᾶς ζητοῦν μὲ στεναγμούς
 καὶ θρήνους τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν σωτηρίαν, τὴν ἀποκα-
 τάστασιν εἰς τὴν πατρίδα των. ἸΤίνος ἀπὸ σᾶς ἡ ψυχὴ
 ὑποφέρει νὰ βλέπῃ τοὺς ὁμογενεῖς, τοὺς ὁμοπάτριδας, τοὺς
 ἀδελφούς του, καταδικασμένους νὰ τρώγωσι τὸν ὀλίγον
 ἄρτον τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ἄλλογενῶν, διὰ νὰ κρατήσω-
 σιν εἰς τὸ ταλαίπωρόν των σῶμα τὴν κατὰ πᾶσαν ὥραν
 ζητοῦσαν νὰ τοὺς φύγῃ ψυχὴν ; ἸΤίς ἀπὸ σᾶς δὲν προθυ-
 μεῖται νὰ πληρώσῃ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς ταύ-
 την βοήθειαν ;

Καὶ δὲν τὴν χρεωστεῖτε εἰς μόνους αὐτούς. Αὐτά σας
 τὰ τέκνα, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, αὐτὰ τὰ ἐγ-
 γονα, ὅλη σας ἡ ἐπερχομένη γενεά, ἀντὶ νὰ σᾶς γνωρίζῃ
 χάριν διὰ τοὺς ὁποίους μέλλετε νὰ ἀφήσετε θησαυροὺς εἰς
 αὐτήν, μέλλει νὰ σᾶς καταρᾶται, ὅτι τοὺς ἐστερήσετε
 τὴν ὁποίαν ἐκληρονομήσετε ἀπὸ τοὺς γονεῖς σας πατρίδα,
 ὅτι τοὺς ἐγυμνώσετε ἀπὸ τὸ λαμπρὸν τῶν Χίων καὶ τῶν
 Ἑλλήνων ὄνομα, ὅτι δὲν τοὺς ἀφήσετε οὐδ' αὐτὴν τὴν
 λαλουμένην ἀπὸ σᾶς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διότι, φίλοι
 μου, (μὴν ἀμφιβάλλετε) ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους σας

μέλλουν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καταφρόνησιν· ὅσοι μείνουν μεταξὺ τῶν ἀλλογενῶν, οἱ πλειότεροι, μετ' ὀλίγους χρόνους, θέλουν χάσειν καὶ τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων, μετ' ὀλίγους χρόνους θέλουν μεταμορφωθῆν ἀπὸ Ἑλλανας (καὶ Ἑλληνας Χίους) εἰς Ἰταλοὺς, Γάλλους, Γερμανοὺς, Ἀγγλοὺς, ὀνομαζομένους καθένας τῶν ἀπὸ τὸ γένος καὶ τὸν τόπον, ὅπου τὸν κατεδίκασεν ἡ ἀμέλειά σας νὰ ζῇ, καὶ φωνάζοντας αἰσχυρῶς τὴν αἰσχρὰν τῶν Νομάδων φωνήν, « Πᾶσα γῆ πατρίς ».

Ἰθέτετε ν' ἀκούσετε καὶ τούτων χειρότερα ; ἡ ἀμέλειά σας ἔχει ν' ἀδικήσῃ ὅχι μόνον τοὺς σήμερον πλανωμένους πτωχοὺς ἀδελφοὺς σας, ὅχι μόνον σας τὰ τέκνα καὶ τὰ ἔγγονα, ἀλλ' ὅλους κοινῶς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ μέλλουσα τύχη τῆς Ἑλλάδος κρέμαται ἀπὸ τὰς χεῖράς σας. Ἄν εἴχετε πατρίδα, συνεδρεύοντες καὶ σεῖς, ὡς ἦτο δίκαιον, μὲ τοὺς σήμερον κυβερνῶντας τὴν Ἑλλάδα, κ' ἔχοντες πλειοτέραν ἐμπειρίαν κυβερνήσεως καὶ καλῆς νομοθεσίας παρ' ἐκείνους, εὐκολα ἠθέλετε σβέσειν τὰς φατρίας καὶ διχοστασίας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ταλαιπώρος Ἑλλὰς κινδυνεύει νὰ καταισχύνη ὅσας ἕως τῶρα εἰδείξε θαυμαστὰς ἀνδραγαθίας. Βλέπετε λοιπόν, ὅτι καὶ διὰ ταύτην τὴν καταισχύνην ἡ Ἑλλὰς ὅλη μέλλει νὰ κατηγορῇ τὴν ἀμέλειαν τῶν Χίων.

Κλαίω, φίλοι συμπατριῶται, τὴν ὥραν ταύτην, προβλέπων καὶ φοβούμενος τὴν μέλλουσαν τύχην σας. ὦ Θεέ ! φωνάζω, ἰδιὰ τί δὲν μοῦ ἔκοψες τὴν. ζωὴν, πρὶν ἀναγκασθῶ νὰ συλλογίζωμαι καὶ νὰ γράφω τοιαῦτα εἰς τοὺς συμπατριώτας ; Μόλον τοῦτο τοιαύτη, καὶ ὅχι διάφορος, μέλλει νὰ ᾔναι τῶν Χίων ἡ τύχη, ἂν δὲν φροντί-

σωσι τὴν ἀνάκτησιν τῆς Χίου. Τὸ ὄνομα Χίων Ἑλλήνων κινδυνεύει νὰ σβεσθῇ ὁλότελα, καὶ Χῖοι ἔχουν νὰ ὀνομάζωνται εἰς τὸ ἐξῆς μόνοι οἱ κατέχοντες τὴν Χίον μιαιοῦσας τύραννοι, ἢ κανὲν ἄλλο ξένον ἔθνος, ὅποιον εὐτυχῆσῃ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κανεὶς βέβαια ἀπὸ σᾶς, φίλοι συμπατριῶται, δὲν θέλει ὑποφέρειν τοιαύτην καὶ τοσαύτην καταισχύνην, κανεὶς δὲν θέλει κατασταθῆναι προδότης τῆς πατρίδος του· διότι δὲν γίνεται οὐδ' ὀνομάζεται προδότης, ὅστις παραδίδει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὴν πατρίδα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅστις ἀμελεῖ νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ὡς τὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του.

Ἐνώθητε λοιπὸν σφιγκτὰ μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμονοίας, διὰ νὰ ἐπιτύχετε τὸν κοινῶς ἀπ' ὅλους ποθοῦμενον σκοπὸν. Δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν τινὲς ἀπὸ σᾶς, ὡς ἄνθρωποι, ἔχωσιν τι λυπηρὸν πρὸς ἀλλήλους· παράδοξον θέλει φανῆναι, ἂν εἰς τοιαύτην περίστασιν δὲν λησμονήσῃ καθεὶς τὰ ἰδιά του λυπηρά, διὰ νὰ προσδράμῃ εἰς βοήθειαν περιλύπου καὶ καταφρονημένης πατρίδος. Φίλοι συμπατριῶται! Σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεὸν ὅλους καὶ νέους, καὶ γέροντας, καὶ βαθυπλούτους καὶ μετριοπλούτους νὰ δράμετε ὅλοι εἰς τὴν βοήθειάν της, συνεισφέροντες ὁ καθεὶς καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος. Ἄν τὴν ἐπιτύχετε, τιμὴ καὶ δόξα μεγαλητέρα τῆς προτέρας μέλλει νὰ σᾶς στολίσῃ ὅλους· ἂν ἀποτύχετε, θέλετ' ἔχειν καὶ ἀπολογία, ὅτι ἐπληρώσατε τὸ χρέος σας· καὶ οὕτως ἀπολύεσθε ἀπὸ πᾶν ὄνειδος τῆς παρούσης καὶ τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς. Ἀλλὰ τοῦτο, ἔχετε χρηστὰς ἐλπίδας, δὲν θέλει τὸ συγχωρήσειν ὁ Θεός·

ἀμοιβὴν τῆς ὁμονοίας σας ἡ δικαιοσύνη του θέλει σᾶς χα-
ρίσειν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν σᾶς εὖχο-
μαι ἀπὸ ψυχῆς !

Ὁ συμπατριώτης σας
ΚΟΡΑΗΣ.

97.

7 Φεβρουαρίου 1824.

Φίλοι συμπατριῶται,

Χαίρω μετὰ χαिरόντων, ὅτι εἶδετε τὴν ποθεινὴν ἡμέ-
ραν τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς πατρίδος. Χῖτοι πάλιν μέλλουν
νὰ τὴν κατοικῶσιν ἀλλὰ πολὺ πλέον εὐτυχεῖς παρὰ πρό-
τερον, ἐπειδὴ ἡ κατοικία μένει ἀμόλυντος εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ
τυράννων. Δοξάσατε τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὁποίαν σᾶς εὐηρ-
γέτησε μεγαλητέραν ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς παρούσης
ζωῆς εὐεργεσίαν, νὰ σᾶς δώσῃ ΠΑΤΡΙΔΑ, καὶ νὰ σᾶς με-
ταμορφώσῃ ἀπὸ φυγάδας εἰς πολίτας τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνη σας, φίλοι συμ-
πατριῶται, διὰ νὰ ἦναι ἀνάλογος μὲ τὴν τόσῃ εὐεργε-
σίαν, δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόνας δοξολογίας καὶ
λιτανείας. Τότε μόνον θέλετε φανεῖν ἀληθῶς εὐγνώμονες
εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν δείξετε ὅτι εἰσθε ἄξιοι τῆς δωρεᾶς του.
Ἄλλως νὰ τὸ δείξετε δὲν ἡμπορεῖτε, παρὰ μεταχειριζό-
μενοι ὅλα τὰ μέσα νὰ φυλάξετε τὴν ἀνακτημένην πατρίδα
βεβαίως· καὶ τοῦτο δὲν κατορθοῦται, πλὴν μὲ τὴν ὁμό-

νοϊαν καὶ χρηματικὴν συνδρομὴν ὅλων τῶν τέκνων τῆς πατρίδος.

Ἀφίνοντες λοιπὸν πᾶσαν ἄλλην φροντίδα κατὰ τὸ παρὸν, μόνην μέριμναν χρεωστεῖτε νὰ ἔχετε τὴν ὀχύρωσιν τῆς πατρίδος μὲ στρατιώτας ἱκανούς, μὲ παντὸς εἵδους ὄργανα πολεμικὰ καὶ μὲ τροφὰς ἀρκετάς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀφανίσετε πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ τυράννου, νὰ μιάνη καὶ δεύτερον μὲ τὰ φονικά του βήματα τὴν πατρίδα μας. Τὸ ἔαρ πλησιάζει, καὶ ὁ βαρβαρικὸς στόλος ἐτοιμάζεται νὰ φανῇ καὶ τρίτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν· καὶ φανερόν ὅτι εἰς πρώτην τὴν Χίον μέλλει (ἂν δυνηθῇ) νὰ κατευθύνῃ τὴν λύσσαν του. Εἰς τὰς χεῖράς σας εἶναι νὰ τὸν κάμετε τὴν ἀπόβασιν ἀδύνατον, ὅχι μόνον μὲ τὰ ἀπὸ τῆς γῆς πυροβόλα ὄργανα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ πλοῖα τῶν ἀκαμαχῆτων μας Ὑδραίων, Σπετσειωτῶν καὶ Ψυρανῶν, καὶ ἐξαιρέτως τῶν Ψυρανῶν, οἵτινες εἶναι Χῖοι, ἐπειδὴ τὰ Ψυρὰ λογίζονται προάστειον τῆς Χίου.

Χρεωστεῖτε προσέτι νὰ πασχίσετε, πρὶν φανῇ ὁ Σκυθικὸς στόλος, νὰ αἰχμαλωτίσετε τὸ φρούριον καὶ τοὺς κλεισμένους εἰς αὐτὸ φονεῖς καὶ ληστές, χωρὶς ἄλλην συνθήκην, πλὴν νὰ φυλαχθῶσιν ὅλοι αὐτοῦ, ἕως νὰ δοθῶσιν εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν σκορπισμένων εἰς τὴν Ἀνατολὴν αἰχμαλώτων συμπατριωτῶν μας. Ἄς γεωργῶσιν ἐν τοσοῦτῳ τοὺς ἀγρούς σας μὲ ἀπειλὴν νὰ θανατώνεται χωρὶς ἔλεον, ὅστις πιασθῇ φεύγων ἀπὸ τὴν νῆσον.

Σὰς εἶπα ἕως τώρα, φίλοι συμπατριῶται, πράγματα τὰ ὅποια δὲν ἐπροσμένετε νὰ μάθετ' ἀπ' ἐμέ. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐπροβλέψετε ὅλα τὰ χρειώδη εἰς κατόρθωσιν ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς ὁποίας κρέμεται ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ τιμὴ σας. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ πρὸς τοὺς σκορπισμένους

ἀδελφούς μας συμπάθεια φλέγει τὰς ἑλληνικὰς ὄλων ψυχὰς νὰ τοὺς ἐκδικήσετε ἀπὸ τὸν τύραννον, ἀνακαλοῦντες αὐτοὺς καὶ παραδίδοντες εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πατρίδος. Ὀλίγους ἀφῆκεν ἡ ἀσπλάγχχνός του μάχαιρα· ἔμειναν ὅμως ἀκόμῃ ἀρκεταὶ χιλιάδες, νὰ γεμίῳσι τὸν ἀέρα νυκτὸς καὶ ἡμέρας μὲ τὰς ἐλεεινὰς τῶν κραυγὰς « ὦ πατρίς, πατρίς ! ». Ἐκδικήσιν, φίλοι συμπατριῶται, προσμένουν διὰ μέσου σας οἱ ἀδελφοὶ μας, ἐκδικήσιν τὴν ὁποίαν οὐδ' ἡ ἱερά μας θρησκεία ἀποβάλλει. Ἡμεῖς δὲν μιμούμεθα τοὺς φόνους οὐδὲ τὰς ληστείας τῶν τυράννων· τὴν ζωὴν μας φυλάσσομεν ἀπὸ τοὺς φόνους τῶν τὰ κτήματά μας ἀναλαμβάνομεν, τοὺς γυμνοὺς καὶ πεινῶντας ἀδελφούς μας σπουδάζομεν νὰ θρέψωμεν καὶ νὰ ἐνδύσωμεν, καὶ τοὺς λειποψυχοῦντας ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν ζωὴν· τὰς γυναῖκας ζητοῦμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς θυγατέρας μας ἀπὸ τοὺς μιαινοὺς γάμους τῶν τὰ ἀνῆλικά μας τέκνα νὰ σώσωμεν ἀπὸ τὴν ἀσεβεστάτην αὐτῶν θρησκείαν· καὶ τοὺς γηραιοὺς πατέρας μας νὰ ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὰς ὕβρεις τῶν, τόσον πλέον δεινὰς ὅσον ὀλιγωτέραν ὠφέλειαν προσμένουσιν ἀπ' αὐτοὺς. Ὅλα ταῦτα τὰ καλὰ καὶ δίκαια ἐλπίζονται ἀπὸ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Ἐάν, φίλοι συμπατριῶται, εὐλογῇται ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅστις φυλάσσει τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ « Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου » ἀσυγκρίτως μεγαλητέρας εὐλογίας ἄξιος γίνεται, ὅστις τιμᾷ καὶ βοηθεῖ τὴν πατρίδα, ἥτις εἶναι σεβασμιωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν γονέων, ὡς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν, δύο ἡμέρας πρὶν πῆν τὸ κερασμένον ἀπὸ τοὺς τουρκοδικαστὰς του κώνειον. Συγχωρήσατέ με νὰ σᾶς γράψω αὐτὰ του τὰ χρυσὰ λό-

λια· συμφέρει, φίλοι μου, καὶ σεῖς νὰ τὰ ἐνθυμεῖσθε πάντοτε, καὶ τὰ νεαρά σας τέκνα νὰ ἀναγκάζετε νὰ τὰ ἐκστηθίζωσιν. Ἰδού τί ἔλεγεν.

« Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων
» των τιμιώτερόν ἐστι πατρίς καὶ σεμνότερον, καὶ ἁγιώτερον,
» καὶ ἐν μείζονι μοῖρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι· καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον
» ὑπεῖκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσαν πατέρα. »

Ἡ ἀγία καὶ σεβασμία πατρίς, φίλοι συμπατριῶται σας προσκαλεῖ τὴν ὥραν ταύτην, ἥ μᾶλλον σας προστάσσει ὅλους, νὰ συναχθῇτε καὶ νὰ συνάζετε ὅλους ὅσοι εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, νὰ συνεισφέρειτ' ὅ,τι δύναται καθείς, καὶ ἂν ἡ συνεισφορὰ δὲν ἀρκέσῃ, καὶ νὰ δανεισθῇτε ἔξωθεν, μὲ ὑποθήκην τουρκικῶν κτημάτων διὰ νὰ μὴ χάσετε (μὴ γένοιτο!) καὶ δεύτερον τὴν πατρίδα.

Ἐλπίζω, ἥ μᾶλλον εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε συναχθεῖτε ἀπροφασίστως ὅλοι, ὡς πληρωταὶ θείας προσταγῆς καὶ θελήσεως, διὰ νὰ ἀποφύγετε τὸν φρικτὸν πρὸς τοὺς κοπάτριδας Ἰουδαίους ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ, « Ποσὶν ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπιστάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθέλησατε! »

Ἐκάμνετε καλὰ, φίλοι συμπατριῶται, νὰ προσκαλεσέτε τὸν καλὸν σας διδάσκαλον Βάμβαν νὰ μεταφερθῇ χωρὶς ἀναβολήν, εἰς τὴν πατρίδα, ἂν ἕως τώρα δὲν ἐμεταφέρθη αὐτόκλητος. Εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις κρίνεται ἀναγκαιοτάτην ἐκεῖ τὴν παρουσίαν του.

Ὁ εὐχέτης τῆς εὐδαιμονίας σας
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισιῶν, 29 Ἰουρίου 1830.

*Τοὺς ἐν διασπορᾷ φίλους Χίους ὀδυρομένους
ὀδυρόμενος κατασπάζομαι.*

Τὸ βαθὺ καὶ βαρὺ μου γῆρας, καὶ πολλὰι περιστάσεις ἄλλαι δεινόταται μ' ἐμπόδισαν, φίλοι καὶ ἀδελφοί, μέχρι τῆς παρούσης ὥρας νὰ συμβουλευθῶ μὲ σᾶς ὅλους κἀνένα τρόπον θεραπείας τῆς κοινῆς δυστυχίας. Δὲν ἔλειψα ὅμως νὰ συνομιλῶ περὶ ταύτης κατιδίαν, μὲ τοὺς κατὰ καιρὸν παρεπιδημήσαντας ἐδῶ χρηστοὺς Χίους.

Μανθάνω τώρα εὐχαρίστως ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον τῶν εἰς Αἴγιναν διατριβόντων συμπολιτῶν, ὅτι προνοοῦν ἐκεῖνοι, καὶ προσκαλοῦν καὶ σᾶς τοὺς ἔξω τῆς Ἑλλάδος διεσπαρμένους ὁμοπάτριδας νὰ συμπρονοήσητε μ' αὐτοὺς νὰ ἐμποδίσετε τὰ ἐκ τῆς διασπορᾶς μέλλοντα κακὰ, κακὰ πολὺ δεινότερα ὅσων ἐπάθετε, ὅταν ὁ ἄγριος τύραννος σᾶς ἠνάγκασε νὰ διασπαρῇτε.

Οὔτε πρῶτοι οὔτε μόνοι σεῖς, φίλοι συμπολίται, ἐπάθετε τὴν φοβερὰν ταύτην δυστυχίαν νὰ βλέπετε μακρόθεν μὲ δακρυμένους ὀφθαλμοὺς κατοικημένην ἀπὸ τοὺς φονεῖς σας τὴν φίλην πατρίδα καὶ μητρίδα. Ἄλλ' ὅσοι ἐπαθάν τοιαύτην δυστυχίαν χάνοντες τὴν πατρίδα, ἐφρόντισαν κἂν νὰ μὴ χάσῃ καὶ αὐτὸ τῆς πατρίδος τῶνομα, μηδὲ νὰ φανῶσι καὶ αὐτῶν τῶν ὀρνέων ἀλογώτεροι, ἐπειδὴ καὶ αὐτά, ὅταν ἴδῃσι κατασκαμμένην τὴν φωλεάν

των φροντίζουν νὰ κτίσωσι νέαν ἄλλην φωλεάν ὅπου καὶ ὅπως δυνηθῶσι.

Δὲν ἀμφιβάλλω, φίλοι πολῖται, ὅτι ὅλοι βασανίζεσθαι ἀδαλείπτως, ἀπὸ τὴν μέριμναν ταύτην, καὶ ὅλοι κρίνετε χρέος ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον τὴν πρόνοιαν ν' ἀναζήτητε τὸ ὄνομα τῆς φιλότατης πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ τοσοῦτον χρέος ἀπαιτεῖται ἀσυγκρίτως πλέον ἀπὸ τοὺς ἔξω τῆς Ἑλλάδος διεσπαρμένους, παρὰ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους ὁμοπατρίδας. Ἐκεῖνοι καὶ ἀπολαύουν παρηγορίαν τῆς δυστυχίας των, ὅτι συνοικοῦν ἢ μέλλουν νὰ συνοικήσωσιν μετ' ἐξ ὁμογυνεῖς Ἑλληνίδας, καὶ τεκνογονοῦν Ἑλληνας, μέλλοντας ἐκδικητὰς τῆς πατρίδος. Σεῖς ἐξεναντίας οἱ ἔξω (ἂν καὶ συνοικήτε τινὲς μετ' ὁμογενεῖς γυναῖκας) κινδυνεύετε νὰ πάθετε τὴν φρικτὴν κατάραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῶν διασπαρέντων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰουδαίων, «Καὶ τέκνα πολλὰ ἄλλοφυλὰ ἐγεννήθη αὐτοῖς.» Δὲν θέλετε βέβαια ἀμελήσειν τὴν ἀνατροφήν αὐτῶν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνατροφήν ταύτην μάλιστα, τὴν ἔξω τῆς Ἑλλάδος γενομένην, θέλουν παύσειν νὰ ᾔναι ὄχι μόνον Χῖται, ἀλλ' οὐδὲ Ἑλληνες ὅλοι. Ἡ γλῶσσα, φίλοι, πρῶτον, ἔπειτα τὰ ἥθη καὶ ἔθη, χαρακτηρίζουν καὶ διακρίνουν ἔθνος ἀπὸ ἔθνος, ὡς τὸ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα ΕΘΝΟΣ (Ἑθινός) ἣγουν λαὸς ἔχων ἴδια ἔθιμα καὶ ἥθη. Ὅσον καὶ ἂν ἐβαρβαρώθῃ ἡ γλῶσσα, ὅσον καὶ ἂν ἀσχημίσθησαν τὰ ἥθη καὶ ἔθη τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν κοινὴν τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ δυστυχίαν καὶ τὴν γλῶσσαν μου προκρίνω παρὰ τὰς ἄλλοφύλους γλώσσας, καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἥθη ἀγαπῶ πλέον παρὰ τὰ ἑπαγγελλομένης σοφῆς Εὐρώπης τὰ ἥθη. Πολὺ πλείοντερον (πιστεύσατέ με φίλοι) ἔφθειρεν αὐτοὺς ἡ τρυφή,

παρ' ὅ,τι ἔφθειρεν ἡμᾶς ἡ δουλεία. Ἄς σπουδάσωμεν λοιπὸν νὰ φυλάξωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν, μέλλουσαν ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ αὐξάνῃ εἰς τὸ κάλλος της, καὶ τὰ ἦθη μας τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἤρχισαν ἤδη νὰ γίνωνται οὕτως ἐλληνικά. Ἄς παύσωμεν νὰ τεκνογονῶμεν Ἰταλοὺς, Γάλλους, Γερμανοὺς, Ἀγγλοὺς, εἰς ἓνα λόγον «Τέκνα πολλὰ ἀλλόφυλα» καὶ νὰ ἀφανίζωμεν κατὰ μικρὸν τὰς ἐλπίδας τῆς πατρίδος.

Τὸ τόσον φρικτὸν τοῦτο δυστύχημα νὰ ἀποφύγετε, φίλοι πολῖται, ἄλλο μέσον δὲν βλέπω, παρὰ τὸ ὅποῖον ἐπιθυμοῦν καὶ οἱ στέλλοντες τὴν ἐγκύκλιον πολῖται, νὰ κτίσετε δηλαδὴ ἐντοσούτῳ νέαν πατρίδα, εἰς κάμμιαν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου νὰ στέλλετε ἔτι τρυφερὰ τὴν ἡλικίαν τὰ γεννώμενα εἰς τὴν ξενιτεῖαν τέκνα σας, ἕωσοῦ νὰ σᾶς συγχωρήσωσιν αἱ περιστάσεις καὶ μετοικισθῇτε πανοίκιοι. Ἐκεῖ καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν θέλουν φυλάξειν, τὴν ὁποίαν τώρα κινδυνεύουν ν' ἀπολέσωσιν ὀλότελα, καὶ τὴν προγονικὴν θέλουν διδαχθῇν ἀπὸ διδασκάλους Ἑλλήνας, καὶ ὅχι ἀλλοφύλους βαρβαροφώνους Ἑλληνιστάς, καὶ πρὸ πάντων θέλουν θερμαίνειν τὰς νεαρὰς τῶν ψυχὰς μὲ τὸν ἱερὸν τῆς πατρίδος ἔρωτα, καὶ τὸν πόθον νὰ τὴν ἐκδικήσωσι ποτέ. Ναί, φίλοι πολῖται, Αὐτοὶ μέλλουν νὰ κατασταθῶσιν οἱ ἐκδικηταὶ τῆς πατρίδος των, αὐτοὶ νὰ τὴν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὸν τύραννον, καὶ νὰ κατασχύνωσι τοὺς φίλους καὶ συμμάχους τοῦ τυράννου των.

Ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν μ' ἄρεσε πολὺ καὶ τοῦτο, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ προσλάβωσι συνοίκους καὶ συμπολίτας τοὺς γενναίους Ψυρανοὺς. Τὰ Ψυρὰ ἐλογίσθησαν πάντοτε ὡς προάστειον τῆς Χίου.

ἀλλ' οἱ πρόγονοί των δὲν ἔλαβαν ἀφορμὴν νὰ λαμπρυνθῶσιν, ὡς ἐλαμπρύνθη ἡ Χίος. Οἱ σημερινοὶ Ψυρανοὶ ἐνδοξότεροι τῶν ἰδίων προγόνων, ἐλάμπρυναν τὸ ταπεινὸν αὐτῶν νησίδιον μὲ ἔργα σαλαμίνια. Τοὺς παρακινῶ λοιπὸν κ' ἐγώ, ὡς φίλος καὶ θαυμαστῆς αὐτῶν, νὰ ἐνώσωσι τὴν παροῦσαν αὐτῶν δόξαν μὲ τὴν παλαιὰν δόξαν τῶν Χίων, ὡς παρακινῶ καὶ τοὺς νέους Χίους νὰ ἐναγκαλισθῶσι τοὺς Ψυρανοὺς, ὡς ἀδελφοὺς των, ὅχι ὑποδεεστέρους τῶν ἄλλοτε πολεμησάντων τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν Ξέρξην Χίων.

Φίλοι συμπολιταί, ἡ κοινὴ δυστυχία μου ἀπενέκρωσε τὰς ἐξαντλημένας ἀπὸ τὸ γῆρας δυνάμεις, καὶ μὲ ἀναγκάζει νὰ δώσω τέλος εἰς τὴν ἐπιστολήν μου. Τοῦτο μόνον συγχωρήσατέ με, νὰ σᾶς ἐνθυμίσω τελευταῖον, ὅτι πλανᾶται πλάνην ὀλέθριον, ἐάν τις ἀπὸ σᾶς ἐλπίσῃ ὅτι χωρὶς φωλεᾶν ἰδίαν καὶ πατρίδα, θέλει ποτὲ εὐδαιμονήσῃν εἰς τὰ ξένα. Ἡ πρώτη δυστυχία εἶναι ἡ διασπορά εἰς ἀλλότρια ἔθνη «Καὶ διασπαρεῖ σε κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη». Καὶ ἡ δευτέρα νὰ μὴν εὐρίσκωσι μηδ' εἰς αὐτὰ ἀνάπαυσιν οἱ διεσπαρμένοι. «Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οὐκ ἀναπαύσει σε οὐδ' οὐ μὴ γίνηται στάσις τῷ ἔχκει τῶν ποδῶν σου.» Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι Θεὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν· ἐσυγχώρησε νὰ πληγωθῆτε, ἀλλὰ δὲν θέλει ἀφήσῃν ἀνιάτους τὰς πληγὰς σας, ἐὰν δεῖξετε ὅτι ἀληθῶς ἐπιθυμεῖτε θεραπείαν. Σᾶς τὴν εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς εὐτυχῇ καὶ ταχίστην!

Ὁ φίλος
ΚΟΡΑΗΣ.

•ΚΕ'.

Πρὸς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΝ.

99.

Πρὸς τὸν φιλέλληνα Πολίτην Μαυροκορδάτον.

Καὶ ἐδῶ ἔτι εὐρισκόμενος, καὶ δι' ἐπιστολῶν ἀφ' οὗ ἀνεχώρησεν ὁ φίλος Πολυχρονιάδης μου ἐξεφώνησε τὰς ἀκοάς μὲ τὰ ἐγκώμιά σου. Τὰ αὐτὰ ἤκουα μετέπειτα καὶ ἀπὸ τὴν φήμην τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα πολιτικῆς διαγωγῆς σου. Τὴν φήμην ἔπρεπε νὰ πιστεύσω ὡς Θεόν· τὸν Π. ὡς ἄνδρα, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς λοιποὺς λόγους δὲν ἠπίστησα ποτέ· καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ἐντρέπομαι τοιαύτην ἐξομολόγησιν, διὰ τὰς λευκάς μου τρίχας ἀναγκάζομαι ὅμως νὰ σοῦ ἐξομολογηθῶ, ὅτι δὲν ἠμποροῦσα νὰ ἐλευθερώσω τὴν γηραλέαν μου κεφαλὴν ἀπὸ τό, «Ἐκ» Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;

ᾧ πόσῃ χάριν σὲ γνωρίζω, ὅτι μ' ἐλευθέρωσεν ἡ ἐπιστολή σου ἀπὸ τόσοῦ ἀνόητον πρόληψιν· ἂν καὶ ὅχι ἰδίαν εἰς μόνον ἐμέ! Ἡ ἀποδοχὴ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Προλεγόμενα φιλοσοφικῶν παραγγελμάτων (εἰς τὰ ὅποια ἄλλο τι δὲν ἐσυνείσφερα ἐγὼ παρὰ τὸν κόπον νὰ τὰ συναθροίσω) μ' ἀναγκάζει νὰ πιστεύσω ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι Ναζαρηνοί, ὅσους γεννᾷ ἡ Ναζαρέτ. Σ' ἐπαινῶ τόσοῦ προθυμώτερα, ὅσον εἶναι ἰσχυρώτερα τὰ ὅποια πολεμεῖς πάθῃ τῆς ἀνατροφῆς, καὶ προσμένω ἀπὸ τὴν φρόνησίν σου νὰ

ἀναφανῆς καὶ μέχρι τέλους νικητής, καὶ ἀληθῶς τετράγωνος ἀνὴρ.

Ὁ ἕως τῶρα δρόμος σου εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων σ' ἔκαμεν ἐπαινετόν, καὶ δὲν σοῦ μένει πλέον ἄλλο παρὰ νὰ κατασταθῇς καὶ μακαριστός. Εἰς ὅλους τοὺς τρέχοντας προθύμῳς χρεωστεῖται ἔπαινος· ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀποτρέξαντες καὶ στεφανωθέντες μακαρίζονται. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεδύθης εἶναι μακρὸν καὶ πολύπυρρον καὶ πολυκίνδυνον· ἐπειδὴ εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ σπανίως εἰς τὸν μακρὸν χρόνον ἀνοιγόμενα στάδια, καὶ κατὰ δυστυχίαν ὄχι πάντοτε εἰς καιρόν, ὅταν εὐρίσκωνται καὶ σταδιοδρόμοι ἄξιοι νὰ τὰ τρέξωσιν· ἀλλ' εἶναι καὶ ἄθλα του λαμπρά· ὄχι χρυσοῦς ἢ ἁδαμάντινος στέφανος, ἀλλ' ὀλοκλήρου ἔθνους εὐγνώμοσύνῃ, δι' ἀπόκτησιν εὐδαιμονίας καὶ δόξης, τῆς ὁποίας ὄχι μικρὰν μερίδα μέλλεις σὺ πρῶτος νὰ ἀπολαύσῃς. Ταῦτα μὲ κάμνουν νὰ ἐλπίζω ὅτι θέλεις τελειώσῃς τὸν δρόμον σου ὡς τὸν ἄρχισες.

Διὰ νὰ μὴν ἀποκάμῃς εἰς τὸ μακρὸν διάστημα καὶ τοὺς μακροὺς κόπους, θάρρυνε τὴν ψυχὴν σου μὲ τοῦ Ἀποστόλου τοὺς λόγους, προσαρμόζων εἰς τῆς παρούσης Πολιτείας τὰς περιστάσεις, ὅ,τι ἔλεγεν ἐκεῖνος περὶ τῆς μελλούσης. «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ ἡπρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.» Ἡ μέλλουσα μὲ τὴν παρούσαν εἶναι τόσον σφικτὰ δεμέναι, ὥστε ματαίως ἐλπίζουν τὴν ἐν οὐρανοῖς Πολιτείαν, ὅσοι δὲν σπουδάζουν νὰ πολιτευθῶσι πρῶτον εὐνόμῳς εἰς τὴν γῆν.

Διὰ νὰ καταστήσῃς τοιαύτην πολιτείαν, σπούδασε νὰ λάβῃς συνεργοὺς ὁμοίους σου, καὶ ἀπομάκρυνε ἀφ' ἑαυτοῦ σου, ἢ μᾶλλον ἀποκοίμιζε τοὺς ἀντιπολιτευομένους, ἕως νὰ πῆξῃ ἡ οἰκοδομὴ τῆς πολιτείας. Τίποτε μὴ πρᾶσ-

σης, χωρὶς νὰ ἔχης πάντοτε εἰς τὸν λογισμόν, ὅτι, παρόντες ἀοράτως οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόγονοί μας*, βλέπουν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν πράξεών σου· ἂν θέλῃς καὶ ζώντων ὀφθαλμούς, νόμιζε ὅτι σὲ βλέπει καὶ τὸ ὑγιὲς μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλον τὸ μακάριον ἔθνος τῶν Ἀγγλαμερικανῶν.

Τούτων μάλιστα τῶν Ἀγγλαμερικανῶν τὴν πολιτείαν κατάπεισε τοὺς ὁμογενεῖς νὰ δεχθῶσι. Μὴ τοὺς ἀπατήσωσιν ὅσοι λέγουν ἢ νομίζουν ἀπλῶς, ὅτι πρέπει νὰ ᾔηται πρόσφορος εἰς τὸ κλίμα καὶ εἰς τὰ ἥθη τοῦ ἔθνους· τοῦτο χρειάζεται διαίρεσιν. Ἐὰν νοῶσι τοὺς λεγομένους ἀστικούς νόμους (Loix civiles) ἔχουν δίκαιον· πλανῶνται ἐξ ἐναντίας ἂν τοὺς συγχέωσι μὲ τοὺς ἀρχικούς καὶ θεμελιώδεις, τοὺς περιεχομένους εἰς τὸν συντακτικὸν χάρτην. Οὗτοι διὰ νὰ ᾔηται δίκαιοι, καὶ ἀληθῶς ἐλευθερίας νόμοι, πρέπει νὰ συμφωνῶσι μὲ τοὺς φυσικούς νόμους, ἢ μᾶλλον νὰ μὴν ᾔηται πλὴν ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν, δυνατὴ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὴν αὐτὴν ἀνθρώπινον φύσιν ἔχουν. Τὰ πάθη ἰσχύουν πολ-
λάκις νὰ μᾶς ἐμπνεύσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δεσποτείας, ἀλλὰ δὲν ἰσχυσαν ἀκόμη νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς κανένα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δουλείας. Διὰ νὰ τὴν ἀποφύγῃ λοιπὸν καθεὶς ἐξ ἡμῶν, ἄλλην καταφυγὴν δὲν ἔχει παρὰ τὴν Ἴσονομίαν. « Ἀνθρώπων μηδενὸς μῆτε τύραννον, μῆτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς » εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια τοῦ Ἀειμνήστου Αὐτοκράτορος, μεταφρασμένα τόσον ζωηρὰ ἀπὸ τὸν Μονταίγνην, Je suis desgousté de maistrise et active et passive, περιέχεται ὅλη ἡ ἀληθὴς πολιτική. Εἰς ἄλλο παρὰ τὴν ἰσονομίαν ὅστις θεμελιώνει πο-

λιτείαν, δὲν κτίζει πύργον Ἐλευθερίας, ἀλλὰ σχεδιάζει καλύβην, ἀδύνατον νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς πρῶτους ἀνέμους, ἢ εἰς τὰς πρῶτας βροχάς. Καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ βροχαί, καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ ἄνεμοι θελουν εἶσθαι τόσοι σφοδρότεροι, ὅσον εἶναι ζωηρότερον καὶ νοσημονέστερον τὸ ἔθνος. Ὁ ἀληθὴς πολιτικὸς προβλέπων τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνδεχόμενα μεγάλα κακά, ἐμποδίζει ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ φαινόμενα μικρότατα. Τούτων ἡ ἀμέλεια ἐγέννησε πάντοτε τὰ μεγάλα, καὶ ἡ εἰς αὐτὰ προσοχὴ χαρακτηρίζει μάλιστα τὸν πολιτικὸν ἄνδρα. «Τὸ ἐν ἀρχῇ γιγνόμενον κακὸν γινῶναι, οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός.»

Τὸ προσωρινὸν Πολίτευμα ἔχει (λέγεις) παρὰ τὰς σημειωθείσας εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ ἄλλας ἀτελείας. Οὐδ' ἐγὼ τὰς παρέβλεψα· ἀλλὰ τῆς περὶ αὐτῶν σκέψεως τόπος οἰκεῖος δὲν ἦσαν τὰ Προλεγόμενα. Εἰς ἐκ τῶν φίλων μου ἀσχολεῖται νὰ τὸ ἀναθεωρήσῃ ἀκριβέστερον, καὶ νὰ τὸ ἐκδώσῃ μὲ ὀλίγας ἐπικρίσεις. Εἴθε νὰ μὴν ἀποσταθῇ! Ὅπως ἂν ἦναι, μὴ σὲ λυπῇ· ἡ ἀτέλειά του ἦτον ἄφευκτος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ προλήψεις τοῦ ἔθνους. Προλήψεις τόσοι βαθέα ρίζωμένας, ὥστε πολλάκις μὲ ἠνάγκασαν νὰ εἶπω· «ἂν δὲν θερίσῃ ὁ θάνατος» ὅλους ἡμᾶς τοὺς γηραλέους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδαιμονήσῃ ἡ Ἑλλάς.» Εἰς σᾶς τοὺς νέους μένει ἡ φροντίς νὰ διορθώσετε τὸ πολίτευμά σας, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ μέλλετε νὰ ζήσετε, καλὰ, ἂν ἦναι καλόν, κάκιστα, ἂν δὲν φροντίσετε τὴν διόρθωσίν του. Ἀρκεῖ ὅτι εὐρίσκονται εἰς αὐτὸ τὰ κυριώτερα, ἢ διαίσεις, λέγω, καὶ ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτησία τῶν τριῶν ἔξουσίων, καὶ ἡ κατ' ἔτος ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων. Εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ

παρὸν συμβούλευε τοὺς ἡμετέρους νὰ μένωσιν ἀμετάθετοι, ὅτι ἐξ αὐτῶν κρέμεται ἡ σωτηρία των. Τὰ λοιπὰ διορθώνονται μὲ τὸν χρόνον, ὅστις ὅμως δὲν συμφέρει μήτε νὰ συντηρηθῇ, μήτε νὰ μακρυνθῇ πολύ. « Σπεῦδε βραδέως. »

Ἀνέγνωσα μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς τελευταίας διαβουλεύσεις τῶν ἀντιπροσώπων, εὐρισκομένων τότε εἰς τὸ Ἄστρος, ἢ Ἄστρον, ὅτι φροντίζουν καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναγκαιότατον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀρμόζει τὸ « Σπεῦδε βραδέως. » Μὴ περιεργάζωνται κατὰ τὸ παρὸν πολλά· ἀρκεῖ νὰ νομοθετήσωσι νὰ γίνεταί ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱερατευόντων ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, καὶ νὰ περιορισθῶσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς μόνην τὴν ἐκκλησιαστικὴν στρατείαν, ἀποκλειόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα. Ἄν ἕως τῶρα ἐκλέχθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς αὐτά, τοῦτο ἦτον ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα ἐξ ἀνάγκης εἰς ὅλους τοὺς ἐμβαίνοντας ἀπροσδοκῆτως εἰς νέαν βίου κατάστασιν· ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ παραιτῶνται τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας, μιμούμενοι τοὺς Ἀποστόλους, τῶν ὁποίων παράγγελμα εἶναι καὶ τὸ « Οὐδεὶς στρατεύομενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. »

Ἐχω ἀκόμη πολλὰ νὰ σὲ εἰπῶ, καὶ ἤθελα λυπηθῆν ἀπαρηγορήτως, ὅτι δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ ἀσθενέστατόν μου γῆρας νὰ τὰ εἰπῶ, ἂν ἔγραφα εἰς ἄλλον παρὰ σέ. Ἄλλα δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ μάθῃς ἀπ' ἄλλους, καὶ ἄλλα εἶσαι ἱκανὸς νὰ μαντεύσῃς· δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραδράμω, πρὶν τελειώσω τὴν ἐπιστολήν, μίαν ἀκόμη ἐπιθυμίαν, ἥτις μοῦ βασανίζει τὴν ψυχὴν, καὶ τῆς ὁποίας τὴν πληρῶσιν μόνος σου δύνασαι νὰ ταχύνης.

Ἡ ἀξιοθρήνητος τῆς ποτὲ λαμπρᾶς Χίου κατάστασις ἐγένεν ἔργον τῆς ἀβουλίας τῶν πρὸ σοῦ. Τίς ἄλλος παρὰ σὲ δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς Χίου; Χρεωστεῖς λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇς ὅσῃν ἔχεις ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὸ Νομοθετικὸν καὶ εἰς τὸ Νομοτελεστικὸν συνέδριον, διὰ νὰ ταχύνωσι τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, πρὸ τοῦ χειμῶνος, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμοδόρων τυράννων, καὶ τὸ χρεωστεῖς διπλῶς. Ἡ Χίος εἶναι πατρίς τῶν προπατόρων σου, πρῶτον χρέος· τὸ δεύτερον συνάγεται ἀπ' ὅ,τι σ' ἔλεγα ἀνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ προσλάβῃς εἰς τὸ πολυπόνον σου ἔργον συνεργοὺς ὁμοίους σου. Τοιοῦτους συνεργοὺς δύσκολα τοὺς εὐρίσχεις ἄλλου, παρὰ μετὰ τῶν Χίων· ὅχι δότι εἶναι σοφώτεροι τῶν λοιπῶν Γραικῶν, ἀλλὰ διότι ἔδειξαν μ' ὅ,τι ἔπραξαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως των ὄντες δοῦλοι, πόσον εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνεργήσωσιν εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ὄντες ἐλεύθεροι. Ἐχουν καὶ ὁμόνοιαν, ἔχουν καὶ αὐτὸ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὅμα· ὡς τὸ ὀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης. Εἶναι καλοὶ καὶ τὴν ὁμόνοιάν των νὰ ἐμπνεύσωσιν, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀγαθὰ νὰ κοινωνήσωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ θρηνοῦν τὰς ἰδίας των συμφοράς, δὲν τοὺς μένει καμμία δύναμις νὰ θεραπεύωσι τὰς κοινάς. Φρόντισε νὰ παύσῃς τὰς συμφοράς των, ἂν ἐπιθυμῇς νὰ αὐξήσῃς τὸν ἀριθμὸν τῶν δυνατῶν νὰ ὠφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

Ἐτελειώθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἡ δευτέρα ἐκδοσις τοῦ Περί Ἀδικημάτων καὶ Ποινῶν συγγράμματος τοῦ Βεκαρίου. Τὴν ἡύξησα μὲ νέα Προλεγόμενα, καὶ νέας σημειώσεις. Θέλω σὲ τὴν πέμψειν διὰ τοῦ φίλου Ῥοδοκα-

νάκη, ὅταν ἐτοιμασθῇ ἡ κιβωτός τῶν ὁποίων μέλλω νὰ
στείλω πρὸς αὐτὸν βιβλίων. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίω, 4 Ἰουλίου 1823.

Ὁ εὐχέτης τῶν ἐλπιζομένων ἀπὸ σέ
καλῶν, καὶ φίλος
ΚΟΡΑΗΣ.

Κτ'.

Πρὸς Ν. ΖΩΣΙΜΑΝ.

100.

Ἐκ Παρισίω, 9 Ὀκτωβρίου 1823.

Τιμώτατε καὶ φιλογενέστατε κύριε Ζωσιμᾶ,

Ἔχω δύο σου ἐπιστολάς τὴν 24 Ἰανουαρίου καὶ τὴν
20 Ἰουνίου. Ἀπορῶ ὅτι παρέπεσεν ἡ ἐπιστολή μου 5
Σεπτεμβρίου, 1822. Εἰς αὐτήν, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἄλλο
δὲν ἐσημείονα πλὴν τὴν ἀποστολὴν τῶν ὁποίων μοῦ ἐζή-
τησες βιβλίων, εἰς δύο κιβωτοὺς ΑΖ, Ν 2-3, τὴν πρῶ-
την περιέχουσαν 40 σώματα (εἰς ἑξ τόμους καθὲν) Πλου-
τάρχου, καὶ ἡ δευτέρα 50 σώματα (ἐκ 2 τόμους καθὲν)
Ἰσοκράτους, 50 Προδρόμους, 50 Αἰσώπους, καὶ 50 Πο-
λυαίνους.

Περὶ τῶν ὁποίων μὲ λέγεις Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους,

τὸ σφάλμα εἶναι τῆς γεροντικῆς μου μνήμης. Πρὸς ἄλλον εἰς Μασσαλίαν (ὅχι πρὸς τὸν κύριον Μουσπινιώτην) ἔστειλα τὰ δύο σώματα καὶ τρίτον τὸν Ὀνήσανδρον καὶ τὰ ἡμέλησεν ὁ εὐλογημένος.

Τώρα μὲ γράφει, ὅτι θέλει τὰ πέμψειν πρὸς τὸν κύριον Ῥώταν.

Ἐδῶ ἐξῆς καταγράφω τὸν ἐτήσιον λογαριασμόν. Κατ' αὐτὸν σὰς μένω χρεώστης φρ. 601, τὰ ὅποια παρκαλῶ τὸν κύριον Ῥώταν νὰ σὰς ἐμβάσῃ μὲ πρώτην εὐκαιρίαν.

Οἱ κύριοι Ζωσιμάδας

24 Ἰανουαρίου, 1823, Δι' ὅσα ἔλαβον ἀπὸ	
τὸν K. Ῥώταν	φρ. 329.75
Δι' ἐνοίκιον ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Ἰου-	
νίου 1823	» 50
Δι' ἐξισασμὸν μένω χρεώστης	» 601
	φρ. 980.75
Δι' ὅσα ἔμειναν εἰς χρέος μου ἀπὸ τὸν λογ.	
9 86ρίου 1822	φρ. 329.75
Ἀπὸ πώλησιν βιβλίων	» 651
	φρ. 980.75

Ἀκόλουθον ἔχεις τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖς τῶν μενόντων βιβλίων σημείωσιν.

Πρόδρομοι Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, . .	σώματα 210
Ἰσοκράτους ἀπὸ τὸν 1 τόμον	» 460
» ἀπὸ τὸν 2	» 391
Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν 1 δὲν μένει τίποτε	» —
» ἀπὸ τὸν 2	» 14
» ἀπὸ τὸν 3	» 30

Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν 4	σώματα	55
» ἀπὸ τὸν 5	»	72
» ἀπὸ τὸν 6	»	83
Αἰσώπου	»	53
Πολυαίνου	»	25

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ εὐχόμενος καὶ εἰς τοὺς
δύο ὑγείαν καὶ εὐδαιμονίαν, μένω εἰς τὰς προσταγὰς σας.

ΚΟΡΑΗΣ.

1 Μαρτίου 1826.

Τιμιώτατε κύριε Ζωσιμᾶ,

Ἀπὸ τὴν σημείωσιν βλέπεις ὅτι ἐπλήρωσα τὴν ἐπιθυ-
μίαν σου κατὰ τὴν εἰς ἐμὲ γραφεῖσαν 9 Αὐγούστου 1825
ἐπιστολήν σου. Αἱ ἑξ κιβωτοὶ ἐστάλησαν κατὰ τὴν 23
Φεβρουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κύ-
ριον Θεόδωρον Πρασακάκην διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ εἰς τὸν
Πρόεδρον τῆς Βουλῆς. Εἰς τὸν αὐτὸν κ. Πρασακάκην
θέλεις πληρῶσιν τὰ μέχρι Μασσαλίας καὶ τὰ ἐκεῖθεν εἰς
Ἑλλάδα ἀναγκαῖα τῆς ἀποστολῆς ἔξοδα. Διὰ δὲ ὅσα
ἔκαμα ἐδῶ φρ. 201. 40, πέρασέ τα, παρακαλῶ, εἰς πί-
στιν τοῦ μεταξύ μας λογαριασμοῦ.

Εὐλογον ἔκρινα νὰ σὲ πέμψω ἐδῶ κλεισμένον καὶ ἀντί-
γραφον τῆς ὁπρίας ἔστειλα πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπιστολῆς,
διὰ νὰ κρίνης ἐξ αὐτῆς, φίλε, νὰ τοὺς γράψῃς μὲ τρόπον

ὥστε νὰ γενῇ ἀληθῶς ὠφέλιμον εἰς τὸ γένος, τὸ μέγα σας τοῦτο δῶρον (τιμώμενον σχεδὸν εἰς 10000 φρ.). Ἡ προσδοκώμενη ὠφέλεια κρέμεται μάλιστα ἀπὸ τὴν φρόνιμον καὶ δικαίαν διαμοίρασιν τῶν βιβλίων. Ὅθεν, ὡς δωρηταί, ἔχετε ὅλα τὰ δίκαια (εἰς ἐμὲ δὲν ἤρμοζε νὰ γράψω πλειότερα) ἐσεῖς, λέγω, ἔχετε ὅλα τὰ δίκαια νὰ ζητήσετε ἀπὸ τὴν Βουλὴν, νὰ ψηφίσῃ ἐπιτροπὴν πέντε ἢ ἑξ Βουλευτῶν τῶν πλέον εὐσυνειδήτων καὶ δικαίων, καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν φροντίδα τῆς διαμοίρασεως, ὥστε νὰ ὠφεληθῶσι μάλιστα ἀπ' αὐτὴν οἱ πτωχοὶ καὶ ἄποροι σπουδασταί.

Εἰς τὸν αὐτὸν κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην πέμπω δέσμην περιέχουσαν δύο σώματα τῆς νέας ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφώντος καὶ τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος παρακαλῶν νὰ εὕρῃ κἀνένα τρόπον νὰ σὲ τὰ στείλῃ ἀσφαλῶς. Φρόντισε νὰ ζήσης! νὰ τὸν διδάξης πῶς ἔχει νὰ σὲ τὰ στείλῃ. Εὐτυχεῖτε!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος

ΚΟΡΑΗΣ

Τὸ κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην γράφω ἀκόμη (δὲν ἔξεύρω ἂν ἔκαμα καλὰ) νὰ ἀσφαλίσῃ τὰς 6 κιβωτοὺς ἀπὸ κινδύνους θαλάσσης διὰ τιμὴν περίπου 9000 fr.

Ἀντίγραφον τῆς σταλθείσης εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἐκ Παρισίων 1 Μαρτίου 1826.

Σεβασμία Βουλὴ,

Οἱ φιλογενέστατοι ἄδελφοὶ κύριοι Ζωσιμάδαι συνειθι-
σμένοι πρὸ πολλοῦ νὰ εὐεργετῶσι τὴν Ἑλλάδα, ἠθέλησαν
τώρα μάλιστα, ὅτε αἱ εἰς αὐτὴν εὐεργεσίαι ἔγιναν ἀναγ-
καιότεραι, νὰ δείξωσι τὴν πρὸς τὴν πατρίδα παλαιὰν
ἀγάπην καὶ προθυμίαν τῆς γενναίας των ψυχῆς. Ὅθεν
μὲ διέταξαν νὰ σᾶς πέμψω τὰ κατωτέρω σημειωμένα βι-
βλία, συμποσούμενα εἰς τόμους 1008, καὶ διηρημένα εἰς
ἑξ̄ κιθωτούς, τὰς ὁποίας καὶ ἔστειλα εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ
κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ
αὐτοῦ.

Δὲν ἀμφιβάλλω, σεβασμία Βουλὴ, ὅτι λαμβάνοντες
αὐτά, θέλετε φανερῶσιν πρὸς τοὺς φιλογενεῖς Ζωσιμάδας
τὴν ἀπ' ὅλους ἡμᾶς χρεωστούμενην εἰς αὐτοὺς εὐγνωμο-
σύνην. Εὐγνωμοσύνην ὁμῶς νοῶ ὅχι τὴν συνήθως διὰ φι-
λοφρονητικῶν λόγων γινομένην, ἀλλ' ἐκείνην μάλιστα,
ἣτις μόνη δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν φιλογενῆ σκοπὸν τῶν
τιμίων τούτων ἀνδρῶν. Ὁ σκοπὸς τῆς ὁποίας ἔκαμαν βα-
ρείας δαπάνης ἦτο καὶ εἶναι ἡ ὠφέλεια τοῦ γένους. Ἄλλ' ἡ
ὠφέλεια δὲν θέλει γενῆν ἀνάλογος τῆς εὐεργεσίας, ἐὰν ἡ
σεβασμία Βουλὴ, δὲν φροντίσῃ πατρικῶς νὰ κάμῃ τὴν
διαμοίρασιν τῶν βιβλίων εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς σπου-
δαστάς, ἑξαιρέτως τοὺς πτωχοὺς, τοιαύτην, ὁποία νὰ
φωτίσῃ καὶ νὰ φρενώσῃ τοὺς νέους μας, ἐκ τῶν ὁποίων

μάλιστα ἐλπίζεται ἡ φυλακὴ τῆς μὲ τόσους ἀγῶνας ἀποκτηθείσης ἐλευθερίας. Τοιαύτην φροντίδα παρακαλοῦν καὶ προσμένουν ἀπὸ τὴν σεβασμίαν Βουλὴν οἱ φιλοπάτριδες καὶ γενναῖοι Ζωσιμάδαι· τοιαύτην κ' ἐγὼ ὁ μὲ σέβας ὑπογραφόμενος.

Ἔτοιμος εἰς τὰς προσταγὰς σας
Α. ΚΟΡΑΗΣ

Σημειώσεις τῶν σταλθέντων διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κυρίου
Θεοδώρου Πρασακάκη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν βιβλίων εἰς ἕξ κιβωτούς.

Πρώτη κιβωτ.σημ. Ζ. Ν ^ο 1	περιέχει Ἰσοκρ. σώμ. 90 εἰς 2 τόμ. Τόμ. 180	
Δευτέρα » » » » 2 »	τοῦ αὐτοῦ » 90 » » » 180	
Τρίτη » » » » 3 » » » » 32 » » » » 64		
	Εἰς τὴν αὐτὴν κιβωτὸν Προδρόμους . . . » 96	
Τετάρτη » σημ. Ζ. Ν ^ο 4	Ἰσοκράτους σώματα 80 . . . » 160	
	Καὶ Προδρόμους . . . » 23	
Πέμπτη » σημ. Ζ. Ν ^ο 5	Ἰσοκράτους » 80 . . . » 160	
	καὶ Προδρόμους . . . » 18	
Ἑκτη » σημ. Ζ. Ν ^ο 6	Ἰσοκράτους » 24 . . . » 48	
	καὶ Προδρόμους . . . » 51	
	καὶ Αἰσώπους . . . » 28	
	396	Τόμ. 1008
Ἐπανάληψις τῆς σημειώσεως 396 σώμ. Ἰσοκρ. εἰς τόμ. 792		
	Προδρόμους » 188	
	Αἰσώπους » 28	1008
Δαπάνη τῆς ἀποστολῆς διὰ βραπτικὰ 1008 τόμ. 104.90		
Διὰ 6 κιβωτούς καὶ τὰ εἰς αὐτὰς ἀναγκαῖα 92		
Διὰ μετακόμισιν ἀπὸ τὸ μαγαζίνον καὶ ἄλλα ἔξοδα 4.50		
		fr. 201.40

Ἐκ Παρισίων, 29 Σεπτεμβρίου 1826.

Πρὸς τὸν κύριον Νικόλαον Ζωσιμάδην, εἰς Νίσσαν.

. Ἄς ἔλθωμεν, φίλε, τώρα εἰς τὰ σπουδαιότερα, τὰ ὅποια παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ν' ἀκούσετε μὲ προσοχὴν εὐνοϊκὴν. Ἔως τώρα ἐπέμψατε εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία καὶ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἡ Ἑλλὰς θέλει σᾶς χρεωστεῖν ἀείμνηστον τὴν χάριν. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς πρὸ μικροῦ δυστυχίας, γεννηθείσας ἀπὸ τὰς μωρὰς διχονοίας τῶν προεστώτων, ἐγεννήθησαν νέαι ἀνάγκαι, ἀνάγκαι ζωῆς ἢ θανάτου, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, καὶ διὰ τὸν ἀπειλούμενον ἀπὸ τοὺς τυράννους ἐξολοθρευμόν. Ἰ Δὲν ἦτον ἄρα ἅγιον καὶ ἱερὸν ἔργον, νὰ κατασταθῶσιν οἱ Ζωσιμάδαι ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι Ἑταιρίας βοηθητικῆς, συνταγμένης ἀπὸ ὅλους τοὺς εὐρισκομένους εἰς Μόσχαν, Πετρούπολιν, Ὁδησσὸν καὶ ὅπου ἄλλοῦ γνωρίζετε ὁμογενεῖς πλουσίους καὶ εὐεργετικοὺς (ὡς οἱ Ζωσιμάδαι), νὰ συναθροίσετε συνεισφορὰν πλουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τροφὰς νὰ πέμψετε εἰς τὴν πεινῶσαν πατρίδα, καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας φρεγάτας νὰ κατασκευάσετε, ἢ κατασκευασμένας ν' ἀγοράσετε διὰ τὴν κινδυνεύουσαν νὰ χαθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς πατρίδα; Οἱ ἄλλογενεῖς καὶ ἑτερόθρησκοι (τὸ ἐμάθετε βέβαια ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας) ἐσύστησαν εἰς πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις ἑταιρίας, καὶ ἔστειλαν καὶ στέλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ σιτάρια καὶ πολέμου ἐφόδια. Τοῦτο

μόνον ἔφθανε νὰ κινήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ζῆλον (ἢ μᾶλλον ἐντροπὴν) νὰ δειξώμεν, ὅτι βοηθοῦμεν καὶ ἡμεῖς καθεὶς τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ δὲν προσμένομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ξένων. Ἄς γενῇ τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν Ζωσιμάδων! Δὲν ζητῶ, οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ ζητήσω, ἀπὸ σᾶς μόνους τοιαύτην ἀναγκαίαν βοήθειαν· διότι καὶ ἀρκετὰ ἕως τώρα ἐπληρώσατε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη, οὐδὲ σεῖς μόνοι εἰσθε χρεῶσται τῆς πατρίδος. Ἄλλ' ἐὰν ἐσεῖς δειχθῆτε ἀρχηγοὶ τούτου τοῦ νέου χρεωστούμενου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαραιτήτου χρέους, γράφοντες εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ γνωστοὺς καὶ φίλους σας, νὰ ἀνοίξωσι καὶ τὰς ἀκοάς των εἰς τὰς γοεράς φωνὰς τῶν σφαζομένων ἢ αἰχμαλωτιζομένων καί, τὸ ἐλεεινότερον, τουρκιζομένων Ἑλλήνων, καὶ τοὺς θησαυροὺς των εἰς τὴν τόσο φρικτὴν δυστυχίαν· ἐὰν ἐσεῖς, λέγω, δειχθῆτε ἀρχηγοὶ καὶ σύμβουλοι τοιούτου καὶ τοσοῦτου καλοῦ, τοῦτο μόνον, σᾶς βεβαιῶνω, ἀρκεῖ νὰ ὑπερβάλλῃ ὅσα ἕως τώρα ἔδαπανήσετε εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους· τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ δοξάσῃ τοὺς Ζωσιμάδας, φημιζόμενον εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, καὶ νὰ τιμήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Συλλογίσθητε, φίλοι, ὅσα γράφω, καὶ ὅσα χρεωστεῖτε νὰ γράψετε πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ φίλους σας· λάβετε περὶ τούτου σύμβουλον καὶ συνεργὸν τὸν φρόνιμον φίλον μας I. P. καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε τὸ κατορθώσιν. Κανεῖς ἀπὸ τοὺς πλουσίους μας δὲν θέλει φανῇν τόσο ἀσπλαγχνος, τόσο λίθινος, ὅστις ἀπαιτούμενος ὅχι τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μικρὸν τι μέρος τοῦ πλούτου, νὰ παύσῃ τὰς σφαγὰς, τοὺς αἰχμαλωτισμούς, καὶ τὸ φρικωδέστερον, τοὺς ἀναγκασμένους τουρκισμοὺς τῶν ἀδελφῶν

του, κανείς λέγω δὲν θέλει δειχθῆν τόσον λιθινος, ὥστε νὰ μὴ συνδράμῃ εἰς τὴν πλήρωσιν τόσου ἱεροῦ χρέους.

Ἐὰν κατὰ δυστυχίαν εὔρεθῇ καὶ τοιαύτης ἀσπλάγχχνου ψυχῆς ἄνθρωπος κανένας, μὴ διὰ τοῦτο ψυχρανθῇ τῶν λοιπῶν ὁ ζῆλος· κάμετε σεῖς τὸ χρέος σας, καὶ ἀφήσετε αὐτὸν νὰ συλλογίζεται, ἂν δὲν ἐμωράνθη καὶ ἡ κεφαλὴ του, ὡς ἐλιθώθη ἡ καρδιά του, τὰ φοβερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, « Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν » σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται; »

Υγιαίνετε! Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν νὰ εὐλογήσῃ τοὺς ὅσοι οἰκτεῖρουν τὸ γένος των!

Εἰς τὰς προσταγὰς σας ἔτοιμος
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

103.

28 Ὀκτωβρίου 1828.

Τιμώτατε κύριε Νικόλαε,

Ἀσπάζομαί σε φιλικῶς· ἔλαβα τὴν 18 Ἀπριλίου ἐπιστολήν της καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, τὴν ὁποίαν δὲν εὗρισκω πρόχειρον κατὰ τὸ παρὸν ἀνακατωμένην εἰς πλῆθος ἄλλο πολὺ ἐπιστολῶν.

Ἡ μέλλουσα εἰς Μόσχαν ἀποδημία σου, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαία, σ' εὐχομαι καὶ τὴν ἐκεῖ ἐπιδημίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴν εὐτυχῇ καὶ ὅσον δυνατὸν ἐγρήγορον. Τὸ γῆρας (τὸ αἰσθάνομαι, φίλε, ἀπ' ἑμαυτοῦ) χρειάζε-

ται ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, καὶ γαλήνην τῆς ψυχῆς ἀπὸ πάσης λογῆς φροντίδας. Εἴθε, ἂν αἱ περιστάσεις τὸ ἐσυγχωροῦσαν, νὰ ἐλάβανες τὴν ἀγίαν ἀπόφασιν νὰ κάμῃς ἀκόμη ἓν μόνον ταξείδιον τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἀνάπαυσιν πλειοτέραν θέλεις ἀπολαύσειν, καὶ τὴν ἡδονὴν νὰ βλέπῃς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς σπουδαστὰς νέους μας εὐεργετημένους ἀπὸ τὰ δῶρα σας καὶ περικυκλοῦντάς σε ὡς πατέρα.

Χαίρω ὅτι ἐπληροφορήθης ἀπὸ τὸν φίλον Ρώταν τὸ κατευόδιον τῶν βιβλίων καὶ τόσον πλέον ὅσον ἐγὼ δὲν ἔλαβα ἀκόμη ἀπόκρισιν μετὰ τόσους μῆνας ἀπὸ τὸν πρόεδρον Καποδίστριαν· τὸ ὁποῖον ἄλλως νὰ ἐξηγήσω δὲν ἔμπορῶ, πλὴν ὅτι κανένας μισέλλην καὶ μισόχριστος, ἄνοιξε τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰς ἐμπόδισεν. Ὡς τόσον ἤλθεν ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅχι πρὸ πολλοῦ, καὶ μ' ἐβεβαίωσε καὶ αὐτὸς τὸ κατευόδιον τῶν βιβλίων.

Μὲ δυσaráεστησίν μου βλέπω τὴν δυσκολίαν νὰ λαμβάνῃς τὰ ὁποῖα σὲ πέμπω ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἀντίτυπα τῶν νέων ἐκδόσεων. Ἔστειλα πάλιν εἰς Τεργέστην τὸν Ρῶτα δύο ἀντίτυπα τῶν νεωστὶ ἐκδοθέντων Ἀτάκτων. Εἴθε τὰ λάβῃς εὐκολώτερον!

Τὸν αὐτὸν Ρῶτα παρακαλῶ νὰ σ' ἐμβάσῃ φρ. 237,50 διὰ τὰ συναχθέντα ἀπὸ βιβλίων σου πώλησιν τοῦ περασμένου ἔτους. Γνωστοποιήσέ με νὰ ζήσης! τὴν παραλαβὴν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν βιβλίων.

Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς ἐπιστροφὴν ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς τόπους ἐγγρήγορον, ὑγείαν πολυχρόνιον καὶ εὐδαιμονίαν!

Εἰς τὰς προσταγὰς σου

A. ΚΟΡΑΗΣ,

KZ'.

Πρὸς Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΝ.

104.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς μου ἔμαθα τὸν προβιβασμόν σου εἰς τὴν προεδρίαν τοῦ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου. Ἡ ὑπόληψις, τὴν ὁποίαν ἔχω περὶ τῆς φιλογενείας σου μὲ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι μέλλεις νὰ ὠφελήσῃς τὴν κοινὴν μας πατρίδα, τῶρα μάλιστα, ὅτε βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς σεβασμίους συνέδρους σου, δύνασαι νὰ συνεργήσῃς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν της.

Ἔργα νέων, Βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων.

Εἰς ἐμὲ δὲν ἔμεινε πλέον ἄλλο παρὰ τὸ τελευταῖον, αἱ εὐχαί. Ἄν ᾗσαν ἀρκεταί, καιρὸς ἤθελ' εἶσθαι ν' ἀρχίσῃ ἡ Ἑλλὰς νὰ γεύεται τοὺς καρπούς, ὧσων ἐδείξετε μέχρι τῆς ὥρας ταύτης θαυμαστῶν ἔργων ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Καθὼς τὰ ἔργα σας ἐθαυμάσθησαν ἀπ' ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, οὕτως ἤθελαν ἐπαινέσειν καὶ τὰς βουλὰς σας, ἐὰν τὰς ἐγνώριζαν. Ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι καὶ αἱ βουλαὶ σας εἶναι κατὰ τὰ ἔργα σας· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ἀκόμη νὰ καταστήσετε κανονικὴν αὐθεντικὴν κοινολογίαν μὲ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, δίδετ' ἀφορμὴν νὰ πιστεύωσιν ὅσας ἀκούουν ἀλλαχόθεν ὀνειδιστικὰς τῶν

λαμπρῶν σας ἔργων εἰδήσεις. Ἄπ' αὐτὰς μία εἶναι καὶ ἡ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν διχονοιῶν εἰδήσις. Ἄν ᾦναι ἀληθής, οὐαὶ εἰς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα! ἐπειδὴ οἱ σπινθήρες τῆς διχονοίας, ἃν δὲν καταπλακωθῶσι πάραυτα, κινδυνεύουν ν' ἀνάψωσι πυρκαϊὰν ἱκανὴν νὰ κατακαύσῃ καὶ νὰ φανίσῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὅλην τὴν δόξαν τῶν ἔργων σας. Αἱ κατὰ τοῦ τυράννου νίκαι ἔκαμαν ἕως τῶρα τοὺς Ἑλληνας θαυμαστούς· ἀλλὰ μόνῃ ἡ φρόνιμος κυβέρνησις τῆς πολιτείας ἰσχύει νὰ τοὺς καταστήσῃ καὶ σεβαστούς. Τοῦτον τὸν σεβασμὸν (τὸ λέγω μὲ θλίψιν ἀπαρηγόρητον τῆς ψυχῆς μου) δὲν τὸν ἐμπνεύσαμεν ἀκόμη εἰς τοὺς ξένους.

Ὅπως ἂν ᾦναι, καὶ τὰς ὁμοιοίας καὶ τὰς διχονοίας μας ἔπρεπε νὰ τὰς ἀναγγέλλῃ ἡ κυβέρνησις κανονικῶς, προστάσσουσα τὸν ἐφημεριδογράφον τῆς νὰ στέλλῃ τὴν ἐφημερίδα εἰς κἀνένα ἐφημεριδογράφον τῶν ἑδῶ, καὶ νὰ ἀντιλαμβάνῃ τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα ἀπ' ἐκείνων. Τὰς ὁμοιοίας ἀναγγέλλοντες, γίνεσθε σεβαστοί· τὰς διχονοίας πάλιν ἀναγγέλλοντες, πρῶτον μὲν τὰς ἀναγγέλλετε κἂν συνωδευμέναις μὲ τὴν ὁποίαν δείχνετε προθυμίαν καὶ νὰ τὰς σβένετε· ἔπειτα ἐμποδίζετε νὰ τὰς ἀναγγέλλωσιν ἄλλοι ἀλλαχόθεν, καὶ νὰ τὰς μεταμορφώσωσιν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἄλλος διὰ λάθος ἀκούσιον, καὶ ἄλλος ἐχθρικῶς, αὐξάνων τὰς δυστυχίας μας, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ καταφρονητούς.

Συγχώρησε, σεβάσμιε Πρόεδρε, μετὰ τῶν σεβασμίων συνέδρων σου, εἰς τὸ γῆράς μου ταύτην μου τὴν εἴτε εἰδήσιν, εἴτε συμβουλὴν, περὶ τῆς σωτηρίας καὶ δόξης τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος. Ἄν τὴν νομίσατε συμβουλὴν, οὐτ' ὄνειδος οὔτε τιμὴ κάμμία μὲ πρέπει δι' αὐτήν· διότι

δὲν τὴν δίδω ἐγώ, ἀλλ' ὁ αἰμνηστος καὶ αἰοίδιμος Σωκράτης, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι « Μητρός τε καὶ πατρός καὶ » τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστι πατρίς » καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ » παρὰ θεοῖς, καὶ παρὰ ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι· καὶ » σέβεσθαι, καὶ μᾶλλον ὑπεῖκειν, καὶ θωπεύειν πατρίδα » χαλεπαίνουσιν, ἢ πατέρα κ.τ.λ. »

Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον τοῦτο χρέος μὲ ἀναγκάζει νὰ σᾶς κοινωνήσω καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰς τὸ Τούνεζι διατρίβει φίλος μου ἄλλογενῆς, καὶ φίλος ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν βλέπων, ὅτι οἱ θαλάσσιοί μας ἥρωες, αἰχμαλωτίζοντες Τούρκους, τοὺς πωλοῦν πάραυτα, ἀντὶ νὰ τοὺς δίδωσιν εἰς ἀνταλλαγὴν ἄλλων ἀδελφῶν μας αἰχμαλωτισμένων ἀπὸ τοὺς τυράννους, καὶ κινδυνευόντων νὰ χάσῃ καὶ τιμὴν καὶ θρησκείαν καὶ ζώην· τοῦτο (λέγω) παρατηρῶν ὁ φίλος μου, ἠπόρησεν, ὅτι δὲν ἐφρόντισεν ἡ κυβερνήσις μας ἀκόμη νὰ πληρώσῃ τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας χρέος. Τώρα πάλιν ὁ αὐτὸς φίλος ἀνανεώνει τὴν αὐτὴν ἀπορίαν μὲ ἐπιστολὴν 12 Ἀπριλίου, ἀφορμὴν λαμβάνων ἀπὸ δύο βαρβαρικὰ σανδάλια, φορτωμένα πραγματείας καὶ 38 βαρβάρους, τὰ ὅποια αἰχμαλωτίσαντες οἱ ἡμέτεροι, ἐπώλησαν τὰ 38 ἄγρια θηρία· καὶ μὲ δίκαιον. Δικαιότερον ὅμως πολὺ καὶ ἐνδοξότερον καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἦτο νὰ δίδωσι τοὺς ἀσεβεῖς εἰς λύτρωσιν τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν μας. Τοῦτο παρακαλῶ νὰ τοὺς παραγγείλετε νὰ πράσσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς, παριστάνοντες εἰς αὐτούς, ὅτι πολεμοῦν ὃχι μόνον ὑπὲρ πατρίδος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πίστεως. Δυνάμενοι νὰ σώσωσι ψυχὰς ἀδελφῶν ἀπὸ τῶν ἀπίστων

τὰς χεῖρας, ἂν τὸ ἀμελήσωσιν, ἀμελοῦν τὸ γινόμενον ἄδικον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸ 10 μηνῶν, σεβάσμιε Πρόεδρε, ἐπεμψα διὰ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ κυρίων Πρασακάκη καὶ Ψύχα εἰς τὴν κυβέρνησιν φράγκα 630. Αὐτὰ ἦσαν δῶρον τῆς σοφῆς χήρας τοῦ Βυττεμβαχίου (Wyttenbach), σοφοῦ καὶ περιφήμου Προφέσσορος τῆς Ὀλλανδίας. Τὴν 11 Μαΐου τοῦ παρόντος ἔτους, ἔστειλα διὰ τῶν αὐτῶν Πρασακάκη καὶ Ψύχα ἄλλα 300, δῶρον τῆς αὐτῆς χήρας. Καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα τὰ προσφέρει ἡ φιλόφρων καὶ φιλέλλην χήρα εἰς τοὺς πληγωμένους Ἑλλήνας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον. Οὕτω ῥητῶς μὲ τὸ γράφει, «Διὰ τοὺς πληγωμένους.» Μετὰ τρεῖς μῆνας λέγει, ὅτι μέλλει νὰ μὲ στείλῃ ἄλλα 300 φρ. διὰ τοὺς αὐτοὺς. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ οὐδὲ τὰ δύο λεπτὰ τῆς εὐαγγελικῆς χήρας, δοθέντα ἀπὸ Ἰουδαίαν εἰς ὁμογενεῖς Ἰουδαίους, ἔμειναν ἀνεγκωμίαστα, δίκαιον εἶναι νὰ δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν πλουσιόδωρον ἀλλογενῇ χήραν τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλου τοῦ γένους, μὲ μικρὸν ἐπιστόλιον (ἃς ἦναι καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν μας) ὑπογραμμένον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον, ἢ καὶ ἀπὸ τὸν λειτουργὸν τῶν ἔξω, δηλωτικὸν τῆς παραλαβῆς τῶν 930 φρ.

Ἐμεινε τελευταία δέησις, Σεβάσμιε Πρόεδρε, ἡ ὑπὲρ τῆς μερικῆς μου πατρίδος. Ἄν ἀπέβλεπε μόνον ἐμέ, δὲν ἤθελα τολμήσειν νὰ τὴν κάμω· ἀλλ' ἀποβλέπει τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς πατρίδος. Ὁ λόγος μου εἶναι περὶ τῆς δυστυχεστάτης Χίου. Ὅλιγων τινῶν ἀνοήτων ἀνόητος ἐπιχειρήσεις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἄγριον τύραννον νὰ κατερημώσῃ νῆσον, ἥτις, λαμπρὰ καὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἔδειξε καὶ εἰς

τοὺς ἐσχάτους καιροὺς τῆς δουλείας, πόσον ἐπεθύμει νὰ λαμπρυνθῇ καὶ δεύτερον εἰς ἰδίαν τῆς καὶ κοινὴν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν. Τὸ γυμνάσιον, ἡ βιβλιοθήκη, ἡ τυπογραφία τῆς, ὡς τόσαι πηγαὶ σοφίας, ἐπότιζαν ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἀνεψύχοναν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Εἶναι δυστυχία ἀπαρηγόρητος διὰ τοὺς Χίους, ἐὰν οἱ ὠφελθέντες ἀπὸ τοὺς προλαβόντας κόπους καὶ τὰς βαρείας δαπάνας τῶν Χίων, καὶ ἀποκτήσαντες πατρίδας, τοὺς ἀφήσωσιν αὐτοὺς χωρὶς πατρίδα. Ἡ παροῦσα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος κυβέρνησις χρεωστεῖ παρηγορίαν εἰς τοὺς Χίους, ὡς δικαίαν, ὡς εὐκόλον καὶ ὡς συμφέρουσαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Δικαίαν· ὅχι μόνον ὡς ἀμοιβὴν τῆς προτέρας εἰς τὰ καλὰ καὶ κοινῶς ὠφέλιμα προθυμίας τῶν Χίων, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ τυράννου δι' ὅσας ἐτόλμησε ληστείας καὶ σφαγὰς εἰς τοὺς καὶ τὸ γένος καὶ τὴν θρησκείαν ἀδελφοὺς μας.

Εὐκόλον· ἕως τώρα ἡ πτωχεία τοῦ δημοσίου θησαυροῦ, καὶ ἡ μέριμνα ἀναγκαιοτέρων ἄλλων πολέμων κατὰ τοῦ τυράννου, ἦσαν εὐλογοὶ προφάσεις νὰ ἀναβαλθῇ ἡ περὶ τῆς Χίου φροντίς. Ἀλλὰ τώρα ὁ δημόσιος θησαυρός, ἐὰν δὲν ἐπλούτησεν ἀκόμη, δύναται καὶ νὰ χορηγήσῃ μικρὰν βοήθειαν, ἥτις, ἐνωμένη μὲ τὴν συνεισφορὰν τῶν Χίων, θέλει ἀρκέσειν νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν τύραννον τὴν λαμπρὰν ταύτην νῆσον.

Συμφέρουσαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· ἐὰν, ἀναστενάζοντες ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, οἱ Χῖοι εὐρήκασιν τρόπον νὰ τὸν ἐλαφρύνωσιν ὅπως οὖν, μὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, στηριζομένην εἰς νόμους χριστιανικοὺς, χωρισμένους ἀπὸ τὴν τουρκικὴν ἀνομίαν· ἐὰν ὑπο-

κείμενοι εἰς ἔθνος ἐχθρὸν πάσης ἀρετῆς καὶ παιδείας, ἐφρόντισαν ν' ἀποκτήσωσι τὰ μέσα τῆς παιδείας καὶ νὰ τὰ κοινοποιήσωσιν ἀφθόνως εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς· ἐὰν ἔκαμαν ἐλευθέρων ἄξια ἔργα, ὄντες ἀκόμη δοῦλοι, ἵτι δὲν ἐλπίζονται νὰ κατορθώσωσιν ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν τόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν, μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν ἀδελφῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἰς κοινὴν τῆς Ἑλλάδος ὠφέλειαν ;

Δὲν ἀμφιβάλλω, σεβάσμιε Πρόεδρε, ὅτι θέλει φροντίσειν ἡ παροῦσα κυβέρνησις νὰ προσκολλήσῃ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδος τὸ ἀνόμως ἀποσπαραγμένον αὐτῆς μέρος, τὴν Χίον. Τοῦτο μόνον προσθέτω, ὅτι οὐδὲ συμφέρει νὰ ἀναβαλθῇ μακρότερον ἡ ἀπολύτρωσις τῆς νήσου, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ μείνῃ πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου. Ὁ εὐτυχὴς καιρὸς πλησιάζει, ὅτε ὁ τύραννος, βλέπων ὅσα ἕως τῶρα ἔπαθεν ἀπὸ τὰ ἐλληνικὰ ὅπλα, καὶ φοβούμενος τὰ χειρότερα, θέλει ἀναγκασθῇ νὰ μᾶς ἀφήσῃ ἡσύχους μὲ εἰρηνικὰς συμβάσεις τινάς. Ἀφοῦ μίαν φορὰν συμβιβασθῇτε, ἐνόσφ' αὐτὸς μένει εἰς τὰς συμβάσεις, δέν σας μένει δίκαιον νὰ τὸν πολεμῇτε.

Σᾶς εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς τὴν κατόρθωσιν ὅλων τῶν ἱερῶν ἀγώνων κατὰ τοῦ τυράννου ! καὶ μένω μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας.

Ἐκ Παρισίων, 29 Μαΐου 1824.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τῆς ἄνω ἐπιστολῆς τὸ πρωτότυπον, συνωδευμένον μὲ τὰ 300 φρ. τῆς γενναίας χήρας Wyttenbach, ἐστάλη τὴν 29 Μαΐου διὰ τῶν ἐν Μασσαλίᾳ κυρίων Πρασακάκη καὶ Ψύχα. Διὰ τῶν αὐτῶν πάλιν ἔπεμψα, κατὰ τὴν 30 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, ἄλλα 300 φρ. τὰ τελευταῖα τῆς αὐτῆς καλῆς χήρας· ὥστε συμποσοῦνται μὲ τὰ προσταλμένα (630 φρ. τὸ πρῶτον, καὶ 300 φρ. τὸ δεύτερον) φρ. 1230· καὶ ταύτην τὴν ποσότητα, παρακαλῶ, Σεβάσμιε Πρόεδρε νὰ προστάξης νὰ γνωστοποιηθῇ διὰ τῆς ἐφημερίδος σας, τοῦ *Φίλου* τοῦ νόμου.

Μέρος τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἔφθασεν ἐδῶ, καὶ μᾶς ἐπαρηγόρησε μὲ τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν τῆς καταπαύσεως τῶν διχονοιῶν. Εἶθε εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσα διχόνοια ν' ἀφήσῃ τὴν ἀγαπητὴν μας Ἑλλάδα, καὶ νὰ ὑπάγῃ, συνωδευμένη μὲ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, νὰ ταράσῃ τὰς βουλὰς καὶ τὰς πράξεις τῶν τυράννων μας!

Ὁ *Φίλος* τοῦ νόμου γράφεται φρόνιμα, ἀλλὰ τυπώνεται κάκιστα. Ἰδιὰ τί νὰ μὴ μεταχειρίζονται τοὺς σταλθέντας δῶρον ἀπὸ τὸν τυπογράφον Διδότον χαρακτηρας, καὶ κατευοδωθέντας πρὸ πολλοῦ (ὡς ἐμάθαμεν) εἰς τὸ Ναύπλιον;

Συγχώρησέ με νὰ ἐνθυμίσω καὶ πάλιν εἰς τὴν σεβαστὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀνάγκην νὰ προνοήσετε τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ τυράννου τὰς χεῖρας. Τὰ ἀνόμως ἐκχυθέντα τῶν ἀδελφῶν μας αἵματα ζητοῦν ἐκδίκησιν ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἀδελφούς των· καὶ τῆς Ἑλλά-

δος ἡ ἐξῆς εἰρήνη καὶ ἡσυχία δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀσφαλισθῇ ἐνόςφ ἡ Χίος κυριεύεται ἀπὸ τὸν τύραννον.

Μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσω, πρὶν ἀφήσω τὸν παρόντα κόσμον, τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῆς, μένω,

Ἐκ Παρισίων, 15 Αὐγούστου 1824.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος,

ὁ αὐτός

A. ΚΟΡΑΗΣ.

105.

Ἐκ Παρισίων, 2 Αὐγούστου 1825.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τὴν ἐδῶ συγκλεισμένην μακρὰν ἐπιστολὴν ἀφίνω εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κρίσιν τῆς σεβασμιότητός σου, νὰ κοινωνήσης, ἢ ὅχι, εἰς πολλοὺς ἢ ὀλίγους, ὅσους ἢ ὅπως γνωρίζεις συμφερότερον, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰς περιστάσεις, καὶ συμβουλευόμενος καὶ ἀνακαλύπτων ὅλην σου τὴν καρδίαν μὲ ἀδίστακτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν γραμματοκομιστὴν Κοντόσταυλον, φίλον εἰλικρινῇ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης. Ἡ ἐπιστολὴ ὅμως, ὡς εἶπα δὲν συμφέρει νὰ ἐκβῇ ἀπὸ τὰς χεῖράς σου, διὰ νὰ μὴ τὴν ἀντιγράψῃ κανεὶς καὶ τὴν δημοσιεύσῃ ἢ τὴν κοινωνήσῃ εἰς τοὺς ἐπιβουλεύοντας τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἄγρυπνεῖτε, Σεβάσμιε Πρόεδρε, τὴν διαγωγὴν καὶ ξένων καὶ ὁμογενῶν, ὅσοι ἔδωκαν ἢ δίδουν εὐλογον ἀφορμὴν ὑποψίας. Εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς βλαστάνουν φυσικὰ καὶ προδύοται τῆς πατρίδος. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ἂν ἔχωμεν προδότας, ἢ προδοσίαν τῶν ὑπερβαίνει πᾶσαν κακίαν, προσθέτω δὲ καὶ πᾶσαν μωρίαν· διότι πωλῶντες μας εἰς ξένους, δὲν μας πωλοῦν καὶ εἰς εὐεργέτην ἢ σύμμαχον κανένα ξένον. Κάνεις ἀπὸ τοὺς ξένους δὲν ἐβοήθησε τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ κανεὶς ἐκλαυσε τὰς δυστυχίας της· ἐξεναντίας οὔτε Θεὸν ἐφοβήθησαν, οὔτ' ἀνθρώπους ἐντράπησαν νὰ βοηθήσωσι καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον τοὺς φονεῖς ληστὰς καὶ πυρπολητὰς τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἀσελγεῖς βιαστὰς τῶν Ἑλληνικῶν γυναικῶν καὶ παρθένων. Εἰς κανένα λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ξένους δὲν χρεωστοῦμεν ἄλλο τίποτε παρὰ συγχώρησιν. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν· μόνοι ἔχουν καὶ τὸ ἱερώτατον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον δίκαιον νὰ διατάξωσι τὴν πολιτείαν τῶν, ὥς τοὺς συμφέρει.

Συγχώρησε, Σεβάσμιε Πρόεδρε, καὶ εἰς τὸ βαθύ μου γῆρας, καὶ εἰς τὴν τύχην νὰ κατασταθῶ μάρτυς αὐτόπτης τῶν πολιτικῶν ταραχῶν τῆς Γαλλίας, συγχώρησε, λέγω, ὡς νεώτερος εἰς ἐμὲ τὸν γηραλέον νὰ σοῦ φανερώσω καὶ τοῦτο. Κάνεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν τολμᾷ νὰ καυχήθῃ ὅτι δὲν ἔχει πάθῃ· εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἐδόθη ἢ ἀπάθεια. Ἀρκεῖ εἰς ἡμᾶς νὰ τὰ μετριάζωμεν, ὅσον δυνατόν, μηδὲ νὰ τ' ἀφίνωμεν νὰ ἀγριεύωνται· τὸ ὅποιον συμβαίνει μάλιστα εἰς τὰς πολιτικὰς ταραχάς. Μὴ τὸ ὀρίσῃ ὁ Θεὸς νὰ ὑποθέσω τοιαῦτα πάθῃ εἰς τὴν γενναίαν σου ψυχὴν! Μ' ὅλον τοῦτο τοιαύτη εἶναι τῶν πολιτικῶν ταραχῶν ἡ φύσις, ὥστε καὶ αἱ γενναῖαι ψυχαὶ ἀναγκά-

ζονται πολλάκις ἀπὸ τοὺς κακοὺς πολίτας νὰ κρίνωσι τὰς πράξεις τῶν ἄλλων αὐστηρότερον παρὰ τὸ πρέπον. Αὐστηρὸς γίνου εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπομάκρυνέ τους ἀπὸ τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας· ἀλλὰ κάμνε τους νὰ καταλαμβάνωσιν ἐνταυτῷ ὅτι ἡ αὐστηρότης σου σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει, οὐδ' ἀπὸ κἀνὲν ἄλλο τέλος κινεῖται παρὰ ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος.

Εἶθε ἡ φρόνησίς σου, Σεβάσμιε Πρόεδρε, νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα!

Πρόθυμος εἰς τὰς σεβασμίας σου προσταγάς,

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Τὴν 12 Μαρτίου τοῦ παρόντος ἔτους ἔγραφα πρὸς τὴν σεβασμιότητά σου, ὅτι σᾶς ἔπεμπα διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Θεοδώρου Πρασακάκη φρ. 300, νέον δῶρον τῆς εὐγενοῦς χήρας Wyttenbach διὰ νὰ μοιρασθῇ εἰς τοὺς κριθέντας τολμηροτέρους πυρπολητὰς τῶν караβίων τοῦ τυράννου. Ὁ καλὸς μας Κανάρης ἀκούω ὅτι εἶναι πτωχός. Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν σεβασμιότητά σου νὰ τοῦ δοθῇ μέρος τῆς δωρεᾶς, ὅσον κρίνετε πρέπον, καὶ νὰ προστάξῃς τὸν ὑπουργὸν τοῦ κράτους νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν χήραν, δι' ἐπιστολῆς.

2 Αυγούστου 1825.

Σεβάσμιε Πρόεδρε τοῦ Νομοθετικοῦ καὶ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου, Σεβάσμιοι Ἀντιπρόσωποι, Γερναῖοι στρατηγοὶ καὶ Ναύαρχοι, ὅσοι τρέφετε εἰς τὰ σπλάγχνα σας εἰλικρινῇ καὶ ἀδολογ τῆς ταλαίπωρου μητρὸς καὶ πατρίδος μας ἀγάπῃ.

Παρακαλῶ σας ὅλους, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, μὲ τρέμουσαν χεῖρα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀσθενεῖς διὰ τὸ γῆρας, καὶ τυφλωμένους τὴν ὥραν ταύτην ἀπὸ τὰ δάκρυα, νὰ ἀκούσετε μὲ εὐνοίαν τὰς τελευταίας ταύτας φωνὰς γέροντος, μέλλοντος μετ' ὀλίγον νὰ ταφῇ εἰς ξένην γῆν, διότι δὲν ἔχει πατρίδα ὁ ταλαίπωρος.

Πεντήκοντα χρόνοι εἶναι ἀποῦ ἀπεσπάσθην ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς, ὅχι τόσον διὰ τοὺς ἀγρίους Τούρκους, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχα καμμίαν κοινωνίαν, ὅσον δι' ὁμογενεῖς ἐπαγγελλομένους χριστιανούς, καὶ μολυσμένους μὲ ἥθη ψυχῆς ἀγριώτερα τῶν τουρκικῶν ἡθῶν. Εὐκολώτερον ἀποφεύγονται, καὶ μακροθυμότερον ὑποφέρονται αἱ ἀδικίαι τῶν ἀλλοφύλων τυράννων, διότι ὁ ἀδικούμενος τὰς κρίνει καὶ τὰς φυλάσσεται ὡς λυσσασμένων σκύλων δαγκάματα. Ἀλλὰ νὰ βλέπη τις καὶ ν' ἀκούῃ καθημέραν πράξεις καὶ λόγους τυραννικοὺς ἀπὸ ὁμογενεῖς, ὁμογλώσσους, ὁμοθρήσκους, ἐκκλησιαζομένους εἰς τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ναοὺς, καὶ μεταλαμβάνοντας τὰ αὐτὰ ἄχραντα

μυστήρια, τοῦτο εἶναι τὸ βαρὺ! τοῦτο τὸ ἀνυπόφορον! τοῦτο μ' ἐξώρισεν ἀπὸ τὴν πατρίδα μου!

Διὰ τὴν ἐλαφρύνω ὅπως οὖν τὴν ἀπαρηγόρητον τῆς ἐξορίας θλίψιν, ἡσυχολήθην, ὅσον ἐσυγχώρει ἡ μικρά μου δύναμις, νὰ συνεργήσω καὶ ἐγώ, ὡς καὶ ἄλλοι δυνατώτεροί μου ἀδελφοί, εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Διότι ἐπρόβλεπα, ὅτι καὶ ἂν εὐτυχοῦσε τὸ γένος νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ ἀλλοφύλους τυράννους, ὀλίγον ἤθελ' ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν, ἂν δὲν ἦτο προετοιμασμένον εἰς αὐτὴν μὲ τὴν «παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ» ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, μόνον μέσον δραστικὸν νὰ φυλάξῃ τὴν ἐλευθερίαν.

Καὶ συνέβη, Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅ,τι ἐπρόβλεπα. Ἡ ἀποστασία μας, ἂν καὶ κατὰ πάντα δικαία, ἐγένεν ὅμως πρὸ τοῦ πρέποντος καιροῦ· τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μῖσος ἦτον ἐκ γενετῆς φυτευμένον εἰς ὅλων ἡμῶν τὰς ψυχάς· ἄλλ' ἐχρειάζοντο ἀκόμη ὀλίγοι χρόνοι, διὰ νὰ φυτεύσωμεν εἰς αὐτάς καὶ παιδείαν ικανὴν νὰ μᾶς φέρῃ εἰς ἀποτροπὴν καὶ μῖσος πάσης τουρκικῆς πράξεως. Αὕτῃ τῆς ἀποστασίας ἡ ἀρχὴ ἔδειξε τὸ ἄωρον τῆς ἐπιχειρήσεως· καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δὲν μας συγχωροῦν πλέον νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἐκινήθησαν εἰς αὐτὴν ὅχι ἀπὸ ἔρωτα πατρίδος, ἀλλὰ Διὰ τὴν ἄωρον καὶ μωρὰν αὐτῶν ταύτην ἐπιχείρησιν ἤθελ' ἀφανισθῇ ὁλότελα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν γῆν καὶ αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ὄνομα, ἂν ἡ θεία πρόνοια δὲν μᾶς ἐσπλαγχνίζετο, παραβλέπουσα τὰς ἀφροσύνας μας διὰ τὰς πολὺ βαρυτέρας ἀνομίας τῶν τυράννων μας.

Ναί! Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, μὴν ἀμφιβάλλετε, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια, σᾶς ἐκατάστησε καλοὺς νὰ διορθώσετε μὲ τὰς λαμπράς σας νίκας τὴν ἀνόητον καὶ ἄωρον ἐπιχεί-

ρησιν τῆς ἀποστασίας, καὶ νὰ σώσετε ἀπὸ τὸν ὄλεθρον ὅσους δὲν ἐφθάσε νὰ σφάξῃ ὁ μιὰρὸς τύραννος. Εἰς τὰ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἀνδραγαθήματά σας χρεωστῇ τὸ γένος ὅλον τὴν μέχρι τοῦδε σωτηρίαν του. Ἀλλὰ : τί ὠφελεῖ τὸ γένος ἡ παροῦσα σωτηρία καὶ ποίαν χάριν χρεωστῇ ἡ πατρίς εἰς ἐσᾶς τοὺς σωτῆράς του, ἐὰν ἀφοῦ τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς τούρκους, δὲν φροντίσετε νὰ τὴν σώσετε καὶ ἀπὸ τοὺς φοβερίζοντας τὴν αὐτονομίαν της ἐμφυλίους πολέμους ;

Εὐρίσκονται μεταξὺ σας ἄνθρωποι, δὲν ἐξεύρω τί νὰ τοὺς ὀνομάσω . . . τὸ φιλανθρωπότερον εἶναι νὰ τοὺς ὀνομάσω πλανημένους, οἱ ὅποιοι δὲν αἰσθάνονται, ὅτι ἡ μὲ τόσα αἵματα καὶ τόσους ἀγῶνας ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία, εἶν' ἀδύνατον νὰ φυλαχθῇ χωρὶς τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας, καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ὑποταγήν· ὅτι ὅσην δόξαν ἀπέκτησαν ἕως τῶρα διὰ τοὺς λαμπροὺς ἀγῶνάς των, ἄλλη τόση καταισχύνῃ ἀπαρηγόρητος μέλλει νὰ καλύψῃ τὰ πρόσωπά των, ἂν φανῶσιν εἰς ὅλα τὰ φωτισμένα καὶ ἐλεύθερα ἔθνη, ὅτι ἔχυσαν τὸ πολύτιμον αὐτῶν αἷμα, ὅχι διὰ νὰ καταστήσωσιν αὐτόνομον τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν ὑποτάξωσιν εἰς ζυγὸν κἀνενὸς ἄλλου ξένου δεσπότη. Δὲν αἰσθάνονται, ὅτι ὁ ξένος οὗτος δεσπότης, ὅσον ἡμέρος κἂν ἦθελ' εἶσθαι, ἐκείνους πρῶτους μέλλει νὰ ἐπαγρυπνῇ πλέον τῶν ἄλλων, ὅσοι ἔδειξαν πλειοτέραν ἀνδρίαν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνας, διότι ἐκείνους καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἔχει νὰ φοβῇται. Τοῦ ξένου δεσπότη τοῦτου τὰς προσταγὰς χρεωστοῦν νὰ πληρόνωσι, καὶ εἰς τὰ θελήματά του νὰ ὑποτάσσωνται χωρὶς ἀντιλογίαν, ὅσοι δὲν θέλουν τῶρα νὰ δέσωσι τὸν αὐχένα των εἰς τὸν ἱερὸν καὶ ἑλα-

φρόν ζυγὸν τῶν νόμων τῆς ἰδίας των πατρίδος. Ἀντὶ νὰ ὀνομάζωνται στρατηγοί, ναύαρχοι, κυβερνήται, λειτουργοὶ αὐτονόμου πατρίδος τῆς Ἑλλάδος, τὸνομά των θέλει εἶσθαι, στρατηγοί, ναύαρχοι, κυβερνήται λειτουργοὶ τοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἑλλάδος. Ἄν ἔμεινε μικρὸς σπινθήρ ἔρωτος πατρίδος εἰς τὰς ψυχὰς των, καὶ μικρὰ μερὶς φρονήσεως εἰς τὰς κεφαλὰς των, ἃς συλλογισθῶσι ποία ἀπὸ τὰς δύο ταύτας ὀνομασίας εἶναι ἡ δικαιότερα καὶ ἐνδοξότερα εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ ἃς κάμωσι τὴν ἐκλογὴν αὐτοί.

Ὅστις ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖ νὰ δοξασθῇ, τοῦτο πρῶτον ἃς πληροφορηθῇ καλὰ, ἀξιῶμα ἀποδειγμένον ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἱστορίαν, ὅτι ὅποια δόξα δὲν στηρίζεται εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ὑποπαγὴν, εἶναι δόξης ὄνειρον καὶ φάντασμα, ὅχι δόξα ἀληθινή. «Οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος» λέγει ἡ ἱερὰ μας θρησκεία, καὶ τὸ λέγει δι' ἐκείνους ὅσοι ἤρχισαν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ ἐργάζωνται τὴν δικαιοσύνην, χωρὶς τὴν ὁποίαν κἀνεὶς δὲν εἶν' ἄξιός νὰ ὀνομασθῇ καλὸς πολίτης, ὡς λέγει καὶ ἡ φιλοσοφία μὲ τὸ στόμα τοῦ δικαίου Σωκράτους, «Οὐχ οἷόν τε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.»

Ἐπιθυμεῖς δόξαν, Στρατηγέ, Ναύαρχε, Ἀντιπρόσωπε ἢ Κυβερνήτα; ὀρέγεσαι νὰ λαμπρυνθῇς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου; ζήτησε τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα ἀπὸ τὴν θρησκείαν σου, «Οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος.» Μὴν ἐλπίσης νὰ ἀξιωθῇς τῆς οὐρανίου πολιτείας, εἰάν δὲν φανῇς πρῶτον εἰς τὴν ζῶσαν καὶ παροῦσαν πολιτείαν χρηστὸς πολίτης. Τοῦτο μάλιστα χαρακτηρίζει καὶ χωρίζει τὴν θρησκείαν μας ἀπὸ τὰς ψευδεῖς θρησκειάς,

ὅτι τὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἐνταυτῷ καὶ τῆς ἐπιγείου καὶ τῆς οὐρανίου πολιτείας ΧΑΡΤΗΣ. Χάρτης ἱερός, εἰς τὸν ὅποιον ὅστις δὲν πείθεται, μεταμορφώνεται εἰς Τοῦρκον ἀπὸ Χριστιανόν, γίνεται ληστής, ὄχι πολίτης.

Ἐπιθυμεῖς, Στρατηγέ, Ναύαρχε, Ἀντιπρόσωπε ἡ Κυβερνήτα καὶ δόξης ἀληθινῆς παραδείγματα ἔχεις πολλὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων μας· ἂν δὲν τὰ κρίνης ἀρκετά, στρέψε τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ εἰς τοὺς ἀποκτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους νὰ τὴν ἀποκτήσωσιν Ἀμερικανούς, Τοῦ Βολιβάρου αἱ νίκαι δὲν εἶναι ὀλιγώτερον θαυμασταὶ παρὰ τὰς λαμπράς σας νίκας· δὲν ἐλαμπρύνθη ὅμως δι' αὐτάς ὁ Βολιβάρος, οὐδὲ τὸνομά του μέλλει νὰ μείνῃ εἰς γενεάς γενεῶν αἰοίδιμον, διότι ἐνίκησεν Ἰσπανικὰ στρατεύματα πολὺ τακτικώτερα παρὰ τὰ μωρὰ τῶν Τούρκων ἀνδραποδικὰ μαζεύματα, ἀλλὰ διότι ἐνίκησε τὰ πάθη του, κ' ἐγίνε παράδειγμα δικαιοσύνης εἰς ὅλους τοὺς συμπολίτας, ἀκολουθήσας αὐτὸς παράδειγμα τοὺς ἡμετέρους Ἀριστείδας καὶ Φωκίωνας, καὶ τοὺς νεωτέρους τῆς Ἀμερικῆς Ἡρώας, τοὺς Βασικτῶνας, Γεφερσῶνας, Φραγκλίνους καὶ τὸν ἔνδοξον αὐτῶν σύμμαχον, τὸν Λαφαϊέτην.

Ἦκούσατε βέβαια ὅποιαν λαμπρὰν ὑποδοχὴν ἔκαμαν εἰς τὸν σεβάσμιον τοῦτον γέροντα Λαφαϊέτην οἱ ἀπόγονοι τοῦ Βασικτῶνος καὶ τοῦ Φραγκλίνου. Τὸν ἐδόξασαν ὄχι τόσον διότι ἔδραμεν εἰς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ συνήργησεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν των μὲ τὰ χρήματα καὶ μὲ τὸ αἷμα του, ὅσον διότι τὸν ἐγνώρισαν ἄδολον φίλον τῆς ἰσονομίας. Αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέρριψε καὶ τίτλους καὶ παράσημα προγονικῆς εὐγενείας, ὡς μωρῶν παιδίων παίγνια,

διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν μητέρα τῆς ἀληθινῆς δόξης, τὴν προσωπικὴν εὐγένειαν. Ἐρωτήσατε τὴν ἱστορίαν· ποῖος Καῖσαρ, ποῖος Πομπήιος, ποῖος Ἀλέξανδρος, ποῖος Ναπολέων ἀπέλαυσε τὴν ἀληθινὴν δόξαν τοῦ Λαφαίτου· ἔζησαν καὶ ἀπέθαναν ὅλοι ἐνυπνιαζόμενοι δόξης ὀνειράτα οἱ ταλαίπωροι.

Ἄν εἶναι ἐντροπή μας, ἔχοντας προγονικὰ καὶ ξένα παραδείγματα, νὰ μὴ κινηθῇ κἀνείς ἀπὸ ἡμᾶς ἀκόμη εἰς μίμησιν αὐτῶν; Ἄν εἶναι ἐντροπή μας νὰ μὴ γεννηθῇ καὶ μεταξὺ μας ἀκόμη κἀνέας Βολιβάρος, ἄξιος νὰ ἐμπνεύσῃ πίστιν εἰς τοὺς συμπολίτας του, καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του τὴν ὑποταγὴν εἰς τῆς πατρίδος τοὺς νόμους; Ἄν εἶναι ἐσχάτη δυστυχία μας νὰ κινδυνεύωμεν κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν νὰ χάσωμεν διὰ τὰς διχονοίας τὸ μὲ τόσους ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας ἀποκτηθὲν πάντιμον τῆς ἐλευθερίας κτῆμα;

Μή, φίλοι ἀδελφοί μου! μὴ, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὑποφέρετε νὰ εἴπωσιν οἱ ἐχθροὶ μας, ὅτι οἱ Γραικοὶ εἶναι ἀνάξιοι ἐλευθερίας, ὅτι νόμοι πολιτικοὶ δὲν ἀρκοῦν νὰ τοὺς κρατήσωσιν εἰς ὁμόνοιαν· ὅτι μόνος ὁ νόμος τῶν τυράννων, ἡ μάστιξ, δύναται νὰ τοὺς ἡσυχάσῃ.

Ἄν ᾗναι αἰσχρὸν νὰ πείθεται τίς εἰς νόμους τυράννων, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον αἰσχρὸν νὰ ἀπειθῇ εἰς τοὺς ἰδίους τοῦ νόμους καὶ εἰς τὰς ἰδίας του συνθήκας. Οἱ νόμοι τῆς Βουλῆς, ἐνεργούμενοι ἀπὸ τοὺς κυβερνήτας, εἶναι καὶ λογίζονται νόμοι θεμένοι ἀπὸ σᾶς ὅλους, ἐπεὶδὴ ἐσεῖς ἐκλέγετε τοὺς Βουλευτάς, καὶ τὸ πρόσωπόν σας φέρουν οἱ Βουλευταί, ὅταν θέτωσι νόμους. Ἡ δύναμις τῶν νόμων εἶναι δύναμις ἰδική σας· ἀθετοῦντες τοὺς νόμους, παραλύετε τὴν δυνάμιν σας, ἀθετοῦντες τὰς συνθήκας

σας, ἀρνεῖσθε τὰς ὑποσχέσεις σας, παραβαίνετε τοὺς ἰδίους σας νόμους καὶ προκρίνετε νὰ ζῆτε εἰς ἀνομίαν.

Ἄλλὰ συλλογίσθητε, πάλιν τὸ λέγω, Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι τοιαύτη ἀνομία δὲν ἔχει νὰ κρατήσῃ πολὺν καιρόν· αὐτὴν θέλουν λάθειν πρόφασιν, οἱ ξένοι, διὰ νὰ σᾶς ἀναγκάσωσι νὰ ὑποταχθῆτε εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον, ὅποιον αὐτοὶ κρίνουν ἱκανὸν νὰ σᾶς κυβερνᾷ. Μὴ νομίζετε, φίλοι ἀδελφοί, ὅτι κατηγορῶ τὴν μοναρχίαν· σέβομαι ὅλους τοὺς νῦν ζῶντας μονάρχους τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ ψέγω ἢ νὰ ἐγκωμιάζω κάνέν' ἀπ' αὐτούς. Ἀλλὰ πιστεύω ἀδιστακτως, ὅτι ὅσον ἀναγκαῖον πρᾶγμα εἶναι ἡ μοναρχία εἰς τὰς πολυάνδρους καὶ πλατείας ἐπικρατείας, ἄλλο τόσον βλαβερὰ γίνεται, εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἐρημωμένας ἀπὸ τυράννους χώρας, ὡς εἶναι ἡ ταλαίπωρος Ἑλλάς τὴν σήμερον. Μόναρχος καὶ Μοναρχικὴ αὐλὴ εἰς δύο πιθαμῶν (νὰ εἴπω οὕτως) γῆν, τὴν Ἑλλάδα, κατοικημένην ἀπὸ ὀλίγους καὶ πτωχοὺς ἀνθρώπους, εἶναι νέα τῆς Ἑλλάδος ἄλωσης. Διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ἡ Ἑλληνικὴ γῆ καὶ νὰ γεμισθῇ ἀπὸ κατοίκους πολλοὺς καὶ εὐδαίμονας, χρειάζεται ἀκοίμητος συνερισία ἀνθρώπων φρονηματισμένων μὲ αὐτόνομον ἐλευθερίαν. Ἀκούετε καὶ πιστεύετε, ἂν δὲν βλέπετε, τὸ παράδειγμα τῶν εὐδαϊμόνων Ἀγγλαμερικανῶν, οἱ ὅποιοι εἰς μικρὸν καιροῦ διάστημα ἔκαμαν τὴν γῆν αὐτῶν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἰδιὰ τί, διότι κυβερνῶνται ἀπὸ νόμους ἰδίους, καὶ τοὺς σέβονται ὡς νόμους Θεοῦ· οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ κυβερνῶνται τῶν ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ ἔθνος μὲ ἐκλογὴν ἁδολον· οἱ δικασταὶ τῶν κρίνουν ἀδεχάστως κατὰ τοὺς νόμους· οἱ στρατηγοὶ τῶν καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης δὲν τολμοῦν νὰ πράξωσιν ἄλλο παρ' ὅ,τι τοὺς προστα-

σουν οἱ νόμοι· καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τῶν νόμων, οἱ ἄρχοντες, ὡς καὶ ὁ ἐλάχιστος πολίτης, δὲν γνωρίζουν δεσπότην ἄλλον κἀνένα παρὰ τὸν νόμον.

Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα καλὰ προξενεῖ ἡ ἱερὰ αὐτονομία εἰς τοὺς εἰλικρινεῖς ἐραστὰς τῆς ἐλευθερίας· τὰ ὅποια εἰς τὴν ἐξουσίαν σας εἶναι νὰ συναπολαύσετε ὅλοι ὡς ἀδελφοὶ ἰσόνομοι, καὶ νὰ τ' ἀφήσετε κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους σας, ἂν ὀρέγεσθε νὰ σᾶς μακαρίζῃ ἡ ἐπερχομένη γενεά, ὡς κτίστας τῆς εὐδαιμονίας τῆς, καὶ νὰ ἐορτάζῃ ὡς ἀγίων τὴν μνήμην σας. Ἄν εὐρίσκεται τις μεταξύ σας στρατηγός, ναύαρχος, ἀντιπρόσωπος, κυβερνήτης ἢ ὑπουργὸς τῆς κυβερνήσεως, ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὴν ἀγαπᾷ μόνον δι' ἑαυτόν· θέλει νόμους, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ εἰς ἄλλους, χωρὶς νὰ υποτάσσεται εἰς αὐτοὺς κοινῶς μὲ τοὺς ἄλλους, στολιζέται μὲ τίτλους καὶ προνόμια, διὰ νὰ φαίνεται ἀνώτερος τῶν ἄλλων, καὶ προτιμᾷ νὰ υποβάλλῃ τοὺς ἀδελφούς του εἰς ξένον ζυγόν, παρὰ νὰ ἦναι ἴσος μ' αὐτούς· μὴν ἀμφιβάλλῃ ὁ τοιοῦτος ψευδάδελφος, ὅτι θέλει τὸν μνημονεύει καὶ αὐτὸν ἡ ἐπερχομένη γενεά· ἀλλ' ἡ μνήμη του θέλει ὁμοιάζειν τὴν μνήμην τῶν παλαιῶν ταραχοποιῶν δημιουργῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν πρὸ τριάκοντα χρόνων δημιουργησάντων τὴν Γαλλίαν φονέων, καὶ τῶν δημαγωγούντων σήμερον τὴν ταλαίπωρον Ἰσπανίαν ληστῶν. Ἐὰν ἴσως, εὐχαριστούμενος νὰ τρυφᾷ καὶ νὰ τιμᾶται μεταξύ τῶν ζώντων, ὀλίγον τὸν μέλῃ πῶς ἔχουν νὰ τὸν κρίνωσιν ὅσοι δὲν ἤρχισαν ἀκόμη νὰ ζῶσιν· ἐπεὶ εὐρίσκονται καὶ τοιαῦτα ἀναίσχυντα ἀνδράποδα, τῶν ὁποίων ὅλη ἡ ἠθικὴ στέκει εἰς τὸ «Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.» ἔὰν ἐφθασε λέγω, εἰς τόσῃ καταφρόνησιν

τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς καὶ ἱστορίας, ἃς μάθη ὁ ταλαί-
 πωρος, ὅτι οὐδ' ἀπὸ τοὺς ζῶντας ἔχει νὰ ἐλπίζῃ τιμὴν
 ἀληθινήν. Τὰ φῶτα τῆς παρούσης ἐποχῆς, βοηθούμενα
 ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν ἔκαμαν τὴν ἱστορίαν ἀδυσώπητον·
 ἡ ἱστορία δὲν κρίνει πλέον μόνους τοὺς ἀποθανόντας,
 ἀλλ' ἐξετάζει αὐστηρῶς καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ζώντων,
 καὶ ἀποδίδει εἰς καθένα ὅ,τι τὸν πρέπει. Ἀπὸ τοῦ νῦν
 ἤρχισαν νὰ ἱστορῶσιν, ὅσοι ἀπὸ τοὺς φωτισμένους Εὐρω-
 παίους σᾶς ἴδαν ἢ σᾶς ἤκουσαν, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ
 κακὰ σας· ἀπὸ τοῦ νῦν ἤρχισε νὰ γίνεταί γνωστὴ καθε-
 νὸς ἡ πολιτικὴ διαγωγή· καὶ ἂν ἐκατηγορήθη, ἡ ἐπαι-
 νέθη κἀνεὶς ἀπὸ σᾶς παρὰ τὸ δίκαιον, ἡ ὠριμωτέρα σκέ-
 ψις δὲν θέλει ἀργήσῃ νὰ διακρίνῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὸν
 ἀσεβῆ, καὶ νὰ στέψῃ τὸν πρῶτον μὲ τὸν στέφανον τῆς
 ἀληθινῆς δόξης, καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν δεύτερον ἀπὸ τὴν
 ὀνειρευομένην δόξαν, διὰ νὰ ἀκούῃ τοὺς φόγους τῆς πα-
 ρούσης γενεᾶς, καὶ νὰ προσμένῃ τρέμων τὰς κατάρας τῆς
 ἐπερχομένης. « Οὐδὲν κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται » ἡ
 τυπογραφία ἐπλήρωσε σήμερον καὶ τοῦτον τοῦ Χριστοῦ
 τὸν λόγον.

Διὰ νὰ κερδαίνει τις τὰ πρὸς τὴν ἀπλὴν ζωὴν ἀναγ-
 καία, ἐμπορεῖ νὰ διαλέξῃ μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς τέχνας
 καὶ τὰ πολλὰ τοῦ βίου ἐργόχειρα· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπο-
 κτήσῃ ἔντιμον ζωὴν, μία μόνη τέχνη, ἔν ἐργόχειρον μό-
 νον ἔμεινε σήμερον, τὸ ὥραϊον τῆς δικαιοσύνης ἐργόχει-
 ρον, ὡς τῶνόμαζεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ποιητάς μας (1).

- (1) Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν ἐκμαθεῖν γάρ, ὦ Λάχῃ,
 Ἄστειον ἐπιτήδευμα κρίνω τοῦ Βίου.

MENANAP.

Ἐπιθυμεῖτε, φίλοι ἀδελφοί, νὰ κατασταθῇτε ἀληθῶς ἔντιμοι, νὰ ὑπερβάλετε τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν προγόνων σας, σπουδάζετε τὴν τέχνην τῆς δικαιοσύνης (μὲ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἀπέκτησαν κ' ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τῆς ἀδικίας των τὴν ἔχασαν)· ἐργόχειρόν σας ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰς τὸ Βουλευτήριον, εἰς τὸ Κυβερνεῖον, εἰς τὸ Στρατήγιον καὶ εἰς πᾶν ἄλλο πολιτικὸν ἐργαστήριον, ἃς γίνεται ἡ δικαιοσύνη· καὶ διχόνοιαν ἢ φιλονεικίαν ἄλλην μεταξύ σας μὴν ἀφήσετε παρὰ τὴν εὐγενῆ συνεισίσταν, τίς τοῦ ἄλλου νὰ φανῇ πλέον ἐπιδέξιος τεχνίτης τῆς δικαιοσύνης. Μόνη ἡ δικαιοσύνη ἔχει νὰ φυλάξῃ τὴν ἀποκτημένην μὲ τὰ αἵματά σας ἀνεξαρτησίαν, καὶ νὰ ὑψώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν ἀκρότατον τῆς εὐδαιμονίας βαθμόν. « Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος. » λέγει πάλιν ἡ ἱερὰ μας γραφή.

Ἄν εὐρίσκειται τίς μεταξύ σας τόσον σκληροτράχηλος, ὥστε νὰ προκρίνῃ παρὰ τὴν εὐγενῆ τέχνην τῆς δικαιοσύνης τὸ ληστρικὸν ἐργόχειρον τῆς ἀδικίας, ἀποστράφητέ τον ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς Τούρκον, ἕως νὰ τὸν παραστήσῃ ὁ θάνατος συνωδευμένον μὲ πολλοὺς ἄλλους Τούρκους εἰς τὸν ἀδέκαστον κριτὴν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ στόμα μέλλει ν' ἀκούσῃ τὴν φρικτὴν του καταδίκην, « Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. »

Τὸ βαθύ μου γῆρας, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, δέν με συγχωρεῖ μακρότερα ἀπ' ὅσα ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ σᾶς γράψω μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλετε τὰ δεχθῆν, ὅχι ὡς συμβουλάς, ἀλλ' ὡς δεήσεις φίλου τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας σας. Ἄν ἤμην παρὼν, ἀντὶ νὰ γράψω, ἤθελα προσπέσειν καὶ ἀγκαλισθῆν τὰ γόνατα τῶν Κυβερνητῶν, τῶν Ἀντιπροσώπων, τῶν Στρατηγῶν μὲ γοεροὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ

θρήνους, διὰ νὰ λάβω ἔνορκον ὑπόσχεσιν ἀπ' ὅλους σας, ὅτι προκρίνετε ὅλοι τὸν θάνατον, παρὰ νὰ καταισχύνετε τὸ καὶ πάλαι καὶ σήμερον τόσον δοξασμένον Ἑλληνικὸν ὄνομα. "Ο,τι μ' ἐμποδίζει νὰ ἐνεργήσω ἡ ἀπουσία μου, ἃς τὸ ἐνεργήσῃ ἡ πατρίς. φαντάσθητε, ὅ,τι, ὡς βλέπετε παροῦσαν, οὕτω καὶ ἀκούετε παρακαλοῦσαν τὴν κοινὴν πατρίδα σας. « Μὴ τέκνα μου, (φωνάζει εἰς ὅλους σας » κλαίουσα), μὴ καταισχύνετε τὴν μητέρα σας, ὑποβάλλοντές της εἰς ξένον ζυγόν· μὴν ὑποφέρετε νὰ μεταβάλλετε ὅσῃν ἡ ἀνδρία σας μ' ἐπροξένησε δόξαν καὶ χαρὰν » εἰς ἀπαρηγόρητον πένθος ἄλλογενοῦς κυβερνήσεως· μὴν » ὑποφέρετε νὰ μὲ βλασφημήσωσιν οἱ ἐχθροὶ σας, κηρύττοντες, ὅτι μίαν μόνην φορὰν ἐγέννησα ἄνδρας· ἀλλὰ » τὴν σήμερον δὲν γεννῶ πλέον παρὰ τέρατα θηριόμορφα » ἀνδράρια παράσημα, τὰ ὅποια μόνην ἀρετὴν γνωρίζουν τὴν ἀνδρίαν τοῦ βραχίονος, κ' ἐγύμνωσαν τὴν ψυχὴν των ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, τὴν μόνην ἱκανὴν νὰ » θρέψῃ καὶ ν' αὐξήσῃ τῆς ἀνδρίας τοὺς καρπούς. »

Διὰ πολλὰς αἰτίας, φίλοι ἀδελφοί, ἡ παροῦσα ἐπιστολὴ πρέπει νὰ κοινωνηθῇ εἰς ὀλίγους τινάς, ὅσους κρίνετε φίλους εἰλικρινεῖς τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἀφοῦ πρῶτον τοὺς ὀρκώσετε νὰ μὴ δημοσεύσῃ κανεὶς τίποτ' ἀπὸ τὰ γραφόμενα· καὶ νὰ μείνῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σεβασμίου Προέδρου, χωρὶς νὰ συγχωρηθῇ εἰς κανένα νὰ τὴν ἀντιγράψῃ. Ὁ μέλλων νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ εἰς αὐτόν, κύριος Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος, ἐκλέχθη καὶ στέλλεται ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους διὰ τὸ δάνειον. Εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος κρίνω καὶ τὴν ἐκλογὴν ταύτην, ἥτις προξενεῖ πλειοτέραν τιμὴν εἰς τοὺς ἐκλέξαντας παρὰ εἰς τὸν ἐκλεχθέντα. Μία ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις ὅτι τρέφει ζῆλον θερμὸν

ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἡ ψυχὴ τοῦ κυρίου Κοντοσταύλου, εἶναι ὅτι κατευοδοθεὶς εἰς τὸ Λονδῖνον δι' ἀναγκαιᾶς καὶ ἀπαραιτήτους ὑποθέσεις τοῦ ἐμπορίου του, μόλις διέτριψεν ἐκεῖ δέκα ἡμέρας, καὶ ἀκούσας τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος, ἐθυσίασεν εἰς τὰ συμφέροντά της τὰ ἰδιά του συμφέροντα. Παρεκτὸς τοῦ ζήλου ἔχει καὶ νοῦν· διότι οὐδ' ὁ ζῆλος ὠφελεῖ τίποτε χωρὶς τὸν νοῦν. Δεχθῆτέ τον λοιπὸν ὡς φρονιμώτατον καὶ θερμότατον φίλον τῆς κοινῆς μας πατρίδος, καὶ ἀκούσατε ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ ἐμπιστοσύνην, παρὰ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τοὺς ἀποστέλλοντας αὐτόν, ὅσα ἔμαθεν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ἀπ' ἄλλους διὰ ζώσης φωνῆς εἰς τὸ Λονδῖνον, καὶ κατ' αὐτὰ συμβουλευθῆτε.

Ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν, Σεβάσμιοι προεστῶτες, νὰ ὁδηγήσῃ τὰς βουλὰς σας εἰς τὴν δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος!

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιότητος πρόθυμος
εἰς τὰς προσταγὰς,
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΗ'.

Πρὸς τὸν Κύριον ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΝ.

107.

16 Ἰανουαρίου 1824.

Χρηστὲ καὶ τίμιε συμπατριῶτα.

Ὡς ἄνδρα φρονιμώτατον σ' ἔκρινα πάντοτε, καὶ ὡς τοιοῦτον σὲ ἠγάπησα. Βεβαίωσέ με, σὲ παρακαλῶ, εἰς

τὴν παροῦσαν δεινὴν περίστασιν, ὅτι δὲν ἡπατήθην εἰς τὴν κρίσιν μου. Καὶ πρὶν λάβῃς τὴν παροῦσαν μου, πιθανὸν ὅτι σοῦ ἔγινε γνωστὴ τοῦ ἀγαπητοῦ σου υἱοῦ ἡ ἀποβίωσις. Ἡ ἰδία μου λύπη δὲν μὲ συγχωρεῖ νὰ συμβουλευσῶ φιλόστοργον πατέρα νὰ μὴ λυπηθῇ. Τοῦτο μόνον σὲ παρακαλῶ, φίλε μου, νὰ λυπηθῇς, ὡς πρέπει νὰ λυπῶνται οἱ φρόνιμοι.

Ἡ Πρόνοια, ἀποφασίσασα νὰ σὲ στερήσῃ τὸν υἱόν σου, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ σοῦ ἀφήσῃ πρόφασιν νὰ γογγύσῃς κατ' αὐτῆς· ἀλλ' ἔβαλεν εἰς τὴν ζυγαρίαν της ἐξ ἐνὸς μέρους τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὰ συνοδεύοντα τὴν αἰχμαλωσίαν πάνδεινα κακὰ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἥσυχον θάνατον τοῦ νέου, καὶ σπλαγχνισθεῖσα τοὺς γονεῖς, ἐσυγχώρησε νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας τοῦ ἐλευθέρως, εἰς ἐλευθέραν γῆν, καὶ ὅχι νὰ περιφέρεται αἰχμάλωτος εἰς ἀνθρωποφάγων χώραν ἀπὸ τυράννους ἀγρίους, ὑβρίζομενος, μαστιζόμενος, ἴσως καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ἀποταχθῇ τὸν Χριστόν του, καὶ νὰ συνταχθῇ μὲ τὸν Σατανᾶν. Βλέπεις λοιπόν, φίλε μου, ὅτι πλείονας ἀφορμὰς δοξολογίας παρὰ γογγυσμοῦ σ' ἐχάρισεν ὁ θεός· διότι γογγυσμὸς κατ' αὐτοῦ λογίζεται πᾶσα ὑπέρμετρος λύπη.

Εἰς ταῦτα πρόσθε, ὅτι ὁ υἱός σου, ἂν καὶ ἀπέθανεν εἰς ξένην γῆν καὶ μακρυσμένος ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, δὲν ἀπέθανεν ὅμως περικυκλωμένος ἀπὸ ξένων ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν. Δὲν ἐστερήθη προστασίαν ἰατροῦ ἀπὸ τοὺς ἐμπειροτέρους ἰατροὺς τῆς πόλεως. Ὁ Φουρναράκης ὁ ταλαίπωρος τὸν ἐπεμελήθη ὡς ἀδελφός. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Φουρναράκη τὸν ἐνοσοκόμησαν μὲ ὅχι ὀλιγωτέραν στοργήν, ὅσης ἠθέλατε δεῖξιν σεῖς οἱ γονεῖς του, ἂν εὕρισκεσθε παρόντες. Καμμία ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας βοήθειας δὲν

τὸν ἔλειψε· μᾶς ἔλειπεν ἡ θεία βοήθεια δι' αἰτίας εἰς μόνον τὸν θεὸν γνωστάς, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον μας ἐνεργουμένας.

Παρηγορήσου λοιπόν, φίλε μου, καὶ παρηγόρησε μέ σταθερὰν ψυχὴν τὴν ἀγαπητὴν σου συμβίαν, καὶ τὰ φίλα μένοντά σου τέκνα. Εἰς ὅλους εὐχομαι τὸ λειπόμενον τοῦ νέου ἔτους τόσον εὐτυχές, ὥστε νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν σας τῆς ἀπροσδοκῆτος ταύτης δυστυχίας τὴν λύπην!

Ὁ φίλος καὶ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

ΚΘ'.

Πρὸς ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΖΟΝ.

108.

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824.

Υἱὲ τῆς Ἑλλάδος ἀγαπητέ, καὶ γενναῖε τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολὴ σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7 Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα τῶν Λύπης, ὅτι ὅλα της τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσεά,

ἀλλ' εὐρίσκονται τινὲς μεταξύ σας, μὴ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν, ὅτι αἱ διχόνοιαί, ἂν δὲν φέρωσι πάλιν ὀπίσω τοὺς Τούρκους, δὲν θέλουν ὁμῶς φέρειν ποτὲ τὴν αὐτόνομον ἐλευθερίαν ἐκείνην, ἣτις χρεωστεῖται εἰς τὰ ἐκχυθέντα τίμιά σας αἵματα, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς. Τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἐγνώρισες καὶ σύ, φίλε, ὅτι πηγάζει ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ μαθήματα, τὰ ὅποια ὅλοι κοινῶς ἐδιδάχθημεν εἰς σχολεῖον ἄνομον, ἀπὸ διδασκάλους ἀνόμους, τοὺς Τούρκους. Ἄν δὲν μᾶς ἐφθειραν ὅλους ἰσομέτρως, ὅλους ὁμῶς σχεδὸν μᾶς ἐμπόδισαν νὰ μάθωμεν τὸ μόνον σωστικὸν τῆς ἐλευθερίας μάθημα, τὴν δικαιοσύνην.

Ἰ Ποία λοιπὸν ἰατρεία τοσοῦτου κακοῦ; Ν' ἀποθάνῃ μέγα μέρος τῆς παρούσης γενεᾶς, ὅσοι δὲν ἐμποροῦμεν πλέον νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ ὀλέθριόν μας βάρος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἄν ἀφήσωμεν τοὺς ἐξοπίσω μας νέους χωρὶς παιδείαν, μέλλουν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβωσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνόητους πατέρας των παράδειγμα τῆς διαγωγῆς των. Εἶναι λοιπὸν χρεῖα, ὥς καὶ σύ, φίλε, τὸ λέγεις, νὰ παιδευθῇ τὸ γένος τὰ μαθήματα τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια δὲν εἰν' ἄλλα παρὰ τὰ μαθήματα τῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖς διδασκάλους τοιούτων μαθημάτων τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην ὁμογενεῖς λογίους, καὶ τοὺς προσκαλεῖς νὰ πληρώσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ εἰς τὴν πατρίδα ἀπαραίτητον αὐτῶν χρέος, καθὼς ἐσεῖς καθημέραν τὸ πληρόνετε μὲ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνάς σας. Οὐδ' αὐτοὶ τὸ ἡμέλησαν, τινὲς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἤδη μεταξύ σας· ἄλλοι δὲ ἐκίνησαν, διὰ νὰ ἐνωθῶ-

σιν ἐντὸς ὀλίγου μὲ τοὺς ἀδελφούς των. Ὅσοι ἔμειναν ἀκόμῃ, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ διαφόρους εὐλόγους αἰτίας, καὶ ἐξαίρετως ἀπὸ τὴν ἀδηλότητα τῆς αὐτοῦ μελλούσης αὐτῶν καταστάσεως· ἀδηλότητα, τὴν ὁποίαν ἠῤῥησαν μάλιστα τῶν Ἑλλήνων αἱ διχόνοιαι. Τώρα ἀκούοντες, ὅτι ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ὡς διδασκάλων ὁμονοίας, δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς προθυμίας νὰ δεῖξωσι καὶ αὐτοί, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν ζητοῦν ἄλλο ἀπὸ σᾶς, πλὴν ὅ,τι ἤθελε ζητήσῃ καὶ ὁ ὀλιγαρκέστατος Σωκράτης, τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν τροφήν, καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι μέλλετε νὰ τῶν εὐκολύνετε τὰ μέσα νὰ διασπείρῃσι τὴν παιδείαν, διὰ νὰ μὴ κατασταθῇ ἡ διδασχὴ των « Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. »

Τοιαύτη βεβαίωσις ἤθελ' ἐνεργήσῃ πολύ, ἂν ἐκηρύττετο ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἡμέλησα νὰ γράψω καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαιῶν τὴν 27 Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους, πρὸς τὸν σεβασμιον Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀντιπροσώπων μακρὰν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκρισιν δὲν ἔλαβα ἀκόμῃ. Ὅπως ἂν ἦναι, χαίρω, ὅτι γνωρίζετε ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνάγκην τῆς παιδείας καὶ τὴν ἐπιθυμεῖτε, ὡς φύλακα τῆς ἐλευθερίας.

Ναί! φίλε Ὀδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου, κατέστησαν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὅχι ὀλιγώτερον θαυμαστὴν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστὴν, στολίζοντές την μὲ τὴν παιδείαν, ἣτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενο-

χλήτους καὶ κυρίους νὰ ὀργανίσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχῦσετε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῇς υἱός μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἔως τῶρα ἡρωϊκὰ σας ἀνδραγαθήματα δεῖξετε ἀκόμη ἡρωϊκώτερα εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλα, ἐὰν καὶ ἔως εἰς αὐτὴν τοῦ τυράννου τὴν καθέδραν προχωρήσωσι τὰ ἀνίκητά σας ὅπλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποῖαν ἐπιθυμεῖτε, καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν ἀγωνίζεσθε, ἀνεξαρτησίαν. Ὡ Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα παθήματα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λεωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσειν, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχονοίαν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανίσωσι τὴν πολιτείαν σας! Ἐσεῖς νὰ φυτεύετε καὶ μὲ τὰ αἵματά σας νὰ ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νὰ ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νὰ σᾶς διδάξωσι πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ γεύεσθε τοὺς καρπούς του!!! Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνήται, πάσης τάξεως πολῖται, ἡ ὑποφέρετε νὰ πάθῃ τόσῃν κατασχύνην ἢ κοινὴ σας μήτηρ, ἢ Ἑλλάς; Καὶ ἡ ποῖαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωσθῇ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσετε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτονόμως ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας; «Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλὴ, ἰσχύει δέ, ὥσπερ τεθεμελιωμένον βασιλεῖον» εἶναι λόγια τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος, βεβαιωμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν πείραν.

‘Όσα λέγω, φίλε ‘Οδυσσεῦ, περὶ ὁμονοίας, δὲν ἀπο-
βλέπουν κατευθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μὲ τὴν ἔως τῶρα δια-
γωγὴν σου, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τοιαύτας παραγ-
γελίας. Ἐνδέχεται ὁμως νὰ εὕρισκωνται μεταξύ σας
τινές, ὅχι κακοὶ στρατηγοί, ὅχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ’ ἄν-
θρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνθρωπί-
σκων φαρμακερὰς συμβουλὰς· ἄνθρωποι νομίζοντες, ὅτι
ὅστις κρατεῖ ὅπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνα-
τός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ
ὅπλα. Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι. Μόνη
ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν
ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὅπλα λη-
στῶν, ζώντων εἰς καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν
δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστές, ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς
λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν. Ἡ ἀνδρία χωρὶς τὴν δι-
καιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν
ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρεῖαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρίας,
ὡς ἔλεγεν ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος,
«Οὐδὲν ἀνδρίας χρῆζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι.»
Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ’ εἶσθαι χωρὶς
ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦτον ἐνωμένη μὲ τὴν
ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Λαμβάνεσαι, φίλε ‘Οδυσσεῦ, ὅταν κρίνης ἀναγκαίαν
καὶ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν μου. Ἰ Τί ζητεῖς, καὶ τί ἐλπί-
ζεις, ἀπ’ ἐμέ; Ἐὰν ζητῆς συμβουλὰς, παρ’ ὅσας ἔγραψα
πολλάκις πρὸς ἄλλους, καὶ γράφω πρὸς σέ σήμερον, συμ-
βουλὰς ὅχι τῆς κεφαλῆς μου, ἀλλὰ τῶν σοφῶν προγόν-
ων μας, ἄλλας δὲν ἔχω νὰ δώσω· αὐτάς καὶ οἱ αὐτοῦ
διατρίβοντες λόγιοι ὁμογενεῖς εἶναι ἱκανώτεροί μου νὰ
σᾶς τὰς ἐνθυμίζωσιν. Ἐὰν ζητῆς πράξεις, ζητεῖς ν’ αὐ-

ξήσης τὴν λύπην μου. Ἄν εἶχα στρατιωτικὴν ἡλικίαν, χωρὶς ἀναβολὴν ἤθελα τρέξειν νὰ γραφθῶ στρατιώτης τῆς πατρίδος, στρατηγούμενος ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεύα. Ἀλλὰ μάθε, στρατηγέ μου, ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ἔμαθες, ὅτι ἀπὸ τὴν 27 τοῦ περασμένου Ἀπριλίου ἤρχισα νὰ τρέχω μὲ ποδαγρικοὺς πόδας τὸ 77 ἔτος τῆς ἡλικίας μου· ἀπὸ τοιούτους στρατιώτας εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν ἔχεις χρεῖαν. Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα χρέη μου εἶναι τόσον βαρύτερα, ὅσον ἡ πατρὶς μ' ἐπλήρωσε πολὺ πλειότερον ἀπ' ὅτι ἤξιζαν οἱ μικροὶ μου κόποι, μὲ τὴν εὐνοίαν της, τὴν ὁποίαν δὲν ἀλλάσσω μὲ τοὺς θησαυροὺς ὅλης τῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἔχω πλέον ὁ ταλαίπυρος ἄλλο τί νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παρὰ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας της, καὶ δεήσεις εἰς ὅλα της τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου, νὰ σέβωνται τὴν πατρίδα πλέον παρὰ τοὺς ἰδίους των γονεῖς. Ἡ δέησίς μου εἶναι αὐτοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Σωκράτους παραγγελία τοῦ ὁποίου τοὺς λόγους γράφω μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ὀλοκλήρους, διὰ νὰ τοὺς κοινωνήσης καὶ εἰς στρατηγούς καὶ εἰς στρατιώτας, καὶ πάσης ἄλλης τάξεως πολίτας, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζεσθε ὡς ὁμονοίας σάλπιγγα, ὅχι μόνον πολεμοῦντες Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ὅσας ἐρχεσθε εἰς ἀνάγκην νὰ πολεμῇτε τὰ τυραννικώτερα παρὰ τοὺς Τούρκους ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογῇ τὰ ὄπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἐσὰς τὸ «Εἰς διώξεται χιλίους» εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ «γεννηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ ἄγγελος κυρίου καταδιώκων αὐτούς!»

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

KI'.

Πρὸς ΠΑΓΚΑΛΑΚΗΝ.

109.

Ἐκ Παρισίων, 21 Ἰουλίου 1825.

Φίλε συμπατριῶτα,

Σήμερον πέμπω εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κ. Θεόδωρον Πρασακᾶκην κιβώτιον σημειωμένον ΖΡ Ν^ο 1, διὰ νὰ σὲ τὸ κατευθύνῃ αὐτοῦ εἰς Ὑδραν.

Εἰς αὐτὸ θέλεις εὑρεῖν 170 φυλλάδια περιέχοντα τὴν Διάλογον τὸν αὐτὸν ἀπαράλλάκτως, ὡς ἐτυπώθη πέρυσιν ἐνωμένος μὲ τὰ ἐδῶ ἐκδοθέντα Πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου. Ἐτυπώθη τῶρα χωριστὸς εἰς ὄνομα τῆς αὐτοῦ τυπογραφίας, διὰ νὰ πωλῇται καὶ χωριστά. Διὰ νὰ πιθανολογηθῇ ὅμως τοῦτο τὸ ἄθωον ψεῦσμα, ἀνάγκη εἶναι, ὅταν τὰ λάβῃς νὰ κόψῃς καὶ νὰ χωρίσῃς τὸ τελευταῖον φύλλον, ὅπου εὑρίσκεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐδῶ τυπογράφου. Αὐτὸ ἐτυπώθη δι' αἰτίας τινὰς ἀπαραιτήτους νομικὰς, καὶ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας δὲν ἐσυγχωρήθη νὰ κοπῇ καὶ νὰ χωρισθῇ, πρὶν ἐκβῇ τὰ ὅρια τῆς Ἐπικρατείας.

Κάμε με λοιπὸν τὴν χάριν νὰ τὰ κόψῃς αὐτοῦ, καὶ νὰ μὲ βεβαιώσῃς ὅτι τὰ ἔκοψες. Ζητῶ καὶ δευτέραν χάριν νὰ ἐπιμεληθῇς προθύμως τὴν πώλησιν καὶ διασκόρπισιν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διαταγὴν τῶν ἐν Τεργέστη κυρίων Ζανῇ Βλαστοῦ καὶ Ἰακώβου Ῥῶτα, οἱ ὅποιοι θέλουν σὲ γράψειν περὶ τούτου.

“Όταν μ’ ἀποκριθῇς, εἰπέ με (ἂν δὲν βαρύνεσαι) καὶ τὰ αὐτοῦ λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὴν διαγωγὴν τινῶν προσώπων, καὶ ὅ,τι ἄλλο γνωρίζεις ἄξιον ἀκοῆς.

Ἐδῶ κλεισμένον (διὰ πλειοτέραν ἀσφάλειαν) σὲ πέμπω τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ κόψῃς φύλλον, καὶ τὸ μέτρον πόσον νὰ κόψῃς. Ὑγίαινε εὐδαιμονῶν !

Ὁ συμπατριώτης
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἡ ἀνωτέρω εἶναι τὸ ἴσον τῆς σταλθείσης τὴν 21 Ἰουλίου· ἀπὸ τὰ 170 φυλλάδια χῶρισε δύο, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι διὰ σέ· τὸ ἄλλο κάμε τὴν χάριν νὰ πέμψῃς ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἡμεριδογράφον τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἀπὸ μέρους σου, χωρὶς νὰ μὲ ὀνομάσῃς. Μὴ λησμονήσῃς νὰ κόψῃς ἀπ’ ὅλα (πρὶν ἐκβᾶλῃς κἀνὲν ἀπὸ τὰς χεῖρας σου) τὸ φύλλον, τοῦ ὁποίου ἴσον περικλείω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν. Καὶ πάλιν ὑγίαινε !

30 Ἰουλίου

110.

1 Αὐγούστου 1826.

Φίλε Παγκαλάκη,

Σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὴν πρὸ πολλοῦ μακρὰν ἐπιστολήν σου, καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ βαρύνεσαι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὲ γράφῃς, συγχωρῶν εἰς τὸ γῆράς μου τὴν ἀδυναμίαν ν’ ἀποκρίνωμαι διὰ μακρῶν.

Σήμερον σὲ πέμπω διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Θεοδώρου

Πρασακάκη ἐν ἀντίτυπον τοῦ λόγου τοῦ Λυκούργου κατὰ τοῦ Λεωκράτους. Εἰς τὸν περιεχόμενον εἰς τὰ Προλεγόμενα Διάλογον, θέλεις παρατηρήσειν, ὅτι ὠφελήθην ἀπὸ τὴν ἐπιστολήν σου. Εὐδαιμόνει ! Ο. Ο.

Λ'.

Πρὸς ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΡΙΖΑΡΗ.

111.

Ἐκ Παρισίων, 5 Μαΐου 1825.

Τιμιώτατε Κύριε Γεώργιε Ριζάρη,

Ἡ ἐπιστολή σου τῆς 23 Μαρτίου με ἀναγκάζει νὰ σὲ δώσω μᾶλλον τὸν εἰς πολλὰ ὀλίγους πρέποντα τίτλον χρησιμώτατος, ἐπειδὴ ἀποφασίσετε καὶ σὺ καὶ ὁ μακαρίτης ἀδελφός σου νὰ κατασταθῇτε χρήσιμοι εἰς τὴν πατρίδα ἀφίνοντές την κληρονόμον εἰς ὅλην σας τὴν περιουσίαν. Τοιαύτη γενναία καὶ ὄντως Ἑλληνικὴ ἀπόφασις, εἰς τὰς παρούσας ὅμως χρεῖας τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος γίνεται ἀσυγκρίτως ἐπαινετωτέρα, διότι συνεργεῖ εἰς τῶν ἀδελφῶν μας Ἑλλήνων τὴν παιδείαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλο ὠφελιμώτερον, ὥς ὀρθῶς κρίνεις καὶ λέγεις, δὲν εἶναι, διότι ἡ παιδεία μόνη δύναται νὰ φυλάξῃ τὴν με τόσα αἵματα καὶ τόσους κόπους ἀποκτηθεῖσαν Ἑλευθερίαν.

Ἡ γνώμη σας, χρησιμώτατε φίλε, εἶναι νὰ χρησιμεύ-

σετε εἰς τὴν μερικὴν σας πατρίδα τὸ Ζαγόρι, συσταίνοντες ἐκεῖ σχολεῖα εἰς παιδείαν τῶν νέων. Ἄλλ' ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὰς περιστάσεις νὰ ἀναβάλῃς τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ τὴν πλήρωσιν, κλίνεις εἰς τὴν γνώμην νὰ δανείσῃς τὴν περιουσίαν σας εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα, διὰ νὰ φροντίσῃ αὐτὴ νὰ καταστήσῃ τὸ σχολεῖον ἢ εἰς τὸ Ζαγόρι, ἢ ὅπου ἄλλοῦ κριθῇ χρησιμώτερον. Φρόνιμος καὶ ἡ προτίμησις, τῆς μερικῆς σου πατρίδος, φρονιμωτέρα καὶ ἡ σύγκατάθεσις εἰς ὅ,τι ἀποδείξουν αἱ περιστάσεις χρησιμώτερον εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα.

* Ἄν ἐρωτᾷς λοιπὸν καὶ ἐμὲ περὶ τούτου, ἡ γνώμη μου εἶναι, φίλε, νὰ γράψῃς ἀνυπερθέτως εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὸν φρόνιμον αὐτῆς πρόεδρον Κουντουριώτην (πρὸς τὸν ὅποῖον ἂν ἀγαπᾷς καὶ μὲ προστάζῃς, θέλω γράψῃν κα' ἐγὼ ἰδιαιτέρως) νὰ μεταχειρισθῇ τὴν εὐεργεσίαν σας κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν κοινὴν παιδείαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ συγχωρήσωσι, νὰ λάβῃ φροντίδα ἐξαιρετον, ὥς εἶναι δίκαιον, καὶ διὰ τοὺς συμπατριώτας σας Ζαγορινούς. Μὴν ἀμφιβάλλῃς, φίλε, ὅτι ὠφελῶν τὴν κοινὴν πατρίδα, ὠφελεῖς ἐνταυτῷ καὶ τὴν μερικὴν, καὶ γίνεσαι τῷ ὄντι χρηστός, καὶ χρήσιμος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. .

.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 28 Νοεμβρίου, 1825

Φιλογενέστατε κύριε Ριζάρη,

Σὲ ὑπεσχέθην τὴν 5 Μαΐου νὰ σὲ δώσω τὴν εἶδυσιν, ὅταν ἐκδώσω τι νέον· πληρώνω τώρα τὴν ὑπόσχεσιν, λέγων ὅτι ἐξέδωκα πρὸ μικροῦ ὅλην τὴν ἡθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, γραμμένην ἀπὸ δύο τοῦ μαθητὰς καὶ παρακαλῶ τοὺς ἐν Τεργέστη φίλους νὰ σὲ πέμψωσιν ἐν ἀντίτυπον.

Εἰς αὐτοὺς πέμπω μίαν ἑκατοστὴν ἀντιτύπων, διὰ νὰ τὰ πωλήσωσιν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, καὶ ὅπου ἄλλου δυνηθῶσι, ἐπειδὴ διὰ τὴν Πελοπόννησον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μ' ἐπρόσταξε νὰ στείλω ὅσα μέλλει νὰ μοιράσῃ δωρεὰν εἰς τὰ ἐκεῖ καὶ εἰς Μεσσολόγγιον Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἐμειναν λοιπὸν οἱ πτωχοὶ νέοι οἱ σπουδάζοντες εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑπτανήσου, χρεῖαν ἔχοντες καὶ αὐτοὶ ὁμοίας βοηθείας. Ἄν ἀγαπᾷς, νὰ γενῇς βοηθὸς των ἐμπορεῖς νὰ ζητήσῃς ἀπὸ τοὺς ἐν Τεργέστη φίλους, ὅσα ἀντίτυπα θέλεις. Σὲ λέγω, χωρὶς καμμίαν ὑποψίαν φιλοκερδείας, ὅτι τὸ σύγγραμμα εἶναι ἀναγκασιότατον εἰς τὰ σχολεῖα μας, ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους παραγγέλλει τὴν δικαιοσύνην, χωρὶς τῆς ὁποίας ἐλευθερία νὰ φυλαχθῇ εἶναι τῶν ἀδυνάτων. Κάμε ὅ,τι σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός. Ὑγίαινε καὶ εὐτύχει.

Εἰς τὰς προσταγὰς σου πρόθυμος
Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Τὸ σύγγραμμα πωλεῖται ἐδῶ φρ. 12 εἰς τὴν Κυβέρνη-
σιν τὸ ἐλογάριασα φρ. 10, καὶ περιπλέον ἐλάττωσιν $\frac{10}{100}$.

ΛΑ'.

Πρὸς ΕΔΟΥΑΡΔΟΝ ΕΥΕΡΕΤΤΟΝ.

113.

« A Monsieur

Monsieur, Edward Everett, membre du Congrès
des Etats-Unis de l'Amérique et Secrétaire du
Comité philhellénique de Boston.. à Washington.

Φίλε Εὐέρεττε, (ἢ μᾶλλον Εὐαίρετε, ἐπεὶδὴ ἡρέθης
μέλος τῆς βουλῆς τοῦ μόνου ἀληθῶς ἐλευθέρου ἔθνους),
τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 11 Σεπτεμβρίου ἔλαβα. Τὴν
ἀνέγνωσα μὲ δάκρυα χαρᾶς, βλέπων τὴν προθυμίαν σας
νὰ βοηθήσετε τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἀντίστασις
ταράσσει ὄχι μόνον τὸν τύραννον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς φί-
λους τοῦ τυράννου, ἐπαγγελλομένους χριστιανούς.

Ὅ,τι μὲ λέγεις περὶ τῆς ἀπὸ μέρους σας ἀναγνωρί-
σεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, τὸ ἐπεθύμουν πρὸ πολ-
λοῦ κ' ἔγραψα περὶ τούτου καὶ πρὸς τὸν συμπολίτην σου
Γεφερσῶνα, λέγων ὅτι πολὺ ἐσύμφερε καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς
ἡμᾶς νὰ φανερώσετε τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην πρὸ τῶν
Ἀγγλων, ἢ καὶ νὰ ᾔσθε δεύτεροι (καὶ ὄχι τρίτοι) μετὰ
τοὺς Ἀγγλους. Τώρα ὅμως ἀπορῶ τί νὰ σὲ εἶπω, διὰ
τὰς ἐξῆς αἰτίας:

Πρῶτον, οἱ τοῦ παρόντος ἔτους (1825) ἀγῶνες τῶν Γραικῶν, ἦσαν ἀγῶνες φοβεροί, καὶ διὰ τὴν πλειοτέραν παρασκευὴν τοῦ τυράννου, καὶ διὰ τὴν θερμότεραν τῶν συμμάχων του χριστιανῶν προθυμίαν νὰ τὸν ἀνδείξωσιν ἐξολοθρευτὴν τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ἐκατώρθωσαν τὸ πο-
 θούμενον, ἠνάγκασαν ὁμῶς τοὺς Γραικοὺς νὰ ζητήσωσι τῶν Ἀγγλῶν τὴν *ὑπεράσπισιν*, τὴν ὁποίαν ἄλλοι ἐρμηνεύουν *assistance* καὶ ἄλλοι (τὸ χειρότερον) *protection*. Γνωστὸν εἰς ὅλους εἶναι, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἄλλως νὰ προστατεύωσι (*protéger*) δὲν ἠξέουρον, παρὰ ὡς προστατεύουν τὴν Ἑπτάνησον. Ὅπως ἂν ᾔναι, ἂν οἱ καταφυγόντες εἰς αὐτοὺς τὸ ἔκαμαν ἀπὸ ἀνάγκης, καὶ προσέτι μὲ συγκατάθεσιν τοῦ ἔθνους, μένουν ἀναίτιοι· « Ἀνάγκη οὐδὲ θεοὶ μάχονται. »

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἐσαφηνίσθη ἀκόμη. Εἰς τοὺς προφασιζομένους τὴν ἀνάγκην ἀντιλέγουσιν ἄλλοι πολλοί, βεβαιοῦντες, ὅτι ἡ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς καταφυγὴ οὗτ' ἀνάγκης ἔργον ἦτον, οὔτε μὲ τοῦ ἔθνους τὴν συγκατάθεσιν ἐπράχθη, ἀλλ' ἐμηχανήθη ἀπὸ φατρίαν, φατριάρχην ἔχουσιν τὸν Μαυροκορδάτον.

Ἀπορῶ πῶς καὶ σύ, φίλε, τὸν ἐπονομάζεις Πρίγκιπα, ὡς τὸν ἐπονομάζουν οἱ Ἀγγλοὶ, μὲ τοὺς ὁποίους ἔχει στενοτάτην φιλίαν. Πίστευσέ με τὸν γέροντα, οὔτ' ἀπὸ Πρίγκιπα ἐγεννήθη, οὔτε Πρίγκιψ ἐχρημάτισε ποτὲ τῆς Μολδαβίας ἢ τῆς Βλαχίας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἐχρημάτισε, ἐχρεώσται, ἂν ἦτον ἐραστὴς γνήσιος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, νὰ ἐκδυθῇ τὸν τίτλον, ὡς μολυσμένον Τουρκικὸν φόρεμα. Ὁ Σουλτάνος ἦτο πραγματικῶς καὶ εἶναι Πρίγκιψ τῆς Μολδοβλαχίας· οἱ χειροτονούμενοι ἀπ' αὐτὸν καὶ πεμπόμενοι ἐκεῖ Γραικοὶ ἦσαν ἀνδράποδά

του, τὰ ὅποια σήμερον ἐστόλιζε μὲ τὸν τίτλον τοῦ πρίγκιπος, καὶ αὖριον ἐξώριζεν ἢ ἔσφαζε χωρὶς κρίσιν. Ὁ Λόρδος Βυρῶν καὶ οἱ περὶ τὸν Βυρῶνα ἐστόλιζαν τὸν Μαυροκορδάτον μὲ τὸν τίτλον τοῦ Πρίγκιπος· ἐγὼ ἀποκρινόμενος εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ἀντὶ νὰ τὸν τιτλίσω Πρίγκιπα, τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ αἰνιγματωδῶς τὴν ἀτοπίαν τοῦ τίτλου. Εἶναι μαρτυρημένον ἀπὸ τοῦ Γάμβα τὸ σύγγραμμα (*Relation de l'expédition de Lord Byron en Grèce, par le Comte P. Gamba, Paris 1825 pag. 104*) ὅτι λαμβάνων τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολὴν εἰς Μεσολόγγιον ὁ Μαυροκορδάτος, τὴν ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς φίλους του, καὶ ἔλυσεν αὐτὸς τὰ αἰνίγματα ἀπολογούμενος· Si l'on persiste à me donner ce titre, puis-je l'empêcher? Je ne l'ai jamais réclamé, et je ne le ferai jamais, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τῆς ἀπολογίας τὸ ἄτοπον. Τοιαύτη ἀπολογία δείχνει φανερά, ὅτι ἀγωνίζεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ὄχι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἀγωνίζεται νὰ χειροτονηθῇ ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, Ὁσποδάρους, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς Πρίγκιψ τῆς Ἑλλάδος.

Δεύτερον οἱ Ἀγγλοὶ, ἢ μᾶλλον ἢ νῦν κυβέρνησις τῶν Ἀγγλων ἐφέρθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ μικρὸν πρὸ τῆς εἰς αὐτοὺς καταφυγῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ φέρεται κατὰ τὸ παρὸν πολὺ διάφορα, παρ' ὅτε ἐφέρετο ὅτε ἐλειτούργει ὁ αἰμνηστος διὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικίας Καστελρήγ. Ὁ σκοπὸς ὅμως τῆς τοιαύτης βραδείας φιλανθρωπίας τῶν Ἀγγλων εἶναι τὸσον ὑποπτος εἰς τὸ ἔθνος, ὥστε ἐμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω, χωρὶς κίνδυνον νὰ ψευσθῶ, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἤθελαν ἀποσπασθῇ ὁλότελ' ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς, ἂν ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν εἰς ἐσᾶς. Ἀλλὰ διὰ δυστυχίαν τῶν Γραικῶν, ὄχι μόνον κατοικεῖτε

μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὐδὲ στόλον ἀξιόλογον ἔχει· ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν. Μόνα δέκα χονδρὰ καράβια Ἀγγλαμερικανικὰ ἦσαν ἱκανὰ καὶ τῶν Ἀγγλῶν τοὺς σκοποὺς νὰ κρατήσωσιν ἢ νὰ μεταβάλλωσιν εἰς τὸ δίκαιον, καὶ τὰς διχονοίας τῆς Ἑλλάδος νὰ παύσωσι διχονοίας, αἱ ὁποῖαι τρέφονται καὶ ἀπὸ Γραικοὺς σπουδαρχίδας, καὶ ἀπὸ ἀποστόλους τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, καὶ ἴσως καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἀγγλοὺς.

Ἡ ἱερὰ συμμαχία ἤλπιζε νὰ παύσῃ τὴν ἐπανάστασιν μὲ τὸν μελετηθέντα ἐξολοθρευμὸν τῶν Γραικῶν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἀπέβη κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς, πιθανὸν ὅτι τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα θέλει σπουδάσειν νὰ συμβιβασθῇ μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς, διὰ νὰ καταστήσῃ κοινῶς μ' αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα κανὲν εἶδος πολιτεύματος ὅποιον θέλουν αὐτοί, ἀθέλητον εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἡ ἱερὰ συμμαχία θέλει Ὀσποδάρους καὶ Μολδοβλαχικὴν δεσποτείαν· ἡ Ἀγγλία ἐπιθυμεῖ ἐπτανησιωτικὸν σύνταγμα. Ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα ποῖον μέλλει νὰ ἐπικρατήσῃ δὲν εἶμαι καλὸς νὰ τὸ προβλέψω. Καὶ τὰ δύο κρίνω βλαθερὰ εἰς τοὺς Γραικοὺς, καὶ παντάπασιν ἀσύμφορα εἰς τοὺς Ἀγγλαμερικανούς.

Πίστευσε, φίλε, τὴν προφητείαν μου ταύτην· στοχαζόμενος τὸ πρὸς σᾶς φυσικὰ ἄσπονδον μῖσος τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, καὶ τὸν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν σας φθόνον τῶν Ἀγγλῶν, προφητεύω θαρρετά, ὅτι ὅποιον ἀπὸ τὰ δύο κρατήσῃ, δὲν ἔχετε πλέον νὰ ἐλπίζετε μήτ' ἐμπορίαν μὲ τοὺς Ἑλληνας μήτε τὰ ἀπὸ τῆς ἐμπορίας ἀγαθὰ. Οἱ Ὀσποδάροι, ὡς ἀνδράποδα τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, θέλουν σᾶς βλέπει ὡς σᾶς βλέπει ἡ ἱερὰ συμμαχία, καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Ἀγγλῶν δύναμις προσλαμβάνουσα σύμμαχον τὸ νῦν

ἀσθενὲς ἀλλὰ μέλλον νὰ κατασταθῇ ἰσχυρὸν ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, ἔχει νὰ σᾶς κλείσῃ διὰ πάντα τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Προσέχετε καλὰ, φίλοι, ὅχι μόνον *nostra* ἀλλὰ καὶ *vestra res agitur*. Ἀπὸ τὰ γραφόμενα συμπεραίνει, ὅτι ἀφοῦ κατέφυγαν (ἢ ἀναγκασμένοι ἢ ἀπατημένοι) εἰς τοὺς Ἄγγλους οἱ Γραικοί, κατὰ τὸ παρὸν δὲν δύνανται νὰ στείλωσιν αὐτοῦ πρεσβείαν χωρὶς νὰ ταραξῶσι τοὺς Ἄγγλους καὶ τὴν Ἱερὰν συμμαχίαν. Ἐμείνει λοιπὸν αὐτόθεν νὰ κινήθῃτε, πέμποντες πολεμικὰ πλοῖα νὰ εὐρίσκωνται ἐκεῖ παρόντα, καὶ προσέχοντα εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀγγλῶν, ἢ καὶ παραδίδοντες τινὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς πωλημένα εἰς τοὺς Ἑλληνας, καὶ πολεμοῦντα μὲ σημαίαν Ἑλληνικὴν. Εἰς τὰ πλοῖά σας πρέπει νὰ φροντίσετε νὰ εὐρίσκεται καὶ ἓνας ἢ δύο ἀπὸ τοὺς φρονιμωτέρους βουλευτάς σας, ἕτοιμος νὰ κατασταθῇ νομοθέτης, καὶ ἀκόμη Δικτάτωρ, ἂν προσκαλεσθῇ ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς. Οἱ Γραικοί, ἔχοντες πλοίων βοήθειαν, καὶ τῆς Κρήτης τὴν ἀποστασίαν ἰσχυροποιοῦν, καὶ Χίον, Ῥόδον, Κῶν, Μιτυλήνην καὶ ἄλλας νήσους ἀποκτοῦν, καὶ τοιοῦτοτρόπως καὶ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας τὰς ἐλπίδας ματαιοῦν, καὶ τῶν Ἀγγλῶν τὰς ἐπιθυμίας μετριάζουσιν.

Φανερὰ πρέσβυς αὐτοῦ (πάλιν τὸ λέγω) κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σταλθῇ. Ἐνα μόνον τρόπον ἐπινοῶ τὴν ὥραν ταύτην, καὶ ἰδὲ ἂν σὲ ἀρέσκῃ. Εὐρίσκεται ἐδῶ σωσμένος ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, Χιὸς τις νέος χρηστοθήης, ἀλλὰ καταλειφθεὶς εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος, καὶ ἀδύνατος νὰ τελειώσῃ τὰ μαθήματα τῆς Νομικῆς, διὰ τὰ ὅποια ἦλθεν. Ἐὰν ἡ αὐτοῦ φιλελληνικὴ ἐπιτροπὴ (*comité*)

ἀναδέχεται τὴν δαπάνην, νὰ τὸν φέρῃ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν τρέφῃ, ἕως οὗ νὰ τελειώσῃ τὴν σπουδὴν τῆς Νομικῆς, ἐμπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀνυπόπτως ὡς σπουδαστής· καὶ ἀφοῦ μίαν φορὰν εὐρεθῇ αὐτοῦ, τότε ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις δύναται νὰ τὸν δώσῃ τὴν χρειώδη ἐξουσίαν νὰ πραγματεύεται τὰ συμφέροντα καὶ εἰς σᾶς καὶ ἡμᾶς. Ὁ νέος δὲν ἔχει πείραν, ἀλλ' ἔχει νοῦν, ὅστις ἀναπληροῖ πολλάκις τὴν πείραν. Γράψε με γρήγορα περὶ τούτου· ἀλλὰ μὴν ἀμελήσετε διὰ τοῦτο νὰ στείλετε καὶ ναυτικὴν βοήθειαν εἰς τοὺς Γραικοὺς, ἃν ἀληθῶς ἐπιθυμῆτε καὶ αὐτοὺς νὰ σώσετε καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος σας νὰ κατορθώσετε.

Ἡ κατοικία μου εἶναι, Rue de Madame N° 15. Μὲ τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην παραδίδω εἰς τὸν κύριον Wels δέσμην εἰς ὄνομά σου περιέχουσαν τὰ Πολιτικὰ συγγράμματα τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ Βεκκαρίου. Ἐπεθύμουν νὰ μὲ γράφῃς διὰ τοῦ κυρίου D. B. Warden (Rue Pot de fer, N° 12) ὅστις εἶναι καὶ φίλος καὶ γείτων, καὶ ἐμπορεῖ νὰ μὲ διδῇ τὰς ἐπιστολάς σου ἀμέσως χωρὶς νὰ τὰς πέμπῃ διὰ τῆς μικρῆς πόστας, ὅπου κινδυνεύουν καὶ νὰ ἀνοιχθῶσι. Αἱ περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκομαι ἀπαιτοῦν προσοχὴν. Ὅθεν σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ δημοσιευθῇ αὐτοῦ τὸ ὄνομά μου, ὡς τὸ ἐδημοσίευσαν τινὲς ἀβουλῆτως μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, βάλλοντες εἰς κίνδυνον τοὺς ὁποίους ἔχω συγγενεῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἀκόμη τοῦ τυράννου. Εὐδαιμόνει!

Ἐκ Παρισίων, 12 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΪΣ.

A. CORAY.

Rue de Madame, N° 15.

Τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν κατευθύνω ὡς βλέπεις, εἰς τὴν πόλιν Washington ἐπειδὴ μὲ λέγεις, ὅτι θέλεις δια-
τρίψαι εἰς αὐτὴν ἕως τὸν Μάϊον. Ὁ Warden, ὁ γείτων
μου, ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμῃ (νομίζω) Consul général à
Paris des Etats-Unis. Δι' αὐτοῦ ἔγραψα εἰς τὸν Γε-
φερσῶνα, καὶ δι' αὐτοῦ ἔλαβα τὴν ἀπόκρισιν.»

ΔΒ'.

Πρὸς ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΟΡΑΗΝ.

114.

Τὴν ἐπιστολὴν σου, φίλε Ἰωάννη, τῆς 17 Ἰουνίου
ἔλαβα· ἔλαβα καὶ πολλὰς σου ἄλλας ἀρχήτερα, καὶ λυ-
ποῦμαι ὅτι κοπιᾷς καὶ σὺ ματαίως, καὶ βάλλεις εἰς
κόπους τὸν πολυκόπον ἐμὲ γέροντα. Ὁ ἀνεψιός σου ἐπραξε
φρονιμώτατα νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς Παρισίους.

Ἐνδεχόμενον νὰ κατὰγῃ καὶ σύ, ὡς λέγεις, ἀπὸ
κανένα Κοραῆ (μ' ὅλον ὅτι οὔτε ἀπὸ τὸν πατέρα μου,
οὔτε ἀπὸ κανέν' ἄλλον μου συγγενῆ ἤκουσά ποτε, ὅτι
ἀπεδήμησε κανεὶς ἀπὸ τὴν συγγένειάν μας εἰς ξένους τό-
πους). Ἀλλ' ὁ Κοραῆς οὗτος, ὅστις ἂν ἦτον, ἂν κατέ-
φυγεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, πρέπει νὰ ἦναι 250 χρόνοι σχε-
δὸν ἀποῦ κατέφυγεν, ἤγουν ἀφοῦ ἐδιώχθησαν οἱ Γενοβέ-
ζοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὅθεν ἔπαυσε πλέον ἡ συγγένεια
τοῦ αἵματος καὶ ὑπερέπαυσεν, ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς πλη-
σιεστέρους συγγενεῖς (ὡς δὲν σὲ λανθάνει) παύει, ὅταν
καταντήσῃ εἰς βαθμὸν νὰ συγχωρῇ τὰς συμπεθερίας. Τὴν

σήμερον μεταξύ τῶν Χίων, καθὼς καὶ μεταξύ ὄλων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν, εὐρίσκεται πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι φέρουν τὰ αὐτὰ ἐπωνύμια, καὶ ὁμῶς συμπεθεριάζουν, ἐπειδὴ ἔπαυσαν πλέον νὰ λογιζονται συγγενεῖς αἵματος, ἢ καὶ δὲν εἶχαν παρὰ μόνον τὸ ἐπωνύμιον χωρὶς κάμμιαν συγγένειαν.

Παρὰ ταύτην ὁμῶς τὴν πρόσκαιρον αἱματικὴν συγγένειαν, εἶναι τρεῖς ἄλλαι ἀρχαιότεραι συγγένειαι, αἱ ὁποῖαι δὲν παύουν ποτέ. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Ἀδάμ· ὅσοι καταγόμεθα ἀπ' αὐτόν, εἴμεθα συγγενεῖς. Ἡ δευτέρα, τοῦ ἔθνους καὶ τῆς γλώσσης· ὅσοι καταγόμεθα ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ λαλοῦμεν καὶ γράφομεν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, εἴμεθα συγγενεῖς. Ἡ τρίτη, τῆς θρησκείας· ὅσοι πιστεύομεν τὴν αὐτὴν θρησκείαν, εἴμεθα πάλιν συγγενεῖς. Κατὰ ταύτας λοιπὸν τὰς τρεῖς συγγενείας εἶσαι καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ συγγενεῖς καὶ ἀδελφοί μου. Συγγενεῖς γνησίους αἵματος δὲν ἔχω, παρὰ ἓνα ἀδελφόν, εἰς τὸν ὅποιον γράφω κάποτε, καὶ πολλοὺς ἐξαδελφους καὶ ἀνεψιούς, οἱ ὅποιοι οὔτε μὲ γράφουν οὔτε γράμματα προσμένουν ἀπὸ ἐμέ.

Υἱάινε καὶ μὴ τρίβης ματαίως τὸν καιρόν σου νὰ γράφης ἐπιστολάς, καὶ τὸ πολλὰ παράξενον νὰ παραγγέλλης εἰς τοὺς ὁποίους τὰς πέμπεις νὰ μοῦ ζητῶσι τὴν ἀπόκρισιν ὡς χρέος. Ἄλλην παρὰ ταύτην ἐπιστολήν μου μὴ προσμένης. Καὶ πάλιν υἱάινε καὶ εὐτύχει!

Ἐκ Παρισίων, 18 Νοεμβρίου 1825.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΛΓ'.

Πρὸς ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΝ.

115.

Ἐκ Παρισίων, 20 Φεβρουαρίου 1827.

Φιλάνθρωπε Πρόεδρε!

Δι' ἐπιστολῆς μου (8 Δεκεμβρίου 1826) παρεκάλεσα τὸν φίλον*πολίτην Θεόκλητον νὰ προσφέρῃ ἐκ μέρους μου εἰς τὴν Ἑταιρίαν τινὰ σώματα ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας του εὐρισκόμενα Πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου, διὰ νὰ μοιράζωνται δωρεὰν εἰς τὴν κάτοικον τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς σπουδάζοντας εἰς τὰ Σχολεῖα τὴν προγονικὴν γλῶσσαν, εἰς ὅσους ἡ τύχη δὲν συγχωρεῖ νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Τώρα δὲ πέμπω διὰ Μασσαλίας εἰς τὴν αὐτὴν Ἑταιρίαν 300 σώματα τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου, καὶ ἄλλα τόσα τοῦ Ἑγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, διὰ νὰ μοιράζωνται ὁμοίως καὶ αὐτὰ εἰς πτωχοὺς σπουδαστάς, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος Ἑλλήνας.

Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν (ὡς εἶπα) ἐκ μέρους μου μικρὰ προσφορά εἰς τὴν πατρίδα· τὰ δὲ παρόντα (τὸν Λυκούργον λέγω καὶ τὸ Ἑγχειρίδιον) εἶναι πλουσίου δωρεὰ ὁμογενοῦς καὶ φιλογενοῦς ἀνδρός, τοῦ ὁποίου σιωπῶ τὸ ὄνομα ἐκ προσταγῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ σφετερισθῶ καὶ τὴν χρεωστούμενην εἰς αὐτὸν εὐγνω-

μοσύνην τῆς πατρίδος. Δὲν ἀμφιβάλλω, φιλόανθρωπε Πρόεδρε, ὅτι ἡ Ἑταιρία θέλει δείξειν τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην, δεχομένη τὸ δῶρον, ὡς παρακαταθήκην, ἐμπιστευομένην εἰς χεῖρας σας, διὰ νὰ διαμοιράζεται εἰς τρόπον, ὥστε οἱ μὲν πτωχοὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ βιβλία δωρεάν· τὰ δὲ συναθροιζόμενα ἀργύρια ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς νὰ τ' ἀγοράζωσι, νὰ δαπανῶνται πάλιν εἰς τὰς λοιπὰς χρείας τῶν αὐτῶν πτωχῶν σπουδαστῶν.

Συγχωρήσατε, φιλόανθρωποι Πολῖται, καὶ εἰς ἐμὲ τὸν γέροντα, πατέρα τὴν ἡλικίαν ὄλων ἴσως τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πατέρα τολμῶ εἰπεῖν φιλοστοργώτατον, συγχωρήσατε λέγω, ὅχι νὰ σᾶς συμβουλεύσω, ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω αὐτολεξεῖ, ὅ,τι σεῖς αὐτοὶ ἐκηρύξατε (12 Σεπτεμ. 1826) λέγοντες, ὅτι « ἡ παιδεία εἶναι ἡ μόνη, ἥτις ἄγει τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν των ». Μὲ τοὺς λόγους τούτους ὁμολογεῖτε καὶ σεῖς τὸ ἀποδειγμένον ἀπὸ τὴν μακρὰν πείραν τοῦτο, ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς Ἑλευθερίας χρειάζεται ἀπαραιτήτως παιδείαν, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι ἡ διάδοσις τῆς παιδείας εἶναι ὄλων τῶν φιλανθρώπων ἔργον τὸ φιланθρωπότατον. Τὴν διάδοσιν ταύτην ἐπαγγέλλεσθε, καὶ ταύτην ἐξαιρέτως χρεωστεῖτε εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, διότι μεταβαίνοντες ἀπὸ αἰσχρὰν καὶ σκληρὰν δουλείαν, ἔχουν χρεῖαν καὶ ἐξαιρέτου ἐπιμελείας. Τὴν αἰσχύνην ἐξάλειψαν μὲ Μαραθῶνια καὶ Σαλαμίνια κατορθώματα· ἀλλὰ τοὺς μένει ἀκόμη νὰ ἐξαλείψωσι καὶ τὰ δουρικὰ μαθήματα, ἱκανὰ νὰ γεννήσωσι νέαν δουλείαν. Τοῦρκοι δὲν θέλουν βέβαια μιάνειν πλέον τὸ ἔλεუθερωθὲν τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος. Ἀλλ' ἡ τυραννία δὲν εἶναι μόνον τῶν Τούρκων ἴδιον ἐπιτήδευμα. Εἰς ὅλας τὰς θρησκείας γεννῶνται δεσπόται· καὶ οἱ Χριστιανοὶ δεσπό-

ται ἐφάνησαν πάντοτε ἀναιδέστεροι, διότι ἀναγκάζονται νὰ ὑποκρίνονται καὶ θρησκείαν ἱεράν, ἣτις ἄλλην ὑπεροχὴν δὲν συγχωρεῖ παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ δεσπότης ἄλλους γνωρίζει παρὰ τοὺς δικαίους νόμους.

Ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον ἤρχισατε ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς παιδείας· χρεωστεῖτε ὅμως νὰ ἐπικτίσετε καὶ τὴν λοιπὴν αὐτῆς οἰκοδομήν, φροντίζοντες τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα τῶν προγόνων μας εἶναι τῆς Ἑλευθερίας γλῶσσα· καὶ ἂν ἐχρησίμευσέ τι (ὡς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐχρησίμωσε) εἰς τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ, σήμερον μᾶς ἔγεινεν ἀναγκαία εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἑλευθερίας. Ὡς ὁ ἐνδιάθετος λόγος μορφώνει τὸν προφορικόν, παρόμοια πάλιν ὁ προφορικὸς κανονίζει τὸν ἐνδιάθετον. Ὅστις ἀσχολεῖται νὰ ἀναγινώσκη ἢ νὰ λαλῇ τῶν σοφῶν τὰ παραγγέλματα, τὰ ἐντυπώνει καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ψυχὴν του· ἢ τουλάχιστον ἐντρέπεται νὰ τὰ παραβῇ. Καὶ ποία ἄλλη γλῶσσα πλουτεῖ πλέον τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τοιαῦτα παραγγέλματα; Πολυπλασιαζόμενοι οἱ σπουδασταὶ τῆς διορθόουν κατὰ μικρὸν καὶ τὰ ἥθη τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἢ διὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, ἢ δι' ἀπλῆς ζώσης φωνῆς, καὶ τὸν ἐλευθερόνουν ἀπὸ τὴν ἀνδραποδώδη ὑπόκλισιν, καὶ τὸν ἡλίθιον ἐκείνον θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας, τόσον πλέον ὀλέθριον, ὅσον ἀπ' αὐτὸν μόνον γεννῶνται καὶ τρέφονται οἱ δεσπότης. Μόνη τῶν φώτων ἢ φιλάνθρωπος διασπορὰ δύναται νὰ διδάξῃ τὸν λαόν, ὅτι τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα εἶναι νὰ ὑποτάσσεται εἰς μόνους τοὺς νόμους, ὡς εἰς Θεοῦ φωνάς, νὰ πείθεται εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας, νὰ τοὺς σέβεται ἐν ὅσῳ ἄρχουν, καὶ τοῦ λοιποῦ,

ἂν ἦναι σεβάσμιοι· νὰ τιμᾷ καὶ ν' ἀγαπᾷ τοὺς συμπολί-
τας ἀδελφούς του· νὰ μὴ θυσιάσῃ ὅμως εἰς κανένα τὴν
ἐλευθερίαν του, μὴδ' ἀπὸ κανένα νὰ προσμένῃ τίποτε·
ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὰς ἐλπίδας του, μετὰ Θεόν, εἰς μόνους
τοὺς κόπους του, ἂν θέλῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν προφητικὴν
κατάραν. « Ἐπικατάρatos ὁ ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα
ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. » Τῶν πολιτειῶν ἡ ἀνεξαρτησία γεν-
νᾶται ἀπὸ τὴν καθενὸς πολίτου ἀνεξαρτησίαν. Χαμερπὴς
ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἡ πολιτεία, ὅταν συγκρο-
τῇται ἀπὸ χαμερπεῖς πολίτας.

Παρακαλῶ, φιλόανθρωποι πολῖται, νὰ μοῦ γνωστο-
ποιήσετε τὴν παραλαβὴν τῶν πεμπομένων βιβλίων, διὰ
νὰ τὸ γνωστοποιήσω κ' ἐγὼ εἰς τὸν γενναῖον ἀνώνυμον
δωρητήν. Καὶ σᾶς εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς καρποὺς πολλοὺς
καὶ καλοὺς τοῦ φιλανθρώπου σας ἔργου.

Εἰς τὰς προσταγὰς σας πρόθυμος
ΚΟΡΑΗΣ

ΛΔ'.

Πρὸς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΠΕΤΡΙΤΣΗΝ.

116.

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἀπριλίου 1827.

Φίλτατε μου ἐξάδελφε,

Δὲν ἐξαρκῶ νὰ σοῦ παραστήσω ζωηρῶς πόσον μ' εὐ-
φρανεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν μ'

ἐνεχειρίσειεν ὁ συνιστάμενος ἀπὸ σέ σεβάσμιος Δόμινος Ἰωνᾶς ὁ Κύνγ ὄντως σεβάσμιος, καὶ διὰ τοῦτο ἄξιος νὰ μὲ κινήσῃ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς σέ ὅτι μὲ τὸν ἐγνώρισες.

Ἡ εὐφροσύνη μου ὅμως δὲν μὲ ἤλθεν ἀμέτοχος ὁλό- τελα λύπης, διὰ τὸν ὅποιον μὲ ἀναγγέλλεις θάνατον τῶν ἐξαδέλφων μου καὶ ἀγαπητῶν σου ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς. Ὁ ἀδελφός σου καὶ ὁμώνυμός μου Ἀδαμάντιος ἦτον ἐξάμηνον πρεσβύτερός μου· ὤθεν ἦτον καιρὸς νὰ τὸν ἀκα- λουθίσω καὶ ἐγὼ· καὶ ὅμως ζῶ ἀκόμη, ὅχι μὲ πολλὴν ἀγάπην ζωῆς, καὶ ἀρχίζω σήμερον (28 ἀπριλίου) τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Σὲ τὸ εὐχομαι, φίλε μου, χωρὶς ὅμως τὰς συνοδευούσας αὐτὸ ἀρρωστίας μου.

Εἶναι, φίλε, δὲν ἐνθυμοῦμαι πόσα ἔτη, ἀποῦ ἔγραψα (οὐδὲ τοῦτο ἐνθυμοῦμαι) εἰς σέ ἢ εἰς τὸν φίλον ἀδελφόν σου Νικόλαον, τὸν ὅποιον κατασπάζομαι, νὰ μὲ στείλῃ ἐν ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου ὁ κοινὸς ἡμῶν Πάππος, Ἀδα- μᾶντιος Ῥύσιος, εἶχε συντάξῃ καὶ ἐκδώσῃ διὰ στίχων Ἰαμβικῶν κατὰ τῶν Παπιστῶν συγγράμματος. Τοῦτο μὲ ἤλθε, καὶ τὸ ἐχάρισα εἰς ἓνα μου φίλον ἄριστον καὶ κράτιστον. Αὐτὸς ἀπέθανε πρὸ ἑξ ἢ ἐπτὰ ἐτῶν· καὶ εἰς τὴν δημόσιον πώλησιν τῆς βιβλιοθήκης, ἐρευνήσας τὸν κατάλογον, μὲ σκοπὸν νὰ τὸ ἀγοράσῃ, δὲν τὸ εὔρηκα. Ὁ σκοπός, εἰς τὸν ὅποιον ἀπέβλεπα, ἦτο νὰ πληρώσω ἄλλο χρέος ἱερὸν καὶ ἐμοῦ καὶ ὅλης τῆς συγγενείας, σώ- ζων τὴν μνήμην τοῦ κοινοῦ ἡμῶν Πάππου. Ὁ τρόπος τῆς σωτηρίας ἦτο νὰ παραδοθῇ τὸ ἀντίτυπον εἰς τὴν ἐδῶ Βασιλικὴν βιβλιοθήκην, περιέχουσαν ὑπὲρ τὰς τετρα- κοσίας χιλιάδας βιβλίων, καὶ σώζουσαν αὐτὰ ἀσφαλῶς καὶ αἰδίως εἰς τὰς ἐπέρχομένας γενεάς. Ἡ ἀποτυχία αὕτη μὲ θλίβει, φίλε μου, καὶ ἡ θλίψις μου αὐξάνει, ὅσον

πλησιάζει ἡ τελευταίη μου. Ὁνειδίζομαι ἀπὸ τὴν συνείδη-
σιν ὡς αἷτιος τοῦ νὰ μὴ σωθῇ ἡ μνήμη τοῦ πάππου μας,
ὅστις ἐχρημάτισε, κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίστα-
σιν, ὅχι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους, ἀλλ' ὁ πρῶτος φιλολό-
γος τοῦ γένους.

Ἰ "Αρα εἶναι δυνατόν εἰς σέ, φίλε μου, νὰ μὲ παρηγο-
ρήσης πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς; Ἐως δὲν ἐγνώριζες
τὸν σκοπὸν μου, ἦσον ἐλεύθερος ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχλήν. Ἀλλὰ
τώρα τὸ χρέος μου ἔγινε καὶ χρέος σου, καὶ χρέος ἱερὸν
ὅλης τῆς συγγενείας, νὰ σώσωμεν τὴν μνήμην τοῦ κοινοῦ
μας εὐεργέτου καὶ πάππου, διὰ κἄν τὴν θείαν ἐντολήν·
«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.» Ἄν σώζε-
ται λοιπὸν κανὲν ἀντίτυπον αὐτοῦ (ἐπειδὴ ὅταν ἀφῆκα
τὴν πατρίδα εἶχαν μείνειν πολλὰ ὀλίγα), μὴν ἀμελήσης,
φίλε, νὰ μὲ τὸ στείλῃς ἀνυπερθέτως.

Νὰ μὲ τὸ στείλῃς! λέγω, ὡς νὰ ἔμελλα νὰ κατοικῶ
τὴν γῆν αἰδίως. Ὅχι, μὴ τὸ στείλῃς εἰς τὸν ὅστις δὲν
θέλει φθάσειν νὰ τὸ λάβῃ· ἀλλὰ στείλέ το ἢ εἰς τὸν ἐν
Τεργέστη κοινὸν φίλον, Κύριον Ἰάκωβον Ῥώταν, ἢ εἰς
τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Κύριον Θεόδωρον Πρασακάκην, καὶ εἰς
ἐξ αὐτῶν (ἂν δὲν εὐρεθῶ πλέον μετὰ τῶν ζώντων) θέλει
λάβει τὴν φροντίδα νὰ τὸ παραδώσῃ διὰ τινος ἐν τοῖς
Παρισίοις φίλου εἰς τὴν βασιλικὴν Βιβλιοθήκην. Τοῦτο
κάμε, νὰ ζήσης! Ἐξάδελφε, καὶ φρόντισε νὰ μὲ ἀποκρι-
θῇς πάραυτα, διὰ νὰ λάβω κἄν τὴν παρηγορίαν, ὅτι
ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου. Ἀσπασε ἐκ μέρους μου ὅλους
τοὺς συγγενεῖς, χωρὶς νὰ λησμονήσης τὸν ἀδελφόν μου.
Εὐχομαί σας ὅλους ζῶν ἐν δαίμονα!

Ὁ φίλος ἐξάδελφος Ο. Ο.

ΛΕ'.

Πρὸς Ι. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΝ.

117.

7 Ἰανουαρίου 1828.

Φίλε πολίτα,

Τὴν περασμένην ἐβδομάδα σ' ἐστάλη διὰ τῆς πόστας ὁ δεύτερος διάλογος, ὅστις εὑρίσκεται εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ δευτέρου τόμου τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου. Ἀπ' αὐτὸν μανθάνεις, ὅτι ἡ αὐτὴ θλιψίς σου μ' ἐβασάνιζε, καὶ μὲ βασανίζει κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν· ὁ φόβος, λέγω, μὴ οἱ ταλαίπωροί μας νέοι ὅλοι (ὄχι μόνον οἱ υἱοί σου) λησμονήσωσι καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὰ πάτριά των ἔθνη καὶ ἥθη. Τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετοικίαν ἢ ἀποικίαν τὴν κρίνω ὡς τῶν δύο κακῶν τὸ ἐλαφρότερον· διότι εἶναι φόβος μὴ ἀντὶ νὰ διορθώσωσι τοὺς Πελοποννησίους οἱ Χῖοι, ἀχρειωθῶσιν αὐτοὶ ὡς οἱ Πελοποννήσιοι. Εἰς τὴν Χίον, καὶ ὄχι ἄλλοῦ, εἶναι ἐλπίς νὰ μείνωσι Χῖοι οἱ Χῖοι, καὶ τοῦτο ἂν ἐπιστρέψωσιν ἐγγρήγορα εἰς τὴν πατρίδα, πρὶν ἢ βαφὴ τῶν ξένων ἡθῶν περάσῃ εἰς τὸ βάθος τῶν νέων ψυχῶν. Πυρετοῦ παροξυσμὸς κλονεῖ τὰ μέλη μου, ὅσάκις βλέπω ἢ ἀκούω νεαρὰ μειράκια νὰ λαλῶσι ξένας γλώσσας, πρὶν διδαχθῶσι τὴν πάτριον γλῶσσαν. Μετὰ τὰς γλώσσας κινδυνεύουν νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπιθυμίαν καὶ γαμικῆς ξένης ἐνώσεως (ὡς συνέβησαν καὶ

τοιαῦτα παραδείγματα), καὶ τὸ χειρότερον νὰ ἐξαλείψωσιν ὁλότελα ἀπὸ τὴν ψυχὴν των τὴν μνήμην τῆς πατρίδος, ἢ ἂν ἐπιστρέψωσι, νὰ τὴν μολύνωσι μὲ ἀλλότρια τῶν Χίων ἥθη, ἐὰν ἐσεῖς οἱ πρεσβύτεροι δὲν εὐτυχήσητε νὰ ἐμποδίσετε τὸν μολυσμὸν μὲ νέας αὐστηρὰς διαταγὰς εἰς προφύλαξιν τοῦ κακοῦ. Εἰς τὴν Χίον (πάλιν τὸ λέγω) οἱ Χῖοι ἔχουν νὰ μείνωσι Χῖοι, καὶ ὄχι ἄλλοι· καὶ τοῦτο ἐλπίζω ὅτι θέλετε ἀπολαύσειν, ὅχι ἀπὸ τὴν φιланθρωπίαν τῶν Μεσιτῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ εὐτυχέστερον πῆγμα τοῦ Μαχμούτη. Ὁ πόλεμος μὲ φαίνεται ἄφευκτος. Ὅθεν ἀφοῦ στερεωθῇ ἡ κατ'ἀκτῆσις τῆς πατρίδος, χρεωστεῖτε οἱ πρεσβύτεροι νὰ στείλητε ὅλα τὰ νεαρὰ παιδιά εἰς τὴν πατρίδα, καὶ νὰ καλέσητε τὸν Βάμβαν νὰ ἀνοίξῃ παρευθὺς τὸ παιδευτήριόν του, καὶ νὰ θεραπεύσετε (ἂν ἦναι δυνατὸν) ὅσας πληγὰς μᾶς ἐπλήγωσεν ἡ ξενιτεία.

Σήμερον παρεδόθη εἰς τὴν κοινὴν ἄμαξαν κιβώτιον σημειωμένον IM N° 2 καὶ περιέχον 20 ἀντίτυπα τοῦ δευτέρου μέρους τῶν Διατριβῶν, διὰ νὰ τὰ κατευθύνῃς εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἐν Τεργέστη Ζ. Βλαστοῦ καὶ Ι. Ῥώτα, διὰ τοὺς ὁποίους σ' ἔστειλα τὸν περασμένον Νοέμβριον (1827) τὰ 20 ἀντίτυπα τοῦ πρώτου τόμου. Φανέρωσέ με, νὰ ζήσης! τὴν παραλαβὴν, καὶ τὸν τρόπον εἰς τὸν ὅποιον τὰ πέμπεις. Φοβοῦμαι μὴ ὁ κατάρτος Μέτερνιχ ἔκλεισε πανταχόθεν τοὺς δρόμους. Διὰ νὰ τοὺς πέμπω τὸν Διάλογον χωριστόν, ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω εἰς ἀλλόγυρον μακρόν, ὥστε μόλις τὸν λάβωσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνός. Ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ κοινολογηθῇ ἐγγρήγορα μεταξὺ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων ἡ ἱστορία τῆς πρὸ 1900 ἐτῶν συμφορᾶς τῶν Χίων,

καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς βοήθειας τοῦ αἰμοβόρου Σύλλα. Ὁ ἐδῶ ἐφημεριδογράφος (Constitutionel, 5 Ἰανουαρίου) τὸ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν Διάλογον καὶ τὸ ἐτύπωσε, μὲ καλὸν βέβαια σκοπὸν, ἀλλ' ὅμως τόσον καλοβιά, καὶ τόσον ἀνόητα, ὥστε δὲν καταλαμβάνει τις τίποτε. Τὸν ἔστειλα (τὴν 4 τοῦ παρόντος) εἰς τὸν πρόεδρον μὲ ἄλλα τινὰ βιβλία, τὰ ὅποια μ' ἐζήτησε δι' ἐπιστολῆς τοῦ 2 Δεκεμβρίου 1827 ἀπὸ Ἀγκῶνος, ὅπου εὕρισκετο ἀκόμη προσμένων τὸ πλοῖον. Αὐριον ἀποκρίνομαι εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, ἥτις μ' ἔδωκε χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τῶν ὁποίων μὲ βεβαιώνει σκοπῶν του εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἔλαβα τὰ 100 φρ.

Ἄν τὸ κρίνης εὐλογον, στείλε τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν πενθερόν σου, ἐπειδὴ δὲν ἔχω οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν νὰ γράφω καὶ πρὸς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀπὸ τὰ μουζαλώματά μου καταλαμβάνεις εἰς ποίαν κατάστασιν εὕρισκομαι.

Σ' εὐχομαι τὴν κατάκτησιν τῆς πατρίδος. Οἱ Χῖοι εἰς τὴν Χίον μέλλουν νὰ μείνωσι Χῖοι. Ο. Ο.

Λς'.

Πρὸς ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΝ.

118.

Σεβάσμιε Πρόεδρε,

Τὴν ἐπιστολὴν τῆς 2 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους ἀνέγνωσα μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, βλέπων ὅτι κατενόη-

σεσ τὸν εἰλικρινῇ σκοπὸν τοῦ διαλόγου. Ἡ πατρίς ὅλη σ' ἐπαρεκάλει δι' ἐμοῦ, νὰ ἔχῃς εἰς πᾶσάν σου πρᾶξιν καὶ βουλήν, ἀκαταπαύστως πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόγονον Τιμολέοντα, καὶ ἀπ' αὐτὸν νὰ λαμβάνῃς συμβουλήν.

Τροχὸς ἄρματος γὰρ οἶα,
Βίωτος τρέχει κυλισθεῖς·
Ὀλίγη δὲ κεισόμεθα
Κόνις, ὁστέων λυθέντων.

Ὁ ἀκαταπαύστως κυλιόμενος οὗτος βίωτος ἄλλο δὲν ἀφίνει εἰς τὴν ἐξουσίαν μας παρὰ νὰ τρέξωμεν νομίμως τὸ ὅποῖον εἰς καθένα ἡνοιξεν ἡ πρόνοια στάδιον μικρὸν ἢ μέγα· ἅϠ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ.» Τὸ ἀνοιχθὲν εἰς σὲ ἀπὸ τὴν Πρόνοιαν στάδιον ὑπερβαίνει καὶ τὸ πολὺ· ἐπειδὴ σοῦ ἐμπιστεύθη ὁλοκλήρου ἔθνους εὐδαιμονίαν. Εἶν' ἀπ' ἐκεῖνα τὰ στάδια τὰ ὅποια δὲν ἀνοίγονται πλὴν μίαν φορὰν εἰς κάθε 500 ἢ 1000 ἔτη. Γνωρίζεις ἐκ τῆς παλαιᾶς ιστορίας, πῶς τὸ ἔτρεξεν ὁ Τιμολέων, καὶ ἐκ τῆς νέας, πῶς ὁ Ναπολέων. Ὁ δῶστυχῆς οὗτος μέγας ἄνθρωπος, ἀλλ' ὄχι μέγας ἀνὴρ, εἶχε πολὺ πλειότερα τοῦ Τιμολέοντος μέσα καὶ βοηθήματα νὰ τὸ τρέξῃ λαμπρῶς· ἀλλὰ τοῦ ἔλειπεν ὁ θειότατος ἔρωσ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, ὅστις ἐπύρωνε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ Τιμολέοντος. Sapienti satis. Συγχώρησε καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς γέροντα, ὅστις δὲν ἐκολάκευσεν οὐδὲ νέος ὧν ποτὲ κἀνένα.

Ἡ πενία μου (τὴν ὁποίαν βλέπω ὅτι γνωρίζεις) δέν με καταισχύνει, ἐπειδὴ δὲν ἐγεννήθη οὗτ' ἀπ' ἀργίαν οὗτ' ἀπ' ἀσωτίαν, ἀλλ' ἀπὸ περιστάσεις ἀπροσδοκῆτους· μὲ θλίβει ὁμως, διότι μ' ἐμποδίζει νὰ συνεισφέρω κ' ἐγὼ ὅσον ἐπιθυμῶ εἰς τὰς πολλὰς χρείας τῆς πατρίδος. Μ'

ὅλον τοῦτο δὲν ἔλειψα νὰ πέμψω δῶρα τινὰ εἰς τὴν ἐν Ναυπλίᾳ φιλάνθρωπον ὀνομαζομένην ἑταιρίαν, ἥτις δὲν μ' ἐφιλανθρωπεύθη οὐδὲ κἂν μὲ μίαν ἀπόκρισιν.

Περὶ τῶν ὁποίων ζητεῖς τριῶν ἀντιτύπων τῶν πονημάτων μου, ἐδίστασα μικρόν, ἂν ἔπρεπε νὰ τὰ στείλω· διότι ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ὅλων μέλλεις νὰ εὔρης, μέρος εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Ἑταιρίαν, καὶ μέρος δῶρα τῶν Ζωσιμάδων, ἀμέσως σταλέντα δι' ἐμοῦ εἰς αὐτὴν τὴν Βουλὴν, ἥτις οὐδ' αὐτὴ μὲ ἠξίωσεν ἀποκρίσεως, ἴσως δὲ οὐδὲ τοὺς Ζωσιμάδας. Ἀπὸ τὴν παράξενον ταύτην σιωπὴν καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς τῶν πράξεις, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὰ βιβλία, ἂν δὲν ἐσκορπίσθησαν κακηγκάκως (φεῦ!) κοιτάζονται ἀκόμη ἀμελημένα εἰς κάμμιαν γωνίαν.

Διὰ τοῦτο περικλείω ἐδῶ ἀντίγραφα ὅλων τῶν σημειώσεων, παρακαλῶν θερμῶς νὰ ἐρευνήσης, νὰ τὰ παραλάβῃς ὅλα, καὶ νὰ τὰ οἰκονομήσῃς, ὡς κρίνεις συμφέρον εἰς τὴν παιδείαν τοῦ γένους. Αὐτὰ (τὰ σταλθέντα λέγω δῶρα κατὰ τὸ 1826 καὶ 27 ἔτος) εἶναι τὰ ἐξῆς:

Δῶρον τῶν Ζωσιμάδων, τόμοι διαφόρων συγγραφέων
(τυπωμένων δι' ἰδίας τῶν δαπάνης), 1008

— Ἀωνύμου ἐκ τῆς Ὁδησοῦ 300 Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου.

— τοῦ αὐτοῦ — — 300 Λυκούργ. κατὰ Λεωκ. 600

— τοῦ Κοραῆ 100 Πολ. Πλουτάρχου

— τοῦ αὐτοῦ 100 Διαλόγους. 200

τόμοι 1808

Παρά τοῦτα καὶ πρὸ τούτων ἐστάλησαν (τὴν 12 Ἀπριλίου, 1825) ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῶν

ἐν Λονδίνῳ ἐπιτρόπων Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη, διάφοροι Συγγραφεῖς (τυπωμένοι διὰ δαπάνης μου), ἤγουν Στράβων, Ἀριστοτέλους Ἠθικά καὶ Πολιτικά, Μάρκος Αὐρήλιος, Εὐενοκράτης, Ἡλιοδωρος, Ὀνήσανδρος, Τεροκλῆς, Ἴπποκράτης καὶ Γαληνός, Πλουτάρχου Πολιτικά, Βεκαρία, Ἰλιάδος αἱ τέσσαρες Ῥαψοδαίαι τόμοι,	175
Τὴν 10 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ δωρεᾶς καὶ προσταγῆς τοῦ ἐν Μόσχᾳ Γεωργίου Ῥιζάρη, οἱ αὐτοὶ σχεδὸν διάφοροι συγγραφεῖς, ὡς οἱ ἀνωτέρω, πρὸς τὸν ἐν Λιβόρνῳ Πάλην, νὰ τὰ κατευθύνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.	348
Τὴν 12 Δεκεμβρίου ἐκ προσταγῆς καὶ πληρωμῆς τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως Εὐενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα ἐνωμένα μὲ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος σώματα	300
Σώματα 823	Τόμοι 2631

Εἰς τὸν Dufart παρέδωκα, κατὰ τὴν διαταγὴν σου, τρία ἀντίτυπα ἀπὸ καθὲν σύγγραμμα τῶν ἐκδόσεων μου, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ συμποσούμενη εἰς φρ. 277,50 μοῦ ἐπληρώθη. Εἰς αὐτὰ λείπουν ὅσα ἐξεδόθησαν μὲ δαπάνην τῶν Ζωσιμάδων, ὅχι μόνον διότι προέστειλαν αὐτοὶ τόσα, ὥστε νὰ μὴν ἔχω πλέον ἐδῶ παρὰ σχεδὸν τὰ χρειάζομενα διὰ τοὺς βιβλιοπώλας, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδὲ κύριος ἤμην νὰ τὰ σημειώσω εἰς τὴν ὁποίαν καταβάζω τὰ μὲ δαπάνην μου ἐκδοθέντα. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω καὶ ἄλλα ἐκ τῶν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου, δωρημένα ἀπὸ Χίους διὰ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς

Ἑλληνας πτωχοὺς σπουδαστάς, καὶ ὅχι εἰς τοὺς δυνα-
τοὺς νὰ τὰ ἀγοράζωσι.

Ἐπειδὴ περὶ Χίων ὁ λόγος, ἡ ἐλευθέρωσις τῆς Χίου
βεβαιούται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· τοῦτο ὅμως δὲν ἀρκεῖ,
ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ ἡ φυλακὴ τῆς νᾶ κυρωθῇ ὡς ἐν ἀπὸ
τὰ ἀπαραίτητα τῆς πραγματευομένης εἰρήνης ἄρθρα.
Τοῦτο ἐλπίζουν οἱ ταλαιπῶροι Χῖοι ἀπὸ τὴν φιλάνθρω-
πίαν τῶν μεσιτῶν ἡγεμόνων, καὶ παρακαλοῦν τὸν Ἑλ-
ληνα καὶ φιλέλληνα Πρόεδρον νὰ ἐνθυμίσῃ εἰς τοὺς ἡγε-
μόνας (ἂν καὶ ἐκεῖνοι τὸ παραβλέψωσι διὰ διπλωματικὰς
προφάσεις) τὴν πρὸ 1900 ἐτῶν συμφορὰν τῆς Χίου, μηδὲ
νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φανῶσιν ἀσυμπαθέστεροι παρὰ τὸν
αἰμοδόρον Σύλλαν εἰς τοὺς ταλαιπῶρους Χῖους.

Περὶ δὲ τῶν ἔξω τῆς πατρίδος μεираκίων μας, τὸ
συμφερώτερον μὲ φαίνεται τὰ μὲν διεσπαρμένα εἰς τὰ
παράλια τῆς Ἰταλίας νὰ περιμαζεύσῃς αὐτοῦ, νὰ διδα-
χθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα,
ἀπὸ διδασκάλους Ἑλλήνας· τὰ δὲ καλεσθέντα ἐδῶ ἀπὸ
ζῆλον φιλάνθρωπον μὲν, ἀλλ' ὅχι κατ' ἐπίγνωσιν, νὰ
μετοικίσῃς εἰς τὴν Γενεύαν, ὡς ἐπεθύμεις, καὶ ὡς ἐπεθύ-
μουν πρὸ πολλοῦ κ' ἐγώ. Δέν με λανθάνει, ὅτι χρειάζε-
σαι πόρους, α καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν
δεόντων. » Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι, νομίζω, νὰ ζητήσῃς καὶ
πάλιν ἀπὸ τοὺς βαθυπλότους Ἀγγλοὺς δάνειον· καὶ
ἐλπίζω νὰ τὸ ἐπιτύχῃς, ἐὰν μάλιστα δείξῃς εἰς αὐτοὺς
ἐπιστάτην καὶ διοικητὴν τοῦ δανείου ἄνδρα ἀξιόπιστον,
ὅποιοι εἶναι οἱ ἐν Λόνδρᾳ Ἀδελφοὶ Ῥάλλη. Ἄν τὸ κρί-
νῃς εὖλογον γράψῃς πρὸς τοὺς Ἀδελφοὺς Ῥάλλη περὶ
τούτου· ἐλπὶς εἶναι νὰ τὸ κατορθώσῃς.

Κατευθύνει κύριος τὰ διαθήματά σου! τοῦτο σ' εὐχεται ὁ μὲ σέβας καὶ ἀγάπην ὑπογραφόμενος.

Ἐκ Παρισίων, 5 Ἰανουαρίου 1828.

Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν ἕως τὴν σήμερον, διὰ νὰ ἀναγγεῖλω καὶ τὴν δωρεὰν τεσσάρων χρηστῶν πολιτῶν τὴν εἰς τοὺς ἀπόρους σπουδαστάς, τοὺς διδασκομένους τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πέμπω λοιπὸν εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Θεόδωρον Πρασακάκην 4 κιβωτοὺς περιεχούσας 200 σώματα τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου, διὰ νὰ τὰς κατευθύνῃ εἰς Ναυπλίαν. Οἱ τέσσαρες δωρηταὶ εἶναι οἱ ἐν Λονδίῳ ἀδελφοὶ Ῥάλλη, οἱ ἐν Τεργέστῃ Ζαννῆς Βλαστός, Ἀμβρόσιος Ῥάλλης (υἱὸς Στεφάνου Ῥάλλη) καὶ Ἰάκωβος Ῥώτας. Μὲ παρεκάλεσαν νὰ τὰ στείλω ἀπ' ὀνόματός μου· ἀλλὰ δὲν ἦτο δίκαιον νὰ σφετερισθῶ τὴν χρεωστουμένην εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ γένος εὐγνωμοσύνην. Ἄν ἀγαπᾷς νὰ γνωρίσης, καὶ τὸν ἀνώνυμον τῆς Ὁδησοῦ, ἐκ τῆς χορηγίας τοῦ ὁποίου ἐστάλησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἔτους τὰ ἀνωτέρω 300 σώματα Ἐγχειριδίου Ἐπικτήτου, καὶ 300 σώματα Ἀπομν. Ξενοφώντος, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Μαῦρος. Καὶ συμφέρον καὶ δίκαιον εἶναι νὰ γνωστοποιῶνται οἱ συνεισφέροντες εἰς τὰς χρείας τῆς πατρίδος.

Καὶ πάλιν κατευθύνει κύριος τὰ διαθήματά σου!

11 Ἰανουαρίου 1828.

Ἀγγοῶν ἂν ἔλαβες τὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου (2 Δεκεμβρίου, 1827) μακράν μου ἀπόκρισιν, πέμπω τὸ ἀνωτέρω ταύτης ἀντίγραφον, ὥς εἶδῃσιν ἀναγκαίαν τῷ κατὰ διαφόρους καιροὺς σταλέντων αὐτοῦ βιβλίων.

Μετ' ἐκεῖνα ἐστάλησαν εἰς τοὺς πένητας ὁμογενεῖς σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς ἐν Λονδίνῳ Ἀδελφοὺς Ῥάλλη, διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρου Σκυλίτση, 50 σώματα τοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Τὰ κατεύθυνα περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ παρελθόντος ἔτους πρὸς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Πέτρον Σκυλίτσην.

Τώρα δὲ (τὴν 15 Φεβρουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους) κατευθύνθη εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ Ἰωάννην Μαυροκορδάτον κιβωτὸς (Ε. Π. Ν° 1.) περιέχουσα ἄλλα 100 σώματα τοῦ αὐτοῦ πρώτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Χαρίζονται καὶ τοῦτα εἰς τοὺς πένητας σπουδαστὰς ἀπὸ τοὺς Ἀδελφοὺς Ζωσιμᾶ, οἱ ὅποιοι μοῦ τὰ ἐζήτησαν διὰ τῶν ἐν Τεργέστη Ἰακώβου Ῥώτα καὶ Ἰωάννου Βλαστοῦ. Πιθανὸν ὅτι ἔλαβες ἤδη καὶ παρὰ τοῦ Νικολάου Ζωσιμᾶ τὴν περὶ αὐτῶν εἰδήσιν.

Παρακαλῶ νὰ φροντίσης νὰ γενῇ εἰς τὰς αὐτοῦ ἐφημερίδας ἡ ἀγγελία τῶν δωρητῶν, καὶ τῶν Ἀδελφῶν Ῥάλλη καὶ τῶν Ζωσιμάδων. Ἡ δὴλωσις τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τοὺς εὐεργετουμένους, σιμὰ τοῦ δικαίου καὶ συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξώλαμπρα ἐλπίζω ὅτι θέλει σταλθῇ καὶ ὁ δεύτερος τόμος τῶν αὐτῶν Ἀτάκτων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πολύπονον ἔκδοσιν ἀσχολοῦμαι τώρα καταπονούμενος ἀπὸ γεροντικούς ἀρθριτικούς πόνους.

Αὐξάνουν τοὺς πόνους μου τούτους καὶ αἱ βουλαι τῶν ἰσχυρῶν εὐεργετῶν μας νὰ περισφίγξωσι (ἢ μᾶλλον νὰ πνίξωσι) τὴν ταλαιπωρον Ἑλλάδα εἰς ὅρια τόσον στενά, ὥστε νὰ ᾔηαι πάντοτε ἔτοιμον θῦμα εἰς τοῦ λύκου τῆς τῆς χεῖρας. Ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλεις τοὺς ἀφήσειν νὰ πράξωσι τοιαύτην καὶ ἄτιμον καὶ ἀσύμφορον εἰς αὐτοὺς πρά-

ξιν. Ἄρκει (ἂν δὲν λανθάνωμαι) νὰ τοὺς φοβερίσῃς, ὅτι σοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ κυβερνήσῃς τόσον κολοβὴν καὶ νάννον Ἑλλάδα· καὶ ἡ εἰς τὴν φρόνησίν σου κοινὴ παρ' αὐτῶν ὑπόληψις θέλει τοὺς φοβήσῃν, μὴ ἡ παραίτησίς σου αὐξήσῃ ἐπιπλέον τὰς δυσκολίας νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἀλλήλους.

Φρόντισε, παρακαλῶ, νὰ σύρῃς αὐτοῦ τὰ ἐδῶ εὐρισκόμενα, ἂν ᾖναι δυνατόν καὶ τὰ ἄλλου πανταχοῦ σκορπισμένα, ὁμογενῇ μεράκιᾳ, τὰ ἀπὸ δεκαπενταετοῦς καὶ κάτω λέγω, νὰ διδαχθῶσιν αὐτοῦ πρῶτον εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀπὸ Ἑλλήνας διδασκάλους τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τόσον μαλακὴν νεότητά ἀναθραμμένην ἔξω, ἡ Ἑλλάς κινδυνεύει νὰ λάβῃ Γάλλους, Ἀγγλους, Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς, ἀλλ' ὅχι Ἑλλήνας πολίτας. Συμβούλευσε καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους γονεῖς των, νὰ μὴ στέλλωσιν ἔξω τὰ τέκνα των, πρὶν τὰ ἐφοδιάσωσιν αὐτόθεν μὲ τελείαν ἐπιστήμην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μόνης καὶ μόλις ἱκανῆς νὰ φυλάξῃ τὰ ἥθη των ἀμόλυντα.

Ὁ παρὰ σοῦ χορηγούμενος Ζυγομαλᾶς σὲ παρακαλεῖ δι' ἐμοῦ νὰ τοῦ ἐκτείνῃς τὴν εὐεργεσίαν εἰς ἓν ἐξάμηνον ἀκόμη πλέον τοῦ ὠρισμένου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ περασμένου Ἰανουαρίου σ' ἐγράψαμεν κοινὴν ὁ Φωτίλας καὶ ἐγὼ ἐπιστολὴν περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ μακαρίτου Μακρῆ.

Κατευθύνει κύριος τὰ διαβήματά σου! Τοῦτο καὶ πάλιν σ' εὔχεται ὁ μὲ σέβας ὑπογράφόμενος,

1 Μαρτίου 1829.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΛΖ'.

Πρὸς ΠΟΛΥΖΩΪΔΗΝ.

119.

Ἐκ Παρισίων, 6 Μαΐου 1831.

Φίλτατε κ. Πολυζωΐδη,

Ἐλπίζω καὶ παρακαλῶ νὰ συγχωρήσης εἰς τὸ ὁδυνή-
ρόν μου γῆρας τὴν ἕως τῆς παρούσης ὥρας σιωπὴν μου
εἰς τὰς τρεῖς ἐπιστολάς σου, τῆς α' Σεπτ. καὶ 26 Δεκ.
1830, καὶ τῆς 5 Ἰαν. 1831. Ἰδα τὴν πρώτην σου προ-
κήρυξιν, καὶ μ' ἐγνωστοποίησεν ἐσχάτως ὁ κ. Περικλῆς
καὶ τὴν δευτέραν, καὶ τὴν εἰς Ὑδραν μετάβασίν σου.
Ἔκαμες καλὰ νὰ ἀσφαλίσης αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον καὶ
τὴν ἐφημερίδα σου. Γράφε τώρα κρίνων καὶ ἀδεκάστως
καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς πράξεις των, καὶ κρατῶν πάν-
τοτε ἀνεξάλειπτον εἰς τὴν μνήμην σου τὸ «Μέμνας' ἀπι-
στεῖν κ.τ.λ. » Μετ' ὀλίγον θέλεις ἰδεῖν αὐτοῦ καὶ τὸν κ.
Ζυγομαλᾶν, ἔτοιμον καὶ ἱκανὸν νὰ συνεργήσῃ εἰς ὅλα τὰ
καλὰ καὶ δίκαια. Ἀσπασε ἀπὸ μέρους μου τοὺς κ. Γεώρ-
γιον καὶ Λάζαρον Κουντουριώτην. Ἀπὸ τὴν φιλοπατρίαν
των ἐλπίζω δραστηκωτάτην συνέργειαν. Παρὰ τὴν εἰς τὸ
ἔργον σου συνδρομήν, τοὺς παρακαλῶ νὰ φροντίσωσι κα-
τάστασιν φροντιστηρίου καλοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς
ἀλλοφύλου σοφίας. Εὐδαιμονεῖτε!

Ὁ φίλος σας Ο. Ο.

ΛΗ'.

Πρὸς τὸν πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην
Κύριον ΑΝΘΙΜΟΝ τὸν ΓΑΖΗΝ.

120.

22 Ὀκτωβρίου 1801.

Ἀσπάζομαι σου φιλικῶς τὴν Ἑλλογιμότητα.

Παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσης, ἐὰν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἱπποκράτην δὲν σὲ ἐπεμψα καὶ τὸν Θεόφραστον. Ἐπειδὴ ἡ ἐκδοσις τούτου ἦτον πολὺ ἀρχαιοτέρα παρὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἱπποκράτους, ἐνόμισα ὅτι σὲ ἦτον ἤδη γνωστός· λάβε λοιπὸν τῶρα καὶ ἀνάγνωθι καὶ αὐτὸν μὲ τὴν αὐτὴν φιλοσοφικὴν πρὸς τὸν ἐκδότην συγκατάβασιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσας τὸν Ἱπποκράτην. Καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον ἐξέδωκα ὅχι ὡς ἤθελα, ἀλλ' ὡς ἠδυνήθην. Ἦθελα ἴσως δώσει καὶ εἰς τοὺς δύο μορφήν καὶ τάξιν εὐπρεπεστέραν, ἐὰν αἱ περιστάσεις μὲ τὸ ἐσυγχώρουν. Ἡ χρεία τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εἶναι κατεπείγουσα· καὶ ὅστις δύναται νὰ συνεισφέρῃ καὶ τὸ μικρὸν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῆς πεσοῦσης Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ταχύνῃ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὴν συνεισφοράν, καὶ ὅχι νὰ τὴν ἀναβάλλῃ μὲ πρόφασιν τοῦ νὰ τὴν πληρώσῃ δαψιλεστέραν εἰς ἄλλον καιρὸν. Τοῦ παντάπασι γυμνοῦ ἡ πρώτη χρεία εἶναι νὰ ἐνδυσθῇ· καὶ δὲν πρέπει νὰ πολυπραγμονῇ, ἂν τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτὸν ἐνδύματα ἦναι τοῦ Ἰου τοῦ ῥάκη, ἢ

τῆς Ἀθηνᾶς ὁ πέπλος. Οἱ παρόντες Γραικοὶ φιλόμουσοι πρέπει νὰ ἀρκῶνται εἰς τὴν ἔντιμον ὑπουργίαν καὶ κλῆσιν τῶν ἐνδυτῶν τῆς Ἑλλάδος· οἱ στολισταὶ καὶ καλλωπισταὶ αὐτῆς ἀκόμη ἴσως δὲν ἐγεννήθησαν. Αὐτοὶ θέλουν εἶσθαι ἀναμφιβόλως εὐτυχέστεροι παρ' ἡμᾶς· ἀλλ' ὅχι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀφήσωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν τιμὴν τοῦ νὰ φανῶσι καὶ προθυμότεροι φίλοι τῆς πατρίδος. Οὕτω κρίνω περὶ τῶν τοιούτων, καὶ οὕτω κρίνει, εἴμαι βέβαιος ὅτι, καὶ ἡ λογιότης σου. Περὶ δὲ τῶν ὧσων δι' ἄγνοιαν, ἢ διὰ πάθη, ἀνάξια ψυχῆς Ἑλληνικῆς, κρίνουσιν ἄλλως, λέγε ὡς λέγω καὶ ἐγώ, « Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ » Ἑρρωσο εὐδαιμονῶν ! Ὁ φίλος Κ.

Μετ' ὀλίγας ἴσως ἐβδομάδας θέλω σε πέμψει μικρὸν ἄλλο βιβλίδιον γραμμένον εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ΛΘ'.

Πρὸς τὸν κύριον ΙΩΑΝΝΗΝ ΟΡΛΑΝΔΟΝ.

121.

22 Φεβρουαρίου 1807.

Ἀσπάζομαι σε,

Δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἔλαβα, πρὸ τῆς κατὰ τὴν 27 Νοεμβρίου ἐπιστολῆς σου, ἄλλην παρὰ μίαν κατ' ἀρχὰς

τῆς ἀποδημίας σου. Ἀπεκρίθην ἢ ὄχι εἰς ἐκείνην, μήτε τοῦτο δὲν μὲ τὸ ἀναφέρει ἡ μνήμη μου. Αἱ ἀσχολίαι μου εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε μόλις μ' ἀφίνουσι καιρὸν νὰ προνοήσω τὰς σωματικὰς μου χρείας· ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι παραπονοῦνται πολλοὶ φίλοι διὰ τὴν σιωπὴν μου· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρουν ὅτι « οὐδ' Ἡρακλῆς πρὸς δύο. »

Χαίρω ὅτι εὕρισκσαι εἰς τὴν πατρίδα σου· ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ προθυμῆθῃς νὰ τὴν ὠφελήσῃς, προξενῶν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς συμβουλῆς σου, διδασκάλους, φροντιστήρια, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν παιδείαν καὶ καλὴν ἀνατροφὴν τῶν συμπολιτῶν σου νέων. Βλέπεις τί κάμνει ἡ ἀπαιδευσία· γυμνώνουσιν οἱ Ἕλληες (ὡς λέγεις) τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰ λείψανα καὶ μαρτύρια τῆς ἀληθινῆς δόξης· Τί πταίουσιν εἰς τοῦτο οἱ Ἕλληες; Τὸ ἀμάρτημα εἶναι τῶν ἀπαιδευτῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι καλοὶ νὰ φυλάξωσι τὰ προγονικά των κτήματα. Ὑγίαινε!

Ὁ Κ.

122.

22 Ἰουνίου 1825.

Φίλε Πολίτα,

Ἀποκρίνομαι εἰς δύο μερικὰς ἐπιστολάς σου 13 Μαΐου καὶ 14 Ἰουνίου, καὶ τρίτην ἄλλην κοινὴν μετὰ τοῦ Κ. Λουριώτη (τὸν ὅποιον ἀσπάζομαι) 20 Μαΐου.

Περὶ τῶν λαμπρῶν νικῶν τῆς Ἑλλάδος ὅσας αὐτόθεν μ' ἐκοινώνησας, καὶ ὅσας ἐγὼ μαθὼν ἀπὸ Τεργέστης παρεκάλεσα τὸν φίλον Μαῦρον νὰ σέ κοινωνήσῃ, δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σέ εἴπω ἂν ἐχάρην, οὐδὲ νὰ σ' ἐρωτήσω ἂν ἐχάρης. Εἴθε ἡ κοινὴ χαρὰ νὰ στεφανωθῇ μὲ τὴν ἀνυπέρβλητον χαρὰν τῆς αὐτονομίας! διότι (νὰ σέ εἴπω τὴν ἀλήθειαν) ἂν καὶ ἔπαυσα πρὸ πολλοῦ νὰ φοβοῦμαι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνοχλοῦμαι ὁμως ἀπὸ τὸν φόβον μὴ γεννηθῶσι Τούρκοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόσον πλειότερον, ὅσον οἱ Ἑλληνικοὶ οὗτοι Τούρκοι, οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς καὶ ἀκούοντες τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι ἀσυγκρίτως μιαιώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς τοῦ ναμαζίου Τούρκους. Ἐλπίζω ὅτι ἡ κυβέρνησις, καὶ ἐξαιρέτως ὁ σεβάσμιος αὐτῆς Πρόεδρος, προσέχει καὶ ἀγρυπνεῖ, νὰ μὴν ἰσχύσωσιν οἱ Ταρτοῦφοι τοῦ Πατριωτισμοῦ. Τὸ ἰσχυρότερον μέσον ν' ἀποφύγῃ τὰς παγίδας τῶν εἶναι ἡ γρήγορος ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ γένος, καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία τοῦ τύπου. Ὅταν λέγω ἐξουσίαν ἀπόλυτον, ἐξαιρῶ τὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν δυσφημίαν. Διὰ τὰ δύο ταῦτα εἶναι δίκαιον νὰ κολάζωνται ἀπὸ τοὺς νόμους οἱ ἐφημεριδογράφοι· ἀλλὰ παρεκτὸς τούτων, πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν ἄδειαν νὰ ἀνακρίνωσι τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν, καὶ μάλιστα τῶν πολιτευομένων, ἡγουν ἐκείνων, ὅσοι ὑπουργοῦν μικρὸν ἢ μέγα τι ὑπουργήμα τὴν πολιτείαν. Ἄν τῶν δεθῶσιν αἱ χεῖρες νὰ μὴ γράφωσι περὶ αὐτῶν, ἐγγήγορα μέλλει νὰ δεσμευθῇ ἡ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος. Αὐτοῦ βλέπεις, φίλε, ὅτι ἐξετάζεται δημοσίως εἰς τὰς ἐφημερίδας αὐτῶν τοῦ βασιλέως τῶν ἀδελφῶν ἡ διαγωγὴ· αὐτοῦ βλέπεις τοὺς χρεωστοῦντας ἡγεμονικοὺς νὰ κατατρέχωνται καὶ

νὰ ἀναγκάζωνται εἰς πλήρωσιν τοῦ χρέους των, ἀπὸ τὸν παραμικρὸν πολίτην δανειστήν. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀκόμη οὔτε βασιλεῖς, οὔτε βασιλέων συγγενεῖς. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς, ἂν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῶρα νὰ σεβώμεθα ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐσφετερίσθησαν, ἢ ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς κόλακας των τίτλους ἐναντίους εἰς τὴν Ἰσονομίαν! Ἀλλὰ πάλιν τὸ λέγω, ἡ ἀνάκρισις τῆς διαγωγῆς τῶν τοιούτων πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς ἀποδείξεις ἀναντιρρήτους, καὶ ὅχι εἰς συκοφαντίας. Ὁ συκοφάντης ἀδικεῖ τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ ταράσσει τὴν ἡσυχίαν της· ἀλλὰ δὲν κάμνει ὀλιγώτερον κακὸν εἰς αὐτήν, ὅστις κρύπτει τὰ ἀποδειγμένα, διὰ σέβας, φόβον, ἢ ἄλλην τινα πρόφασιν. Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα, καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα ὡς εἰς φρόνιμον τὰ γράφω, μὲ πίστιν ὅτι καὶ μόνος ἔχεις νὰ τὰ ἐξεύρης. Δὲν φοβοῦμαι κανένα, οὐδὲ τίποτ' ἐλπίζω ἀπὸ κανένα· δὲν συγχωρεῖται πλέον εἰς τὴν ἡλικίαν μου οὔτε διὰ φόβον οὔτε δι' ἐλπίδα νὰ σιωπήσω ὅ,τι κρίνω ὠφέλιμον εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλὰ πάλιν σὲ λέγω, αἱ κρίσεις καὶ ἀνακρίσεις μου πρέπει νὰ στηρίζωνται εἰς ἀποδείξεις ἀναντιρρήτους.

Τὸ ὅποῖον μ' ἐκοινώνησες ψήφισμα τῆς κυβερνήσεως εἶχα τὸ λάβειν πρὸ πέντε ἢ ἑξ ἡμερῶν ἀπὸ Λιθόρνον. Μ' ἔχαροποίησε τὸ πλέον, ὅτι τιμᾷ τὴν κυβέρνησιν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς, ὡς φροντίζουσιν περὶ τῆς παιδείας τῶν νέων.

Ἐξεύρεις, νομίζω, ὅτι ἔπεμψα πρὸ πολλοῦ φρ. 1200 εἰς τέσσαρας μερίδας, δῶρον τῆς γενναίας χήρας τοῦ περιφήμου Ὀλλανδοῦ Προφέσσορος Wyttenbach, διὰ τοὺς πληγωμένους. Πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἡ αὐτὴ χήρα μ' ἔπεμψεν ἄλλα τριακόσια φράγκα, ὅχι διὰ τοὺς πληγωμένους, ἀλλὰ διὰ τοὺς πληγωτάς. Ἡ ἐπιθυμία τῆς χήρας

εἶναι (λέγει) νὰ μοιρασθῶσιν εἰς δύο, καθένα 150 φρ., ναύτας ἀπλοῦς (καὶ ὄχι καπιτάνους ἢ ναυάρχους) οἱ ὅποιοι κριθῶσιν ὅτι ἐφάνησαν τολμηρότεροι εἰς τὴν προσκόλλησιν τῶν ἐμπρηστηρίων (brulots). Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς λοιπὸν ἔγραψα κατὰ τὴν 12 τοῦ περασμένου Μαρτίου πρὸς τὸν σεβάσμιον Πρόεδρον, πέμψας εἰς αὐτὸν καὶ τὰ 300 φρ. διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίας κ. Θεοδώρου Πρασκάκη, καὶ παρακαλῶν τὴν σεβασμιότητά του νὰ πληρῶσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γενναίας χήρας. Συλλογιζόμενος ὅμως τῶρα ἐνθυμήθην τὸν περίφημον εἰς τὴν προσκόλλησιν τῶν ἐμπρηστηρίων Κανάρην, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ σεβάσμιος Πρόεδρος θέλει ἀνταμείψειν τὸν Κανάρην, ὡς εἶναι δίκαιον. Μ' ὅλον τοῦτο, παρακαλῶ σε, μὴν ἀμελήσῃς νὰ δώσῃς νύξιν περὶ τούτου εἰς τὸν σεβάσμιον Πρόεδρον. Ὁ Κανάρης εἶναι ἄξιος ἀμοιβῆς καὶ ὡς φοβερὸς πυρπολητῆς τῶν τυράννων, καὶ ὡς πτωχός, καὶ τὸ ἐντιμότερον δι' αὐτόν, ὡς ἀφιλοκερδῆς. Μὴ τὸ ἀμελήσῃς νὰ ζήσῃς!

Σ' εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς εὐδαιμονίαν, καὶ παντοτινὴν ἐνθύμησιν ὅτι μόνοι οἱ ἄδολοι ἐρασταὶ τῆς πατρίδος τὴν ἀποκτῶσι!

Ο. Ο.

123.

Ἐκ Παρισίων, 6 Αὐγούστου 1825.

Φίλε Πολίτα,

Ὁ φίλος Κοντόσταυλος μ' ἔφερε τὴν 27 Ἰουλίου ἐπιστολήν σου, καὶ ἀνεχώρησε τὴν 3 τοῦ παρόντος, συνω-

δευμένος μέ δύο μου ἐπιστολάς πρὸς τὸν σεβαστὸν Πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ συνεδρίου· τὴν μίαν μακρὰν πρὸς πολλοὺς (ἂν ὄχι ὅλους) καὶ τῶν κυβερνητῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων, καὶ τὴν ἄλλην μικρὰν ἰδιαίτερώς πρὸς τὸν ρηθέντα Πρόεδρον, ἀφίνουσιν τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτὸν νὰ κοινωνήσῃ ἢ ὄχι τὴν μακρὰν, ὅπως τὸν διδάξωσιν αἱ περιστάσεις, συμβουλευόμενος καὶ τὸν Κοντόσταυλον. Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἀποστολὴ τοῦ Κοντοσταύλου σᾶς κάμνει τιμὴν· ἐπειτηθεϊότερον εἰς τὴν ὑπόθεσιν δὲν ἠθέλετ' εὐρεῖν ἄλλον κανένα.

Ἔμαθα ἀπὸ τὸν φίλον Μαῦρον τὰς ὑποψίας καὶ τὰς λύπας σου περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ σᾶς ἔλθῃ νέου συνεργοῦ. Μὴ λυπεῖσαι· δεχθῆτε τον μέ ὅλην τὴν προσήκουσαν εὐμένειαν. Ἄν ἔχῃ ὅπως οὖν ψυχὴν μαλακὴν, τὸν κερδαίνετε διόλου, καὶ τὸν κατασταίνειτε ἀληθινὸν συμπράκτορα, καὶ ὄχι ἀντιπράκτορα. Ἄν κατὰ δυστυχίαν τοῦ ἦναι σκληροτράχηλος, ἢ εὐμενὴς ἀποδοχὴ σας σᾶς ἀπολύει ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχλήν, καὶ ἀφίνει εἰς μόνον αὐτὸν κακίαν ἀπροφάσιστον.

Εἰς ὅλας σας τὰς πράξεις ἔνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπετε, τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος· καὶ αἱ φιλίαι καὶ αἱ ἔχθραι σας ἀπ' ἄλλο τι ἢ ἄς μὴ γεννῶνται παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ τί λέγω Ἐχθραι! Οὐδὲ τοὺς κακοὺς πρέπει κανεὶς νὰ ἐχθρεύεται· ἀρκεῖ νὰ προσέχῃ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα, διὰ τὸν φόβον μὴ βλάψωσι τὴν πατρίδα. Διὰ νὰ περᾶσῃ τις τὸν ὀλιγοχρόνιον τοῦ βίου τούτου δρόμον, μία μόνη ὁδὸς εἶναι «Ἡ δι' ἀνθρώπων» ὡς ἔλεγεν ὁ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος φονευθεὶς ἀπὸ Ταρτούφους Σωκράτης. Εἰς τὸ δι' ἀνθρώπων τοῦτο πέ-

ρασμα μὴν ἐλπίσης ν' ἀπαντήσης δεξιὰ καὶ ἀριστερά σου ἀγγέλους, ἀλλ' ἀνθρώπους, καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ φρονίμους καὶ ἀνοήτους. Εἶναι καὶ ἄλλη ὁδὸς τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν ὁδεύουν οἱ ζῶντες εἰς τὰς ἐρήμους ἀναχωρηταί· ἀλλὰ τοιαύτην ὁδὸν οὔτ' ὁ Σωκράτης τὴν συμβουλεύει, οὔτε σύ, εἶμαι βέβαιος, ἔχεις ὄρεξιν νὰ τὴν περάσης. Ἐκείνη εἶναι ὁδὸς διὰ θηρίων· εἰς τὴν πολιτικὴν ὁδόν, ἂν ἀπαντῶμεν ἀνθρώπους μὴ διαφέροντας παρὰ τὴν μορφήν ἀπὸ τὰ θηρία, εὐρίσκομεν ὅμως κάποτε καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνθρώπους. Τούτους χρεωστοῦμεν νὰ κάμνωμεν φίλους καὶ συμμάχους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τῶν κακανθρώπων.

Ὁ φίλος Μαῦρος, ἔπειτα καὶ ὁ Κοντόσταυλος, μ' ἐκoinώνησαν τὴν ζήτησίν σου περὶ σφραγίδος. Τύπωσε, ἂν ἀγαπᾷς, εἰς τὸ μέσον τὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν ζυγαρίαν της. Ἄλλ' εἰς τὸν γύρον τί νὰ γράψωμεν; Εἶναι ὠραία τοῦ Σωκράτους τὰ λόγια ταῦτα, «Οὐχ οἶόν τε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι» ἀλλ' εἶναι πολλὰ μακρὰ διὰ τὸν γύρον τῆς σφραγίδος. Ἄλλο συντομώτερον τοῦ αὐτοῦ Σωκράτους, «Δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστί.» Ἄν σὲ φανῇ καὶ τοῦτο μακρόν, βάλε τὴν Ἑλληνικὴν παροιμίαν, τὴν εὐρίσκομένην καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην. ΙΣΟΤΗΣ, ΦΙΛΟΤΗΣ. Μὲ φιλότητα σᾶς ἀσπάζομαι καὶ τοὺς δύο.

Ὁ φίλος Ο. Ο.

Μ'.

Πρὸς ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΠΡΑΣΣΑΚΑΚΗΝ.

124.

A Monsieur

*Monsieur Théodore Prassacaki, negociant, grec,
à Marseille.*

Φίλε συμπατριῶτα,

Τὰς δύο σου ἐπιστολάς τῆς 2 Ἰουνίου καὶ 3 Ἰουλίου ἔλαβα. Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ἀπὸ τὸν Πίκκολον, ἥτις περιεῖχε καὶ ἄλλην ἀπὸ τὸν Βάμβαν. Καὶ τῶν δύο τὰ καλὰ εἶναι ἢ καλητέρα μορφή τὴν ὁποίαν ἔλαβαν τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, καὶ αἱ χρησται περὶ αὐτῶν ἐλπίδες. Ἐξώσθη (λέγουν καὶ οἱ δύο) ὁ Κόλαος τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ὠρίσθη εἰς τόπον αὐτοῦ ὁ Μαυροκορδάτος.

Ἀπὸ τοῦτον τὸν Μαυροκορδάτον ἔλαβα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον ἐπιστολὴν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἥτις μ' ἐφάνη φρόνιμος καὶ εἰλικρινής· καὶ ὡς τοιαύτην πιστεύσας, τὸν ἀπεκρίθην τὴν 4 τοῦ παρόντος διὰ μακρῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς μου ἐσύστησα εἰς αὐτὸν θερμῶς ὡς χρέος τοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Χίου. Τοῦτο σᾶς λέγω, διὰ νὰ θαρρύνω πλείοτερον τὰς ἐπιχειρήσεις σας. Τώρα μάλιστα ὁπότε ἀνέλαβε τὸ μινιστέριον τῶν ἐξωτερικῶν (δὲν τὸ ἤξευρα ἀκόμη τότε), δὲν ἦτον ἀσύμφορον, ἂν ἔχετε κἀνένα συμπατριώτην εἰς Πελοπόννησον, νὰ προσκολληθῇ εἰς αὐτόν.

Τοῦ Βεκκαρίου ἡ δευτέρα ἔκδοσις μὲ μακρὰ Προλεγόμενα (εἰς τὰ ὅποια θέλεις εὐρεῖν τὴν ἐξήγησιν τῶν Κολάων) ἐτελειώθη. Δὲν ἐξεύρω ἂν πρέπη νὰ σᾶς τὰ στείλω στιχωμένα ἢ ῥαμμένα. Τὸ στίχωμα μοῦ προξενεῖ δαπάνην πλειοτέραν· εἶναι ὅμως εὐπρεπέστερον καὶ ἴσως παρακινήτικώτερον εἰς ἀγοράν. Τὰ συστήνω εἰς τὴν φροντίδα σοῦ καὶ τοῦ φίλου Ψύχα, νὰ τὰ σκορπίσετε γρήγορα, καὶ εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀσφαλῶν· ὅχι μόνον διότι ἡ κατάστασις μου μὲ συμβουλεύει τὸ ἀκίνδυνον, ἀλλὰ πολὺ πλέον, διότι ἐλπίζω (ἴσως ἀπατῶμαι) ὅτι ἡ ἀνάγνωσις μέλλει νὰ προξενήσῃ ὠφέλειαν καὶ εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς *Αὐθέντας* του ἢ καὶ *Πρίγκιπας*. Ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ὑπογράφεται Πρίγκιψ· καὶ ἂν ὑπεγράφετο, ἀπόκρισιν δὲν ἤθελε λάβειν ἀπ' ἐμέ. Ce sont des imbeciles qui lui ont attaché ce grelot, διὰ νὰ φθεῖρωσι καὶ αὐτόν, καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλπιζομένην εὐδαιμονίαν. Ἐνδέχεται νὰ τὸ νοστιμεύεται καὶ αὐτός, καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, δὲν θέλει νοστιμευθῇ τὴν ἀπόκρισίν μου. Ὅπως ἂν ᾖναι, α ᾗ γέγραφα, γέγραφα, » ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν ἔμαθα, οὐδὲ νὰ μάθω πλέον μὲ συγχωρεῖ τὸ γῆρας, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει πλέον οὔτε τί νὰ φοβῇται, οὔτε τί νὰ ἐλπίζῃ. Εὐχομαι εἰς ὅλους σας νὰ ἐλπίζετε ὅλα τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ φοβῆσθε πάντοτε ὅσα κάμνουν τοὺς ἀνδρας ἀνδράποδα. Μὴ γένοιτο, φίλοι μου! Ἡ ἐλευθερία μόνη εὐγενίζει καὶ ἀληθῶς πριγκιπίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

O.O.

15 Ἰουλίου. [1823].

Τὰς ἐπιστολάς μου μὴν ἀναγινώσκῃς εἰς καθένα.

A Monsieur

*Monsieur Théodore Prassacaki, négociant grec,
à Marseille.*

Φίλε συμπατριῶτα,

Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ὥραν ταύτην, ἂν σὲ χρεωστῶ ἀπόκρισιν, οὐδὲ καιρὸν ἔχω νὰ σκαλίζω ὁ ταλαίπωρος εἰς σωρὸν ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι πίπτουν κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καθημέραν ὡς ῥαγδαία βροχή. Ἀπὸ μόνην τὴν Ἀφρικὴν δὲν εἶχα ἀκόμη λάβειν ἐπιστολήν· ἰδοὺ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν ἐπιστολή, εἰς τὴν ὁποῖαν βλέπεις τὴν ἐδῶ κλεισμένην ἀπόκρισιν. Εἰς αὐτὴν νὰ μὴν ἀποκριθῶ ἦτον ἀδυνατον καὶ παντελῶς ἀπάνθρωπον, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἔδειξε φιλανθρωπίαν εἰς ἡμᾶς ὁ καλὸς οὗτος Δανός. Στείλέ την παρακαλῶ σε σφραγισμένην καὶ συνωδευμένην μὲ δύο σου στίχους γράμματος, καὶ ἓνα Βεκκαρίαν ἀπὸ τοῦ ῥαμμένου. Ἐπειδὴ δὲν πωλοῦνται, ἅς χαρίζωμεν. Εἰς αὐτὸν ὅμως εἶναι χρέος καὶ ὄχι χάρις, τὸν καλὸν καὶ φιλόανθρωπον νέον. Δὲν ἐμπορεῖς νὰ λογιᾷσης πόσην προθυμίαν ἔδειξε νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς πολλοὺς δυστυχεῖς ὁμογενεῖς αἰχμαλώτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἐννέα ἢ δέκα Χῖτοι, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες. Σοῦ ἐσημείωσε τὰ ὀνόματα ὁ Φουρναράκης.

Ἀπὸ τὴν Τεργέστην μαθάνω, ὅτι ἐλάβετε αὐτοῦ τὴν ὁποῖαν ἐπεμψα τὴν 20 Ὀκτωβρίου πρὸς τὸν κύριον Ψύχαν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν. Αὐτῆς ἴσον ἐστάλη εἰς Τεργέ-

στην καὶ ἄλλο εἰς Λόνδραν ἀπ' ἐμέ. Ἐλπίζω ὅτι ἐφρον-
τίσετε νὰ στείλετε αὐτόθεν ἴσον καὶ εἰς Λιθόρνον. Ἐκά-
μνετε καλὰ νὰ πέμψετε ἕν ἴσον καὶ εἰς Ὀδησσόν, ὅπου
μανθάνω τώρα ἀπροσδοκῆτως ὅτι εὐρίσκονται ὅχι ὀλίγοι
Χῖοι.

Ἀπροσδοκῆτως, λέγω, διότι ἔλαβα περὶ τὰ μέσα τοῦ
Νοεμβρίου ἐκείθεν ἀπὸ ἀνδρα ἄγνωστον εἰς ἐμέ, Δημή-
τριον Κωνσταντουλάκην, ἐπιστολὴν πολλὰ Λακωνικὴν,
ἐπειδὴ δὲν εἶναι πλὴν εἰς μόνον ἑνδεκα καταβατά! Καί
μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἑνδεκα καταβατά, ἂν μ' ἐρωτήσης τί
γράφει, τί θέλει, τί ζητεῖ ἀπ' ἐμέ, σὲ βεβαιῶνω, ὅτι δὲν
εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω. Ἄν ὁ Φουρ-
ναράκης δὲν ἐλάβανε τὸν κόπον νὰ μοῦ τὴν ἀναγνώσῃ,
ἴσως δὲν ἐξαρκοῦσεν ἡ δύναμις μου εἰς τὴν ἀνάγνωσιν
αὐτῆς. Ὡς τόσον τὸν ἀπεκρίθην καὶ ἐγὼ εἰς στίχους ἑν-
δεκα. Τὸν εἶπα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι αὐτόθεν μέλλετε
νὰ στείλετε πρὸς τοὺς ἐκεῖ Χίους ἀντίγραφον τῆς ἐγκυ-
κλίου, καὶ τὸν παρεκίνησα νὰ παραβλέψῃ τώρα τὰς ἰδίας
του δυστυχίας, καὶ νὰ ἐνώσῃ καὶ αὐτός, καὶ οἱ λοιποὶ
ἐκεῖ εὐρισκόμενοι Χῖοι τὰς δυνάμεις των μὲ τὰς ἰδικάς
σας εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς πατρίδος.

Ἡ ἀπολύτρωσις αὐτῆς ἂν δὲν κατορθωθῇ τὸν χειμῶνα
τοῦτον, δὲν τολμῶ νὰ σοῦ φανερῶσω ὅσα φοβοῦμαι διὰ
τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην. Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα.

Τὸν γηραιὸν πατέρα σου ἀσπάζομαι. Ὑγιαίνειτε ὅλοι
εἰς ὅλους εὖχομαι τὴν ἀνάκτῃσιν τῆς πατρίδος!

20 Δεκεμβρίου 1823.

Ο. Ο.

A Monsieur

Monsieur Théodore Prassacaki, négociant grec,
à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Ἐχω τρεῖς ἐπιστολάς σου, 17 Ἰουνίου, 3 καὶ 7 Ἰουλίου. Μὲ τὴν τελευταίαν ἔλαβα τὰ θαυμαστὰ Πορτογάλλια, καὶ σὲ ὑπερευχαριστῶ. Ἀπ' αὐτά, φίλε ἔρρηξα 30, καὶ ἐμοιράσθην τὰ λοιπὰ μὲ τοὺς φίλους, ὅχι τόσο ἀπὸ καλοσύνην μου (σὲ τὸ ἐξομολογοῦμαι), ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον μὴ πάθωσι καὶ αὐτὰ τὴν τύχην τῶν 30. Τοῦτο σὲ λέγω, διὰ νὰ μὴ με στέλλῃς εἰς τὸ ἐξῆς τοιαῦτα δῶρα. Δῶρον ἀπὸ σὲ ἄλλο δὲν ζητῶ, οὐδὲ προσμένω παρὰ τὸ πολύτιμον δῶρον τῆς φιλίας σου. Καὶ πάλιν εὐχαριστῶ σε.

Τὸν Φουρναράκην εἶπα νὰ βάλῃ εἰς τὴν πόσταν διὰ σὲ ἓν σῶμα τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους. Δέξε πρὸς ὥρας αὐτό, ἕως νὰ σὲ στείλῃ δεύτερον ἄλλο στιχωμένον. Μὴν εἴπῃς, νὰ ζήσης! κἀνένα, ὅτι τὸ ἔλαβες ἀμέσως ἀπ' ἐμέ, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐζήτησες. Εἰς τὴν σελίδα 4' τῶν Προλεγομένων, ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ καλοῦ μας Βάμβα, τὸν ὁποῖον (ἂν ἐνθυμᾶσαι τὰς Γραικικὰς ἐφημερίδας) ἐπολέμησεν ἀδίκως ἓνας λιγομναλῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἀπόκρισιν ὁ Β. πρὸς τὸν ποτὲ Ὀδυσσεά.

Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν ὁποίαν ἔστειλες ἐπιστολήν μου

εἰς τὸν Βλαστόν. Ἀλλογύρους ἀναγκάζομαι νὰ κάμνω, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ὁ κατάρτος Μέτερνιχ ἐπιθυμῶν νὰ διδάξῃ τὸν χαμάλην τὴν πολεμικὴν, τὸν ἐρρηξεν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Δὲν ἐτελείωσε τὸ πρᾶγμα· ἄλλα παχύτερα μέλλεις ν' ἀκούσης. Δὲν ὑποφέρει ἀδικίας ἡ Πρόνοια. «Λάκκον ὥρυξε καὶ ἀνέσκαψε, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.»

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸν φιλόπονον ἱερέα σου. Ἐκαμε καλὰ νὰ παραιτηθῇ τὸν Rosier. Εἶναι πάμπολλα νεώτερα γεωπονικά, καὶ ἀκολουθῶς ἀκριβέστερα. Ταύτας τὰς ἡμέρας βλέπω εἰς τὴν Revue encyclopédique τοῦ περασμένου Ἰουνίου (σελ. 641) τὴν ἀγγελίαν γεωπονικοῦ συγγράμματος μεταφρασμένου ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν εἰς τῶν Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπιγραφόμενον L'agriculture pratique et raisonnée, par Sir John Sinclair εἰς δύο τόμους καὶ πωλούμενον ἐδῶ φρ. 15 ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλην ἡ Βιβλιοπώλισσαν, Madame Huzard. Δὲν γνωρίζω τὸ σύγγραμμα, ἀλλ' οἱ ἔπαινοι τοὺς ὁποίους κάμνει περὶ αὐτοῦ ἡ Revue encyclopédique, καὶ ἡ ἰδία μοι πίστις, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν γεωπονίαν, μ' ἀναγκάζουν νὰ τὸ κρίνω καλόν.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. Ἐγνωρίζει ὁ μεταφραστὴς τὰ Ἑλληνικά μας Γεωπονικά; Αὐτὰ εἶναι τυπωμένα εἰς Λειψίαν εἰς τόμους τέσσαρας, κατὰ τὸ 1781, Ἑλληνο-λατινικά, καὶ τὸν εἶναι ἀναγκαῖα, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ καὶ τινὰς λέξεις τεχνικάς. Ἐπιγράφονται· «Γεωπονικά, Geoponicorum, sive de re rustica libri XX κ.τ.λ. a Io. Nicolao Niclas. Εἶναι συνωδευμένα μὲ σημειώσεις σοφάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἂν γνωρίζῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ἀπὸ ἐπιστολῆς πρὸς ἐμέ τοῦ κ. Νικολάου Ζωσιμᾶ,
γραμμένης 31 Μαρτίου, μαθάνω, ὅτι σ' ἔγραψε τὰ
χρειώδη περὶ τῶν σταλμένων κιβωτῶν βιβλίων.

Σ' εὐχομαι ὑγίαν, εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς
πατρίδος, ὁ φίλος Ο.Ο.

19 Ἰουλίου 1826.

Σήμερον δίδεται εἰς τὴν Πόσταν ὁ Λυκοῦργος.

Σημείωσέ με τὸ κατευοδίόν του.

127.

A Monsieur

Monsieur Théodore Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον.
Ἀκούω μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ὅτι ἀνέλαβ' ἐντελῶς τὴν
ὑγίαν της, καὶ τὴν εὐχομαι καὶ νὰ τὴν φυλάξῃ. Παρα-
καλῶ σε νὰ μὲ δώσης πληροφορίαν περὶ τοῦ ἐξῆς ζητή-
ματος, μὲ τὴν ὑπομονὴν σου.

Ἐδῶ, πρὸ ἡμερῶν ἢ πρό τινων ἐβδομάδων, ἐφθασεν
ἓνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας Χίους, τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας,
ἐπονομαζόμενος Ἰουστινιάνης. Αὐτὸς ἔρχεται ἀπὸ τὴν
Ῥώμην, ὅπου διέτριψεν ἔτη πολλά, ἐλεύθερος ὁμως, ὡς
φαίνεται, ἀπὸ τῆς Παπικῆς αὐλῆς τὰ φρονήματα. Περὶ
τῆς Χίου λαλῶν, μοῦ ἱστορήσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ

τοῦτο· ὅτι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως δύο ἢ τρία ἔτη, ὑπῆ-
γεν ἐκεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἰησουίτας ὀνομαζόμενος Padre
Franco, ὅστις ἔμβασεν εἰς τοὺς ὁμοδόξους τοῦ τὴν λα-
τρίαν τῆς καρδίας τῆς Μαρίας (le sacré coeur de
Marie), καὶ προσέτι διήγειρεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁμοδό-
ξων τοῦ μὲ τὰς καθημερινὰς διδαχὰς τοῦ τόσον ἐνθου-
σιασμόν, ὥστε πολλοὶ νέοι ἔλαβαν ἱερατικὸν ἐπάγγελμα,
καὶ πολλαὶ νέαι ἐγιναν Βεγύναι (ἢ κατὰ τὴν χιακὴν διά-
λεκτον βεῖναι ἐκ τοῦ γαλλ. *beguines*—καλουργαῖαι Σ.Ε.).
Πιστεύω ὅσα μὲ διηγῆθη περὶ τούτου.

Ἐπεθύμουν ὅμως νὰ ἔχω ἀσφαλεστέραν καὶ λεπτομέ-
ρεστέραν πληροφορίαν καὶ ἀπὸ σέ καὶ ἀπὸ τοὺς αὐτοῦ
λοιποὺς συμπολίτας, οἱ ὅποιοι ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ τὰ
ἤκούσετε καὶ πολλοὶ καὶ νὰ τὰ ἴδετε. Πρῶτον, τὸνομα
καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν πατρίδα (ἢ καὶ τὴν πόλιν ὅθεν
ἦλθεν, ἢ ἐστάλη) τοῦ διδασκάλου τῆς καρδιολατρείας.
Δεύτερον, ἂν ἡ καρδιολατρεία ἦτο κάρχητέρα γνωστὴ εἰς
τοὺς ἐκεῖ Παπιστάς, ἢ ἂν ὁ Φράγκος πρῶτος τὴν ἐδί-
δαξε· καὶ τελευταῖον εἴ τι ἄλλο ἐξεύρετε περὶ τούτου·
μὲ τὴν ὑπομονήν σου ὅμως, ὡς εἶπα, καὶ ἀφοῦ μάθης
καὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ὅσα ἴσως δέν σου εἶναι γνωστά.

Καὶ πάλιν σὰς ἀσπάζομαι· καὶ πάλιν παραγγέλλω εἰς
τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον τὴν πρόνοιαν τῆς ὑγείας της.
Τὸν ἐρχόμενον Σεπτέμβριον (ἂν εὐρίσκωμαι ἀκόμη εἰς τὸν
κόσμον) ἐλπίζω νὰ τῆς πέμψω βιβλιάριον, χρήσιμον, ἂν
δὲν ἀπατῶμαι, καὶ εἰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν κα-
τανόησιν, καὶ εἰς τὰς περὶ ὁμιλουμένης σήμερον γλώσ-
σης μας ἐρέυνας. Εὐδαιμονεῖτε!

Ο.Ο.

4 Ἰουλίου 1828.

Ἀποδίδουν τὴν ἀποτυχίαν τῆς Χίου εἰς τὰς διπλω-

ματείας τῶν εὐεργετῶν μας· καὶ τὸ πιστεύω τόσον εὐκολώτερα, ὅσον καὶ τὸ ἐφοβούμην καὶ τὸ ἐπρόβλεπα πάντοτε. Κοινωνήσε με, νὰ ζήσης! καὶ περὶ τούτου ὅ,τι αὐτοῦ ἐμάθετε ἀσφαλέστερον.

128.

A Monsieur

Monsieur T. Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Κατασπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν ἔντιμον φίλην ἀδελφήν. Ἔχω τὸ γράμμα σου τῆς 25 Μαΐου. Περὶ τῆς φροντίδος τῶν παρελθόντων καὶ παρόντων σ' εὐχαριστῶ· περὶ δὲ τῶν μελλόντων, φρόντισε νὰ μὲ ἀνενθυμίσης, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς, πόσα ἐπιθυμεῖς ἀπὸ τὰ εἰς τὰ ὅποια τώρα καταγίνομαι μὲ σωματικούς δεινοὺς κόπους καὶ μὲ ψυχικὰς ἀνίας· διότι, φίλε, ἡ μνήμη μου ἐξησθένησεν ὁλότελα, καὶ δὲν εἶμαι πλέον παρὰ νεκρὸς περιπατῶν.

Αἱ ψυχικαὶ μου ἀνίαι εἶχαν παρηγορηθῇ ἀπ' ὅσα βλέπεις καὶ ἀκούεις νεαρὰ καὶ ἀπροσδόκητα συμβάντα. Ἀλλὰ τὰς ἀνήγειρε πάλιν τὴν 12 τοῦ παρόντος, ἡ ἀπὸ Κερκύρας 8 Ἰουλίου ἐπιστολὴ τοῦ Βάμβα. Τώρα μάλιστα ἦτον ὁ καιρὸς νὰ εὐρεθῇ ἐδῶ, καὶ αὐτὸς μὲ λέγει ὅτι προσμένει τώρα τὴν ἀποικίαν, νὰ ὑπάγῃ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ ἴδῃ ἂν κατορθώνεται ἡ εἰς Εὐβοίαν

κατάστασις. Ἄν τοῦτο δὲν λάβῃ τὴν ποθουμένην ἔκβα-
σιν, τότε (λέγει) ἔρχεται εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἄλλ', ὡς τὸ ἔγραφα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸν Μαυ-
ροκορδάτον, τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ πρὸς σέ, διὰ νὰ πλη-
ροφορήσῃς καὶ τὸν Βάμβαν. Ἄδηλον πότε καὶ πόσον
τόπον μέλλει νὰ σᾶς συγχώρησῃ ὁ Κυβερνήτης (ὅστις
φαίνεται ὅτι δὲν σᾶς πολλαγαπᾷ) εἰς τὴν Εὐβοίαν· ἃς
ὑποθέσωμεν ὅμως, ὅτι καὶ σᾶς τὸν ἐσυγχώρησε κατὰ τὴν
ἐπιθυμίαν σας. Ἡ συγχώρησις μόλις ὀρίσθη πρὸς τὰ τέλη
τοῦ παρόντος ἔτους. Ὅλον τὸ 1831 ἔτος μόλις ἀρκεῖ νὰ
πληρώσετε τὰς πρῶτας ἀπαραιτήτους χρείας τῆς νέας
οἰκονομίας (nouveau ménage). Εἰς τοῦτο τὸ διάστημα
μόνην χρείαν ἔχετε κολυβογραμμάτων ἀλληλοδιδακτι-
κῶν, καὶ ὅχι διδασκαλιῶν τοῦ Βάμβας. Ἐντοσοῦτω ὁ
Βάμβας ἤμποροῦσε νὰ διατρίβῃ ἐδῶ, νὰ γνωρισθῇ, ν'
ἀγαπηθῇ, νὰ σεβασθῇ. Ἐκ τούτου ἐγεννᾶτο πρῶτον κα-
λὸν διὰ τοὺς Χίους παρὸν καὶ βέβαιον νὰ προσκολληθῇ
τὸνομα τῶν Χίων εἰς τὸ Λύκειον αἰωνίως· καὶ δεύτερον
ἐλπίζόμενον ἀξιολογώτερον τῆς νέας Χίου καλὸν ἢ ἀνά-
κτησις τῆς παλαιᾶς. Ἐγνώρισες βέβαια τὸ ἔθνος τῶν
Γάλλων, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλοι κοινωνικώτεροι καὶ μεταδο-
τικώτεροι καὶ φιланθρωπότεροι παρὰ τούτους· τώρα μά-
λιστα, ὅτε ἐξεπλύθησαν ἀπὸ τὴν παλαιὰν λέπραν, θέλου-
ν φιλοτιμηθῇν νὰ προστατεύσωσι, καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας
νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἂν ὅχι μὲ ὄπλα, μὲ
παντοίους ἄλλους τρόπους φιλανθρώπου διπλωματίας.

Συλλογίσου καλὰ, φίλε, ὅσα σὲ γράφω, καὶ κοινῶνῃσέ
τα γρήγορα εἰς τὸν Βάμβαν. Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ
Θεοῦ! μὴ χάσωμεν τοιαύτην ἀπροσδόκητον περίστασιν.
Δὲν ἔχω δύναμιν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὸν γράψω πάλιν

κατευθείαν. Ἐσύμφερε νὰ τὸν γράψετε οἱ αὐτοῦ εὐρισκόμενοι κοινὴν προσκλητικὴν ἐπιστολήν, λέγοντες ὅτι τὸν προσκαλεῖτε διὰ τὴν ἀποικίαν, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖτε νὰ περάσῃ προσώρας εἰς τὴν Γαλλίαν.

Τὴν ἐδῶ κλεισμένην παρακαλῶ σὲ νὰ κατευθύνῃς ἀσφαλέστατα πρὸς τὸν Κοντόσταυλον. Λέγω Ἀσφαλέστατα, διότι μανθάνω ἀπὸ τοὺς ἐκεῖθεν ἐρχομένους καὶ ὁμόγενεῖς καὶ ξένους, ὅτι ἤρχισε νὰ τολμᾶται καὶ τὸ ἀσέβημα τῆς ἀνοιξέως τῶν ἐπιστολῶν, Γράψε λοιπὸν νὰ ζήσης! τὸν ἀδελφόν σου νὰ προσέχῃ πῶς ἔχει νὰ περάσῃ τὴν ἐπιστολήν ἀπὸ Σύρας εἰς Αἴγιναν. Εὐτύχει! Ο.Ο.

13 Αὐγούστου 1830.

129.

A Monsieur

Monsieur T. Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν σεβασμίαν καὶ φιλόμουσον χήραν. Ἐλαβὰ τὴν ἐπιστολήν σου, καὶ μὲ πολλὴν λύπην καὶ τὴν ἀπὸ τὸν ἱερέα μας, τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι.

Ἀπὸ ταύτας καὶ ἄλλας καὶ αὐτόθεν, καὶ ἀπὸ ἄλλους διεσπαρμένους ἔξω τῆς Ἑλλάδος συμπολίτας, καὶ ἀπὸ Σύραν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος διαφόρους ἐπιστολάς, ἐσυμπέρανα τὸ θερίζον τὰ σπλάγχχνα μου θλιβερόν

τοῦτο συμπέρασμα : ὅτι οἱ Χῖοι ἀφίνοντες τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος, ἀφῆκαν ἐκεῖ (Οἰμοὶ!) καὶ ὅλην αὐτῶν τὴν πολιτικὴν καὶ ὁμονοϊτικὴν φρόνησιν, διὰ τὴν ὁποίαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντες, ἐδιακρίνοντο ἀπὸ ὅλων τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν πόλεων τοὺς πολίτας. Δὲν ἐμπορεῖς, φίλε, νὰ συλλογισθῇς πόσον μοῦ θερίζει, ὡς εἶπα, τὰ σπλάγχχνα αὐτῆ τῶν Χίων ἡ διχόνοια.

Χθὲς ἀποκρινόμενος εἰς τοῦ Βάμβας τὴν μικρὰν ἐπιστολὴν συστατικὴν Κερκυραίου τινὸς πρὸς ἐμέ, δὲν ἐτόλμησα πλέον νὰ ἀνανεώσω τὴν πρόσκλησιν, διότι τοῦτο πλέον ἐκ μέρους ἐμοῦ μόνου ἦτο δεσποτικόν, καὶ ὄχι φιλικόν. Τὸν ἱστόρησα μόνον τὰ περὶ τῆς θλιβεραῆς ἀποτυχίας τοῦ φίλου Κρεατσούλη· τὸν ὅποιον εἶπε νὰ μὴν ἀκούῃ τοὺς ἰατρούς. Οἱ ψυχροὶ τόποι βλάπτουν τοὺς διὰ βιωτικὰς χρεῖας ἀναγκαζομένους νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς δρόμους δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ ὄχι τοὺς ἔχοντας ἐπάγγελμα οἰκουρικόν, καὶ πῦρ ἄφθονον νὰ ζεσταίνωνται. Ὅπως ἂν ἦναι, αὐτὸς γνωρίζει κάλλιον ἐμοῦ τὸ συμφερότερον εἰς ἑαυτόν. Ἐγὼ ὡς τόσον εἶπα τὸν Λαστερῆν, ὅτι χρειάζεται μῆνας τέσσαρας, νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἄλλον ἱερέα εἰς τὸν τόπον του. Τοῦτο τὸ ψεῦδος ἐτόλμησα, διὰ τὸν φόβον μὴν ἀρπάσῃ ἄλλος τὴν τόσον ὠφέλιμον, κατὰ τὴν κρίσιν μου, εἰς τοὺς Χίους ἐπιστάσαν Χίου εἰς τὸ Λύκειον, καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς τὸ τετραμηνιαῖον τοῦτο διάστημα, ἡ ὁ Κρεατσούλης θέλει μεταβάλλει βουλήν, ἢ ὁ Βάμβας λυθῇ ἀπὸ τὰ δεσμά του.

Ὁ Βάμβας, φίλε, σὰς ἔγραψε καθαρά, ὅτι μόνη πρόσας εὐλογος νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἐκεῖθεν ἦτο μία κοινὴ τῆς πατρίδος πρόσκλησις· καὶ σεῖς, ἡ ἀπατημένοι ἀπὸ τὰς κενὰς ἐλπίδας τῆς ἀποικίας, ἢ ἀπ' ἄλλας δὲν γνωρίζω

ποιᾶς αἰτίας, δὲν ὡμονοήσετε, νὰ τὸν γράψετε κοινήν ἐπιστολὴν αὐτόθεν ὑπογραμμένην ἀπ' ὅλους, καὶ ἄλλην παρομοίαν κοινήν οἱ ἀπὸ τῆς Σύρας, λέγοντες ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος σας ἀπαιτεῖ τὴν εἰς Παρισίους μετάβασίν του. Ἰ^α Ἀρα εἶναι καιρὸς τώρα νὰ διορθώσετε τὴν ἀμέλειαν ταύτην;

Ἰ Διὰ τί ὄχι; Ἀς γενῇ τὸ ἔργον ἰδικόν σου. Παρακίνησε τοὺς αὐτοῦ νὰ τὸν προσκαλέσετε κοινῶς· γράψε καὶ εἰς τὸν ἐν Σύρᾳ ἀδελφόν σου νὰ παρακινήσῃ καὶ ἐκεῖνος τοὺς ἐκεῖ ὅλους νὰ κάμωσι τοιαύτην κοινήν πρόσκλησιν· καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Βάμβας ἔρχεται.

Ἐν τοσούτῳ καὶ πρὸ τούτων ἐμπορεῖς νὰ στείλῃς τὸν ἀνεψιόν σου εἰς τὸ Λύκειον, τὸ ὅποιον ἔχει τώρα καὶ ἀρκετὴν ἐπιστημῶν παράδοσιν, καὶ ἀρκετὴν φυλακὴν τῆς σωφροσύνης τῶν νέων.

Ἐμαθες βέβαια τὸν πνιγμὸν εἰς θάλασσαν τοῦ δυστυχοῦς Βαρδαλάχου πλέοντος ἀπὸ Σύραν εἰς Αἴγιναν. Μ' αὐτὸν ἐκαταίβησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ δύο κιβωτοὶ τοῦ ἰδικοῦ μου τρίτου τόμου τῶν Ἀτάκτων. Ὁ Κοντόσταυλος μοῦ ζητεῖ νὰ ἀναπληρώσω καὶ αὐτούς, καὶ νὰ τὸν προσαποστείλω καὶ ἄλλα βιβλία ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις μου, τὸ ὅποιον θέλω πράξῃ τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα. Ὡς τόσον, ἐπειδὴ ἡ τύχη τῶν Ἀτάκτων συνέβη τοιαύτη, παρακάλεσε τὸν ἀδελφόν σου, νὰ στείλῃ εἰς τὸν Κοντόσταυλον μέρος ἀπὸ τὴν Συμβουλὴν τριῶν ἐπισκόπων, καὶ μέρος ἀπὸ τὸν Βεκκαρίαν, ὅσα κρίνει, ἢ ἂς ἐρωτήσῃ πρῶτον τὸν Κοντόσταυλον πόσα θέλει. Εἰπέ, νὰ ζήσης! ἂν ᾗν' αὐτοῦ κατὰ τὸ παρὸν πλοῖον ἔτοιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἂν ᾗναι συχνὴ ἡ ἐκεῖ τῶν πλέοντων διάβασις.

Δίδαξέ με καὶ τοῦτο. Εἰς τὴν πρὸ ἐνὸς μηνὸς σταλθεῖσαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ Σύρας ἀναφορὰν τῶν Χίων πρὸς τὸν Λεοπόλδον στολισμένην μὲ πολλοτάτας ὑπογραφάς, βλέπω εἰς τὴν κεφαλὴν τούτων ὑπογραφὴν Ὁ Χίου κτλ. σκοτεινὰ μονοκονδηλιακὰ γραμμένα, κατὰ τὴν σκοτεινὴν παλαιὰν τῶν Βυζαντίων συνήθειαν. Ἄν ἡ Χίος ἔχῃ ἀρχιερέα (καὶ πιθανὸν ὅτι ἔστειλ' ἐκεῖ ὁ Παναγιώτατος! κἀνένα Πανιερώτατον!), αὐτὸς οὔτ' εἰς τὴν Σύραν εὐρίσκετο, οὔτ' ἀπὸ τὴν Χίον ἐτόλμα νὰ στείλῃ τὴν ὑπογραφὴν του. Καὶ πάλιν ἀσπάζομαί σε! Ο.Ο.

7 Ὀκτωβρίου 1830.

130.

A Monsieur

Monsieur Théodore Prassacaki, à Marseille.

Φίλε πολῖτα,

Ἀσπάζομαί σε πανοίκιον. Τὴν ἐπιστολήν σου ἔλαβα, καὶ τὴν συναλλαγματικὴν φρ. 276,50. Βλέπω ὅτι ἠθέλησες νὰ πληρώσῃς 40 ἀντίτυπα ἀντὶ τῶν 30. Ἄν τὸ ἔκαμες διὰ χρεῖαν ὑπάγει καλὰ· ἂν τὸ ἔκαμες δι' ἀρέσκειαν (complaisance), δὲν ὑπάγει οὐδ' οὔτω κακὰ· ἀλλ' ὅμως δὲν ἤθελα νὰ βαρύνεσαι ματαίως, εἰς καιρὸν μάλιστα ὅτε χρεωστεῖτε ὅλοι νὰ ἐπιφορτισθῇτε τὰ ἱερὰ καὶ ἀπαραίτητα μέλλοντα τῆς πατρίδος βάρη, ἂν ἡ Πρό-

νοια πληρώση τὰς ἐλπίδας μας. Ἐξεύρεις, ὡς εὕρισκό-
μενος εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου, τί θέλει νὰ εἶπῃ *pouveau
ménage*. Τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις τῆς ταλαιπώρου
πατρίδος· ἥτις προσμένει ἀπὸ σᾶς τὰ τέκνα της, ὅχι
μόνον νὰ ἀναστήσετε ὅσα ἠφάνισαν οἱ ἄγριοι χαμᾶληδες,
ἀλλὰ νὰ προσθέσῃ ἀκόμη ὅσα μέλλει νὰ σᾶς δείξῃ καὶ
νὰ εὐκολύνῃ ἡ ἐλευθερία νέα καλὰ. Ἐκαμες καλὰ νὰ
πέμψῃς τὸ δῶρον σου εἰς τὸν Κορβανᾶν τῆς πατρίδος·
καὶ οἱ ἄλλοι ἅς κάμουν καθεὶς ὅ,τι τὸν ὑπαγορεύσει ἡ
συνειδήσις του.

Τὸ ἀμάρτημα τοῦ δυστυχεστάτου Χίου εἶναι διπλοῦν.
Ἡμαρτε καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Εἰς
τὴν πατρίδα, διότι συνήργησε τὸ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν
φρικτὸν κίνδυνον νὰ κατοικῇται τῶρα ἡ Πελοπόννησος
καὶ πολὺ μέρος τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀγρίους Ἀρα-
βας, καὶ ὅχι πλέον ἀπὸ Ἑλληνας. Εἰς τὴν θρησκείαν,
ὅτι ἔγιν' αἴτιος, τὸ κατ' αὐτόν, νὰ σκορπισθῶσι μεταξὺ
τῶν βαρβάρων πολλὰ Ἑλληνικὰ μεράκια καὶ κοράσια,
τοῦτα νὰ συνοικῶσιν μὲ ἄνδρας ἀσεβεῖς, ἐκεῖνα νὰ πλη-
ρόνῳσι τὰς ἀσελγεῖς ἐπιθυμίας τοῦ σοδομιτικοῦ ἔθνους,
καὶ ὅλα ὁμοῦ νὰ καταπατήσωσι τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν
ἔκαμαν εἰς τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν ὁποίαν ἔκαμε καὶ αὐτός
ὁ δυστυχεστάτος περὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἀντὶ τοῦ « Ἀποτάσ-
σομαι τῷ Σατανᾷ καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ » νὰ λέ-
γῳσι τῶρα, « Ἀποτάσσομαι τῷ Χριστῷ, καὶ συντάσσομαι
τῷ Σατανᾷ ». Τοῦτο ἔκαμεν ὁ ἄθλιος, καὶ τοῦτο φωνά-
ζει ἐνδοθεν ἡ συνειδήσις του, ἂν τοῦ ἔμεινε συνειδήσις
ἀκόμη εἰς τὴν ψυχὴν.

Ἀλλὰ φοβοῦμαι, μὴ δέν του ἔμεινε μηδὲ συνειδήσις,
ἐπειδὴ ζητεῖ τῶρα, ἀφοῦ ἔβλαψε καὶ τὴν πατρίδα καὶ

τὴν θρησκείαν, νὰ τὰς ἀπατήσῃ καὶ τὰς δύο, προσφέρων δῶρον εἰς αὐτάς (ὡς τὴν θυσίαν τοῦ Κρίν) πρὶν πρῶτον νὰ δείξῃ εἰλικρινῇ μετάνοιαν, ὥς νὰ ᾔτο δυνατόν νὰ ἐξαλείψῃ τοιοῦτοτρόπως τὴν κηρυχθεῖσαν καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀτιμίαν του. Πλανᾶται ὁ ταλαίπωρος. Χωρὶς προλαβοῦσαν μετάνοιαν φανεράν, καὶ ἂν ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα μέχρι καὶ αὐτό του τὸ ὑποκάμισον ἂν προσφέρῃ, δὲν ὠφελεῖται τίποτε. Ἡ θρησκεία ἔχει πάντοτε τοὺς κόλπους ἀνοικτούς· ἄλλ' ἀπαιτεῖ πρῶτον μετάνοιαν, ἔπειτα δέχεται καὶ τὰς προσφοράς, καὶ προστάσσει καὶ τὰ λοιπὰ τῆς τέκνα νὰ δεχθῶσιν ὡς ἀδελφὸν τὸν μετανοήσαντα.

Ἔως ἐδῶ λαμβάνει τέλος τὸ περὶ θρησκείας· ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀμάρτημα εἶναι διπλοῦν, ἔχει καὶ ἡ πατρὶς νὰ ζητῇ λόγον περὶ τοῦ ἀδικήματος, καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ποινὴν τὴν ἀτιμίαν, ἥγουν, νὰ τὸν ἀποβάλῃ ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν πολιτῶν (citoyens), ἢ νὰ τὸν συγχωρήσῃ μὲ τὴν συνήθως γενομένην καὶ κηρυττομένην εἰς πολλὰς τοιαύτας περιστάσεις AMNΗΣΤΙΑΝ. Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ Ἑθνους Βουλὴν. Ἴσως κινηθεῖσα ἀπὸ τὴν διαλλαγὴν του μὲ τὴν θρησκείαν τὸν δεχθῇ καὶ αὐτὴ ὡς πολίτην. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν πράξῃ τοῦτο δὲν ἀποβλέπει ἐσᾶς. Ἐσεῖς τοῦτο μόνον χρεωστεῖτε, νὰ τὸν δεχθῆτε μετανοοῦντα, ἐπειδὴ δέχεται τοὺς μετανοοῦντας ἡ θρησκεία, καθὼς ἐξεναντίας εἰς τοὺς προσφέροντας δῶρα χωρὶς μετάνοιαν λέγει μὲ τρομεράν φωνήν, «Τὸ ἀργῦριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν ! »

Ἐξηγοῦμαι καθαρώτερα· ἂν ἡ θρησκεία τὸν δεχθῇ, πρέπει νὰ τὸν δεχθῆτε καὶ σεῖς, καὶ ὡς ἀδελφόν, καὶ ὡς σύμβουλον καὶ συμβοηθὸν εἰς τὰ περὶ τῆς Χίου· ἂν δὲν

τὸν δεχθῇ διὰ τὴν ἀμετανοησίαν του, οὐδ' ἐσεῖς χρεω-
στεῖτε νὰ τὸν δεχθῆτε ὡς σύμβουλον εἰς τὰ περὶ Χίου·
ὄχι ὁμῶς καὶ νὰ τὸν μισήσετε διὰ τοῦτο· ἅπαγε! διότι
ἀδελφός μένει πάντοτε, ἂν καὶ πλανημένος· ἀλλ' ἀδελ-
φός, ὡς ὁ Ἰουδαῖος, ὡς ὁ Τοῦρκος, ὡς ὁ Εἰδωλολάτρης,
μὲ τοὺς ὁποίους καὶ ἐμπορικὰ συναλλάγματα καὶ ἄλλας
ὑποθέσεις συμβαίνει νὰ ἔχετε πολλάκις. « Ἐὰν δὲ καὶ
» τῆς Ἐκκλησίας παραλούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικός καὶ
» ὁ τελώνης. » Καὶ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης, ἀδελφοί
μας εἶναι, ἐπειδὴ εἴμεθα ὅλοι ἐνὸς δημιουργοῦ τέκνα.
Ἄν ἔσφαλαν, ὁ πατὴρ Δημιουργὸς ἔχει μόνος τὸ δίκαιον
νὰ τοὺς κρίνῃ· εἰς ἡμᾶς ἄλλο δίκαιον δὲν μένει, ἢ μάλ-
λον χρέος ἀπαραίτητον, πλὴν τοῦτο μόνον, ὅταν ὁ λόγος
ᾗναι περὶ θρησκείας νὰ μὴ δεχώμεθα εἰς τὰ συμβούλια
μας τοὺς καταπατοῦντας τὴν θρησκείαν μας, τοὺς συνερ-
γήσαντας εἰς τὸν Τουρκισμόν τόσον μειρακίων καὶ κορα-
σιῶν χριστιανῶν.

Ἰ. Ἐπειτα, ζητῶν τώρα νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ κοινὸν τῶν
Χίων συμβούλιον, καὶ νὰ συνεισφέρει εἰς τῆς πατρίδος
τὰς χρεῖας, μὲ ποῖον σκοπὸν τὸ ζητεῖ; διὰ νὰ ἐξαλείψῃ
τὴν ὁποίαν ἐπροσκόλλησεν εἰς τ' ὄνομά του ἀτιμίαν.
Σκοπὸς καλός, ὅστις δείχνει συνειδήσεως ἔλεγχον καὶ
κάποιαν ἀρχὴν μετανοίας, ἀλλ' ὄχι ἀρκετὸς οὐδ' ἀνά-
λογος μὲ τὸ ἀμάρτημα. Τὸ ἀμάρτημα ὑπερβαίνει ὅλα τὰ
ἀμαρτήματα· τόση πρέπει νὰ ᾗναι καὶ ἡ μετάνοια, νὰ
ὑπερβαίνῃ ὅλας τὰς μετανοίας. Διότι δὲν ἀρκεῖ νὰ διαλ-
λαχθῇ μὲ τὴν ζῶσαν καὶ παροῦσαν γενεάν μόνον· ἀλλὰ
ν' ἀφήσῃ καὶ εἰς τὴν ἐπερχομένην τ' ὄνομά του πλυμέ-
νον καὶ καθαρισμένον ἀπὸ πᾶσαν ἀτιμίαν. Μὴν ἀμφιβά-
λῃς, ὅτι καθὼς τώρα ἐγράφη εἰς τὰς ἐφημερίδας τ' ὄνομά

του, οὕτως μέλλει νὰ μείνῃ γραμμένον καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν· καὶ ἄλλη θεραπεία δὲν μένει δι' αὐτόν, παρὰ ἡ μέλλουσα νὰ κηρύξῃ τὸ ἀμάρτημά του ἱστορία, νὰ κηρύξῃ ἐνταυτῷ καὶ τὴν μετάνοιάν του. Ἐνα μόνον Χιον ἄτιμον ἄνδρα μᾶς ἐγνώρισεν ἡ ἱστορία, ὅστις πρὸ σχεδὸν 2500 ἐτῶν ἔργον καὶ ἐμπόριον εἶχε νὰ εὐνουχίζῃ τὰ νέα παιδάρια, καὶ νὰ τὰ πωλῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος Πέρσας. (*Ὡς ἀναγνώσῃ τὴν ἱστορίαν ἡ φιλόμουςος Πουλχερία εἰς τὸν Ἡρόδοτον, Βιβλ. 8 κεφ. 105-106. Ἄν δὲν τὸν ἔχῃ, πρέπει νὰ τῆς προξενήσῃ καὶ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ τὸν μεταφρασμένον εἰς τὸ Γαλλικὸν Ἡρόδοτον.) Ἐὰν ἡ χειρογραμμένη ἱστορία ἴσχυσε νὰ μᾶς φυλάξῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀτίμου ἀνδρός, (Πανιώνιος ὠνομάζετο) καὶ τὴν ὅποιαν ἔπαθε δικαίαν κόλασιν, ἃς συλλογισθῇ ὁ ταλαίπωρος * * *, ἂν ἡ τυπογραφία μέλλει νὰ λησμονήσῃ τὸ ἀμάρτημά του, τόσον χειρότερον τοῦ Πανιωνίου κακοῦ, ὅσον εἶναι χειρότερος ὁ τουρκισμὸς τοῦ εὐνουχισμοῦ.

Ἀπὸ τὰ μουζαλώματα τῆς ἐπιστολῆς μου καταλαμβάνεις, φίλε Πρασσακῆκη, πόσον κόπον ἔδοκίμασα ὁ γέρων καὶ ἀσθενὴς νὰ τὴν γράψω. Ἐξεύρεις διὰ τί ὑπέφερα τόσον κόπον; Ὅσους γνωρίζῃς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν μας ἔχοντας εἰς τὸ κρανίον των ἐγκέφαλον, νὰ τὴν ἀναγνώσῃ (χωρὶς νὰ τὴν ἐκβάλῃς ἀπὸ τὰς χεῖράς σου), καὶ ἂν τὸ κρίνετε εὐλόγον, νὰ τὴν κοινωνήσῃ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν * * *, μὲ ἐλπίδα νὰ τὸν σώσωμεν πλύνοντες καὶ καθαρίζοντες τὸ ὄνομα του ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν μεγάλου ἀμαρτήματος διὰ μεγάλης μετανοίας. Ἀδελφός μας εἶναι· χρεωστοῦμεν νὰ τὸν βοηθήσωμεν (οὐδ' ἡμεῖς ἀνὰ μάρτητοι ὄντες) εἰς τὴν μεγάλην του ταύτην συμφοράν.

Ὁ Φ. Φ. σὲ ἀσπάζεται, καὶ λέγει ὅτι τὰ 22 φρ.
ἔμελλε νὰ σὲ τὰ πληρώσῃ ὁ Σκυλίτσης.

Τὴν 16 τοῦ παρόντος σ' ἐβάρυνα μὲ ἐπιστολὴν διὰ
τὸν Ἰακωβάκη, μὲ τὴν ὁποίαν μ' ἐβάρυναν ἀπὸ τῆς
Λόνδρας. Τὴν ἔστειλα πρὸς σέ, ἐπειδὴ εἶχεν ἀναχωρή-
σειν ἀπεδῶ, κ' ἔμελλεν (ὡς μὲ εἶπαν) νὰ περάσῃ αὐτοῦ
διὰ τῆς Γενεύης.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω τὸν
δεύτερον καὶ τελευταῖον τόμον τῶν Διατριβῶν Ἐπικτήτου.

Ἄσπασε, γὰρ ζήσης! ἀπὸ μέρους μου τὸν Ἀργέντην,
καὶ εἰπέ τον ὅτι ἔλαβα τὰς ὁποίας μ' ἔστειλεν ἐπιστολὰς
ἀπὸ τῆς Σύρας.

Σὰς εὐχομαι τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος!

30 Νοεμβρίου 1827.

Ὁ φίλος ΚΟΡΑΨ.

ΜΑ'.

Πρὸς ΑΓΡΑΤΗΝ.

131.

Ἐντιμότατε κύριε Ἀγρότη!

Μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν μεγάλην λαμβάνω τὸ δι-
πλωμα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἣτις μέλλει νὰ ὀνομασθῇ
εἰς τὸ ἐξῆς Μήτηρ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.

Ἐὰν ἡ πολλή μου ἡλικία, βεβαρυμένη ἀπὸ φιλολογί-

κὰς ἀσχολίας, καὶ σωματικὰς ἀσθενείας, δὲν μὲ συγχωρῇ πλέον νὰ ἦμαι ὠφέλιμος εἰς τὴν νέαν ταύτην Ἀκαδημίαν, θέλω ὁμῶς διπλώσειν τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ὁποίαν καταγίνομαι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἐκδοσιν, διὰ νὰ τὴν κάμω, ὅσον εἶναι δυνατόν, ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀξιολογώτερον μέρος (ὡς τὸ πρῶτον φωτιζόμενον) εὐτυχῆσατε νὰ ἦσθε σεῖς. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τῆς ἐπιστολῆς σου τὰ χαροποῖα πρὸς ἐμὲ μηνύματα.

Παρακαλῶ δὲ μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας τὴν Ἴονιον Ἀκαδημίαν διὰ σοῦ, νὰ συγχωρήσῃ εἰς τὴν ἡλικίαν μου νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ ὅ,τι μ' ἐλύπησεν εἰς αὐτήν. Τὴν ἀπὸ τὸν Ἑνετικὸν ζυγὸν ἐλευθερίαν τῆς Ἑπτανήσου ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἐστοχάσθην ὡς εὐτύχημα καὶ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐὰν ἑκατὸν ἀκόμη ἔτη ἐμένετε ὑποκείμενοι εἰς αὐτόν, ἠθέλατε καὶ σεῖς πάθειν ὅ,τι ἔπαθαν οἱ οἰκισταὶ τῆς Μασσαλίας Φωκαεῖς, ὅ,τι ἔπαθαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἰκισταὶ τῆς Σικελίας, καὶ τῆς ὀνομασθείσης μεγάλης Ἑλλάδος: ἤγουν ἠθέλατε παντάπασιν ἀπολέσειν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπομένως παύσειν νὰ ἦσθε καὶ νὰ ὀνομάζεσθε Ἕλληνες. Ἡλπίζα λοιπὸν ὅτι πρῶτον ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν τῆς Ἑπτανήσου ἠθέλεν εἶσθαι, ἡ ἐξαίρετος φροντίς καὶ πρόνοια νὰ καταστήσωσι κοινὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων, καὶ τὴν βαρβαρωθεῖσαν αὐτῆς θυγατέρα, τὴν κοινῶς λαλουμένην Γραικικὴν, νὰ καθαρίσωσιν. Ἀντὶ τούτου, βλέπω μὲ μεγάλην θλίψιν τῆς ψυχῆς μου τὸ μὲν πρόγραμμα καὶ τὴν ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν γραμμένα Ἰταλιστί, τοὺς δὲ θεσμοὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἰταλιστί καὶ Γαλλιστί.

Καὶ ἡ μὲν Γαλλικὴ γλῶσσα ἦτον ἀναγκαία διὰ τοὺς κρατοῦντας, ἴσως καὶ ἡ Ἰταλικὴ (εἰς μόνον ὁμως τὸ πρόγραμμα καὶ εἰς μόνην τὴν ἐγκύκλιον), διὰ τὴν ἐλπίζομένην ἀπὸ τοὺς ἀλλογενεῖς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ μὴ προστεθῇ ἡ Γραικικὴ τρίτη, ἥτις ἔπρεπε νὰ ᾔηται ἡ πρώτη, ἐὰν διὰ τὴν κοινὴν τῆς Ἑλλάδος δυστυχίαν δὲν ἐμπορῇ νὰ ᾔηται ἡ μόνη; Τοῦτο ὅχι μόνον ἐμοῦ τοῦ Γραικοῦ τὴν καρδίαν ἐπλήγωσεν, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς, εἰς ὅσους ἔδειξα τοὺς θεσμούς, Γάλλους ἤρεσε.

Μὴ, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος! φίλτατοι ὁμογενεῖς, τοιαύτη καταφρόνησις τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἡ ὁποία ἔμεινεν ἡ μόνη σχεδὸν μαρτυρία καὶ ἀπόδειξις τῆς εὐγενείας ἡμῶν· εὐγενείας τόσον ἐνδοξοτέρας, ὅσον εἶναι, ὅχι τοῦ δεινός, ἢ τοῦ δεινός, ἀλλ' ὀλοκλήρου γένους εὐγένεια. Διότι, φίλτατοί μου ὁμογενεῖς, ὅστις συλλογισθῇ ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν δοξασάντων τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐὰν ἤρχοντο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, μόνου μηνὸς ἐνὸς μελέτην ἐχρειάζοντο, διὰ νὰ καταλάβωσιν ὅ,τι λαλοῦμεν καὶ ὅ,τι γράφομεν τὴν σήμερον· ὅστις, λέγω, συλλογισθῇ τοῦτο, τί ἄλλο δύναται νὰ συμπεράνῃ, πλὴν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἡμεῖς εἰμεθα τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ πατρίδος, εὐτυχούσης ἐκεῖνοι, δυστυχούσης ἡμεῖς, τέκνα; Μὴν (σὰς ἐξορκίζει διὰ τοῦ στόματός μου ἡ Ἑλλάς) ἀφανίσετε τὴν εὐγένειαν τῆς πατρίδος, μηδὲ δώσετε, πρῶτοι φωτιζόμενοι σεῖς, πρῶτον εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας κακὸν παράδειγμα, τὴν καταφρόνησιν τῆς ἰδίας των γλώσσης. Ἀπὸ σὰς ἡ Ἑλλάς ὅλη προσμένει, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς ὅλην τὴν Ἑπτάνησον νὰ πολλαπλασιάσετε, καὶ τὴν ὁποίαν

κοινῶς λαλεῖτε νὰ καθαρίσετε ἀπὸ τὰς ξένας λέξεις. Τοῦ καθαρισμοῦ τούτου ἔν ἀπὸ τὰ μέσα εἶναι, καὶ ἡ καθημερινὴ μεταχειρίσις αὐτῆς εἰς τὰ δημόσια γράμματα καὶ ψηφίσματα. Μὴ φοβεῖσθε ὅτι οἱ Γάλλοι, καὶ ὁ βασιλεύων εἰς αὐτοὺς ἦρως, θέλουν δυσареσσηθῆν εἰς τὴν προτίμησιν τῆς ἐγγωρίου προγονικῆς γλώσσης· ἐξ ἐναντίας τόσον περισσότερον θέλουν σᾶς ἐπαιnéσειν, ὅσον αὐτοί, διὰ τοῦτο ὑπερέβησαν καὶ εἰς δύναμιν καὶ εἰς σοφίαν τὰ ἄλλα ἔθνη, διότι πλέον παρὰ κανέν ἄλλο ἔθνος ἐμιμήθησαν τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ καλά.

Ἐὰν τὴν γεροντικὴν μου ταύτην συμβουλὴν δὲν κρίνῃ τολμηράν ἢ Ἀκαδημία, ἐλπίζω ὅτι μηδὲ διὰ τὴν ἐξῆς μου ἀπορίαν θέλει μὲ κατακρίνειν.

Τὸ πρόβλημα, τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν ζητεῖ εἰς τὸ πρόγραμμά της ἡ Ἀκαδημία, διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια.

I. Quale Sia la causa principale per che gli abitanti delle Isole Ionie, benché forniti di talento e di forza d'ingegno, si occupino facilmente di oggetti frivoli e vani, trascurandone i più importanti e più utili al loro bene essere?

II. Quale sarebbe il modo di volgere la loro mente ed il loro interesse a quello Scopo che più loro conviene?

Ἐδῶ πλέον δὲν συμβουλεύω τολμηρῶς, ἀλλὰ μὲ ἀπορίαν ἐρωτῶ. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον δὲν εἶναι τάχα περιττόν; Εἶναι τάχα ἐξαιρέτως ἴδιον ἀμάρτημα τῶν Γραικῶν τῆς Ἐπτανήσου ἢ εἰς τὰ μάταια ἐνασχόλησις; καὶ ἂν ᾖναι, ἔπρεπε νὰ ἐξομολογηθῶσιν καὶ νὰ θεατρίσωσιν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὰς ἰδίας των ἀμαρτίας, ὅποτε

εἰς τοιαύτην ἐξομολόγησιν τίποτε δὲν τοὺς ἀναγκάζει;

Σοφοὶ δὲ συγκρύπτουσιν οἰκείας βλάβας,

εἶπεν εἰς, δὲν ἐνθυμουμαι τίς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν. Καὶ μὴν ἀπορήσετε, ὅτι Ἰατρὸς ὢν δὲν συλλογίζομαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἠθικὰ ἀρρωστήματα ἔχει τὴν προσαρμογὴν τοῦ τὸ ἱατρικὸν ἀξίωμα τοῦτο· «Τῆς νόσου τὴν » αἰτίαν πρέπει ἀκριβῶς νὰ ἐρευνήσῃ, ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ » ἱατρεύσῃ τὴν νόσον. » Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅταν ἡ αἰτία ᾖ ἄγνωστος, ὅταν ᾖ σπάνιος. Ἀλλὰ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑπτανήσου ἡσχολήθησαν ἕως τῶρα εἰς πράγματα μάταια, τὴν ἐφανέρωσεν, εἶναι σχεδὸν ἔτη τρισχίλια, ὁ Ὅμηρος· αἰτία ἀρρωστήματος ὅχι ἐξαιρέτου εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἀλλὰ κοινῶς εἰς ὅλην τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, εἰς ὅλα τὰ δουλωμένα ἔθνη.

Ἕμῃς γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, εὖ τ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἡμᾶρ ἔλθῃσιν.

Δὲν ἦτο λοιπὸν μῆτ' ἀναγκαῖον, μῆτε δίκαιον (νομίζω) τὸ κοινὸν ἀρρώστημα καὶ γέννημα τῆς δουλείας, νὰ τὸ φορτωθῇτε σεῖς ἐκουσίως, ὡς ἐξαιρέτως ἴδιον τῆς Ἑπτανήσου.

Τὸ δεύτερον μόνον κεφάλαιον τοῦ προβλήματος ἤρκει ἐκφρασμένον εἰς τοῦτον τὸν τρόπον. «Ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὸν νοῦν τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸν μάλιστα συμφέροντα σκοπὸν εἰς αὐτούς; ἢ ἀκόμη σαφέστερον (ἐπεὶ δὴ ὅ,τι εἶναι συμφέρον δὲν εἶναι πάντοτε καὶ δίκαιον), ποῖα εἶναι τὰ μέσα νὰ κατευθύνῃ τις τὰς βουλὰς καὶ πράξεις τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων εὐδαιμονίαν;

Ἴδιον εἰς σᾶς σφάλμα καὶ ἀρρώστημα, ἢ εἰς τὰ μά-
ταια ἐνασχόλησις, τότε μόνον ἤθελε δικαίως νομισθῆν,
ἐὰν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἢ τουλάχιστον μετὰ τὴν εἰς
φωτισμένην ἡγεμονίαν ὑποταγὴν, ἐμένετε πάντοτε ἀσχο-
λούμενοι εἰς μάταια· ἀλλὰ τοιοῦτον δυστύχημα μήτε τὰ
σημερινὰ φῶτα, τῶν ὁποίων καὶ σεῖς δὲν θέλετε ἀργή-
σειν νὰ γενῆτε μέτοχοι, μήτ' ἢ εὐτυχῆς τῆς Ἑπτανήσου
εἰς τὸ πλέον πεφωτισμένον ἔθνος προσκόλλησις, θέλουν
συγχωρήσειν νὰ συμβῇ πλέον εἰς ἐσᾶς. Ἐὰν ἄλλην φο-
ρὰν συνέβη ἢ τοιαύτη τῆς ἐλευθερίας κακὴ μεταχειρίσις
εἰς σᾶς, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Στράβων, ὅστις μᾶς ἐφύλαξε
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦτο τὸ κακὸν γεννηθεῖσαν παροιμίαν,

Ἐλευθέρα Κέρκυρα χέζ' ὅπου θέλεις,

τοῦτο εἶναι πιθανόν, ὅτι ἦτο σφάλμα τῶν Ῥωμαίων
περισσότερον παρὰ τῶν Κερκυραίων.

Ὅχι! φίλοι ὁμογενεῖς, κανεῖς ἀπὸ σᾶς, εἶμαι βέβαιος,
δὲν θέλει πλέον εἰς τὸ ἐξῆς μεταχειρισθῆν τὴν ἐλευθερίαν
του εἰς πράγματα μάταια· ὅλοι κοινῶς, μιμούμενοι ὅλα
τὰ εὐρισκόμενα καλὰ εἰς τὸ ἔνδοξον ἔθνος, τοῦ ὁποίου οἱ
νόμοι σᾶς κυβερνῶσι τῶρα, πρὸς τούτοις ἐνθυμούμενοι
καὶ τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν παλαιὰν ἀρετὴν καὶ δόξαν,
θέλετε προθυμηθῆν νὰ γενῆτε τύπος καὶ παράδειγμα φρο-
νίμου διαγωγῆς εἰς τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σας τοὺς Ἑλ-
ληνας, τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι μακράν.

Ταῦτα μὲ τὸ χρεωστούμενον σέβας σᾶς λέγει ὁ φίλος
καὶ σπουδαστὴς τῆς κοινῆς τῶν Ἑπτανησιωτῶν εὐδαι-
μονίας, ὁ καιόμενος εἰς τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται
συμμέτοχος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας.

MB'.

Πρὸς τὴν ἐν Αὐδίνῳ Ἑλληνικὴν Ἀποστολὴν.

132.

Φίλοι Πολῖται !

Τὴν ἐννάτης Φεβρουαρίου ἐπιστολὴν σας ἀνέγνωσα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν· καλῶς ἤλθετε, καὶ εἴθε κάλλιον νὰ ἐπιστρέψετε ! Ἡ πατρίς ἀποστέλλουσα δύο της τέκνα νὰ πραγματευθῶσι τὰ πρὸς σωτηρίαν της, φανερόν ὅτι δὲν ἔστειλε τοὺς τυχόντας, ἀλλ' ἐδιάλεξε τοιούτους, ὅποιοι νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς ἀλλογενεῖς τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας, ἀπὸ τὸ ὅποῖον πολὺ πλέον παρ' ἀπὸ τὸ δάνειον κρέμαται ἡ σωτηρία της.

Διότι, φίλοι Πολῖται, (τὸ λέγω στενάζων) ἡ Πατρίς καὶ Μητρίς μας ἔμπνευσεν ἕως τώρα εἰς αὐτοὺς θαυμασμὸν διὰ τὰ λαμπρά της κατὰ τοῦ τυράννου τρόπαια, ἀλλ' ὅχι ἀκόμη καὶ τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν σεβασμὸν. Τὰς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκας μόνος ὁ φθόνος ἀρνεῖται, ὅτι δὲν ἐφάνησαν καὶ αὐτῶν τῶν προγονικῶν θριάμβων πλειότεραι· ἀλλὰ νίκας (λέγουσι καὶ οἱ μὴ φθονοῦντες) ἐγέννησε πολλάκις καὶ ἡ ἀπελπισία, πολλάκις καὶ αὐτὴ τῶν ἀντιπολεμούντων ἡ ἐσχάτη μωρία· τί ἄλλο προσμένομεν παρὰ παντελῇ ὀλεθρον, ἂν δὲν νικήσωμεν ἐχθροὺς, τῶν ὁποίων ἡ κτηνώδης θηριωδία ὑπερβαίνει καὶ αὐτὰς τὰς τίγρεις;

Μὴν ἐλπίσωμεν λοιπὸν ποτὲ νὰ μᾶς σεβασθῶσιν οἱ

Ξένοι διὰ μόνας τὰς νίκας τόσον, ὥστε νὰ μᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους διόλου, ἂν δὲν τοὺς πληροφορήσῃ ἡ πολιτική μας σταθερὰ διαγωγή ὅτι συντρίβομεν τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, διὰ νὰ ὑποταχθῶμεν ὅχι εἰς νέον ἄλλον ζυγὸν ἐθνικὸν ἢ ξένον κανένα, ἀλλ' εἰς ζυγὸν Νόμων, θεμένων, ὡς εἶναι τὸ δίκαιον, ἀπὸ τοὺς Ἀντιπροσώπους ὅλου καὶ μόνου τοῦ ἔθνους.

Τοιαύτην πληροφορίαν θέλουν λάβειν, ὅταν ἴδωσι τὸ Ἔθνος ὁμονοοῦν, ὅταν ἴδωσιν ὅτι ἀποστρεφόμεθα ὅλοι κοινῶς τὴν ἀνισότητά, φεύγομεν τοὺς τίτλους καὶ τὰς ἀρχάς, οὐδὲ δέχετ' ἐξουσίαν καμμίαν κανεὶς ἐξ ἡμῶν, πλὴν ὡς βάρος ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν Πατρίδα, μὲ ἐπιθυμίαν νὰ τὸ ἀποφορτισθῇ μετὰ χαρᾶς, ὅταν ἡ Πατρίς δὲν ἔχῃ πλέον χρεῖαν νὰ τὸν βαρύνῃ· ὅτι οἱ κυβερνῶντες τὸ Ἔθνος, ἀντὶ νὰ πολυπλασιάζωσι τὰ πολιτικὰ Ὑπουργήματα, περιορίζουν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς μόνον τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα, ὅτι οἰκονομοῦν αὐστηρῶς τοὺς ἰδρώτας τοῦ Ἔθνους, οὐδὲ τοὺς ἐξοδεύουν, πλὴν εἰς ὅσα ὠφελοῦν τὸ Ἔθνος, ὅποια εἶναι πρὸ πάντων ἡ κοινὴ παιδεία, ὁ φωτισμὸς ὅλων τῶν μελῶν τῆς Πολιτείας, καὶ ἡ συνοδεύουσα τὸν φωτισμὸν βελτίωσις τῶν ἡθῶν, χωρὶς τῆς ὁποίας, οἱ πλέον δίκαιοι Νόμοι γίνονται ὕψασμα ἀράχνης.

Αἱ! Φίλοι. Πολῖται, ἐξεπηδήσαμεν ὅλοι ἀπὸ σχολεῖον ἀνομίας τὸ Τουρκικὸν σχολεῖον, ἐξυλοκοπήσαμεν τὸν τύραννον διδάσκαλον, ἐσυντρίψαμεν τὰ καθίσματα, τὰς πινακίδας, κατεσχίσαμεν τὰς φυλλάδας τοῦ σχολείου μὲ θαυμαστὴν ἀνδρίαν, ἀλλὰ τὰ φαρμακερά του μαθήματα ἔμειναν εἰς ὅλων ἡμῶν τὰς ψυχὰς χαραγμένα, καὶ ἡ ἐκρίζωσις των εἶναι ἔργον καὶ κόπου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ. Δι' ἡμᾶς τοὺς γέροντας δὲν ἔμεινεν οὐδεμία

πλέον διορθώσεως ἐλπίς· οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν νὰ ἀπομάθωμεν τὰ κακὰ μαθήματα, οὔτε δύνάμεις μᾶς ἔμεινε νὰ διδασχθῶμεν ἄλλα νέα· ὡς ἐζήσαμεν, τοιοῦτοι μέλλομεν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸν τάφον, μὲ τῆς ἀνισότητος τὰ τυραννικὰ φρονήματα, καταφρονοῦντες ἄλλους, ὡς δεσπόται, ὅταν ἔχωμεν τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὑποφέροντες τὴν καταφρόνησιν τῶν ἄλλων, γινόμενοι τῆς ἐξουσίας των εὐτελέστατοι δορυφόροι καὶ κόλακες.

Ἀπὸ σᾶς τοὺς νέους μόνους ἐλπίζει τὴν σωτηρίαν τῆς ἡ Πατρὶς· ὅτι καὶ σεῖς μόνοι ἢ καθαρεύετε ἀπὸ Τουρκικὰ μαθήματα, ἢ ἔχετε καὶν ἀκόμη δύνάμιν νὰ ἀποπλύνετε τὰς ψυχὰς σας ἀπὸ τὸν μολυσμὸν αὐτῶν, καὶ νὰ ἀναβαπτισθῆτε εἰς τὸ σωτήριον λουτρὸν τῆς εὐνομίας καὶ τῆς ισότητος. Πλειότεραν χάριν ἤθελε σᾶς γνωρίζειν ἡ Πατρὶς, ἂν ἐσπουδάσετε νὰ ἀναβαπτίσετε καὶ ἡμᾶς τοὺς Τουρκογέροντας· ἐνδεχόμενον βλέποντες τὴν φρόνιμον διαγωγὴν σας νὰ ἐντραπῶσι τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ νὰ συνεργήσωσιν, ἢ καὶ νὰ μὴ σᾶς ἐμποδίζωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Τὸ στάδιον εἰς τὸ ὅποιον ἐξεδύθητε εἶναι λαμπρόν· σᾶς ἐπαινεῖ ἡ Πατρὶς ὅτι τὸ τρέχετε μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς στεφανώσῃ προσμένει νὰ τὸ ἀποτρέξετε. Ὀλίγοι κατὰ δυστυχίαν ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη οἱ καλοὶ σταδιοδρόμοι· καὶ συνέβη εἰς τὴν πολιτικὴν ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν· πολλοὶ κλητοί, καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί. Ὡς θέλεις νὰ σταδιοδρομήσῃς εὐτυχῶς, ὅστις τρέχει φορτωμένος; Εἰς τοὺς σωματικούς ἀγῶνας πρῶτον ἔργον τοῦ μέλλοντος νὰ τρέξῃ εἶναι νὰ ἐκδυθῇ τὰ περιττὰ φορέματα, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ σῶμά του· εἰς τοὺς πολιτικούς ἐξ ἐναντίας, οἱ πλειότεροι ἀπὸ τοὺς τρέχοντας τρέχουν κατα-

φορτωμένοι τὰ πάθη των· ἄλλος τρέχει διὰ νὰ ἀποκτήσῃ χρυσόν, ἄλλος ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἄλλος διὰ κανένα τίτλον γελοιώδη Ἐξοχότητος ἢ Ἐκλαμπρότητος, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι μόνος σκοπὸς τοῦ δρόμου του πρέπει νὰ ᾖ νὰ χρυσώσῃ τὴν Πατρίδα του, νὰ τὴν καταστήσῃ μόνην ἄρχουσαν, μόνην Ἐξοχωτάτην καὶ Ἐκλαμπροτάτην, ὡς ἐπραξάν ἄλλοτε οἱ Ἀριστεῖδαι, οἱ Φωκῖωνες, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μας οἱ Βασιγιγκτῶνες, οἱ Φραγκλῆνοι καὶ Γεφερσῶνες.

Τοὺς ὀλίγους τούτους στεφανωμένους νομίμους ἀθλητὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι μας νὰ συλλογιζῶνται νύκτα καὶ ἡμέραν· αὐτοὺς μόνους νὰ στήσωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πολιτικῆς των διαγωγῆς παράδειγμα. «Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.» Τὸ νομίμως εἶναι τὸ ἰσονόμως, δικαίως, ἀδελφικῶς, χωρὶς ὑπεροχὴν πρὸς ἀλλήλους ἄλλην, παρὰ μόνην τὴν ὑπεροχὴν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἀρετῆς· πᾶσα ἄλλη ὀνομαστικὴ ὑπεροχὴ πολίτου συνοδεύει, ἢ γεννᾷ μὲ τὸν καιρὸν τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἄν καὶ καταλαμβάνετε τὴν δύναμιν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀξιώματος, συγχωρήσατέ με νὰ τὸ σαφηνίσω μὲ παράδειγμα. Ὄταν ἐλαμπρύνετο τὸ Ἑλληνικὸν γένος μὲ ἐπιστήμας, κανεὶς ἀπὸ τοὺς λαμπρύνοντας αὐτὸ σοφοὺς ἄνδρας δὲν ἐπωνομάζετο ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ. Ὁ γελοῖος οὗτος τίτλος ἐγεννήθη καὶ ἐδόθη εἰς πολλὰ μικρόν τι μέρος τοῦ ἔθνους, πολλάκις διὰ πολλὰ μικρὰν καὶ ἀθλίαν μόνης τῆς ἀθλίας γραμματικῆς εἰδήσιν, ὅτε τὸ λοιπὸν ἔθνος δὲν ἤξευρε μηδὲ νὰ γράψῃ. Μὲ τοὺς Τσαρλατάνους ἰατροὺς παρόμοια σύγχρονος ἐγεννήθη καὶ ὁ τίτλος τοῦ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΥ· ὅταν τὸ γένος μας εἶχεν Ἱπποκράτας καὶ Γαληνοῦς, κανέν·

ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἐπωνόμαζεν ἐξοχώτατον· τοιαῦται πτω-
χαλαζωνεῖαι δὲν γεννῶνται πλὴν εἰς τὰ πολιτικῶς καὶ
ἠθικῶς φθαρμένα Ἔθνη.

Τῆς φθορᾶς ταύτης, φίλοι πολῖται, ἡ ἀπόλυσις καὶ ὁ
καθαρισμὸς πρέπει νὰ ᾔηται σήμερον ἡ μόνη μας φροντίς
νὰ ἐκδυθῶμεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, « τὸν παλαιὸν
ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπά-
της, καὶ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ
Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. »
Μόνη ἡ Δικαιοσύνη σώζει τὰ ἔθνη, μόνη ἡ δικαιοσύνη
τὰ κάμνει σεβαστά, διότι μόνη πολυπλασιάζει τὴν δύ-
ναμιν τῆς Πολιτείας, συσφίγγουσα τὰ μέλη της ὅλα μὲ
τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ἰσονομίας, καὶ ἀκολουθῶς ἀναγκά-
ζει πᾶσαν ἄλλην ἀλλογενῆ κυβέρνησιν, ἂν ᾔηται δικαία,
νὰ σέβεται τὸ Ἔθνος καὶ νὰ τὸ βοηθῇ· ἂν πλεονεκτῇ,
νὰ ἐντρέπεται νὰ ἐνοχλήσῃ ἡσυχίαν Ἐθνους, τὸ ὅποῖον
καὶ διὰ τὰς λαμπράς του νίκας κατὰ τῶν τυράννων, καὶ
διὰ τὴν φρόνιμον ἐσωτέραν του κυβέρνησιν, ἔφθασε νὰ
κατασταθῇ Σεβαστόν.

Τὴν ὁποίαν δείχνει τὸ Ἀγγλικὸν Ἔθνος εὐνοϊκὴν διά-
θεσιν πρὸς τὸ γένος μας, δὲν ἀμφιβάλλω, φίλοι πολῖται,
δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ φρόνιμος διαγωγὴ σας θέλει τὴν
αὐξήσῃ ἐπὶ πλεόν. Οἱ Ἀγγλοὶ πρῶτοι κτίσται καὶ πατέ-
ρες τῆς νέας ἐλευθερίας, χρεωστοῦν νὰ ἀγαπῶσι πλεόν
παρὰ κἀνεῖς ἄλλος τοὺς Ἀπογόνους τῶν πρώτων Πατέ-
ρων τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας· αὐτόνομοι ὄντες αὐτοὶ μά-
λιστ' αὖ χρεωστοῦν, ὅχι μόνον νὰ σέβωνται τὴν αὐτονομίαν
τῶν Γραικῶν, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάσωσι μὲ τὸ παράδειγμα
τῶν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὴν σεβασθῶσιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀγγλῶν ὁ λόγος, συγχωρή-

σατέ με νὰ σᾶς ἐνθυμίσω καὶ πάλιν ὅ,τι ἔλεγα ὀλίγον ἀρχήτερα, τὸ «πολλοὶ κλητοὶ καὶ ὀλίγοι ἐκλεκτοί» ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἐλεύθερα Ἑθνη θεωρεῖται κατὰ δυστυχίαν ἢ ὀλιγότητος αὕτη. Ἡ διαφορὰ δὲν στέκει πλὴν εἰς τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ ἐλεύθερα εἶναι ὀλίγοι, εἰς τὰ νεωστὶ γευόμενα τὴν ἐλευθερίαν ἀσυγκρίτως ὀλιγώτεροι, καὶ εἰς τὰ δουλωμένα δὲν μένει οὔτε κλητὸς οὔτε ἐκλεκτὸς σχεδὸν κῆνένας.

* Διὰ τοῦτο, φίλοι πολῖται, εἰς τῶν Ἀγγλῶν τὸ φιλόανθρωπον καὶ φιλελεύθερον ἔθνος ὅλον πρέπει νὰ προσφέρεσθε ὡς εὐεργετούμενοι, καὶ νὰ προσφέρετε τὴν χρεωστούμεν ἑαυτοῦς τῆς πατρίδος μας κοινὴν εὐγνωμοσύνην. Ὅταν ὁμως ὁ λόγος ᾗναι περὶ τῶν συμφερόντων εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Αὐτονομίας, νὰ μὴν ἀκούετε καθενὸς τὰς συμβουλὰς, μηδὲ νὰ δίδετε εἰς καθένα πίστιν.

« Μένειν ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα φρενῶν »

εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς μας· ἔλεγε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀοιδίμους τῆς μόνης ἀληθινῆς τῶν Ἀγγλαμερικανῶν ἐλευθερίας κτίστας, ὁ Φραγκλῖνος, ὅτι ὅσον ἀναγκαία εἶναι εἰς τὴν θρησκείαν ἢ δίχως ἐρεύνης πίστεως, ἄλλο τόσον ἐπικίνδυνος γίνεται εἰς τὴν πολιτικὴν. Διαλέγετε λοιπόν, φίλοι πολῖται, τοὺς ὀλίγους ἐκλεκτούς, καὶ αὐτῶν μόνων τὰς συμβουλὰς δέχεσθε μετὰ χαρᾶς· ἐξ αὐτῶν εἰς εἶναι ὁ φιλόσοφος Bentham· σπουδάζετε νὰ γνωρισθῇτε εἰς αὐτὸν ὡς νεοθάπτιστοι εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸ λουτρόν, διὰ νὰ σᾶς κατηχήσῃ καὶ νὰ σᾶς χειραγωγῇ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αὐτονομίας.

Ὁ φίλος σας
A. K.

MG' .

Πρὸς ΠΡΩΪΟΝ.

133.

Χαίρω ὅτι καταγίνεσθε εἰς Λεξικὸν Ἑλληνικῆς γλώσσης. Στοχάζομαι ὅτι ἔχετε ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τελείωσιν τοιούτου ἔργου. Τοιαῦτα εἶναι,
 Δανιὴλ Σκότου τὸ ἀναπλήρωμα εἰς τὸν Στέφανον,
 Ὁμήρου, ὁ διεξοδικὸς Λεξικὸς πίναξ,
 ὁ Ἡσύχιος εἰς 2 τόμους,
 ὁ Πολυδεύκης εἰς 2 τόμους,
 ὁ Σουΐδας εἰς 3 τόμους,
 Θωμᾶς Μαχίστρος,
 Μοῖρις,
 Ἀρποκρατίων,
 Ἀμμώνιος,
 Ἑτυμολογικὸν μετὰ τοῦ πίνακος τοῦ Σιλβουργίου,
 Ἑρωτιανοῦ } γλῶσσαι εἰς τὸν Ἱπποκράτην,
 Γαληνοῦ }
 Λεξικὸν Φοεσίου,
 τὰ 2 Λεξικὰ Πόρτου } Ἰωνικὸν
 Δωρικὸν
 Πλατωνικὸν Λεξικὸν τοῦ Τιμαίου,
 τὸ Κοινὸν Λεξικὸν Γραικιταλικὸν τοῦ Καπουκίνου Somavera,
 Ducange Glossarium,
 Λεξικὸν Γραικολατίνον Κωνσταντίνου,

Ἑκκλησιαστικὸς Θησαυρὸς Σουϊκῆρου,

Συμφωνία παλαιᾶς Διαθή-	} ὅχι ὡς κανόνας τῆς γλώσ-
κης παρὰ τοῦ Τρομμίου	
ὁμοία τῆς νέας Στεφάνου	
	Πτολεμαϊκῶν χρόνων.

Budeo,

Camerario.

Ὅλας τὰς νέας ἐκδόσεις τῶν Συγγραφέων, μετὰ διεξοδικῶν πινάκων, οἶον

τοῦ Πλουτάρχου, παρὰ τοῦ ἱατροῦ Reiske,

τῶν 10 Ῥητόρων	} τοῦ αὐτοῦ
τοῦ Θεοκρίτου	

Πολυβίου,

Ἀππιανοῦ,

Εὐριπίδου,

τὸν πίνακα τοῦ Ξενοφῶντος εἰς 3 τόμους,

Ἀριστοφάνους Λεξικόν,

Λεξικὸν Συνειδέρου, β' καὶ γ' ἐκδοσιν.

Οἱ Λεξικογράφοι ἅς μὴ βιάζωνται. Εἰς λεξικὸν μάλιστα, ἢ εἰς ἄλλο τι, χρησιμεύει τὸ « Σπεῦδε βραδέως » ἂν θέλωσι νὰ προξενήσωσιν ὠφέλειαν εἰς τὸ γένος, καὶ τιμὴν πρὸς τοὺς ἄλλογενεῖς. Λεξικὸν καλὸν εἶναι μεγάλου κόπου, καὶ μεγάλης κρίσεως ἔργον. Ἄς προσέχωσιν μάλιστα εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν λέξεων εἰς κοινὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ γίνεται ὁμοειδής, ἥγουν οἱ σχηματισμοὶ καὶ αἱ μορφαὶ τῶν λέξεων νὰ μὴ ποικιλόνωνται παραλόγως. Εἶναι ποικιλίαι ἀναπόφευκτοι, καὶ αἱ τοιαῦται εἶναι εὐλογοί. Δὲν μὲ φαίνεται τοιαύτη ἡ τοῦ Βάλλω, καὶ βάνω, καὶ βάζω.

Μέσον ἐπιτήδειον εἰς ἀποφυγὴν τοῦ τοιούτου διὰ τοὺς

λεξικογράφους μὲ φαίνεται, τὸ νὰ σημειῶσιν εἰς χωριστὰ φύλλα, σημειωμένα κατ' ἀλφάβητον, πᾶσαν λέξιν, ἣ φράσιν ἀπλῆν, εὐθὺς ὅταν πρῶτον τὴν μεταχειρισθῶσιν. Ὅταν δεύτερον χρειασθῇ, τότε νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ Ἀλφάβητον, καὶ νὰ βλέπωσι πῶς τὴν μετεχειρίσθησαν, καὶ εἰ μὲν καλῶς, νὰ ἀκολουθῶσι τὸν αὐτὸν τρόπον· εἰ δὲ κακῶς, νὰ διορθόνωσιν ἐνταυτῷ καὶ τὸν πρῶτον τόπον, ὅπου τὴν μετεχειρίσθησαν.

Δεύτερον, εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως ἢ φράσεως, νὰ μεταχειρίζονται τὴν γνησίαν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον λέξιν ἢ φράσιν κοινήν, καὶ ὅχι ἄλλην, ἂν καὶ ἐπίσης ἐρμηνευτικὴν τῆς ἐννοίας. Τοῦτο συμφέρει πολὺ εἰς τὴν ἀκριβοῦς κατάληψιν τῆς παλαιᾶς, εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς μετ' αὐτῆς συγγενείας, καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς νέας. Παραδείγματός χάριν ἡ λέξις *Ἐκνομίως*, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς κοινῆς λέξεως *ὑπερβολικά*. Ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν εἶναι κυρίως κακὴ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβοῦς. Διότι ἡ κοινὴ γλῶσσα ἔχει ἄλλην φράσιν ἀδελφὴν καὶ συνώνυμον, τὴν *Ἐξω ἀπὸ τὸν νόμον*, ἡ ὁποία σημαίνει τὸ *ὑπερβολικά*.

Τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνους (Πλουῦτος, 981), ὅπου τὸ κακὸν γραῖδιον λέγει περὶ τοῦ ἐραστοῦ της,

..... « καὶ γὰρ ἐκνομίως μ' ἠσχύνετο »

ὅστις τὴν μεταφράσῃ μ' ἐντρέπετο *ὑπερβολικά*, ἐκείνος οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν ἐξεύρει, οὔτε εἰς τὴν μητρικὴν του ἔκαμε ποτὲ σκέψιν. Κυριολεκτικῶς πρέπει νὰ εἴπῃ μ' ἐντρέπετο *ἔξω ἀπὸ τὸν νόμον*.

Εἰς τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἀνθολογίας εὐρίσκεται *Γαλήνη ὄψις*, καὶ *υαλόεσσα παρειά*. Λοιπὸν εἰς τὴν λέξιν *υαλόεις*, καὶ τὸ ἐπίγραμμα πρέπει νὰ μνημονευθῇ, καὶ ἡ

συγγένεια τῆς κοινῆς γλώσσης νὰ σημειωθῇ, καθ' ἣν λέγομεν *ὑαλλίζει*, ἀντὶ τοῦ εἶναι *ώραλα*.

Τὸ *ἀνάξιος*, εἰς τὸν Θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου εἶναι πάντοτε μετὰ γενικῆς συνταγμένον, καθὼς εὐρίσκεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς. Ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ *ἀνάξιος* καὶ ἀπολύτως, ἀντὶ τοῦ *ἄχρεϊος*, καθὼς καὶ τὸ *ἄξιος*, ἀντὶ τοῦ χρήσιμος. Ἄξιος ἄνθρωπος. Ἀνάξιος ἄνθρωπος.

Τοιαύτης χρήσεως παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὸν Σοφοκλέα (Φιλοκτ. 439), ὅστις ὀνομάζει τὸν Θερασίτην « Ἀνάξιον φῶτα ».

Εἰς Λεξικὸν λοιπὸν συνταγμένον ἀπὸ Ἑλλήνων, καὶ δι' Ἑλλήνων, πρέπει νὰ σημειωθῇ, διὰ νὰ φανῇ πόθεν ἔλαβεν ἀρχὴν τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἑλλειψιν τῆς χρήσεως εἰς τὸν Στέφανον, καὶ διότι εἰς τὸν Ἀριστοφάνην θεραπεύεται ἡ φράσις . . . Ἀναξίου μὲν φωτὸς ἐξερήσομαι ἐξηγουμένη, « θέλω σ' ἐρωτήσῃ περὶ ἀνθρώπου, ὅστις δὲν εἶναι ἄξιος τοῦ νὰ ἐρωτᾷ τις δι' αὐτόν.

Τοῦ *ἄξιος* (ὡς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν « ἄξιος ἄνθρωπος ») εὐρίσκεται τὸ οὐδέτερον εἰς τὸν Ξενόφωντα, ἀντὶ τοῦ *Πολυτελέε* καὶ κοινότερον καὶ παραδοξότερον εἰς ὅλους τοὺς Ἀττικοὺς, εἰς τὴν ἐναντίαν σημασίαν, ἀντὶ τοῦ εὖνον (κοινῶς εὐθηνόν, χυδαιότερον φθηνά). Λέγει καὶ ὁ Βυζάντιος Στέφανος (λέξις Ἀμοργός) « ἦν τινα Καρκήσιος ἀνὴρ Ἄξιος ᾤκισε ». Καὶ ὁ καλὸς σου Μελέτιος εἰς τὴν Γεωγραφίαν του (σελ. 490) εἶπεν « ἀπὸ Καρκησίου ἀνδρὸς ἀξιολόγου » Ἄλλ' εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Στέφανος εἶπεν, « ἀνὴρ Νάξιος » ἐπειδὴ τῷ ὄντι ἡ Νάξος εἶναι πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀμοργόν. Ἴσως ἐκ

τοιούτων παροραμάτων ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἡ κοινὴ ὀνομασία 'Αξία' ἀντὶ Νάξος.

Ἡ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ποτὲ δὲν θέλει εἶσθαι ἐντελής, χωρὶς τῆς μελέτης τῆς κοινῆς. Οἱ παλαιοὶ μας ἔρημοι καὶ σκοτεινοὶ διδάσκαλοι ἐπροτίμουν νὰ βαρβαρίζωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅχι νὰ βοηθῶνται ἐκ τῆς κοινῆς εἰς κατὰληψιν ἐκείνης. Εἰς ἐνδειξιν τοῦ λόγου μου φέρω ἐν παράδειγμα ἀντὶ πολλῶν. Ὅτι τὸ *Καταλύω*, ἀντὶ τοῦ τουρκικοχυδαϊκοῦ *Κορεύω*, (ἐξ οὗ *κατάλυμα*, *κοράκι*) εἶναι ἑλλειπτικόν, οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει. Ὅποῖον δέ τι τὸ προσυπονοούμενον, ὁ μὲν Σχνεῖδερς, εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ του, δὲν ἐνόησε· ὁ δὲ Στέφανος, καὶ ἐξεύρων τὸ Ὀμηρικὸν *Καταλύσω* ἵππους, ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκφωνήσῃ, ὅτι, ὅταν λέγωμεν « *Καταλύω* εἰς Πανδοχεῖον » νοοῦμεν « *λύω* τὰ ἄλογά μου ἀπὸ τῆς ἀμάξης εἰς τὸ πανδοχεῖον ». Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅμως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει, λέγουσα, ἀποζεύγω (κατὰ τὸν Καπουκίνον, ἀποζεύω) ἤγουν ἀπολύω τοῦ ζυγοῦ τοὺς ἵππους. Ὅχι δὲ μόνον τὸ *Καταλύω*, ἀλλὰ καὶ τὸ *λύω* εἶχε τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Αἰσχύλος δέ, ἐν Χοηφόροις (στ. 291) ἔπλασεν ἄλλο σύνθετον, *συλλύειν* ἀντὶ *συγκαταλύειν*, καὶ ἐκ τοῦ παρεπομένου *συνοικεῖν*. Τὸ *συλλύειν* εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἰς οὐδὲν λεξικὸν ἔτι εὐρίσκεται, οὔτε τις τὸ ἐνόησε. Μόνος ὁ σχολιαστὴς τοῦ Αἰσχύλου τὸ ἐμάντευσεν, ὡς λέγει, *συγλύειν* (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ *συλλύειν*) *συνοικεῖν*. Οἱ δὲ ἄλλογενεῖς Ἑλληνισταί, καταφρονοῦντες τοὺς σχολιαστὰς πολλάκις δικαιοτάτα, πολλάκις διὰ τὴν ἄλογον κατὰ τῶν Γραικίσκων πρόληψιν, λέγουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ *συλλύειν*, πρέπει νὰ γράφῃ *συλλοῦειν*, ἐν ᾧ καὶ τὰ

ηγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα εἰς τὸν στίχον φωνάζουσιν, ὅτι τὸ *συλλύειν* σημαίνει συγκαταλύειν, συνοικεῖν. Εἰς Λεξικὸν Γραικίσκων λοιπὸν εἰς τὸ *Συλλύειν*, πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ δύο σημασίαι, τοῦ *συναποζευγνύειν* καὶ *συγκατοικεῖν*. Εἰς ὅλα τὰ λεξικά εὐρίσκεται Κώθων, ἀντὶ *ποτήριον*, καὶ μεταφορικῶς ἀντὶ οἶνοποσίας. Εὐρίσκεται καὶ ῥῆμα Κωθωνίζω, Κωθωνίζομαι, ἀντὶ τοῦ οἶνοποτῶ, καὶ ῥηματικὸν Κωθωνιστής, οἶνοπότης· Κωθωνιστήριον (εἰς τὸν Σικελιώτην Διοδωρον) ἀντὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἐπινον ἔξω τῆς πόλεως, ὅποια εἶναι τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Γάλλους, *Guinguettes*. Εἰς Γραικικὸν λεξικὸν ἡ δευτέρα σημασία πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ, Κώθων, γαβαθί, κωθωνίζω γαβαθίζω, Κωθωνιστής, γαβαθιστής. Τὸ δὲ Γαβαθί δὲν ἦτον ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους· ἐπειδὴ εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἡσύχιον· Γαβαθόν, Τρυβλίον. Ὁ Στέφανος ἐσημείωσε τὸ Γαβαθόν· πολλὰς δὲ ἄλλας λέξεις τοῦ Ἡσυχίου, καὶ αὐτός, καὶ οἱ λοιποὶ Λεξικογράφοι παρέλιπον, ἢ διότι εἶναι διεφθαρμένοι, ἢ διότι δὲν εὐρίσκονται εἰς σωζομένους συγγραφεῖς, ἢ διότι δὲν παρατηρήθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν.

Εἶναι καὶ σπάνιαι λέξεις, ἄξια διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν κοινὴν παράθεσιν, νὰ μὴ παραλειφθῶσι. Τοιαύτη εἶναι ἡ Ὀψις, ἀντὶ χρώματος εἰς τὸν Αἴλιανόν.

Θέα, εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον.

Ἡ κοινὴ συνήθεια λέγει *θεωρία* (ἢ *χυδαϊκώτερον Θωριά*).

Τὰ σφάλματα τῶν προγενεστέρων Λεξικογράφων, μάλιστα τῶν ἄλλογενῶν, πρέπει νὰ ἐλέγχωνται, ὅχι ὅμως εἰς τρόπον θεριστοῦ.

Προσοχὴ εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν λέξεων, ὅτι εἶναι

γελοῖον νὰ ἀναφερθῇ ὁ Λιβάνιος, ὅπου προηγεῖται ὁ Δημοσθένης. Οἱ μετὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, τότε μόνον ἀναφέρονται, ὅταν ᾖναι λόγος περὶ λέξεως, ἢ σημασίας λέξεως, μὴ εὕρισκομένης εἰς χρῆσιν τῶν ἐνδόξων προγενεστέρων.

Οἷον Ἰάζω, κατὰ Ἰωνας λαλῶ (Ἑρμογένης) τῆς 6' ἑκατονταετηρίδος.

Ἰάζω, χρωματίζω, χρωμάτων Ἴαν (Ἡλιόδωρος) 4. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ συνθέσεως Λεξικοῦ.

Κανόν. α'.

Μαρτυρίας ὀλίγας, καὶ ταύτας ἐκ τῶν Κλασικῶν συγγραφέων. Τοιοῦτους ὀνομάζω τοὺς μέχρι τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων προηγουμένως, καὶ μετὰ τούτους κατὰ συγκατάθεσιν, τοὺς μέχρι τῆς δευτέρας ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ. Τοὺς ἐντεῦθεν καὶ κάτω δὲν ἤθελα φέρειν εἰς παράδειγμα, πλὴν ὅσας δὲν εὕρισκεται παράδειγμα τῆς φράσεως εἰς τοὺς κλασικούς· καὶ τοῦτο ὅχι ὡς κανόνα Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ πρὸς ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν διαφορῶν ἐποχῶν καὶ μεταμορφώσεων τῆς γλώσσης.

β'.

Γραμματικὰς παρατηρήσεις ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ τὰς ἀπαιτήτως ἀναγκαίας. Πρῶτον, διότι οἰκειότερος τόπος τῶν τοιούτων εἶναι ἢ κυρίως λεγομένη Γραμματική. Δεύτερον, διότι πολλαὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀξιοπίστοι. Ὁμολογῶ, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶναι ὁ δυσκολώτερος, διότι δὲν

εἶναι ἀκόμη ἀκριβῆ τὰ ἀληθινὰ ὅρια, τὰ χωρίζοντα τὴν Γραμματικὴν ἀπὸ τὸ Λεξικόν. Ὅπως ἂν ᾖ τὸ πρᾶγμα, ἅς λαμβάνωνται καὶ οἱ κανόνες ἀπὸ δοκίμους Γραμματικούς, παραβαλλόμενοι μὲ τὰς παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἀλλοφύλλων Ἑλληνιστῶν, καὶ ὅχι ἀπὸ Γραμματικούς, τοὺς ὁποίους ἡ παρερχομένη τοῦ γένους δυστυχία ἔκαμιν ἐνδόξους.

γ'.

Ἡ ἐξήγησις, ἂν ᾖ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρέπει νὰ ᾖ ἀκριβής, ἡγουν δι' ἀληθινῶν συνωνύμων λέξεων, εἰς τὸν τρόπον τοῦ Ἑσυχίου, καὶ ὅχι τοῦ Σουίδα.

δ'.

Ἐὰν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἡ ἀκρίβεια εἶναι ἀσυγκρίτως πλέον ἀναγκαία, διότι συνεργεῖ καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς νέας· ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀσυγκρίτως δυσκολωτέρα, διότι κατὰ δυστυχίαν μᾶς λείπουν ἀκόμη παρατηρήσεις εἰς τὴν μητρικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

ε'.

Τὸ ὕφος τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐξηγήσεως πρέπει νὰ ᾖ ὁμαλόν, ἡγουν τοιοῦτον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ συντίθεται μία ὅπως οὖν σύμφωνος, ἀλλ' ὅχι πολλάι, καὶ ποικίλαι καὶ ἀντιφατικαὶ Γραμματικαί, καὶ κανόνες τῆς γλώσσης ἀνατρεπτικοὶ ἀλλήλων.

Ἴσως εἶναι καὶ ἄλλοι περισσότεροι κανόνες, τοὺς ὁποίους

τώρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Οἱ προειρημένοι ὁμως μὲ φαίνονται οἱ πλέον ἀναγκαῖοι.

Κρίσις τῆς τοῦ Ἑχω ἐξηγήσεως.

Ἡ παρατήρησις τοῦ Εὐσταθίου περὶ τῆς ψιλώσεως τοῦ ἔχω, διὰ τὸ ἐπιφερόμενον δασὺ χ, ἔχει πιθανότητα. Ἀλλὰ δὲν ἦτον οἰκειότερος αὐτῆς τόπος εἰς τὸ περὶ πνευμάτων τῆς Γραμματικῆς κεφάλαιον ;

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἑχω, ἀντὶ τοῦ πιάνω, βάνω εἰς τὸ χέρι. Πρῶτον, διὰ τί ὄχι *βάλλω*, τοῦ ὁποίου τὰ σύνθετα παραβάλλω, ἀναβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, μεταβάλλω, ἐπιβάλλω, προσβάλλω, ἀμφιβάλλω, εἶναι γνωστὰ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν ; (διότι καὶ ἡ ὅλη ἔκφρασις εἶναι βαρβαρικὴ ἐκ τοῦ *ἐλε κοδοῦμ, mettere in mano*). Ἐπειτα διὰ τί ἐδῶ εἰς τὸ χέρι, καὶ μετ' ὀλίγους στίχους, εἰς τὰς χεῖρας ; Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς προτιμῆσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τύπου· ἡ τοιαύτη φιλονεικία ἤθελεν εἶσθαι ἀργολογία, ἐπεὶ εἶναι περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ κριθῇ εἰς τὸ 1950 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅτε πιθανὸν θέλει παρασταθῇ καὶ ἡ πρώτη καλὴ Ἑλληνικὴ κωμωδία. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἀνωμαλίας εἰς σύνθεσιν Γραμματικῆς. Τῆς φράσεως « Ἑχω σὲ τὸν διώκτην » ἡ ἀκριβὴς ἐξήγησις (*precise*) δὲν εἶναι « σ' ἔπιασα ἐχθρὲ· ἀλλά, σὲ κρατῶ, σὲ ἔχω εἰς τὰς χεῖρας » τὸ σὲ ἔπιασα, εἶναι ἐκ τοῦ προηγουμένου παράρτημα τρόπον τινὰ τῆς ἐννοίας (ἐπεὶ πρῶτον πιάνει, ἔπειτα κρατεῖ τις), ἀλλ' ὄχι αὐτὴ ἡ ἐννοία. Παρατηρεῖται προσέτι τὸ προειρημένον παράδειγμα, ὅτι φέρεται ἀπὸ τὸν Α' τόμον τῆς Ἑγκυκλοπαιδείας. Ἐὰν εἶναι ἀπὸ

δόκιμον συγγραφέα, περιεχόμενον εἰς τὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν, ἔπρεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν νὰ ὀνομασθῇ ὁ συγγραφεύς. Πρόσθετες ὅτι ἡ σημασία αὕτη μὲ φαίνεται περιττή, διότι δὲν παραλάσσει ποσῶς ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον· « Ἐξουσιάζω, ἢ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου. » « Ἐχω σε τὸν διώκτην » τί ἄλλο σημαίνει παρὰ τό, σὲ ἔχω εἰς τὴν ἐξουσίαν μου;

Ἄλλη σημασία, « δι' ὅπλων κυριεύω » παράδειγμα, « ὡς ἔσχον τὴν πόλιν. » διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς ἐξηγήσεως ἔπρεπε νὰ λείπῃ τὸ Δι' ὅπλων, ἢ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ κυριεύω τὰ πράγματα τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἄλλου τινὸς γενικωτέρου, ἐμφαίνοντος ὅχι μόνον τὴν δι' αἰχμαλωσίας γενομένην κατάληψιν πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ στρατηγήματος, ἢ διὰ προδοσίας, κτλ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ ἐμποδίζω, φέρεται συνώνυμον τὸ διείργω. Ἴσως εἶναι τυπογραφικὸν σφάλμα, ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ εἶργω· διότι τὸ διείργω σημαίνει βέβαια τὸ ἀποχωρίζω, ὡς τό, Διείργω τοὺς μαχομένους, Θεοφρ. Χαρακτ.

Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ Ἐλαύνω, προστίθεται τὸ κτυπῶ, τὸ ὁποῖον μὴτ' ἀκριβὲς μὲ φαίνεται, μῆτε κύριον. Ἐδῶ ἤρμοζε τὸ διόχρω, ὅχι μόνον διότι εἶναι φράσις γνωστὴ τῆς κοινῆς γλώσσης, οἶον, « διόχρω τὸ ἄλογον » ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ λείψανον σεβάσμιον ἀρχαίας χρήσεως τῆς Ὀμηρικῆς. Καθὼς ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸ « Ἐχειν ἵππους » ἀντὶ τοῦ Ἐλαύνειν, οὕτω μεταχειρίζεται συνωνύμως καὶ τὸ « Διώκειν ἵππους. »

Ἰλ. Θ. 439. Ζεὺς δὲ πατὴρ Ἴδθηεν εὐστροφον ἄρμα καὶ ἵππους
Ὀδλυμπόνδ' ἔδωκε

Ἐξηγεῖται τὸ Ἐχω, ὀρμίζω, ἀράζω· τὸ ὀρμίζω εἰς

τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν· ὡς Ἑλληνικὸν δὲν εἶναι ἀκριβές, ἐπειδὴ ἔπρεπε κατὰ τὴν μέσσην διάθεσιν ὀρμιζομαι, ἢ καὶ ὀρμιζω τὴν ναῦν. Τὸ ἀράζω εἶναι καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἱκανόν. Ἐπρεπε νὰ προστεθῇ τὸ πιάγω, ἢ πιάζω, καὶ εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς λέξεως, καὶ εἰς τιμὴν τῆς κοινῆς γλώσσης. Τοῦ Θουκυδίδου τὸ Ἔσχον εἰς Ἰμέραν, εἶναι ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης, Ἐπίασαν εἰς τὴν Ἰμέραν. Μῆτε τὸ ἐν, μῆτε τὸ ἄλλο εἶναι ἀμεταβάτως, ἀλλ' ἐλλειπτικῶς, εἰς τὸ παλαιὸν τοῦ ναῦν, εἰς τὴν κοινὴν τοῦ γῆν, ὡς ἂν ἐλέγετο, ἐπίασαν γῆν εἰς τὴν Ἰμέραν.

Εἰς δὲν ἐνθυμοῦμαι ποίαν τοῦ Ἀριστοφάνους Κωμῶδιαν ἐρωτᾷ τις Καραβοκύριον, «Ποῦ σχήσειν δοκεῖς;» Τὸ αὐτὸ ἐρώτημα γίνεται καθημέραν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Καραβοκύριε, ποῦ μελετᾷς νὰ πιάσης; Μετὰ τὰ δύο παραδείγματα ταύτης τῆς φράσεως τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, τὸ παράδειγμα τοῦ Πausaniou εἶναι περιττόν, ὡς δίδον κόπον περισσότερον, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον μὴ διδάσκον. Ἐπειτα μῆτε καταδέχονται ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Θουκυδίδης νὰ συναυλίζωνται μὲ τοιούτους συγγραφεῖς.

Τὸ Ἐχω, ἀντὶ τοῦ Ἐπίσταμαι, εἶναι λεπτολογία τῶν Γραμματικῶν μᾶλλον, ἢ ἀληθὴς ἐννοίας, ἢ σημασίας διαφορᾶ· εἶναι καθ' αὐτὸ μεταφορᾶ· ἡ λέξις ἐσήμαινε πρῶτον τὴν κατοχὴν καὶ κτῆσιν τῶν ὑλικῶν καὶ συγκριμμένων, ἔπειτα μετεφέρθη καὶ εἰς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας. Τοιαῦτα εἶναι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας· «οἱ πολλοὶ τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων.» Εἶναι καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ αὐτό, οἶον «ἔχει καλὴν τέχνην, καὶ κερδαί-

νει πολλά » Ἐχεις τίποτε νέον ; Τὸ ἔχω ἐξ ἀκοῆς, καὶ ἄλλα μυρία.

Εἰς τὴν μετ' ἀπαρεμφάτου σύνταξιν, εἰς τὸ Ξενοφών-
τειον παράδειγμα, « οὐκ ἔχοιμι ἀπὸ στόματος εἰπεῖν »
ἐλησμονήθη ὁ ἄν, (οὐκ ἂν ἔχοιμι) ὅστις εἶναι ἀπαραιτή-
τως ἀναγκαῖος.

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ « Καλῶς ἔχω τοῦ σώματος »
βλέπω τρία ὀνόματα, τοῦ Ἰουλιανοῦ, τοῦ Χρυσολωρᾶ,
καὶ τοῦ Νεοφύτου. Εἰς Ἑλληνικὸν Λεξικὸν μόλις εἶναι
ἀνεκτὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸ ὄνομα· καὶ τοῦτο εἰς ὅσας
φράσεις (ὡς εἶπον ἄνωτέρω) δὲν εὐρίσκονται παραδείγ-
ματα εἰς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς (καν. ἁ). Εἰς τὸ προ-
κειμένον εὐρίσκονται μυρία παραδείγματα καλῶν συγγρα-
φῶν. Τί κοινότερον παρὰ τὸ προσδιοριστικῶς λαμβανό-
μενον Ἐνεκα, εἰς τὸν Ἀριστοφάνην, Ξενοφῶντα, καὶ
ἄλλους τοιοῦτους ; Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Quant à τῶν
Γάλλων, καὶ τὸ ὅσον διὰ, τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ
ὅποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ, διότι ὁ ταλαίπωρος μαθη-
θῆς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ τὸ προκειμένον. Ὁ καθείς μας
ἐνθυμᾶται ἴσως πόσῃν δυσκολίᾳ ἐδοκίμασεν νὰ τὸ μάθῃ
ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, ὁ ὅποιος μὴτ' αὐτὸς δὲν τὸ
ἔξευρεν. Ὁ Ἀγαμέμνων λέγει πρὸς τὴν γυναῖκα του
(Εὐριπ. Ἰφ. ἐν Α. σ. 1621),

Γύναι, θυγατρός Ἐνεκ' ὄλβιοι γενοίμεθ' ἂν,

ἤγουν, ὅσον διὰ τὴν θυγατέρα, ἢ ὅσον ἐκ μέρους τῆς
θυγατρὸς, θέλομεν εἶσθαι εὐτυχεῖς.

Ἐὰν τοιοῦτον παράδειγμα δὲν εὐρίσκετο, εἰμὴ εἰς τὸν
Ἰουλιανόν, ἔπρεπεν ὁ Ἰουλιανὸς ἀμέσως νὰ ὀνομασθῇ,
ὅχι ὁ Χρυσολωρᾶς, ὁ ἐκδότης μέρους τῶν ἐπιστολῶν τοῦ
Ἰουλιανοῦ. Διότι τοῦτο μηνύει εἰς τοὺς ἄλλοφύλλους, ἢ

παντελῇ βιβλίων στέρηναι, ἢ ἀμέλειαν ἐρεῦνης. Ὅσον διὰ τὸν Νεόφυτον, ἡ μαρτυρία του δὲν ἦτον ἀναγκαία εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ *ἐνεκα*, τὴν ὁποίαν πρὸ αὐτοῦ ἐξευρεν ὁ Στέφανος, καὶ πρὸ τοῦ Στεφάνου ὁ Κερκυραῖος Γραικὸς Δευάριος, ὁ μαθητὴς τοῦ Λασκάρεως, καὶ πρῶτος γράψας περὶ μορίων.

Εἰς τὴν μετὰ προθέσεως σύνταξιν τοῦ Ἐχω, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ *καταγίνομαι*, φέρονται ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ξενοφῶν. Ἰκανὸς ἦτον ὁ Ξενοφῶν. Ἐὰν ὁμως διὰ τὴν διαφορὰν τῶν Προθέσεων ἐκρίθησαν ἀναγκαῖοι καὶ οἱ δύο, ἔπρεπε καὶ νὰ προηγήται ὁ Ξενοφῶν, διὰ τὴν χρονικὴν τάξιν, καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ λόγου.

« Ἐν νῷ ἔχω ἀπιέναι » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ λέξιν « ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ὑπάγω » διὰ νὰ γίνεταί κατὰ πάντα τρόπον κατὰδηλος ἡ συγγένεια τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας γλώσσης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τὸ « ἐν αἰσχύνη ἔχειν » ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τὴν κοινὴν εὐχρηστον φράσιν, « τὸ ἔχω εἰς ἐντροπήν. »

« Ἐπιμέσως δέ, εἴτ' οὖν ἐπικρατητικῶς » ἦτον καλὸν νὰ λείψωσιν ὀλοτελῶς οἱ τοιοῦτοι γραμματικοὶ ὅροι· πρῶτον ὅτι εἶναι ἀνοίκειοι Λεξικοῦ· δεύτερον ὅτι καὶ σφαλμένοι. Τὰ ἐπίμεσα τοῦ Θεοδώρου, εἶναι τὰ Ἀποθετικά τοῦ Λασκάρεως. Εἰς τοῦτο μόνον συμφωνοῦσιν, ἀλλὰ, μὴδὲ τοῦτο πάντοτε καὶ οἱ δύο, ὅτι βάλλουσιν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὅσα δὲν ἔχουσιν ἐνεργητικὸν τύπον· οἷον Μέμφομαι, Μάχομαι, κ.τ.λ., τῶν ὁποίων δὲν εὐρίσκεται τὸ Μέμφω, Μάχω· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν μήτε ὁ εἰς μήτε ὁ ἄλλος ἐνόησε τὴν γνησίαν αὐτῶν φύσιν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ παράδειγμα « Ἐπου ἐχόμενος τῆς χλαμύδος » τὸ Ἐχόμενος μήτε κατ' αὐτοῦς

δὲν εἶναι ἐπίμεσον ἢ ἀποθετικόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐνεργητικὸν τὸ ἔχω, ἀλλ' εἶναι ἀληθῶς μέσον ῥῆμα, διότι ἀναλύεται εἰς τὸ « Ἔπου ἔχων σαυτὸν ἐκ τῆς χλαμύδος. »

Τὸ « Σεῦ δ' ἔχεται » κάλλιον, νομίζω, ἤθελεν ἐξηγηθῆναι εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, « ἀπ' ἐσὲ κρέμαται. »

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Ἐχω ἐλησημονήθη ἡ σπάνιος σημασία, τὴν ὁποίαν κατεχώρησεν ὁ Στέφανος εἰς τὴν σ. 1319, ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην. « Τίνας οὖν ἔχει πεπαιδευμένους » ὅπου τὸ ἔχω ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νομίζω, ὑπολαμβάνω. Ἡ σπανιότης αὕτη τῆς σημασίας ἐτάραξε τὸν Στέφανον, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται· οἷον « δὲν σ' ἔχω ἄνθρωπον, ἂν δὲν τὸ κάμης. » « Τὸν ἔχω διὰ μέγαλον ἄνθρωπον » καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐὰν ἦναι χρεῖα καὶ συγγραφέως, ἢ ποιητοῦ, δύναμαι νὰ φέρω τὸν Ἑρωτόκριτον (καὶ ἄς μὴ γελάσῃ τις, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ μέχρι τοῦδε Ὅμηρος τῆς χυδαῖκῆς φιλολογίας)

Ἐγροῖκα τ' ὁ Ἑρωτόκριτος, δὲν τ' ἔχε παραμύθια,
Ἐγνώριζε κ' ἐθώρει τα πῶς ἦσαν ὅλ' ἀλήθεια.

ἤγουν δὲν τὰ ἐνόμιζε παραμύθια. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔλαβεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ συνώνυμον κρατῶ· οἷον, « ὅλοι σὲ κρατοῦν γνωστικόν. »

Εἶναι καὶ ἄλλα σημειώσεως ἄξια, τὰ ὁποῖα μήτ' ὁ Στέφανος δὲν ἔχει· ἀλλ' ἐπειδὴ, μήτε καιρὸν ἔχω, μήτε σκέψιν ὥριμον ἀκόμη ἔκαμα περὶ αὐτῶν, ἀρκοῦμαι εἰς τὰ προειρημένα, ἱκανὰ πρὸς ὅντινα δὲν ἔχει χρεῖαν μήτε τῶν ὀλίγων τούτων, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὰ ἐξῆς ὁ κατὰ τὸ παρὸν λεξικὸν συγγράφων Ἑλλην.

Ἡ εἰλικρίνεια δὲν πρέπει νὰ ψυχράνῃ τινά, οὔτε νὰ τὸν κάμνῃ νωθρέστερον εἰς τὸ ἔργον. Τὸ ἔργον εἶναι φο-

βερόν, καὶ καθ' αὐτὸ δυσκολώτατον. Καὶ διὰ ζῆλον δὲν πρέπει νὰ καταντήσῃ εἰς Λαβύρινθον. Καθὼς ἔπρεπε νὰ γίνη τὸ λεξικόν, καὶ καθὼς, ἂν ἐγίνετο, ἤθελεν εἶσθαι μέγα εὐτύχημα, δὲν εἶναι τὸ ἔθνος εἰς καιρὸν ἀκόμη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὅχι μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τεσσάρων ἢ πέντε βοηθῶν δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συγγράψῃ ἐντελὲς Λεξικόν. Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν περιστάσεων, καὶ τῆς χρονικῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν. Ἄλλην θεραπείαν τοῦ πράγματος δὲν βλέπω, πλὴν νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ συγγραφεὺς κατὰ πόδας τὸν Στέφανον, προσθέτων ἐκ τοῦ Σνεϊδέρου ὅσα εἰς ἐκεῖνον λείπουν. Ἐλλείμματα εὐρίσκονται βέβαια καὶ εἰς τοὺς δύο ὅχι ὀλίγα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἐλλειμμάτων, δὲν πρέπει νὰ γένη τῶρα λεξικόν καὶ ἐκείνων πολὺ ἐλλειπέστερον, ἢ διὰ μικροψυχίαν νὰ παραιτηθῇ πάντᾳ. Τὸ γένος ἔχει χρεῖαν, καὶ χρεῖαν μεγάλην, τοιοῦτου βιβλίου. Ὅστις προσφέρει Λεξικόν ὡς τὸ τοῦ Στεφάνου καὶ Σχνεϊδέρου προσφέρει μέγα λεξικόν εἰς τὸ γένος· καὶ μὲ θάρρος δύναται νὰ εἴπῃ, «ὃ ἔχω τοῦτο σοὶ δίδωμι» εἰς ὅλους τοὺς μωροὺς καὶ ἀχαρίστους, ἂν κατὰ τύχην ἤθελαν εὐρεθῆν καὶ τοιοῦτοι. Ἄν ἀληθεύῃ, ὅτι καταγίνονται φιλογενεῖς εἰς σύνταξιν λεξικοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Μολδαυίαν, ἢ ὅτι σώζονται τοιαῦτα πονήματα, εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, νὰ γένη ἐκ τῶν ὅλων ἓν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι σπαταλᾷ, ὁ μέχρι χθὲς καὶ πρώην λιμοκτονῶν. Καὶ ὁ κόπος ἤθελεν οὕτως ἐλαττωθῆν, καὶ τὸ ἔργον ἐντελέστερον ἤθελεν ἀποκατασταθῆν, καὶ οἱ ἐκδότης ἤθελαν ὠφελῆθῃν, ὡς καὶ οἱ ἀγορασταὶ καὶ οἱ σπουδαῖοι.

Ἀμφέστησαν, ἐστάθησαν ὁλόγυρα.

Ἀμφιπέλεται, Ὅδ. Α, σ. 352. ἀμφιστρέφεται, περι-
άδεται, περιηχῆται, ἐκ τοῦ πέλω, τὸ στρέφω, καὶ δῆλον
ἐκ τοῦ ῥηματικοῦ πόλος, καὶ τοῦ συνθέτου ἀμφίπολος, ἡ
θεράπαινα, ἡ περὶ τὴν δέσποιναν στρεφομένη, καὶ ἐκ τοῦ
Ὅμηρικοῦ ἄλλου ῥήματος Ἀμφιπολεύω.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ καθ' ἧς εἵχομεν πηγὰς πλήρης καὶ χρονολογικῶς κατατεταγμένη συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίου Κοραΐ.

Τῆς τοιαύτης δὲ σειρᾶς παρεξεκλίναμεν ἐν τῇ 82^η πρὸς Π. Βλαστὸν (σελ. 789 τοῦ Γ' Τόμου) ἥτις χάριν εὐκολίας τοῦ τύπου ἐτέθη κατὰ τὴν σειρὰν ἣν αὕτη ἔχει ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τῆς Ἡμέρας τοῦ 1859, ἐν ταῖς δύο πρὸς Τομπάζην αἵτινες κατὰ λάθος ἐπετάχθησαν τῇ πρὸς τοὺς Προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου δέον προταχθῆναι ταύτης, ὡς καὶ ἐν ταῖς πρὸς Ἀνθιμον Γαζῆν (1) καὶ Ὀρλάνδον (2) αἵτινες παροράματι τυπογραφικῶ παρελείφθησαν ἐκ τῆς σειρᾶς αὐτῶν καὶ ἐτέθησαν ἐν τέλει.

Ἐκ δὲ τῶν ἄρτι δημοσιευθεισῶν ἐν Λειψίᾳ τύποις Δρουγουλίνου πρὸς Πρασακάκην ἐπιστολῶν (ἧς μάτην διὰ τῆς Πρυτανείας παρὰ τοῦ κατόχου ἐζητήσαμεν) ἐξελεξάμεθα καὶ ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τέλει ἐπτὰ καινόν τι καὶ μνειᾶς ἄξιον περιεχούσας, τῶν λοιπῶν διαβιβαστικῶν οὐσῶν ἄλλων ἐπιστολῶν καὶ κιβωτίων ἢ μηδὲν καινὸν καὶ μὴ ἐν ταῖς ἄλλαις δημοσιευομέναις ἐνταῦθα μνημονεύμενον περιεχουσῶν.

Τῶν δὲ γαλλικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐξεδόθησαν ὑπὸ μὲν Ῥώτα αἱ πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Keun ἐν τῷ

δευτέρω ἀπανθίσματι, ὑπὸ δὲ Brunet de Presle αἱ πρὸς τὸν Chardon de la Rochette καὶ ἄλλους λογίους. Γάλλους, ὑπὸ δὲ τοῦ Marquis Queux de St-Hilaire αἱ πρὸς τὸν Prevost καὶ ἄλλους τινὰς λογίους ἐν τέλει τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῶν πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην ἐπιστολῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ γνωστὰ ἡμῖν περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ· εἰ δέ τις ἔχει καὶ ἕτερόν τι προσθεῖναι μὴ ὀκνησάτω.

Ἐν Ἀθήναις 25 Δεκεμβρίου 1885.

N. M. ΔΑΜΑΛΛΑΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ Β'. ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

Σελ.	762	στίχ.	24	ἀνάγν.	συγκροτημένον
»	768	»	4	»	ἡσυχάζει
»	770	»	21	»	διάγραφον τὸ διότι καὶ στίχ. 23 ἀνάγνωθι ὕπερβολικοί.
»	772	»	15	»	εὖρη
»	776	»	26	»	ἐξαλείψουσιν
»	778	στίχ.	τελευταίῳ	ἀντὶ ἄλλο τι ἀνάγν.	ἄλλο τε
»	786	»	15	ἀνάγν.	μεταμορφωθῇ
»	789	»	26	»	σηγουριτάν
»	790	»	14	»	ἡργοπόρει

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΤΟΥ Γ'. ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

Σελ.	43	στίχ.	29	ἀνάγν.	πιστεύω
»	52	»	27 καὶ 28	ἀνάγν.	$\left. \begin{matrix} 241 \\ 49 \end{matrix} \right\} 290.$
»	65	»	20	ἀνάγν.	οὕτ'
»	79	»	24	»	9 'Ιουλίου
»	95	»	18	»	τοῦ θησαυροῦ
»	97	»	26	»	ὅν τινα
»	99	»	14	ἀφαιρετέον	τὴν ἄνω στιγμὴν

Σελ.	128	»	2	ἀνάγν. νὰ φροντίσης
»	134	»	7	» Κίας
»	164	»	9	» Λιδόρνω
»	177	»	8	» 9 'Οκτωβρίου
»	178	»	1	» ἐπιστολῆς μου
»	183	»	3	» γνωστοποίησης
»	195	»	15	» Τὴν 25
»	198	»	17	» μόνον
»	203	»	18	» ἀπ' ἐδῶ ;
»	207	»	1	» στείλω
»	216	»	22	» αὐτόκλητος
»	»	»	25	» ἔπαυσα
»	219	»	20	» νὰ ἀντισταθῇ τις
»	225	»	14	» ἐπειδὴ εἶσαι
»	228	»	20	» πρὸς τὸν Z. B.
»	277	»	2	» ὁ Z. ;
»	329	»	18	» 1825
»	343	»	1	» τὴν πρὸς τὸν Θεόκλητον
»	363	»	10	» facons
»	382	»	16	» Σᾶς
»	386	»	2	κατὰ λάθος ἔμεινε διάστημα ἐν τέλει τοῦ στίχου
»	389	»	2	ἀνάγν. 1832.
Ἡ ἐν σελ. 426 ιε'. ἐπιστολὴ ἀνήκει εἰς τὰς πρὸς Ῥώταν.				
»	453	στίχ.	20	ἀνάγν. συμβουλευώ
»	465	»	14	» πιότητος
»	481	»	2	» Τόμ. 26
»	482	»	17	» facons
»	485	»	12	» Ἀριστοτελους
»	500	»	5	» βάρος !
»	501	»	7	» 1829
»	519	»	7	» ἀσπάζομαι
»	»	»	23	» 'Οκτωβρίου

Σελ.	524	»	19	»	Ἑπταννησιώτας
	»	529	»	25	» Φαναριῶται
	»	543	»	15	» ὄσοι
	»	547	»	15	» Ἑστεῖλα
	»	556	»	16	» θελῆς
	»	563	»	12	» θές ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ τοῦτον
	»	610	»	4	» μετὰ τὸ τίποτε θές ἄνω στιγμὴν.
	»	637	»	29	» μετὰ τὸ δεινὸν θές ἐρωτηματικὸν
	»	657	»	21	» ἀνάγν. ἀναδάτην
	»	658	»	8	» στιχωτοῦ
	»	»	καὶ	στίχ. 20	» ὡσαύτως
	»	695	»	8	» ἀνάγν. διὰ νὰ τὴν
	»	707	»	4	» ἐσιώπησεν
	»	740	»	6	» κοινωνόν
	»	796	»	29	» μετὰ τὸ ὀλίγων πρόσθετες ἡμερῶν.
	»	813	»	18	» διόρθου κατάρτος
	»	821	»	7	» πολὺ
	»	827	»	21	» Καθολικῶν
	»	840	»	19	» προτέρα
	»	855	»	5	» τεῦχος
	»	858	»	1	» γράφε τὰ
	»	872	»	12	» τὰ ἄθλα
	»	876	»	13	» διότι
	»	878	»	11	» Ζωσιμάδες

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

	Σελ.
Πρόλογος.	5
Α'. Πρὸς Δημήτριον Λῶτον πρωτοψάλ. Σμύρνης.	11
Β'. » Ἀλέξανδρον Βασιλείου (ἔπεται συνέχεια).	341

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Β'. » Ἀλέξαν. Βασιλείου (συνέχεια καὶ τέλος).	5
---	---

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Γ'. » Ἰάκωβον Ρώταν	5
Δ'. » Βλαστὸν καὶ Ρώταν	308
Ε'. » Ζ. Βλαστὸν	393
Ϛ'. » Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον	429
Ζ'. » Διαφόρους.	556
Α'. Πρὸς τὸν Μητροπολ. Κορίνθου Μακάριον.	556
Β'. » τὸν Σμύρνης Γρηγόριον	558
Γ'. » τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ.	559

	Σελ.
Δ'. Πρὸς Ἀθανάσιον Ψαλίδαν	562
Ε'. » Ζώην Καπλάνην	565
Ϛ'. » Σμυρναίους.	570
Ζ'. » τοὺς ἐν Σμύρνη Χίους.	588
Η'. » Κωνσταντῖνον Κούμαν.	602
Θ'. » Ἀναστάσιον Ζωσιμᾶν	606
Ι'. » Α. Πατρινὸν	613
ΙΑ'. » Κ. Βαρδαλάχον	631
ΙΒ'. » Εὐανθίαν Καίρη, Θεόφιλον Καίρην καὶ Ἐφόρους Γυμνασίου Κυδωνιῶν	635
ΙΓ'. » Νεόφυτον Βάμβαν.	650
ΙΔ'. » Σ. Ροδοκανάκην	688
ΙΕ'. » Ν. Κοκκινάκην	693
ΙϚ'. » Ν. Πρώϊον.	739
ΙΖ'. » Μ. Μηνᾶν.	740
ΙΗ'. » Παντολέοντα Βλαστὸν.	741
ΙΘ'. » Μιχαήλ Βασιλείου.	795
Κ'. » Πλάτωνα Μητροπολίτην Χίου	798
ΚΑ'. » τοὺς Προεστῶτας Πελοποννήσου.	800
ΚΒ'. » Μανόλην Ν. Τομπάζην	815
ΚΓ'. » Κ. Πολυχρονιαδὴν.	822
ΚΔ'. » τοὺς ἀπανταχοῦ Χίους.	839
ΚΕ'. » Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον	871
ΚϚ'. » Ν. Ζωσιμᾶν	877
ΚΖ'. » Γ. Κουντουριώτην.	887

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1886

Handwritten signature

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ευχαριστώ
Ευχαριστώ
Ευχαριστώ

Ευχαριστώ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας